

૧૧/૨૩

શ્રી સત્યમેવજયતે

Reg No. - ૧૨૩

સંગીત ભંડાર યાને

તાનસેનની તાર.

(પ્રાચીન અર્વાચીન ગાયકો, કવિઓ, શક્તજનો, શાસ્ત્રીઓ પ્રેમ, જ્ઞાને ભક્તિરસ, ગાયનોનો, સંપ્રદાય)

પ્રકાશક
નાનાલાલ બોધવજી સંગીત માસ્તર.

કરાચી
સંગીત પુસ્તકાલય.

પ્રત ૧૦૦૦. (પાંચ રૂપિયા) નં. ૧-૫-૧૯૨૩.

પ્રીન્ટિંગ પ્રેસમાં એ. બી. સી. સી. સી.
લાખુ ફીઅર સ્ટોટ, કેરપ કરાચી.

સુચ્ય કેપડાની બાધાની સોનેરી અક્ષરવાળુ
સંગીત કા. નં. ૨-૮-૦
સંગીત કા. નં. ૨-૮-૦
સંગીત કા. નં. ૨-૮-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમક, ૧૦૮૫૪ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ સંગીત ભંડાર

વિષય ટ- : ૧૨,

શ્રી સત્યમેવજયતે

સંગીત ભંડાર યાને તાનસેનની તાર.

(પ્રાચીન અર્વાચીન ગાયકો, કવિઓ, ભક્તજનો,
શાસ્ત્રીઓ પ્રેમ, અને ભક્તિવરસ, ગાયનોનો, સંગ્રહ.)

પ્રકાશક

નાનાલાલ માધવજી સંગીત માસ્તર.

કરાચી

આવૃત્તિ પહેલી.

પ્રત ૧૦૦૦. (ચેક હબર) તા. ૧-૫-૧૯૨૩.

પી 'પ્રિન્સિપલ' પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં એ. બ. સીધવાએ
છાપ્યું. ફ્રીઅર સ્ટ્રીટ, કેમ્પ કસ્ટોડી.

મુલ્ય કપડાની બાઈન્ડીંગ સોનેરી અક્ષરવાળું

ફોર્ટીમત રૂ. આઠી ૨-૮-૦

પાકી બાઈન્ડીંગ રંગીન ટાઇટલ પેજ

ફોર્ટીમત રૂ. બે. ૨-૦-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
ગુજરાતી કૌપીસર્ગ-સંગ્રહ
૧૦૮૪૪

૬-૧૨૧

પેહેલા પારસી લોર્ડ મેયર

મી. જમશેદ નશરવાનજી મહેતા

વિક્ટોરીયા પ્રીતિમ ચક્ર. કરાવી

❀ અર્પણ પત્રિકા. ❀

—:0:—

કરાંચીના હરદીલ અઝીઝ અને પહેલા
પારસી હોર્ડ મેયર

શેઝ સાહેબ

શેઝ જમશેદ એન. આર. મહેતાની પવિત્ર સેવામાં
મુગ કરાંચી.

—:0:—

સપુતો અને સાચા સેવકોથી હીંદ માતાનું સુખ ઉજળુ થાય છે. હીંદ માતાના સપુતોમાં આપની ગણતરી છે અને તે નામને લાયક થવા માટે આપનામાં સર્વે સદ્ગુણો છે, તે નીહાળી પ્રજાજન આપના પવિત્ર નામની જય બોલાવે છે.

આપનામાં બંધુભાવ, સ્વદેશ સેવા; બાળકો અને યાચકો પ્રત્યે પ્રેમ ભાવ, નિષ્કલંક જીવન, પારકાના સુખોમાં સુખ અને દુઃખોમાં દુઃખ માનવાની મનોમિત્તાવા, દુઃખી ગરબાઉ અને ગરીબોને માટે આપના દરવાજા હરનીશ ખુલ્લા રાખવાની જીજ્ઞાસાએ મને આપના તગ્ધ આકર્ષ્યો છે.

જેમ સંગીતમાં દુઃખીયાનું દુઃખ ભુલાવવાની, થાકેલાને થાક ઉઠારવાની અને બીમારને તાજગી આપવાની શક્તિ છે, તેજ શક્તિ આપનામાં છે, સંગીતના જેવી અતુલ્ય પરોપકારવૃત્તિ આપનામાં છે, માટેજ આ સંગીત ભંડાર આપને અર્પણ કરવું ઘટે, એવી આ રંકે હૃદયની પ્રબળ ઇચ્છા છે, અને તે તૃપ્ત કરવા આ પુસ્તક આપને સ્નેહ પુર્વક અર્પણ કરું છું, જે અંગીકાર કરી સેવકના પર ઉપકાર કરશે, એવી માર્થના કરનાર

આપનો આશાંકીત સેવક
નાનાલાલ માધવજી પંડ્યા.

શોખીન સજ્જનોને તબીબ ખુશખબર,
 છપાય છે! છપાય છે!! છપાય છે!!!
 પાંચસોથી વધુ ગાયનોનું નવું પુસ્તક
જમાનાનો જલસો.

જેની અંદર અત્રેની તથા મુંબઈની તેમજ હિંદુસ્તાન માંહેની, સઘળી જુની અને જાણીતી ઉર્દૂ તથા ગુજરાતી નાટકમંડળીઓના લોકપ્રીય નાટકોમાંથી અતી મધુર પાંચસોથી વધુ ગાયનો ચુટી કાઢી મોટો સંગ્રહ કરેલો છે તે અમારા તકરારથી થોડા દિવસની અંદર છપાઈને બહાર પડશે અગાઉથી આશ્રય આપનાર સાહેબોના સુખારક નામો ચોપડી નોપજવાડે છપાવવામાં આવશે

કીમત રૂપીયો એક.

રાજગોર-વેલજી લાલજી
 ડૉ. ન્યુ મેન્સ ફીલ્ડ
 હાથેઈ થાઈ કરાચી.

નામો નોંધવાનું સરનામું-
 રાજ્યગોર-વેલજી લાલજી તે
 ગુલહસ્તા ઉર્દૂ ગાયનોકા રસ્તા,
 મનોરંજક રસમય જમૂત, નાટ્ય
 રસ રાગ મંડલ અથવા ગમતની
 શુદ્ધ વિગેરે વિગેરેના છપાવનારા

ડેકાહુ.

રાજ્યગોર-વેલજી લાલજી

ડેકાહુ-નાનકવાડા જુનો જેલની પછવાડે

શેઠ ચેલારામ થરૂના માળામાં

ચુક કરાચી.

 કરાચીના શેહેરીયાની માનીતી

અને

પારસી આલમને પ્રીય

 સદરની હાર્મોનીયમ સ્કુલ.

હાર્મોનીયમ મધુર સંગીતનું શિક્ષણ તાલ સુર અને થોડા વખતમાં સરસ રીતે હમારા સ્થાનપર શીખવું હોય તેમજ ઘેર ફરજ'દો માટે પ્રાઇવેટ ટ્યુશનની જરૂર હોય તો અમારા કામની તપાસ કરી, સજ્જનોના સર્ટી-ફીકેટો વાંચવાની તસ્દી લેશો.

હરેક દેશી તેમજ અંગ્રેજી વાળ'ત્રો ઉત્તમ પ્રકારે રીપેર કરીએ છીએ, તેમજ કેાઇપણ વાળ'ત્ર અમારી પાસેથી અથવા મારફતથી ખાત્રીવાળા મળી શકશે.

રૂબરૂ મેલાપ અથવા પત્ર વ્યવહાર નીચેને
સરનામે કરવો.

નાનાલાલ માધવજી,

મ્યુઝીક ટીચર

પ્રીટી રોડ,—કેમ્પ કરાચી

આ પુસ્તક માટે મળેલા અભિપ્રાય.

શેઠ માણેકજી દારાબજી તલાટી.

લખે છે કે:—

મ્યુઝીક માસ્તર મી. નાનાલાલ માધવજીને હું ઘણા વરસ કે ઓળખું છું તેઓ મારી બેઠી દીકરીઓને ઘરમાં મ્યુઝીક શીખવ આપતા હતા અને હાલ મારી દીકરીની દીકરીને ઘરમાં મ્યુઝીક શીખ છે એ ઓ મ્યુઝીકનું સારૂ જ્ઞાન ધરાવે છે અને હું પોતાના પાંકર ઘરમાં મ્યુઝીક શીખવવા એ નજીને બોલાવવા માટે વગર આંચકે । માખાપને બલામણુ કરું છું.

કરાચી, તા. ૨-૪-૨૩

લી.

માણેકજી દારાબજી તલાટી.

પ્રતાપરાય ડી. દવે.

એમ. ખી. ડી.

પોર્ટ ઓફીસરસ ઓફીસ, કરાંચી.

લખે છે કે:—

હું સર્ટીફિકેટ કંઈ છું કે સંગીત શીક્ષક મી. નાનાલાલ માધવજી પંડ જેમના પરિચયમાં હું ઘણા વર્ષો થયાં ઓવેલ છું, અને મારા ખ અનુભવથી લખી આપું છું કે તેઓ પોતે સંગીતનું ઘણુંજ ઉત્તમ જ ધરાવનાર તેમજ ઘણુંજ ઉત્તમ શેત્રી તથા સમજીતીથી શીખવન શીક્ષક છે.

હું સંગીતના શોખીનોને બતામણુ કરું છું કે તેમના પાસે સંગીતનો લાભ લેવા સુકશે નહિ.

લી.

પ્રતાપરાય ડી. દવે.

મીસીસ હરતુર ડાક્ટર માણેકજી નસંગવાનજી ધાલા.

એમ. એ. પી. એચ. ડી.

લખે છે કે:—

“સંગીત ભંડાર” નામનાં પુસ્તકના પ્રગટ કરનાર મી. નાનાલાલ માધવજી છેલાં ૯) વર્ષો થયાં મારી બેટીએને હાર્મોનિયમ ઉપર વગાડતા તથા મોટેથી ગાતાં શીખાડતા આવ્યા છે. આખરેદાર કુટુંબોમાં ગવાઈ શકે, તેવાજ ગાયનોની ચુંટણી કરવામાં ગાતાં અને વગાડતાં શીખવવાની નિયમીત રીતે તાત્કાલ આપવક્ત્રમાં અને દરેક રીતે ગાયનના કુબરનો શોખ ઉપજ કરવામાં એ બન્ના પ્રહરથે અમારાં કુટુંબને હમેશ સતોષ આપ્યો છે. એવા એક અનુભવી શિક્ષકને હાથે રચાયેલી ગાયનની શોપડી ધણી ઉપયોગી થઈ પડ્યા વગર રહેશે નહિ, અને તેનાં પ્રાહક થઈ એમનાં કામને ઉત્તેજન આપવા હું ખુશીથી સર્વેને બલામણુ કહું છું.

કરાચી, તા. ૧૧-૨-૧૯૨૩

લી.

કુંવરબાઈ માણેકજી ધાલા.

—:O:—

ગૌરીશંકર એલ. ડાક્ટર.

“પારસી સંસાર” આશીસ, કરાચી.

લખે છે કે:—

રા. રા. નાનાલાલભાઈના મુખ્યારવોદમાંથી સંગીત સાંભળી મ્હને તો એમજ સુજી આવ્યું કે હું પણ સંગીત શાસ્ત્રી કાં ન થયો ? મ્હને તો એમની પેઢી આચારી — “તમારાં શા કહું સનમાન” વાળી આર્થ ની ઠી દર્શક નાટક મંડળીમાં” સ્વદેશ સેવાના નાટ્ય પ્રયોગમાં પ્રતીદી પામેલાં આચારી મી. નાનાલાલભાઈના મ્હોડેથી સાંભળી હું ધણેજ ખુશી થયો છું, વળી એવા ધણાજ રસપ્રીય, આલેહાદળનક ગાયનો તેઓ સંભળાવે છે કે જેથી સંગીત શીખવાની શરૂઆત એમને ત્યાંથીજ કરવાની ઇચ્છા ઉદભવે.

કરાચી, તા. ૨૫-૪-૨૩.

લી.

ગૌરીશંકર એલ ડાક્ટર.

રતનજી બેરામજી એદસજી.

લખે છે કે:—

મ્યુઝીક ટીચર માસ્તર નાનાલાલ માધવજી જેઓ હમરે એ ત્યાં ધણાં વર્ષ થયાં સંગીતનું શિક્ષણ આપવા આવે છે. હું ખાત્રીથી લખી આપું છું કે તેઓ ધણા હુશીઆર અનુભવી તેમજ ઉંચી પદ્ધતિથી શીખવે છે.

સર્વે બાઈએને હું બલામણુ કરું છું કે તેઓના પાસેથી સંગીત શીખવાનો લાભ લેવા ચુકશે નહિ.

કરાચી, તા. ૨૮-૪-૨૩.

લી.

રતનજી બેરામજી એદસજી.

રેવાશંકર માતીરામ

મેનેજર “પીકચર હાઉસ” કરાચી.

લખે છે કે:—

સીનેમામાં યુરોપીઅન શીલમ પીપાનોથી શોભે, અને દેશી શીલમ હાર્મોનીયમ અને ઓર્ગનથી શોભે, દેશી શીલમમાં યુરોપીઅન શીલમ જેવા ટેસ્ટનું સંગીત, ભારતર નાનાલાલે હાર્મોનીયમની અવનવી રાગ રાગશીયો અને સુરથી પુરું પાડી અમારા સીનેમાની રોનકમાં અદ્ભુત વધારો કર્યો છે. તે ઉપરાંત ખાનગી ટયુશનમાં નવા શીખનારને સંગીતમાં જલદી તૈયાર કરવાની અજબ તરકીબ ધગવે છે. હમે એના હુન્નરનો લાભ લેવાનો હરેક કુટુંબને બલામણુ કરાએ છીએ.

કરાચી, તા. ૨૮-૪-૨૩.

લી.

રેવાશંકર માતીરામ.

દારબસાહુ પે. રાગીના.

મેનેન્ડર “રટાર સીનેમાં” માદન થીએટરસ લીમીટેડ કરાચી.

લખે છે કે:—

કરાચીના ગણીતા અને અનુભવી સંગીત શીક્ષક માસ્તર નાનાલાલ માધવજી જેમણે અમારા રટાર સીનેમાંની દેશી શીલમોની અંદર હરેક વખતે સંગીતનું કામ ધણુંજ સાફ કરીને અમારે ત્યાં જેવા આવનારને ખુશી કર્યા છે એમો ખાત્રીથી લખી આપીએ છીએ કે માસ્તર નાનાલાલ સંગીતનું સાફ જ્ઞાન ધરાવે છે.

કરાચી, તા. ૨૪-૪-૨૩.

લી.

દારબસાહુ પે. રાગીના.

શેઠ સોરાબજી અરકેશર હીરજીકાકા

લખે છે કે:—

હું ખાત્રીથી લખી આપું છું કે મ્યુઝીક ટીચર મી. નાનાલાલ માધવજી અમારા કુટુંબમાં અમારા બચ્ચાઓને હાલમાં સાત આઠ વર્ષ થયાં શીખવવાનું કામ કરે છે. તેઓ ધણાજ મીલનસાર સ્વભાવના અને પ્રમાણીક ગ્રહસ્થ છે. અને મ્યુઝીક ધણુંજ સારી રીતે શીખવી શકે છે.

હું સર્વે બાઈ બહેનોને બલામણુ કરી શકું છું કે તેમના પાસેથી સંગીતનું જ્ઞાન લેવા ચુકશે નહિ અને તેઓએ સંગીત બંદાર નામનું પ્રસ્તક બનાવેલ છે તે ખરીદીને તેમને ઉત્તેજન આપશે.

કરાચી, તા. ૧૮-૨-૨૩.

લી.

શેઠ સોરાબજી અરકેશર હીરજીકાકા દુઆશ મેનસન.

શેઠ કાવશાહ સોરાબજી લોચર.

શેઠ અરુદસર નસરવાનજી મીનવાલા.

ઝારાઝીયન કલમ કરાચી.

લખે છે કે:—

મી. નાનાલાલ માધવજી સંગીત માર્ગ જ્યેષ્ઠ કરાચીની બહેર પ્રજામાં અને ખાસ કરીને પારસી કોમમાં સંગીત ફેળવણી આપવામાં પ્રખ્યાત થયા છે અને જેવળે આસરે ૧૩ સાંલ દરમ્યાન પોતાના બતી બળથી કરાચીના સંગીતના શોખીન સમજાનોને પોતાના જ્ઞાનને લાભ આપી વીખ્યાતી મેળી છે તેવળુ તરફથી સંગીત ભંડાર યાને તાનસેનની તાર કે જેમાં પ્રખ્યાત ગાયકો, કવિઓ, અને ભક્તજનોનો ભક્તિભાવ અને સંગીત રસ સમાયેલો છે તે ચોપડી બાહેર પાડી શોખીન સમજાનોની સેવા બમ્બવી છે તે માટે અમારી ખાતરી છે કે એવળુને શ્રી કરાચી તેમજ બાહેર ગામના સંગીતના શોખીનો તરફથી ઘટતું ઉત્તેજન મળશે.

અમારી કલમમાં થયેલા અનેક જણસાઓ વખતે એ ભાષ્ય પોતાથી બનતી મદદ આપવાને કદી પણ સુકયા નથી એ ઉપરાંત કલમના અનેક સલાસદોના કુટુંબીઓને ઘરમાં ફેળવણી આપી સંગીત વિદ્યામાં બાહેર પાડ્યા છે. અમે ઉમેદ રાખીએ છીએ કે એ ભાષ્ય પોતાનો નેક હેતુ ચાલુ રાખી ભવીષ્યમાં પણ બનતો લાભ આપના રહેશે.

સંગીત ભંડારની ગોડવળમાં પ્રથમ સ્વરમાળા સાથે વાળ્યો અને ગાયનો ઉપર કાલુ કેમ મેળવી સહાય તેની અનેક રાગ રાગણીઓના ગાવાના દાષ્ટમ વિષે ખુલાસાથી સમજણ આપી છે કે જેથી નવા શીખનારાઓને પણ ઘણી સહેલાઈથી રાગણીઓની ખુબીની સમજણ આસાનીથી મળી શકે. એ ઉપરાંત ચોપડીના બીજા ભાગમાં સંગીત સંગ્રહ યાને આબદાર ગોહરના મથાળાં સાથે સુમારે ૧૫૦) ગાયના જુદા જુદા જાણીતી રાગ રાગણીઓ પ્રખ્યાત નાટકોમાંથી સુંદી કાઠી ગાયના શોખીનોને શ્રીક્ષણ ધર એકા પુરા પાડી ઉમદા તથા આપી છે.

મી. નાનાલાલે આ ૨૭૬ પાનાનો સુંદર ગ્રંથ જે ઘણી જાતી મહેલ અને ખરચના બોગે બાહર પાડ્યો છે તેનો લાભ દરેક સજ્જનો અને ખાસ કરીને પારસી કુટુંબો લેવાને મુકશે નહીં એમ અમે ખાતરીથી માનીએ છીએ.

કરાચી, તા. ૧૮-૫-૨૩.

લી.

શેઠ કાવશાહ સોરાબજી લોચર.

શેઠ અરંદેસર નસરવાનજી મીનવાલા.

: રૂસ્તમજી પેસતનજી રખાડી.

મેનેજર અને માલિક

આર. પી. રખાડી સ્કુલ કેમ્પ કરાચી.

હવે છે કે:-

માસ્તર નાનાલાલ માધવજી પંડ્યા કે જેઓ છેલ્લાં ૧૪ વર્ષ થયાં અત્રે કરાચીમાં અને મુખ્યત્વે પારસી કોમમાં, સંગીત માસ્તરનું કામ કરે છે; તેઓના હમેશના ગાઢ સંબંધમાં હું આવેલો છું. અને મને લખી આપતાં અતિ હર્ષ થાય છે કે:-તેઓ એક હુશિયાર સંગીત શિક્ષક હોવા ઉપરાંત સાલેસ, પ્રમાણિક, મિલનસાર, અને સમ્પૂર્ણ ભરસો રાખવા લાયક ગ્રહસ્થ છે.

સંગીત શીખવવાની તેમની પદ્ધતિ, અને જ્ઞાન ખરેખર દીક્ષ પસંદ છે; તે ઉપરાંત સંગીતનું શાસ્ત્રિય જ્ઞાન ઉમદાપ્રતિનું ધરાવે છે. મારી સ્કુલના અનેક મેળાવડાઓ પ્રતેહમંદ થવાનું માન હમેશા તેઓને લાગે આવતું રહ્યું છે. વળી મારાં અન્યાઓને સંગીત શીખવવામાં તેઓએ અનેક પ્રસંગે, અનેક પ્રકારની કાર્ય કુશળતા બતાવી છે.

આ તા ગ્રહસ્થના આટલી મુદતન. રૂળ સ્વરૂપે જે પુસ્તક બહાર પડે તે ઉપયોગી, સંગ્રહ કરી રાખવા લાયક, અને માર્ગ-દર્શક હોય એમ કહેવાની આગેજી જરૂર પાડે છે.

કરાચી, તા. ૧૯-૫-૨૩.

લી.

રૂસ્તમજી પેસતનજી રખાડી.

મુલચંદ સન્સ

જનરલ ડ્રેપર્સ

પ્રીડી રોડ, કેમ્પ-કરાંચી.

નવા વરસનો દરેક સામાન બેવાને

માટે ખુલ્લો છે.

જન્ટલમેન તથા લેડીઝ તેમજ બચ્ચાંઓના
બરના રમકડાં, તથા મોબા, ગંજીફરાક, બુવેલરી,
એમપ્રેડરી વીગેરે વીગેરે હરેક જાતનું શીલ્ક,
જાપાનીઝ, ચાચના અને બનારસી હાથીદાંતનો
સામાન કોશમસમાં પ્રેઝન્ટ આપવા લાયક ચીજો
કીશાયત ભાવે અમારે ત્યાંથી મળશે.

મુલચંદ સન્સ

પ્રીડી રોડ કેમ્પ-કરાંચી.

❖ પ્રકાશક ના જે બોલ. ❖

આધુનિક કાળમાં સંગીતનો શોખ પ્રત્યેક મનુષ્યને ઘણીજ રસ પ્રીય હાથક રીતે લાગતો હોવાથી સમયને સાંધી સંગીત સંબંધી જે કંઈ ખુબીનો ખ્યાલ બહાર આવે તો અંતરના હર્ષોદગારમાં કંઈક વૃદ્ધિ થવા પામે, નિમોલય અને મંદ ગતિ લોગવતા જીવને કંઈક શાંતિ મળે એવા ઉદ્દેશથી મહેં સંગીત વાદના શોખીનોના શોખમાં વધારો કરવા આ પુસ્તક બહાર પાડ્યું છે

પ્રાચીન કાળમાં—કહો કે યુના વખતમાં જ્યારે રાગ રાગણી સાથનું સમયને અનુસરતું સંગીત રચી કરવામાં આવતું ત્યારે તે તે વખતના વિચારનું ભાન કરાવતું હતું; દાખલા તરીકે ગમગિની જેવા પ્રસંગમાં માત્ર કંઈક રસીક સ્વર અને આલાપ સાથનું ગાયન ગાઈ શ્રોતાઓની આંખમાંથી ગોચા શોધાર આંસુ પડાવવામાં આવતાં. અને કંઈક નવી ખુશાલીનો પ્રસંગ પેદા થતોતો તે વેળાએ આનંદ દાયક અને રમુજ સંગીતના સરોદોથી સાંભળન રાગોને ગોચા આનંદમાં ઝોકા ખવરાવવામાં આવતાં. એટલુંજ નહીં, પણ સમય અને અવસરની ખુબીને ખ્યાલમાં રાખીનેજ સમયાનુજ વાજાંત સાથે રમુજ ઉત્પન્ન કરે અને ઢીલને રંજીત બનાવે એવાં સંગીતથી દરેકને રીઝવવામાં આવતાં હતાં. રાજા મહારાજાઓ, અને બાદશાહો ગવૈયાઓને પાસે રાખી ગાન તાનની ધમાલ અહોનિશ મચાવી સુકતા તે શા કારણે ? કારણ માત્ર એટલુંજ કોઈક વેળા એવા પણ પ્રસંગો આવવા પામતા

કે રાજ્યધિકારીઓને લડાઈ જેવા મહાન વિચલમાં લડવાને કમેર કસવી પડતી તેઓનાં અંતઃકરણથી સારંગીના તાર ઢીલા પડી જતા, હાંઓ ગગડી જતા, ત્યારે આવા ગાનતાનની રમુજ અખાડનારા ગવૈયાઓ તેઓને ગાયન સંગીત સંભળાવી સમજાવીને ઉત્સુક બનાવતાં તેઓ હૃથિયાર બંધ થઈ સામે ધસી પડતા અને મારો-કાપોની ગર્જના કરવામથી જતા,

આ કાંઈ તેની અસલી શુરવીરતા ન હોતી પણ સંગીત સાક્ષીઓનાં લેખમાં રહેલું સંગીતનું તેજ તેઓના હૃદયમાં સ્થોત છાપ બેસાડી દેતું કે જેના પ્રતાપે તેઓ લડવામાં પાછી પાનો કરતાજનહી હાર-જીત સંગીતનેજ ચાલારી થઈ પડતી.

તેથી કહીશ કે, સંગીત એક એવી ચીજ છે કે જેના ધ્વનીના વેગથી દુઃખીના દુઃખ દૂર થાય છે, અને નોર્મળ અને સતેજ કરે છે. સંગીત, અરે સંગીતમા રહેલું ગૌરવ અને તેની મજા જેણે ચાખી છે, તેઓ તો તેમાંજ સ્નાહ લે છે, એટલુંજ નહી, પરંતુ તેનોજ ધુત પાછળ મગ્યા પગ્યા રહે છે કેટલાકોએ તો સંગીતનો છેડો લાગવાની જહેમત ઉઠાવી તેની શોધ માટે ફકીરી લીધી છે. ત્યારે કહો કે સંગીતથી શું ન થઈ શકે ?

દરેક ધર્મના સુત્રોમાં જે કાંઈ તત્ત્વ છે તે શું મતાવે છે ? હાખલા તરીકે, ખુદા, ઈશ્વર કે મહાન પયગમ્બરો પાસે હાથમાં પુલોના હાર તોરા લઈ, પગની એડી ઉંચી કરી, ગરદનને તીરકસ રાખી, માથે સોનેરી મુગટ રાખી ચાતો બાલ ખુલા રાખી, શ્રી પરમાત્માને વધાવી લેવા આવતી પરીઓના ચીત્રોની ધ્યાનપુર્વક હાલત જોશે તો તમને ચોક્કસ સમજાવે કે તેઓ ગાન અને નૃત્ય કરતી રીઝવવા માટેજ બંધી થઈ છે,

સી

અને એકાગ્રતાવંત જીવને સૃષ્ટીનું' યાને ખાકી ખલકનું જ્ઞાન પણ તેવાજ વૃત્ત્ય જ્ઞાનથી થાય છે.

હીંદુ ધર્મ શાસ્ત્રમાના મુદ્દા તરીકે જીએ. તો શંકરની તપશ્ચર્યા વખતે ભીલડીએ પણ શંકર જેવા મહાન પ્રવાપી અને તપસ્વીની તપશ્ચર્યાનો ભંગ પણ તેવાજ જ્ઞાનતાનથી કરાવ્યો હતો.

આવા આવા અનેક જાતીય દાખલા દલીલો સંગીતની મજાદ અને ખુબી માટે મશહુર છે. કુંકી રીતે કહેતા હું માત્ર એટલુંજ કહીશ કે—

સાહિત્ય, સંગીત કળા વીહીન;
શાક્ષાત્ પશુ; પુન્નઃ વીશાલુહીન.

એટલે જે દોષ જવાંમદે યાને સો સાહિત્ય એટલે વાંચન સંગીત તેમજ હુન્નર નથી જાણતાં તેઓ વગર પૂછડાના પશુ સમાન છે. એટલે તેઓને ચાર પગવાળાં જનનવર સમાન ગણવામાં આવે છે. માત્ર પૂછડાનો તફાવત છે—તો પછી સંગીતની મોજ મેલવી દીલને શા માટે આરામ ન આપવો ?

વધારે ટાહેલું નહીં કરવા, હું કર્તા તરીકે મારી ફરજ સમજી મારીઆ રસત્રીયં અને ઉપયોગી પુસ્તક વિષે 'જે બોલ' કહેનાની રજા લઉં છું.

સેવકે સંગીતના દરેક દરેક શોખીનો માટે અને વળી સંગીત શીખવાની શરૂઆત કરવા ઇચ્છા રાખતાં દરેક સો પુરૂષોને આ રપર પાનાનું એક દળદાર પુસ્તક રજૂ કરું છું, જેમાં રહેલી ખુબી તેનું અવલોકન કરવાથી સારી રીતે જાણ થશે.

વધુમાં સેવક તમારો એ પણ જણાવવાની રજા લે છે કે, અઠાવીસ વરસના લાંબા અનુભવ પછીથી, સંગીતના કેટલાંએક સંશોધનથી આંચ પુસ્તકને રચવામાં આંચું છે, અને નકલ તથા એજ લગભગી સંગીતની પદ્ધતિને ટાળવાને અને તે સર્વાંશે નાણુદ થાય એવા ઉત્સાહથી આંચ પુસ્તકમાં સમાયદી ગાયનોની તરજ્જે, રાગ રાગણીઓ. વિગેરે અચ્છી રીતે ગોઠવવામાં આવી છે, કે જેથી સંગીતોના શોખીનેને પણ કાંઈક અજબ જણવાનું મલે.

વધુમાં સેવક જણાવવાનો રજા લે છે કે હું જ્યારે ૧૯૧૦નાં સાલથી કરાચીમાં આંચો ત્યારથી તે અત્યાર વેરના અરસા દર મ્યાનમાં મને પારસી સજ્જનો અને સજ્જારીઓ તરફથી પાર્ટીઓ, મેળાવડાઓ અને ગમ્મતોમાં વારંમવાર બોલાવી ઉદાર આશ્રય આપવામાં આંચો છે તેઓનો અને ખાસ કરીને મહારાજાં ખરા મહદગાર મારા રાહુબર શેઠા જમશેદ એન. આર. મહેતા, અને જહાંગીર એફ. પંથકી કે જેઓજ મને પોતાનાથી બનતી તન, મન, અને ધનથી રહાય આપી છે તે માટે હું તેઓ શેઠોનો ખરાં અંતઃકરણથી આભાર માનવાની તક લઉં છું.

મારી અઠાવીસ વરસની કારકીર્દીમાં પારસી કોમમાં થતા જલસાઓમાં અને અનેકવાર બોલાવવામાં આવવા ઉપરાંત વેાર કોનસ્ટેમાં પણ મને બોલાવી લાયલ થયલા સોલજરોને સ્વીપાઓને મ્યુઝીકની મજાલ ચખાડવામાં આવતી હતી કે જથી તેઓને થયલા જખમોના હુઃખ દફે થાય.

અંતમાં હું, મહારા દરેક નેકરાહુબર ઉદાર આશ્રય આપનારનો આભાર માની વધુમાં ધી “નેથનલ” પ્રેસના

માલીકનો, તેઓએ મને આ પુસ્તક છાપવાનાં જે કાંઈ મદદ
 દીધી છે તે માટે તેઓનો પણ મારા ખરા હૃદયથી આભાર
 માનું છું. અને શ્રી પરમાત્માને પ્રાર્થના કરું છું કે હે પ્રભુ
 આ સંસારમાં નષ્ટપ્રાય થઈ ગયલાં હૃદયોનાં હૃદયમાં સંગીતના
 ઝમકારા વીજળી મીચાલ લગાડ કે જેથી તેઓમાં તેના શોખ
 દીનપ્રતીદીન વધવા પામે, મારી આ પુસ્તકની કાર્ય સફળતા
 ત્યારેજ હું માનીશ કે જ્યારે તેને સમજી, તેમાં રહેલી ખુબીને
 ન્યાહારી દરેક સી પુરૂષ તેના આસ્વાદ આખી તેને સર્વોંસે
 માન્ય રાખે ! !—અસ્તુ ! ! આમીન ! !

;

તા. ૧૩-૨-૨૩.

મહા શિવરાત્રિ સં. ૧૯૭૬

લી. સેવક,

નાનાલાલ માધવજી

પંડ્યા ક્વો.

પ્રસ્તાવના.

સંસારની ગતિ વિચિત્ર છે. જ્યાં જ્યાં અસલીયત પોતાના સાચા સ્વરૂપમાં દર્શન દે ત્યાં ત્યાં નકલીયત પોતાનું નામ અમર કરવાનો પ્રયત્ન કરે. આ હાલિત અનાદિ કાળથી ચાલી આવે છે. અસલીયત ઈશ્વર કૃત હોય છે, અને નકલીયત મનુષ્ય કૃતય હોય છે. અસલીયતમાં ઈશ્વરના અચળ નીયમો અને મધુરતા અપુર્વ હોય છે ત્યારે નકલીયતના નિયમો ત્રુટીવાળા અને કઠોરતાથી ભરેલા હોય છે. આ સહસ્ય સંસારની હરએક ચીજમાં દક્ષિગોચર થાય છે. પ્રભુની હરેક પ્રસાદીમાં આધુનીક સમયમાં નકલીપણાએ મીઠાસ અને મહોજ્જવનાં લોપ કર્યો છે, તેવીજ રીતે પ્રભુ માર્ગને સાધવાવાળી ગાયન કળામાં પણ નકલીપણાએ કેટલો પાઠ ભજવ્યો તે બાણુવું અતિ આવશ્યક છે. સંગીતનું અસલીયત બાણુવા માટે રૂતનો અર્થ અને ઉત્પત્તિ બાણુવાની જરૂરી છે. સ્વરના નિયમ પ્રમાણે ગાઈ જાતવી ત્યા નૃત્ય કરી બાણુવું તેને સંગીત કળા કહે છે. સૃષ્ટી આદિમાં પરમાત્માએ પ્રાણી માત્ર અને અજ્ઞ કૃષ્ણાદિ ઉત્પન્ન કર્યાં. શરીરના પોષણ માટે અજ્ઞકૃષ્ણાદિ તેંચાર રાખનાર પરમાત્મા શરીરધારી આત્મા માટે ખોરાક અને જાળદાયક વસ્તુ પેદા નહીં કરે એ કેમ અને ? આકાર શરીર માટે સાકાર વસ્તુ અજ્ઞકૃષ્ણ જનાવ્યા તો, નીરાકાર આત્માની પુષ્ટિ અને

આનંદ માટે નીરાકાર નાદ ઉત્પન્ન કર્યો. એજ નાદની સહાયથી સૃષ્ટિ ઉત્પત્તિ સાથે અગ્નિ આદિત્ય, વાયુ અને અંગીરા રૂપીએ અતુર્વેદ ગાન કર્યું.

પછી તે ગાન વીણા સાથે નારદે કર્યું. પછી સરસ્વતીએ વીણા સાથે ગાયું. પછી કૃષ્ણભગવાને મોરલીની તાન સાથે નૃત્ય સહીત કાળીનાગના માથા પર ગાયું.

અને તે પછી કૃષ્ણ મોરલીની ધુનમાં મસ્ત અસંખ્ય ગાયકો અને ઉસ્તાદોએ અનેક વાજાંત્રો સહીત આખા હિંદુસ્તાનમાં ગાયું.

અસલ સંગીત ત્રણ વર્ગમાં હતું. ગાયન, નૃત્ય, અને વાજાંત્ર જે શાસ્ત્રના નિયમે રાહ અને તાલસર મરાય તે ગાયન; જેમાં નિયમમંદ સેંકડો, રાગ રાગણીયો સહ પરીવાર છે નૃત્ય,—મહાદેવે ઉપજાવેલું તાંડવ, પાર્વતીએ કહાડેલું લાસ્ય નૃત્ય, એના ભાવ રીતી અને ગત વિધિવિધ છે, વાજાંત્ર, ત્રણ પ્રકારનાં ધાતુ તાંત અને હવાવાળાં. એ ત્રણેની એકાગ્રતા તે સંગીત કહેવાય. અસલ સંગીત કળાવાન પુરૂષોના હાથમાં હોવાથી વૃદ્ધિ ગત થયું; પણ અનેક આપત્તિઓસર સંગીત પેટ ભરવાનું સાધન થયું અને પેષાખોર અને હલકી કોટોની સ્ત્રીઓની રખે વાળીમાં ગયું, પણ તે નકલીજ; અસલ સંગીત તો ગોપાળ નાયક, ઐશુ, સોહંગ, તાનસેન, બનખાન, મદનરાય, વિગેરે ઉસ્તાદ અને ગાયકોએ, સૂરદાસ, નાગર ભકત, નરસીંહ મહેતો, મીરાંબાઈ, કળીરભકત, આદિ ભકતોએ, સૈકાઓ સુધી પોષી વડીલોના વારસો બળવ્યો; અને ત્યાર પછી દેશમાં અંધાધુંધી અને વિધ્વા અધકારના સમયમાં આદિત્યરામ,

મુખ્ય ભાગ, નાચક ડાહ્યાલાલ શીવરામ, વિષ્ણુ દીગંબર, માસ્તર દામોદર જગજીવન, ગણપતરાવ બરવે, વિષ્ણુ ભારત ખંડે, પ્રોફેસર મૌલાબક્ષ, મહમદ હુસૈન, પ્યારા સાહેબ, ગોહરબન, આદિ સંગીત શાસ્ત્રીઓએ પ્રચલીત જમાનામાં હિન્દી સંતાનોને સાચા સંગીતના રસીયા બનાવ્યા.

નાટ્યકારોએ પણ સંગીતને પ્રચલીત કરવામાં અને પ્રજાને સંગીતમાં રસ લેતી બનાવવામાં અમુક હદે ઠીક હિસ્સો આપ્યો છે તે નાટક લેખકોમાં શાક્ષર ડાહ્યાભાઈ ધોળશાસ્ત્રી, વાઘજી આશારામ, મુંબઈ ગુજરાતી નાટક મંડળી, કાવસજી ખટાઉ, બાલીવાલા, ઇમ્પીરીયલ નાટક કંપની, આર્ય નૈતિક નાટક, ત્યાં વાંકાનેર નાટક કંપની, અને લક્ષ્મી કાન્ત નાટક સમાજના મેનેજર્સ ગુજરાતમાં આગળ પડતા છે.

દીલગીરી સાથે લખવું પડે છે કે ચંદ્રની ખુબસુરતી તેના ઉપરના દાઘોથી કલંકીત થઈ છે તેમજ નાટકોના ગાયનો મોટે ભાગે સંગીતથી અનભિજ્ઞ પ્રજા વર્ગને સંતોષવા લખેલ હોવાથી સંગીતના નિયમ વિરૂદ્ધ ત્રુટીવાળા અને સાચા સંગીતને કલંકીત કરવાવાળા હોય છે અને સંગીતના જ્ઞાતા અને રસીયાઓને નિરાશ કરનારા હોય છે. જેમ કાઠવ અને કોયલા-માંથી મોતી મળે છે, તેમજ હિન્દ દેશના સદ્ભાગ્યે દેશનાં અંદરની વસ્તીમાં રહેલા, મેરાશી અને કચકોએ, પણ સંગીતને બળવવામાં અને ગામડાની અનપક પ્રજાને સંગીતનું ભાન કરાવવાને ઠીક પરીશ્રમ લીધો છે, આ સંગીત બંડારના લેખકનો મુખ્ય હેતુ અસલી અને નકલી સંગીત પ્રજા સમક્ષ તેમના ખરા સ્વરૂપમાં રજૂ કરવાનો છે, અને તેનો પુરી સમજણ પડે તે ખ્યાલથી સંગીતની ઉત્પત્તિ, ઇતિહાસ,

વ્યાખ્યા, રાગોના પરીવાર, વાજીત્રોના વર્ણન, નૃત્યની સમજણ, ઉસ્તાદોની નામાવળી, રાગોની સમજણ, રાગ બતાવનાર ગાયનોના મથાળા અને સંગીતની ઢબ વિગેરે વિગતવાર સરળ ભાષામાં આલેખેલું છે. તેની સમજણ વાંચનારને પુસ્તક પર ધ્યાનપૂર્વક નજર નાખવાથી પડશે.

આ પુસ્તકમાં અમોએ સંગીત પદ્ધત્તો અનુસાર, રાંઠ, તાલવાળા ગાયનો ઉપરાત નાટકોના ઉત્પટાંગ રાહવાળા અમુક ગાયનો લીધા છે, તે નાટકની રસીલી આલમની જીજ વ્યકીતીઓ માટે તેના રસને પોષવા ખાતરજ છે. તે ચુંટવામાં અમોએ ખાસ સંભાળ રાખી છે, કે તેમાં કેામ અબ્લીલ મર્યાદા રહીત નહીં હોય.

અંચનું અવલોકન કરતાં વાંચકને માલમ પડશે કે સમજા ગાયનો, પુરુષ, સ્ત્રી, યુવાન, વૃદ્ધ, બહેલ, અનપડ, તેમજ સંગીતના જાણુ, અને અણજાણુને એક સરખો આનંદ આપનારા છે; તેમજ હરેક પહોાર, સમય અને રૂતુને અનુકૂળ ગાયનો, નિતિ, ભક્તિ, અને શૃંગારને લગતા ફીલપસંદ વિષયો વાંચનારને સંગીતનો શ્રંગારી ખનાવવા ઉપરાંત આત્માને બીતરની પ્રેમ જોતી જગાવવા વાળાં છે.

સંગીત વિષય ઘણોજ વિશાળ છે, અને તેમાં પ્રકાશક એક ચંચુજ મારી શક્યો છે; અને તેની આંચમાં, હાલ તો સમાચું તેટલું રસીક વર્ગની સ્હામે અપણુ કયું છે.

પણ જો કહરદાન ગ્રાહકો અને સંગીતના પ્રેમીઓ તરફથી ઉત્તેજન મળશે તો, આગળ ઉપર પ્રકાશકનો વિચાર સંગીતની તાલ ખાતત, વિશાળ અને વિાધ પુર્વક ખીજ ભાગમાં

લખવાનો છે. તાલનો વિષય ઘણોજ વધી જાય તે ઠરથી, એ વિષય આ પુસ્તકમાં લેવું ઉચિત્ત સમજાયું નથી. ઈશ્વર ઇચ્છા બળવાન છે સંગીત વિષયની અભિવૃદ્ધિ અર્થે પ્રકાશકની સેવા પ્રભુને મંજુર હશે તો સેવક પોતાના પુર્ણ બળથી સંગીત સેવકોના ચરણમાં આ ગ્રંથનો બીજો ભાગ રજુ કરશે અને તે પરવે જગત્તિથંતા પ્રકાશકને બળ દે તેજ દ્વિયની યાચના છે.

સંગીત ભંડારની ઓળખ અને હેતુ અમોએ રનેહ પુર્વક વાંચક વૃંદ પાસે રજુ કરી છે, તેમાંથી સુસ પાઠકો, મનગમતી ચીજ પોતા માટે અંગીકાર કરશે, અને પ્રસ્તાવનાની બુલચુક માફ કરશે એવી આશા રાખનાર:—

(દાકટર) કે. બી. પટેલના

વહેમાતરમ્

❀ સંગીતની મહત્વતા. ❀

ભગવાન, નારદજીને ગીતામાં કહે છે કે,

ના હં વસામી વૈકુંઠે, યોગીના હૃદયે રવૌ
મહાભક્ત્યા; યત્ર ગાયન્ત્રી, તત્ર તીષ્ઠામી નારદ

અર્થ—હું વૈકુંઠમાં નથી, યોગિઓના હૃદયમાં પણ નથી
પરંતુ જે ભક્ત મારા શુભોત્સવ ગાયન બજન કરે છે,
તેમનાજ હૃદયમાં છું, એ કારણથી ધૃત્વરને પ્રાપ્ત
કરવાના જેમ યોગ ભક્તિ, જ્ઞાનાદી, અનેક સાધનો છે
તેમ આ સંગીત પણ એક સહેલું પવિત્ર અને દૈવી
સાધન છે, તો એ સાધન દ્વારા હરેક મનુષ્યોએ યથા
શક્તિ મોક્ષનો માર્ગ મેળવી લઈ પરમાત્માને અને
આત્માને ઓળખી કૃત કૃત્ય થવું—

સંગીત રત્નાકર નર્તના કથાચ.

અરી રચન, યમિદં, ધર્મ કામાર્થ મોક્ષ દમ
કીર્તી પ્રાગલ્ભ્ય, સામાન્ય, વેદ ગદ્યાના પ્રવર્ધનમ
ઔદાર્ય સ્થેય દૈર્ઘ્યોણાં, વિલાસસ્થય, કારણમ
હૃદયાર્તિ, શોક નિર્વેદ ખેદ, વિષ્ણુદ કારણમ
અપિ પ્રજ્ઞા પરા નન્દાદિ દરાભ્ય ધિકં મુવમ
જહાર નારદા દિનાં ચિતાની કથમન્યથા—

ભાવાર્થ—ધર્મઅર્થ, કામ અને મોક્ષને આપનારૂં કીર્તિ
શાસ્રમાં પ્રગદમતા, પ્રૌઢતા, સૌભાગ્ય લોક વિષયક,
મનુરતા વધારનારૂં તેમજ ઉદારતા સ્થિરતા દ્યૈર્ધ્ય અને

વિદ્યાશ્રના કારણ રૂપ, એવું ત્રણ પ્રકારનું (ગાયન, વાદન નર્તન) સંગીત તે દુઃખ પરિતાપ, શોક, ચિત્તની શુન્ધતા તથા ખેદને કાપી નાખે છે. એ સંગીતનો, આનંદ પર બ્રહ્મના આનંદથી પણ અધિક છે, કારણ એમ જો ન હોત તો પરમ વૈરાગ્ય શાસ્ત્ર મહાત્મા, નારદ જેવા યોગીઓના પણ ચિત્તને તેજી કેવી રીતે વશ કરી લીધાં.

ગાયન.

સંગીતમાં સૌથી ઉપયોગી વિષય ગીતનો છે. તે સ્વતંત્ર વિદ્યા છે, એ વિદ્યામાં ગાવાના નિયમોનો સંગ્રહ કરવામાં આવે છે. ગીતનું બંધારણ નાદ ઉપર છે.

વાદન.

ગાયનથી ઉતરતો વિષય વાદનો છે તે પણ એક સ્વતંત્ર વિદ્યા છે, એ વિદ્યામાં અનેક જાતના વાદો, (વાંજા) કેવી રીતે વગાડવાં એના વિષયોનો સંગ્રહ કરેલો હોય છે વાદોના નીચે પ્રમાણે ચાર વર્ગો, વિધવાનોએ પાડ્યા છે

(૧) તતવાદ—જે વાજાંત્રોને તાંત અથવા તાર ચઢાવી વગાડવામાં આવે છે, તેમને તત વાદ કે તંતુ વાદ કહે છે, જેમ કે તંબુરો, સીતાર, તાઉસ, દીલરૂબા, પીયાનો, ચારંગી, વગેરે વાદો તાંત અથવા તાર ચઢાવી વગાડવામાં આવે છે, તેમને તતવાદ કહે છે.

(૨) મુપિરવાદ—જે વાજાંત્રોને કાંચા પાટી તેમને મુખની કુકથી અથવા પવન ભરીને, વગાડવામાં આવે

છે, તેમને, સુપિરવાધ કહે છે, જેમકે શરણાઈ, વાંચડી મોરલી, મહુવર, હુંગળ, શંખ, રણશીંગ, ખસુગલ, કૂદટ, હારમોનીયમ, વગેરે વાજાંત્રો કાંણુ પાડેલા હોઈ મુખની પુકંથી કે પવન ભરીને, વગાડવામાં આવે છે, તેમને સુપિરવાધ કહે છે.

(૩) અવનદય વાધ—જે વાદ્યોને મોઢે ચામડું મઢીને કે : બાંધીને, વગાડવામાં આવે છે તેવા વાદ્યોને અવનદય વાધ કહે છે, જેમકે મૃદંગ, પખાવાજ, ઢોલક, ખંજરી તમલાં, ઠક, પડધમ, રામઢોલ, નગારૂં, ત્રાંસુ, દાખલું, નોખલ, એ બધાં વાજાંત્રોને અવનદય વાધના વર્ગમાં ગણી શકાય—

(૪) ઘનવાધ—જે વાજાંત્રો, ધાતુના રસથી ઢાળીને બનાવેલાં હોવાથી નક્કર ઘન હોય છે, તેને ઘન વાધ કહે છે, જેમકે ઘંટ, મંજરા, ઝાંઝર, ઘુઘરા, ઝાંઝ, કરતાળ, વગેરે વાદ્યો ધાતુનો રસ કરી ઢાળેલાં હોય છે, ને તેઓ નક્કર હોવાથી, તેમને ઘન વાધ કહેવામાં આવે છે.

તત્ત્વવાધ, અને સુપિરવાધ, એ બે જાતના વાજાંત્રોમાંથી માત્ર સ્વરો વાગી પ્રકટી શકે છે, અને અવનદય વાધ, તથા ઘનવાધ, એ બે જાતના વાજાંત્રોમાંથી કાળ કે, તાલની ગણતરી પ્રકટવું થઈ શકે છે, તેથી પ્રથમ અને બીજા પ્રકારના વાદ્યો, તે સ્વર વાધ છે, અને ત્રીજા તથા ચોથા પ્રકારના વાદ્યો, તે તાલવાધ છે, જેથી આર પ્રકાર વાજાંત્રોના, આ રીતે (૨) બે ભાગ પડે છે.

ગાયનની મુખ્યતા—

સંગીતના ગાયન, વાદન, અને નૃતન, અને ત્રણ અંગોમાં ગીતની મુખ્યતા કહેલી છે, એ વિષે સંગીત રત્નાકરમાં કહ્યું છે કે,—

નૃત્યં વાધાનુગ પ્રોત્કં વાધં ગીતાનુ વૃત્તિચ
અતોગીતં પ્રધાન ત્વાદ ત્રોઠક દાવ બિધીયતે

નૃત્ય વાધને અનુસંગતું છે, અને વાધ ગીતને અનુસરે છે, એટલા માટે તે સર્વેમાં ગીતની મુખ્યતા કહી છે, ગવૈયાઓમાં આજે પણ કહેવત પડી ગઈ છે તે એ છે કે, ઉત્તમ ગાના, મધ્યમ બજાના, કનીષ્ઠ નાચના, ઓર બીકટ ભવાના આ ઉપરથી જણાઈ આવશે કે, ગાયન બરાબર ગાતાં આવડે, તો વાદન અને નૃતન સહેલું છે, આજકાલ ઘણાખરા અભ્યાસીએ, ગાયનના લગાર પણ જ્ઞાન કે અનુભવ, વીના હારમોનીયમ, સીતાર, કે તબલા, વગેરે વાદ્યો શીખવાનો આરંભ કરે છે, ને તેથી તેઓ, એ વિષયમાં ઘણા લાંબા વખત સુધી પ્રયત્ન અથવા અભ્યાસ કરવા છતાં, પણ અધુરા રહી જાય છે. માટે અમારી ખાસ ભલામણ છે કે, સંગીતના કોઈપણ વિષયના અભ્યાસીએ ગાયનનું જ્ઞાન અવશ્ય, મેળવ્યા પછી, બીજા વિષયનો અભ્યાસ શરૂ કરવો યોગ્ય છે.

માર્ગ અને દેશી સંગીત.

ગીત, વાધ તથા નૃતન; એ ત્રણે મળી કહેવાતું સંગીત માર્ગ, અને દેશી, એવા બે પ્રકારનું છે. પ્રાચીન

રૂપીમુનીઓ, વેદકાળમાં જે સંગીત કરતા, તે માર્ગ સંગીત, અને હાલમાં દેશ દેશનો રૂપી પ્રમાણે રાગ, રાગણીઓવાળું હૃદયને ખુશ કરનારું સંગીત કરવામાં આવે છે. તે દેશી સંગીત કહેવાય છે, એમાં માર્ગ સંગીતમાંથી, દેશી સંગીત ઉત્પત્તિ થયું છે, માર્ગ સંગીતની મુળ ઉત્પત્તિ વિષે પ્રાચીન ગ્રંથોમાં કંઈ છે કે બ્રહ્મદેવે, માર્ગ સંગીત, ભરતમુનીને શીખવ્યું, ભરતમુનીએ, અષ્ટરાઓ, તથા ગંધર્વ સાથે મહાદેવની આગળ બજવી બતાવ્યું, એથી મહાદેવે ખુશી થઈ પોતે ભરતને તાંડવ શીખવ્યું, અને પાર્વતીએ લાશ્ય શીખવ્યું, પછી ભરતે પોતાના બધા શીષ્યોને શીખવ્યું મહાદેવની પાસે જે સેવકો હતા, તેમાંથી વંડુ નામના સેવકે (ગણે) તાંડવનો પ્રયોગ ભરતને બતાવ્યો, તથા પાર્વતીએ માણ્યાસુરની પુત્રી જે ઉર્વા તેને લાશ્ય શીખવ્યું, એમ પણ ગ્રંથમાં કંઈ છે કે ઉર્વાએ, દ્વારકાની ગોપીઓને શીખવ્યું ને ગોપીઓએ, સૌરાષ્ટ્ર દેશની સોઝાને શીખવ્યું, અને તેઓએ જુદા જુદા દેશોની સ્ત્રીઓને શીખવ્યું. એવી પરંપરાથી અસલની સંગીત વિદ્યા અને તેની કળા ઉતરી આવ્યા વિષે સંગીત રતનાકર નામના પ્રાચીન ગ્રંથમાં લખ્યું છે કે માર્ગ સંગીતમાંથી દેશી સંગીતની ઉત્પત્તિ થઈ છે, સંગીત શાસ્ત્ર ઉપર મતંગ, વિશાખીલ, હંતીલ, વિદ્યાવસુ, કંબલ, અર્જુન, નારદ, રાવણ, તુંબક, ભરત, હનુમાન વગેરે અનેક વિધ્વાનોએ, અતી પ્રાચીન કાળમાં થતા ગ્રંથો લખી રાખ્યા હતા, એમ જણાય છે.

ગયા સાતસો, આઠસો વરસમાં પણ સંગીતના અનેક
 ગ્રંથો રચાવવાનું જાણવામાં આવ્યું છે જેવાં કે
 સંગીત કળાધર, સંગીત આદિત્ય, સંગીત ચિન્તામણી
 સંગીત શાસ્ત્રી, પ્રોફેસર, મી. બરવેનું, ગાયન વાદન
 પાઠમાળા પ્રોફેસર મૌલાબક્ષ, ગાંધર્વ મહાવિદ્યાલયના
 પ્રોફેસર પંડીત વિન્નુ દીગંબર તેમજ સંગીત શાસ્ત્રી
 વિન્નુ નારાયણ ભાર્તૃખંડે રા. રા. હામોદર જગજીવન
 વિગેરે વિગેરે પ્રખ્યાત સંગીત શાસ્ત્રીઓના, પુસ્તકો
 વાંચવાથી સંગીતના અભ્યાસીઓને સંગીત શીખવું
 ઘણું સહેલું અને સરલ થઈ પડશે અમારો ચોતાનો
 ખાસ અભ્યાસ, ઉપરના લખેલા પુસ્તકો ઉપરથીજ
 ખાસ બનુભવ મેળવે છે.

સંગીત શબ્દનો અર્થ—સં એટલે સારી રીતે—અર્થાત
 ઉપાંગ સાથે, ગીત એટલે સ્વરોને અમુક નિયમ
 પ્રમાણે ગોઠવી ઉચ્ચાર વાતે—અર્થાત ગાવું એટલે
 ગાવાના ઉપાંગો સાથે તે સંગીત—ગાવું તે અંગ, અને
 બળવું તથા નાચવું તે ઉપાંગ એ અંગોપાંગ મળીને
 સંગીત એવો શબ્દ થાય છે. માટે સંગીત શબ્દમાં
 ગાવું, બળવું, તથા નાચવું, એ ત્રણેનો સમાવેશ
 સમજવો.

સંગીતના ભેદ—સંગીત શાસ્ત્રના જે ભેદ છે, ૧ સંગીતકળા
 ૨ સંગીત વિદ્યા.

૧—સંગીત શાસના નિયમ પ્રમાણે પોતે ગાઈ બબલી ત્યા નૃત્ય કરી બાણુપુ' તેને સંગીત કળા કહે છે.

૨—સંગીત શાસના નિયમ પ્રમાણે હરકોઈ ચીજ ગાવા બબવવા જેવી કરી આપવી કે જે બાણુસને, તે ચીન આવડતી હોય તોપણ તેને જોઈ ગાઈ બબવી શકે તેનું નામ સંગીત વિદ્યા, જેને હાલ નોટેશન કહે છે તે.

સંગીતા ધિકથ.

;

ગાણુ' બબવણુ' ત્યા નાચણું, એ ઈશ્વર સૃષ્ટિમાં સર્વ પ્રાણી માત્રને અધિક પ્રિય કરછે; વિવિધ પ્રકારના આનંદોમાંથી સંગીતનો આનંદ સદ્મીતી કરનાર જ્ઞેવામાં આવે છે. ગાયનથી, જળ પદાર્થ પણ આનંદિત થાય છે, તો સચેતન પ્રાણી કેમ મોહીત ન થાય તેના પ્રાચીન દષ્ટાંતો ધણા છે જેમકે—

શ્રીકૃષ્ણ મહારાજે મુરલી બબવી તેથી યમુના નદીનું પ્રાણી સ્તંબધ થયું હતું, અને નાયક ઐન્ધુના ગાવાથી પત્યર પણ પીગળી ગયો હતો વિગેરે દષ્ટાંતો ધણા છે. વળી પશુ વર્ગમાં પણ સર્પ, હરિણ વિગેરેને ગાયન વિશેષ પ્રિય છે એમ રૂપણ જણાય છે, જુઓને સર્પ પુંગી સાંભળીને કેવો ડોલે છે, તેમજ હરિણના નાદ શ્રવણના લોભથી પારાધીને પોતાનો પ્રાણ પણ કબુલ કરે છે કહ્યું છે કે—

હોહો.

મેરે આંતકી તાંત કર, મેરી ખાલ બીછાવો;
મેરે સંગકો નાહ કર, ગાવો ગાવો પુની ગાઓ.

ત્યાંમુધી હરિણને નાદ પ્રિય છે, વળી પક્ષી વર્ગમાં પણ મધુર મેઘના નાદથી નાચે છે, તો મનુષ્ય વર્ગમાં શું કહેવું. અર્થાત્ સર્વ મનુષ્યને ગાયન વિશેષ આનંદ-કારી છે, સર્વ મનુષ્યો, ગાયનને સર્વોપરી વિદ્યા સમજી દેશ ભિન્ન પોતપોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે તેના ધારા બાંધી ગાયનના આનંદનો લાભ લેતા જણાય છે.

સંગીતોત્પત્તિ.

સંગીત શાસની ઉત્પત્તિ, મુખ્ય દેવ વર્ગમાં મહાદેવ, દેવી પાર્વતી. તથા સરસ્વતી. તથા શ્રીકૃષ્ણ, અને બ્રહ્મા વિજેશ્વરી કહેવાય છે.

ગાયક લોકોનું વર્ણન.

સંગીત વિદ્યા તથા સંગીત કળા શીખેલો હોય, બીજાને પણ શીખવી શકતો હોય તમામ માર્ગ તથા દેશી રાગો ગાતો હોય, બીજાને પણ ગાતાં શીખવી શકતો હોય, જેને ઘણી ચીજો પુરાણ ઉસ્તાદ લોકોની યાદ હોય, નવી ચીજો બનાવી શકતો હોય, તેમ ગાયનના હુમ્મર કરનારાઓમાં જેની વિશેષ પ્રખ્યાતી હોય, તેમજ આલાપચારી પણ સારી રીતે કરી શકતો હોય, હરકોઈ રાગમાં જે રાગનું મીશ્રણ થતું હોય, તેને જાણી શકતો હોય કોઈ રાગમાં, કોઈ રાગનું મિશ્રણ કરી નવો અખવરો કહાડી શકતો હોય, સ્વરનો સાચો હોય, તેમ ઘણી તાલો જાણતો હોય, અને બબલી પણ શકતો હોય, અને સંગીતની ચરચા કરી જાણતો હોય, તેને નાયક અથવા સંગીત આચાર્ય કરી કહે છે.

જે સંગીત આશ્ચર્ય, પ્રાચીન કાળમાં થઈ ગયા છે,
કે જેને આપણે દેવ ગણીએ છીએ, તેઓના નામ—
મહાદેવ, શ્રીકૃષ્ણ. ભરતરૂપી, હનુમાન, પિંગળનાથ,
સરસ્વતી, દુર્ગા, શેષ, નારદ, તુંબડ, હાહા, હુહુ; કશ્યપ,
રાવણ, અર્જુન, ઇત્યાદિ દેવ વર્ગોના નાથકો ગણાય છે.

મનુષ્ય વર્ગના નાયક લોકોના નામ.

ગોપાળ નાયક, બૈષ્ણુ ભક્ત, અગ્રીર, પુશરો, બદ્ધ ચરણ,
ભગવાન, સોહજતાનસેન, સુખદાનખાન, સુરચાનખાન,
ચાંદખાન, સુરજખાન, તાનરંગખાન, નામે તાનસેનનો
દીકરો હતો મદનરાય, બાવા રામદાસ, બાવા સુરદાસ,
લાલખાં, સ્વામી હરદાસ, સુલતાન. હુસેનસરકી, નોહાદ
તે સિવાય મીર નાશર, અહમદ ખીનખર, દહલવી,
બહાદુરખા, મસ્જીદખાં, મસીદખાં દહલવી, સીતારબાજ,
જઅફરખાન, અને પ્યારખાં, રૂખાળી, ત્યા સુરસીંગારી
હફ્ત હસ્તખાન, ખાલેરી, સદારંગ. અદારંગ, અમૃતસેન
રહીમસેન, સીતારબાજ હેદાયતખાન, સારંગીનવાજ
જીલનકરન ફિરંગી, એ તાનસેનનો શાગરત હતો ઇત્યાદિ

ઇટાલીયન નામકો.

મોઝટ રોસિનીની, હેકન, વિગેરે મુઝીકમાં કુશળ હતા.

ગાયક જાતિ.

ગવૈયા ત્રણ પ્રકારના કહેવાય છે, (૧) ઉત્તમ (૨)
મધ્યમ, (૩) અલમ, પોતે એકલો કેઈ વાજ અથવા
ગાયકની મદદ વિના ગાઈ શકે તે ઉત્તમ—બીજો
હરકોઈ વાજની મદદથી, ગાઈ શકે તે મધ્યમ—ત્રીજો
હરકોઈ વાજ અથવા ગાયક તે બિની મદદ સિવાય
આરૂ ગાઈ શકે નહોં તે અલમ.

સ્વર વિષે.

ષડજ, ઋષભ, ગાંધાર, મધ્યમ, પંચમ, દૈવત, નિષાદ, એ સાત સ્વર છે, તેની સ્, રિ, ગ, મ, પ, ધ, ની એ સાત ટુંકી સંજ્ઞાઓ છે. એ સાતે સ્વરો શુદ્ધ (નચરલ) કહેવાય છે, તેમાં સ્, અને પ, સ્થાયી (સ્થિર કાયમ) સ્વર છે, ને બાકીના રિ, ગ, મ, ધ, નિ, એ પાંચ અસ્થાયી (અસ્થિર કાયમ નહી રહી શકે તેવા વિકાર પામે તેવા) ગણાય છે, જેથી એ સ્વરોના કોમળ (ફ્લેટ) તીવ્ર (શાર્પ) એના બે ભેદ પડી શકે છે, તેથી તે વિકૃત (વિકાર પામે તેવા) કહેવાય છે. કોમળ એટલે શુદ્ધ સ્વરથી અર્ધો ઉતરતો સ્વર, અને તીવ્ર એટલે શુદ્ધ સ્વરના કરતાં અર્ધો સ્વર ઓડતો વિકૃતસ્વરમાંથી રિ, ગ, ધ, નિ, એ ચાર સ્વરના કોમળ થઇ શકે છે. અને મ, એકલો તીવ્ર થઇ શકે છે, તે નીચેની આકૃતિ ઉપરથી સમજી શકાશે.

૧ તીવ્ર

તીવ્ર

૭ શુદ્ધ સ્વર, સ્-/-રિ-/-ગ-મ/મ-પ-/-ધ-/-નિ-સ
રિ ગ ધ નિ

૪ કોમળ કોમળ, કોમળ, કોમળ, કોમળ

સાત સ્વર પોતે પરસ્પરમાં કેવા અને કેટલા અંતરથી રહેલા છે તે આ આકૃતિ ઉપરથી સમજી શકાશે. જે સ્વરની વચ્ચે વધારે અંતર હોય, તેની વચ્ચેમાં એક પેટાસ્વર નાખવામાં આવે છે. ગ મ અને ની સ્ વચ્ચે અંતર એટલું થોડું છે, કે તેની વચ્ચે, પેટાસ્વર નાખી શકાતો નથી, તેથી તેમને અર્ધ અંતરવાળાં કે અર્ધ સ્વર (હાફનોટ) કહે છે, ને બાકીના, સ્, રિ, ગ, મ, પ, ધ, નિ, એ પાંચ સ્વરો વચ્ચે, અર્ધ

સ્વરોના કવતા-વધારે અંતર-હોય છે, તેથી તેમની વચમાં એક-એક પેટાસ્વર નાખવામાં આવે છે, એ પાંચ સ્વરો પુર્ણ સ્વર (હોલનોટસ) કહેવાય છે. હવે એ પાંચ સ્વરોની વચ્ચે જે એક એક પેટાસ્વર પડયો તેનાં નામો આગળના સ્વરની નજરે કોમળ, અને પાછળના સ્વરની નજરે તીવ્ર તરીકે પડી શકે, પરંતુ એમાં એક જે વાતો સમજવાની છે, તે એકે સ્, અને ખ, એ જે સ્થિર હોવાથી તે વિકાર પામતા નથી, જેથી તેનો આસપાસના પેટા સ્વરોને તેના કોમળ કે તીવ્ર એવું કહી શકાય નહીં, તેમજ કોઈ પણ સ્વરનો પ્રદેશ તેની પાસેના પાછલા સ્વરથીજ ગણી શકાય છે, જેમકે, રિ, નો પ્રદેશ તેની પાછળનો જે, સ્, સ્વર તે પુરો થયા પછીથી તે રિ, પોતે જ્યાં પુરો થાય છે ત્યાં સુધીજ ગણી શકાય છે તેમ ગ, નો પ્રદેશ રિ, પુરો થાય ત્યાંથી તે ગ, પોતે પુર્ણ થાય છે ત્યાં સુધીજ ગણી શકાય, આથી જે સ્વરના પ્રદેશ કે હઠમાં જે પેટાસ્વર નાખવામાં આવે તેનું નામ પણ હઠ જેની હોય તે સ્વરના નામ ઉપરથીજ પડે, જેમકે સ્, અને રિ. વચ્ચેનો પ્રદેશ (કે હઠ) રિ, નો છે, તો તેની વચ્ચે નાખવામાં આવતો સ્વર શુદ્ધ રિ, થી, અર્ધો ઉતરતો હોવાથી તે રિ, કોમળ એ નામથી કહેવાશે. એજ નિયમ ગ, ધ, નિ, સ્વરોના કોમળને માટે સમજી લેવો ફકત મ, તીવ્રને માટે એટલું ધ્યાનમાં રાખવાનું છે, કે, મ, નો પોતાનો પ્રદેશ ગ. થી તે ખ, સુધી છે, ગ અને મની વચ્ચે એટલું બધું (વધારે) અંતરજ નથી કે ત્યાં પેટાસ્વર નાખી શકાય. ત્યાં પેટાસ્વર નાખી શકાયો હોત તો તેને મ, કોમળ કહી શકાત, પરંતુ ત્યાં વિશેષ અંતર ન હોવાથી ત્યાં પેટા સ્વર પડી શકતો નથી, હવે મ, અને ખ, વચ્ચેની વાત રહી, ખ, પોતે અવિકૃત કે સ્થાયિસ્વર છે તેથી તે કોમળ કે તીવ્ર થઈ શકતો નથી, તે જ કોમળ તીવ્ર થઈ શકતો હોત તો

તેની આસપાસ બંને તરફ જે અડધે અડધે અંતરે સ્વરો નાખવામાં આવ્યા છે તે અનુક્રમે ૫, કોમળ અને ૫, તી. એ નામથી કહેવાત. પરંતુ ૫, સ્થાયીવર હોવાથી ૫, તી કે કોમળ એવી પરિભાષા વાપરી શકાય નહીં તેથી, મ, ૧ વચ્ચે નાખવામાં આવતા અર્ધા અંતરવાળા સ્વરને મ તી કહ્યા વિના છુટકોજ નહીં.

આ પ્રમાણે સ, ૫, ફક્ત શુદ્ધ રિ, ગ, ધ, નિ, એ આ શુદ્ધ તેમની વચ્ચેના ચાર કોમળ અને મ, શુદ્ધ તથા તી મળી કુલ ૧૨ સ્વરો ગણાય છે, તેમને જો અનુક્રમે લખતાં માંડીએ તો તે દરેક નીચેના ક્રમ પ્રમાણે લખી શકાય.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
સ, શુદ્ધ રિ, કોમળ રિ, શુદ્ધ ગ, કોમળ ગ શુદ્ધ મ, શુદ્ધ મ, તી						
૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨		
૫, શુદ્ધ ધ, કોમળ ધ, શુદ્ધ નિ, કોમળ નિ, શુદ્ધ સ, શુદ્ધ						

આ પ્રમાણે ૭ શુદ્ધ ૪ કોમળ. અને ૧ તીવ્ર મળી કુલ ૧૨ સ્વરની રચના છે.

સ્વરનાં સપ્તકો વિષે

સાત શુદ્ધ સ્વરોનો જથ્થો તે સપ્તક કહેવાય છે, એવ કુલ ૭ સપ્તકો છે પરંતુ સાધારણ ગાવા વગાડવામાં તો ૧ સપ્તકોનોજ ઉપયોગ કરવામાં આવે છે તેમાં મુખ્ય ચિટલે ૧ બહુ વપરાતું એવું જે સપ્તક છે, તે મંદ્ર સપ્તક (ખરજના સુર કહેવાય છે ને મધ્યમથી ઉચેતું તે તાર સપ્તક (ટીપના સુર કહેવાય છે એ ત્રણે સપ્તકોને અનુક્રમે માંડીએ તો નીચે પ્રમાણે માંડી શકાયે.

મંદ્ર સપ્તક (ખરજના સુર) મધ્ય, સપ્તક, વાર સપ્તક (ટીપના સુર),

ચાલુ વપરાસમાં આવતા હાથ કે પગનાં કોઈ પણ હારમોનિયમમાં આ ક્રમ પ્રમાણેજ સ્વરોના પડકા ગોઠવેલા બેવામાં આવશે.

૨. નીચે સ્વર અને સપ્તકનાં ચિન્હો વિશે

સ્વરોના કોમળ તીવ્ર કે શુદ્ધ પ્રકાર તેમજ તે કયા સપ્તકનો છે તે લખાણથી સમજાવી શકાય તે સારૂ તેનાં ચિન્હો ધ્યાનમાં રાખવાની લાજી જરૂર છે. શુદ્ધ સ્વરને માટે ચિન્હની જરૂરજ નથી કોમળ સ્વરને માટે સ્વરના નીચે (કો) ચિન્હ કરવામાં આવે છે અને તીવ્ર સ્વરને માટે સ્વરને નીચે (તી) મુકવામાં આવે છે જેમકે રિ, ગ, ધ, નિ, મ, ત્રણ કો કો કો કો તી ત્રણ સપ્તકોમાંનું જે મધ્ય સપ્તક છે તે હમેશાં વપરાતું હોવાથી તે મુખ્ય તરીકે ગણાય છે તેથી તેને ચિન્હની જરૂરજ નથી માત્ર મંદ્ર સપ્તકના સ્વરોને માટે આવો (ખ) અને વાર સપ્તકના સ્વરોને માટે આવી (ટી) નીચે મુકવામાં આવે છે જેમકે સા, રિ, ગ, મ, પ, ધ, ની (મંદ્ર સપ્તક) અને ખ ખ ખ ખ ખ ખ ખ ખ (વાર સપ્તક) હવે એ ત્રણ સપ્તક અને તેમની વચ્ચેના કોમળ તીવ્ર સ્વરો એ સ્વરોને ચિન્હથી અનુક્રમે લખીએ તો આ પ્રમાણે લખી શકાયો.

મન્દ્ર સપ્તકનાં સ્વરો.

મધ્ય સપ્તકનાં સ્વરો.

રિ, ગ	મ, ધ, નિ	રિ, ગ	મ, ધ, નિ,
કો કો	તી કો કો	કો કો	તી કો કો
સા, રિ, ગ મ, પ, ધ નિ,		સા, રિ, ગ, મ, પ, ધ નિ	
ખ ખ ખ ખ ખ ખ ખ			

જ તાર સપ્તકના સ્વરો. જ

રિ. ગ, મ, ધ નિ
કો કો તી કો કો
સા રિ ગ મ પ ધ નિ
ટી ટી ટી ટી ટી ટી ટી

આ ચિન્હો અમુકજ નક્કી કર્યા છે તે સમજી લેવા શિક્ષકે આટલું સમજાવી વિદ્યાર્થીઓને પ્રત્યક્ષ હારમોનિયમ જાતાવી સ્વર અને સપ્તકોની રચના કેવા પ્રકારથી રચાયત્તી છે તેની સમજુતી આપવી.

સ્વર માલાના આરોહ અવરોહ.

સાતે સ્વર પરસ્પર એક બીજાથી ચઢતા ચઢતા ઠરઠરથી ગોઠવાયલા છે. જેમ નીચરણીનાં પગથીયાં હોય તેમ, નીચરણીનાં પહેલા પગથીયાથી ઉપર ઉપર ચઢીએ તો તે આરોહ કયો કહેવાશે, ને નીચે ઊતરીએ તો અવરોહ કહેલો કહેવાશે. સ્વરોનું પશુ તેમજ છે સ્થિતિ કે બીજા કોઈ પણ સ્વરથી ઉપર ઉપરનાં ચઢતા સ્વરો લઈએ તો આરોહ કહેલો ગણાય, સ્થિતિ કે કોઈ પણ સ્વરથી તેની નીચેના સ્વરો લઈને ઊતરતા આવીએ તો તે અવરોહ કહેલો ગણાય, સાતે સ્વરો આરોહ ક્રમથી અને અવરોહ ક્રમથી ગોઠવીએ તો આ પ્રમાણે ગોઠવાશે.

આરોહ ક્રમ—સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા

અવરોહ ક્રમ—સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

સ્વર અને તેના આરોહ અવરોહનું જ્ઞાન થવા માટે વિદ્યાર્થીઓને નોંધેના અવધાન પાઠો આપી તે દરેકનાં આરોહ અવરોહ કરાવવા.

(૧) સા (૨) સા સા (૩) સા સા સા (૪) સા સા સા સા (૫) સા રિ ગ (૬) સા રિ ગ મ (૭) સા સા રિ રિ ગ ગ (૮) સા સા રિ રિ ગ ગ મ મ આ આઠ મનોધરનો શીખવ્યા પછી નીચેની જરાક મિશ્ર પ્રકારથી શુદ્ધેલી સ્વરમાલાઓ શીખવવી. (૯) સ રિ સ રિ ગ (૧૦) સ રિ સ રિ ગ મ (૧૧) સ સ સ સ સ રિ ગ મ (૧૨) સ રિ સ રિ સા રિ ઝે મ (૧૩) સ રિ ગ સ રિ ગ મ (૧૪) સ રિ ગ મ મ ગ રિ સા (૧૫) સ રિ ગ મ મ ગ રિ સ સ રિ ગ મ એ પ્રમાણે શરૂગમે આપી તેના સાત સ્વર સુધીના આરોહ અવરોહ કરાવવા (એમાં વાલનું ધોરણ રાખવાની જરૂર નથી.)

રાગના ઐડવ, સાડવ, સંપૂર્ણ વક્ષસંપૂર્ણ અને સંકિર્ણ એ પાંચ પ્રકારનાં વર્ગો છે, જેમાં પાંચજ સ્વરો આવે તે, ઐડવ વર્ગના રાગો ગણવામાં આવે છે. જે રાગમાં છ સ્વર આવે તે સાડવ જેમાં સાત સ્વર એટલે કે સંપૂર્ણ સ્વરો આવે તે રાગ સંપૂર્ણ વર્ગના ગણાય છે, આરોહમાં પાંચ કે છ સ્વર હોય ને અવરોહમાં સાત સ્વર હોય અથવા તે આરોહમાં સાત સ્વર આવે અને અવરોહમાં પાંચ કે છ સ્વર હોય તેવા રાગોનો જે વર્ગ તેને વક્ષસંપૂર્ણ એવું નામ અપાય છે, વક્ષસંપૂર્ણ વર્ગમાં નીચે પ્રમાણે (૪) પેટાવર્ગ પડી શકશે.

૧-સાડવસંપૂર્ણ-આરોહમાં પાંચ ને અવરોહમાં સાત સ્વર આવે તેવા રાગ.

૨-સાડવસંપૂર્ણ-આરોહમાં છ ને અવરોહમાં સાત સ્વર આવે તેવા રાગ.

૩-સંપૂર્ણસાડવ-આરોહમાં સાત ને અવરોહમાં પાંચ સ્વર આવે તેવા રાગ.

૪-સંપૂર્ણસાડવ-આરોહમાં સાત ને અવરોહમાં છ સ્વર આવે તેવા રાગ.

આ રીતે વક્રસંપૂર્ણના પેટા વર્ગો છે આ બધાને વક્ર-સંપૂર્ણ કહેવાતું કારણ એ કે તેમાં બે કે સાત સ્વર તો આવેજ પરંતુ તેમની ગતી આરોહ કે અવરોહમાં અમુક પાંચ કે છ સ્વર લઈને વાંકી વક્ર રીતે ચલી હોવાથી તેમને એ નામ આપ્યું છે. આ બધાએ વર્ગ ઉપરાંતના રાગોના વર્ગને સંકિર્ણ કહે છે, સંકિર્ણ રાખના મિશ્ર અનેક પ્રકારનું ઢુંકું સંકુચિત વગેરે અર્થો થાય છે એ અર્થ પ્રમાણે જેની સ્વર-માલાઓ આરોહ અવરોહમાં ઘણી વિસ્તાર પામતી ન હોય ને સહેજ સહેજમાં સ્વરો આરોહ કે અવરોહ પ્રવાહમાં આસ્થા જતા હોય અથવા ચઢઉતર થતાં હોય તે બધો રાગ આ વર્ગના ગણાય છે.

રાગમાં જે સ્વર ઘણો વપરાય અથવા જે સ્વર મુખ્ય હોય છે તેને અંશ (રાગનો મુખ્ય ભાગ) કહે છે રાગનો બધો આધાર એ સ્વર ઉપરજ રહે છે, અંશને વાદી ગણીને પછી તેના સંવાદી કે અનુવાદી સ્વરોને ઓછા વધતા લંભાવવાથી રાગનું સ્વરૂપ બરાબર બને છે, ઘણામિત્ર રાગ એવા પણ છે

કે, જેની રચનામાં અંશ કે વાદી સ્વર ક્યો છે, તે ચેકિય સમજાતું નથી, તેવા રાગોની સ્વર રચનામાંથી, કયા સ્વરને વાદી ગણવો, તે આધારણ અભ્યાસીની કલ્પનાથી બહારની બાબત છે. આવા વગાડવામાં શરૂઆતમાં જે સ્વરથી આરંભ કરવામાં આવે છે, તેને ગ્રહસ્વર કહે છે એટલે કે, રાગનો આશ્રય કે વાદન જે સ્વરથી ગ્રહણ કરવામાં આવે છે તે સ્વર તે ગ્રહ છે. રાગની સમાપ્તિ કે આખર (ત્યાગ) જે સ્વર ઉપર કરવામાં આવે છે તે ન્યાસ કહેવાય છે. ન્યાસ એટલે ત્યાગ અને તે જે સ્વર ઉપર કરવામાં આવે છે તે સ્વર બહોળરો સમ કે માન ઉપર આવે છે, માટે તે પણ ધ્યાનમાં રાખવો ઘટે છે, ગ્રહ અને ન્યાસ સ્વરતા કરતાં અંશ સ્વરણ મહત્ત્વ અતિશય છે. કેમકે તે રાગનો ખરો આધાર સ્તંભ છે.

હરેક રાગના આરોહ અને અવરોહના સ્વરો સમજાયા પછી તેમની ગતિના નિયમો કયા છે, તે જાણવા એકજે પાંચ (ચૌડવ) છ (પાડવ) અને સાત (સપ્તર્ણ) સ્વરોમાં આવે તેવા રાગોના સળંગમાં કંઈ વિચાર કરવાનો હોતોજ નથી, માત્ર જે રાગ આરોહમાં પાંચ કે છ સ્વર હોય, અથવા અવરોહમાં પાંચ કે છ હોય, તેના સળંગમાં જરાક સંભાળ લેવાની જરૂર છે. એ સળંગમાં એકજ નિયમ ધ્યાનમાં રાખવાનો છે અને તે એજ કે (અ) આરોહમાં જે સ્વર બાદ હોય તે સ્વર આરોહમાં નહીંજ લેવો, પણ જો તે સ્વર કદાચ લેવામાં આવ્યો હોય તો ત્યાંથી આગળ વધી આરોહ નહીં કરતા અવરોહમાં પાછા આવી નીચે ઉતરી આવતું તેમજ (બ) જે રાગના અવરોહમાં જે સ્વર બાદ હોય તે અવરોહમાં નજ લેવો, પરંતુ અવરોહમાં જો તે લેવાયો તો ત્યાંથી નીચે નહીં ઉતરતા આગળ વધી

આરોહમાં આદ્યા જવું, આ નિયમ સમજાવવામાં સહેલો છે, પરંતુ ગાયન કે વાદનમાં ક્રિયા કરતી વખતે પ્રત્યક્ષ ઉપયોગ કરવામાં સંભાળવો બહુ મુશ્કેલ છે એ સબંધમાં વક્સંપુર્ણ રાગના પ્રસંગમાં ઘણુંજ ધ્યાન આપવું ઘટે છે, એવા રાગમાં આરોહ કે અવરોહમાં જે જે સ્વરો બાદ કરવાના હોય છે તે વિષે ખાસ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે.

ગાયન વાદનના નવા અભ્યાસી માટે હારમોનિયમની સલામતી.

સાત સ્વર વગાડવા માટે શરૂઆતના અભ્યાસીઓને માટે કયા વાળાં સારાં એટલે કે આજકાલ જે વાળાં વપરાય છે તેમાંથી નવા અભ્યાસીને વધારે સરલ તથા અનુકૂળ થઈ પડે એવું વાળું કયું, એ સવાલનો નિર્ણય કરવો ભેદબેદ આજ કાલ હારમોનિયમ, પિયાનો, ફિડલ, એ ત્રણે અંગ્રેજી વાળાંનો તેમજ સિતાર, તાઉસ, દિલરૂબા, એ ત્રણે દેશી વાળાંનો ઉપયોગ બહુજ થાય છે તે બધાના બાજુવામાં છેજ, એ બધામાં નવીન અભ્યાસીને માટે હારમોનીયમ બહુજ સહેલું થઈ પડે તેવું છે, કેમકે દેશી વાળાંની અને ફિડલની એક પંચાત એ છે કે પ્રથમ તો તેના તાર મેળવવા પડે છે ને ત્યારબાદ તે ઉપયોગમાં આવી શકે છે, તેથી જેને સ્વરનું જ્ઞાન લગભગ પણ નથી એવા અભ્યાસીને માટે હારમોનીયમ સિવાય બીજાં બધાં નકામાં છે. જો કે હારમોનીયમ કરતાં બીજાં બધા વાળાં ગીતાશમાં વધારે હોય છે એ ખરું છે પરંતુ તેમને મેળવવાની મુશ્કેલીને લીધે નવા અભ્યાસીને બહુ અડચણ રૂપ થઈ પડે છે, હારમોનિયમનો સ્વર મોટો તેના પડદાની ગોઠવણ, સરલ અને તેને મેળવવાની પંચાતી નહિ તેથી બહુ ઉપયોગી છે.

પીયાનો નામનું વાળું પણ તેવુંજ છે પણ તે શરૂઆતમાં શીખનારને માટે તેટલું ઉપયોગી નહિ ગણી શકાય કેમકે તેનો સ્વર દુટક હોય છે તેમાં અંદરથી વાર હોય છે તેથી તેના વાર એક વખત મેળવ્યા પછી કેટલેક વખતે ઉતરી જાય છે તેથી તેના સ્વર વખતે જે સુર થઈ જાય છે તે તેને પાછી મેળવવાની મોટી પંચાત, જેથી પિયાનો નામનું વાળું પણ શરૂઆતના અભ્યાસીને માટે ઉપયોગનું ઓછું ગણાય આ બધા કારણોથી નવીન વિદ્યાર્થીઓને માટે નાદનું શ્રવણ પ્રત્યક્ષ એટલે કે સુરનું જ્ઞાન યોગ્ય રીતે બહુ સારૂ થવા માટે હારમોનિયમની અમો અભ્યાસ કરીએ છીએ.

હારમોનિયમમાં સ્ક્રી, નો પડદો વગાડી તેનો સ્વર મનને શાંત કરી ખુબ સાંભળવે, પછી તે સુરમાં આપણો અવાજ મેળવી દઇ મોઢેથી સ્ક્રી, એવો અક્ષર બોલી હારમોનિયમ અને આપણા ગળામાંના સુરને એક વાર કરી ખુબ ઘુંટવો દરેક વખતે મનને હારમોનિયમના સુરમાં તથા તે સાથે મેળવેલા કંઠમાંના અવાજમાં પરોવી દેવું ને જ્યારે એમ જણાય કે હવે સ્ક્રી, નો અવાજ કાનથી બરાબર ધ્યાનમાં (ખ્યાલમાં) લેવાઈ ગયો છે, ત્યારે સ્ક્રી, ને મુકી એજ પ્રમાણે રિ, નો સ્વર બોળખવાનો અભ્યાસ કરવો આમ કરવાથી સ્ક્રી, અને રિના, સ્વરમાંનો અને ગળાના અવાજમાંનો ફરક કાનથી ઓળખી શકાયે. તે પછી અનુક્રમે ગ, બ, પ, ધ, નિ, સ્ક્રી, સ્વરોને વગાડી તે સાથે ગાઇને ગળાના અવાજમાં મનને બરાબર પરોવતા જવું જેથ દરેક સ્વરો એક બીજાથી અવાજમાં ચઢતા ઉતરતા કેવી રીતે છે, તેની ઓળખાણ થવા માંડશે. આટલું થયા પછી સ્ક્રી, રિ ગ, બ, પ, ધ, નિ, સ્ક્રી, સ્ક્રી, નિ, ધ, પ, બ ગ, રિ, સ

એમ આરોહી અવરોહીના ક્રમથી ૨૦, ૨૫, કે ૧૦૦ વખત વગાડતા જુડું ને સાથે સાથે ગાતા જુડું ને એ પ્રમાણે સ્વરોનું ચોડુંક ઓળખાણ થઈ રહે ત્યાંસુધી શીક્ષકને પાસે રાખવા, ને તેમની આગળ આ કહ્યું તે પ્રમાણે ક્રીયાઓ કરવી. એમ કરવાથી કોઈ પણ જાતની શંકા વિના સાત સ્વરનો અભ્યાસ કરી શકેશે.

રાગોર્ણવ નામના સંગીતના ગ્રંથમાં ૩૬ રાગોને મુખ્ય માન્યા છે તેમાં ભૈરવ, પંચમ, નક, મલ્હારી, માલવગૌડ, અને દેશાંગ, એ છને મુખ્ય રાગ માની, તે દરેકના આશ્રિત પાંચ પાંચ રાગો મળી ૩૦ રાગ અને મુખ્ય ૬ રાગ મળી કુલ ૩૬ રાગ સ્વીકારેલા છે, કેટલાક ગ્રંથકર્તાઓએ ભૈરવાદી રૂંધ રાગ એટલે પુરૂષો તે દરેકની પાંચ પાંચ સ્ત્રીઓ તથા તે પાંચ પાંચ પુત્રો મળી કુલ (૬+૩૦+૩૦=) ૬૬ રાગ રાગણી અને પુત્રોને પરીવાર કહ્યા છે. કેટલાક ગ્રંથકર્તાઓએ ૪૮ પ્રસિદ્ધ રાગ ગણ્યા છે એટલે તે એવી રીતે કે શ્રીરાગાદિ ૬ પુરૂષો તે દરેકની એક એક સ્ત્રી મળી ૬ સ્ત્રીઓ અને દરેક રાગના ૬-૬ પુત્રો મળી કુલ (૬+૬+૩૬) ૪૮ રાગ મુખ્ય માન્યા છે, કેટલાકના મત પ્રમાણે ભૈરવાદિ ૬ રાગ તેમની પાંચ પાંચ સ્ત્રીઓ તે રાગણીઓ તે દરેક રાગના આઠ આઠ પુત્રો અને તે દરેક પુત્રોને એક એક સ્ત્રી મળી કુલ એકંદર (૬+૩૦+૪૮+૪૮=) ૧૩૨ રાગ રાગણીઓનો પરિવાર થાય છે તેમાં પણ કેટલાક મત ભેદ છે અસંખ્યના વખતમાં તમામ રાગ રાગણીઓની સંખ્યા ૧૬૦ હતી એની ઉત્પત્તિના સંબંધમાં એમ કહેવાય છે કે શ્રીકૃષ્ણન સાથે ૧૬૦૦ ગોપીયો રાસ ક્રીડા રમવામાં હતી તે પ્રસંગે એ એક ગોપીએ એક એક રાગ ગાઈને શ્રીકૃષ્ણને રીઝવ્યા ને એ રીતે ૧૬૦૦ રાગોની ઉત્પત્તિ ગોપીયોના મુખમાંથી થઈ.

શંકરના મત પ્રમાણે મુખ્ય પાંચ રાગો છે, રાગોના ત્રણ પ્રકાર છે શુદ્ધ, સાલગ, અથવા છાયાલગ અને શકિર્ણ તેમાં શુદ્ધ એટલે બીજા કોઈપણ રાગની સહાયતા વિના પોતેજ રંજન કરવાથી શક્તિ ધરાવી શકે તેવા રાગને શુદ્ધ રાગ કહે છે. જે બીજા રાગોની સહાયતાથી ખુશી કરી શકે એટલે કે જેમાં બીજા રાગોની થોડી છાયા આવે તે છાયાલગ, અને જે શુદ્ધ તથા છાયાલગ એ બંનેના મિશ્રણથી રંજન કરી શકે તે શકિર્ણ રાગ કહેવાય છે. શંકરને પાંચ મુખ્ય કહેવાય છે અને તે હરેક મુખ્યમાંથી એક એક રાગ નીકળેલો છે ને, પાર્વતીના મુખ્યમાંથી એક રાગ નીકળ્યો કહેવાય છે, એમ મળી મુખ્ય છ રાગ આ પ્રમાણે છે. ૧ ભૈરવ, ૨ માલકોથ, ૩ હીરોલ, ૪ દીપક ૫ શ્રીરાગ, ૬ મેઘરાગ, એ હરેકની પાંચ પાંચ સ્ત્રીઓ છે વળી એ છએ રાગના કેટલાકના મત પ્રમાણે પાંચ પાંચ પુત્રો છે, અને કેટલાકના મત પ્રમાણે આઠ આઠ પુત્રો છે, ને તેટલા પુત્રોનો પાછી એક એક સ્ત્રી રાગણી સ્વીકારવામાં આવેલી છે, એ સબંધમાં શંકરે ગોતે કહેલું છે કે મહેં મહારા પાંચે મુખ્યોથી અને પાર્વતીના એક મુખ્યથી કુતુહલથી પ્રથમ છ રાગો ઉત્પન્ન કર્યા તેજ શુદ્ધ રાગ છે. એ શુદ્ધ રાગોની છાયાથી ૩૬ સાલગ રાગો થયા અને તેમના મીશ્રણથી પુનઃ અસંખ્ય શકિર્ણ રાગો થયેલા છે. શુદ્ધ રાગો તે શીવ રૂપે છે, સાલગ તે શક્તિ રૂપે છે અને એ બંનેના મીશ્રણથી થયેલા તે શકિર્ણ રૂપ છે. મુખ્ય છ રાગ તેની સ્ત્રીઓ તથા તેના પુત્ર અને વળી તેની સ્ત્રીઓ વગેરે મળી થતો એ છ રાગનો પરિવાર હરેક રાગ કહ્યા વખતમાં ગવાય છે તેનું કોષ્ટક નીચે આપવામાં આવ્યું છે તે જોવાથી એ રાગોની સઘળી વ્યવસ્થા સમજી શકાશે. તે ઉપરાંત બીજા શકિર્ણ રાગો થયા છે, મુખ્ય છ રાગ અને તેનો રાગણીઓ વગેરે વિષેની માન્યતા જુદી જુદી છે તેમાં

ભરવનો મત જુદો છે ને હનુમાનનો તેમજ બીજા અધિકારીઓનો મત જુદો જુદો છે. આ દેશમાં હનુમાનનો મત વધારે માન્ય છે, એમ કહેવાય છે તે ગમે તે હોય પરંતુ એ વિષેની કદપના ખાચક વર્ગમાં કયા પ્રકારની હતી તેને માટે પ્રમાણરૂપ અંથ બે કોઈ હોય તો હિન્દી ભાષામાં રચાયેલો, સુરતરંગીણી નામે ગ્રંથ છે અને તે લગભગ ૨૦૦ વરસની પહેલાનો રચાયેલો છે તેમાં સ્વીકારેલો રાગ પરીવાર તે અંથ બેવાથી સમજણ પડશે.

રાગોની સંખ્યા અતિશય છે સમુદ્રના તરંગોની સંખ્યા જેમ થઈ શકતી નથી તેમ રાગોની પણ સંખ્યા થઈ શકતી નથી, એમ સોમનાથ, મતંગાચાર્ય વગેરે કહે છે, રાગાર્ણવ નામના માન્ય ગ્રંથમાં તો કહ્યું છે કે:—

નરાગાર્ણુ ન તાલાનામત; કુત્રાપિ વિધતે,
રાગો અને તાલોનો પાર કયાંથી પામી શકાય

સપ્તકનાં બે પ્રકાર—સપ્તકના પ્રથમ પ્રકારને પૂવાર્ધ, અને બીજા પ્રકારને ઉત્તરાર્ધ કહે છે જેમ સ્વા રિ ગ મ અને પ ધ નિ સ.

સ્થાઈ સ્વર—જે સ્વરમાં કોઈ ફેરફાર થાય નહીં, યાને જે સ્વરનાં તીવ્ર કોમળ થતા નથી, તેને સ્થાઈ સ્વર કહે છે, જેમ સ્વા અને પ,

અસ્થાઈ સ્વર—અથવા વિકૃત સ્વર—જે સ્વરમાં ફેરફાર થાય યાને વિકૃત થાય છે, જેના તીવ્ર, કોમળ, થાય છે તેને અસ્થાઈ સ્વર કહે છે, જેમ રિ ગ મ ધ નિ કોઈ પણ શુદ્ધ સ્વરને અર્ધાંતર ચઢાવીએ કે ઉતારીએ તો જે સુર નવો થાય તે વિકૃત કહેવાય છે.

(શુદ્ધ)—સ્વર કુહરતના નિયમ મુજબ જે સ્વર નીકળે છે, તેને શુદ્ધ સ્વર કહે છે.

આમ ત્રણ છે—પડજ આમ, મધ્યમ આમ, અને ગાંધાર આમ એ ત્રણ છે.

મુર્છના—સાત સ્વરોના ક્રમથી આરોહ તથા અવરોહ કરવો એકથી વધારે સ્વર કાર્ય કારણ બાવથી આરોહણમાં અગર અવરોહણમાં યાને આરોહ અવરોહણમાં સાથે હોય તો તેને મુર્છના કહે છે.

મુર્છના કેટલી અને તેના લેહો—મુર્છના એકવિંશ છે મુર્છનાના મુખ્ય લેહ આમાનુ ચાર ત્રણ થાય છે પ્રત્યેક આમમાં પડજ, મધ્ય, અને ગાંધાર એવા ત્રણ પ્રકાર છે.

શરૂતિ—જે અવાજનો પ્રતિધ્વની થાય તેની પહેલાનો જે ટુંકો અવાજ તેને શરૂતિ કહે છે. ફરેક સ્વર બોલતી વખતે કેટલો વખત લેવો એ બતાવવાને વાસ્તે ફરેક જે સ્વરની વચ્ચે છુટ રાખેલી છે, તે છુટને સુસ્થા અથવા શરૂતિ કહે છે.

શરૂતિ કેટલી છે—શરૂતિ બધી મળીને બાવીશ છે પડજની ચાર, રિની ત્રણ, ગની બે, અની ચાર, પની ચાર, ધની ત્રણ, અને નિની બે.

ગમક—(દશવિધ) સ્વરને કાળની ગતી મળવાથી તેમાં ચલન ઉત્પન્ન થાય છે, હવે ચલનમાં સ્વર પ્રધાન અને તાલ પ્રધાન એવા બે લેહ છે, સ્વર પ્રધાનકે ચલનને ગમક કહે છે, તાલ પ્રધાનકે ચલનને લય કહે છે.

આરોહ=તાન:—ક્રમથી ચઢતા સ્વરોનો ઉચ્ચાર કરવા જવું તેને આરોહ તેમજ તાન કહે છે. અવરોહ=પલટા: ક્રમથી ઉતરતા સ્વરોનો ઉચ્ચાર કરવો તેને અવરોહ તેમજ પલટા કહે છે.

શિષ્ય મત—ગાવાનો ઢંગ સર્વથી કંઠણ છે, આલાપચારીની રીતથી ગવાય છે.

કૃષ્ણ મત—આ મતમાં હુંમરી, ગઝલ, ગરબી, ઇત્યાદી રસીક અને કાનને મીઠા લાગે એવો ગાવાનો ઢંગ છે.

ભરત મત—આ મત પ્રમાણે ભજન, કીરતન, રસાલંકાર, સાથે ગવાય છે.

હનુમન મત—આ મતમાં ખ્યાલ, ટપ્પા ગાવામાં આવે છે.

વાદી સ્વર—રાગહર્શક જે સ્વર હોય તેનું નામ વાદીસ્વર, રાગનું પહેલું રૂપ કરનાર સ્વરને વાદી સ્વર કહે છે. સંવાદી સ્વર વાદી સ્વરની આઠ કે બારમી શરૂતિવાળો સ્વર સંવાદી છે, અને વાદી સ્વર રાગને સંવાદી સ્વર પ્રધાન કહેવાય છે.

આલાપચારી—હરકોઈ રાગ રાગણીના વાદી, સંવાદી, અનુવાદી સ્વરોને વિસ્તારીને તેજ રાગમાં આવતા સ્વરોનું મિશ્રણ કરી તેનું ચોખ્ખું સ્વરૂપ જણાવવું તેને આલાપ કે આલાપચારી કહે છે, આલાપમાં તાલ તથા અસ્તાઈ અંતરા વિગેરેની જરૂર નથી, પણ લયથી લેવાય છે.

તાન—એકથી વધારે સ્વરોનું ત્વરાથી આરોહણ થવું તેને તાન કહે છે. સ્વરોની ગતિ ગાતી વખતે એકઠમ

અડપથી બાકી સ્વરોમાં તુટી કે, કુદી પડવું, તેને તાન
• કહે છે.

પલટા—એકથી વધારે સ્વરોનું ત્વરાથી અવરોહણ થવું તેને
પલટા કહે છે.

૨૮ ગાયનના અભ્યાસનો વખત તથા સ્થાન. ૨૯

ગાયનનો અભ્યાસ સવારના ને સાંજના આઢીઅંત
પ્રહરોમાં કરવો બેઈએ. ફરીએ, નહી, સરોવર, ઉપવન, પર્વત
મઠ, મંદીર વિધ્યાલય, ઈત્યાદી નિર્ભય ને નિરૂપધવી સ્થાનમાં
અભ્યાસ કરવો.

ઉસ્તાદજી ગુરૂ શિક્ષક—ગુરૂ જ્ઞાનો વૃદ્ધ, વયો વૃદ્ધ, સમ-
ભાવવાળો વિશ્વકુટુંબી, પસંદ કરવો. ઉમરથી કે
વિચારથી નાનો તપોહીન, ઉન્નત, વ્યસનાતુર, અનીતિ
પર પ્રીતીવાળો, આશ્રમહીણ, એવો શિક્ષક કે ગુરૂ કે
ઉસ્તાદ કરવો નહી.

કંઠ શુદ્ધિ—બ્રાહ્મી, ગોરકગુહી, વેખંડ, સુંઠ, પીપળી, સંભાગ-
ચુર્ણુ તો. ૦૧ મધ સાથે સવારે ને સાંજે લેવાથી અવાજ
ઘંટ જેવો થાય છે. બ્રાહ્મી, વેખંડ, હરડેદળ, અડુસી-
નાપાલો, પીપળાનું સંભાગચુર્ણુ તો. ૦૧ સવારે અને
સાંજે મધ સાથે લેવાથી કીર્ત્તર જેવો અવાજ સાફ
થશે આમળાનું ચુર્ણુ તો. ૦૧ ગરમદુધ સાથે લેવાથી
અવાજ સાફ થાય છે. અવાજ બેડો હોય ત્યારે આંઘા
(ખાટા) જાંબુ નાળીએર, કોપરૂ, ચારોડી, ખાવાં નહી.
ઉલટીનું ચોસડ લેવું નહી ફીવસે ઉધવું નહી વધારે
ખાઈવું નહી.

રાગ રાગણીઓને ગાવાનો ટાઇમ નીચે સુચવ્ય છે.

સવારે ૬—૯ ભૈરવ, ભૈરવી, ગુનકડી, ગુજરી, બીલાવલ,
ખટ, દેવગંધાર, રામકલ્લી.

૯—૧૨ ભૈરવપુરી, ગાંધારી, સરપરદા, મધુમાધ,
બંગાલી, આશાવરી, ટોડી, કેકબ.

બપોરે ૧૨-૩ મુલતાની, લંકેદહન, સારંગ, ધનાશ્રી, મેઘ,
મહાર.

૩-૬ કાશી, ભીમપલાસી, પીલુ, બડદંશ, બરવો,
જંગલો, દીવસની, પુરીયા, સીધ, સીધુરા,
પટમંજરી, પટદીપકી, દેશાક્ષી.

સાંજ ૬—૭ માલશ્રી, શ્રીરાગ, દીપક, ગૌડી, જોતશ્રી,
મારવા, પુરણી, માલવી.

રાત ૭—૯ કલ્યાણ, યમન, હમીર, ભુપ, સ્યામ, કોશીઆ
ઝંઝોટી, છલ્લા. રાતનીપુરીયા, કામેદ છાયા
નટ, ખમાચ, રાયસા, નીલંગ.

૯—૧૨ કેદારનાટ, છાયાનટ, કેદારા બિહાર ખંભાવતી
ચંકરા બિહારગડા, ચંકરાબરણુ.

મધ્યરાત્રી ૧૨-૩ કાનડો, દરબારી, નાયકી, કાશી કાશી,
સીદાનો, બાધેઓ. સુધરાધ, અડાણો, સુદા,
બીદ્રાબન, ગારા, મીયાનો, સીધુરા, બહાર,
માંડ, સોરઠ, દેશ.

પાછલીરાત્રી ૩-૬ માલકોશ, સોયંની, પરજ, કાર્લીગડા પંચમ,
ખંસત લલત, હીડોલ, જોગીઆ, પહાડી,
વેરાડી, અને બિભાસ, જોજેવતી.

❀ જોડવ (પાંચ સ્વરના) રાગ. ❀

સારંગ— સા રિ મ પ નિ સા
સા નિ પ મ રિ સા

ની શાહ જે લેવાનો રીવાજ કેટલેક પ્રસંગે જોવામાં આવે છે ત્યાં આરોહમાં શુદ્ધ અને અવરોહમાં કોમળ લેવો સારંગના અનેક લેહ છે, તે જુદા જુદા અંશ સ્વર માનવાથી થયા છે જેમકે મ અંશથી મધ્ય માવતી વિગેરે ગ ધ વર્જ્ય વાદી પ સંવાદી રિ.

માલકોપ— સા ગ મ ધ નિ સા
કો કો કો
સા નિ ધ મ ગ સા
કો કો કો

રિ પ વર્જ્ય ગ ધ નિ કોમળ. વાદી મ. સંવાદી નિ મ અંશથી આ રાગ વિશેષ ગંભીર લાગે છે કેટલાંક વખતે નિ શુદ્ધ પણ લેવાય છે.

હિહોલ— સા ગ મ ધ નિ સા
તી
સા નિ ધ મ ગ સા
તી

રિ પ વર્જ્ય. મ તીવ્ર. વાદી ધ. સંવાદી ગ. આ રાગમાં માલશ્રી પુરીયા તથા વસંતની છાયા લાગે છે ત્રણી આરોહમાં નિ ઓછો લેવાય છે. રિ પ જો લેવામાં આવે તો માર્ગ હિહોલ રાગ થાય છે.

માલશ્રી— સા ગ મ પ નિ સા
તી
સા નિ પ મ ગ મા
તી

રિ ધ વર્જ્ય. મ તીવ્ર વાદી ગ. સંવાદી નિ. આમાં
ફક્ત ત્રણ સુર રહે છે, સા ગ પ; પણ બીજા વધારે સ્વરો
લાગે છે, ધ નિ થોડા લેવો.

છુપ કંઠ્યાણુ— સા રિ ગ પ ધ સા
સા ધ પ ગ રિ સા

મ નિ વર્જ્ય. સર્વ શુદ્ધ પ ગ ધ પ ગરિ મરિ
સા. એ સ્વરો મીઠથી લેવા. વાદી સ્વર ગ, સંવાદી ધ.

તિલંગ— સા ગ મ પ નિ સા
કેા
સા નિ પ મ ગ સા
કેા

રિ ધ વર્જ્ય. નિ કેમળ. વાદી સ્વર ગ. સંવાદી
નિ. સા નિ પ મ ગ એ સ્વરો વારંવાર લેવાય છે નિ
કેા કેા
પ બહુ વપરાય છે ખમાયની છાયા થોડી લેવાય છે.

ધાની— સા ગ મ પ નિ સા
કેા કેા કેા
સા નિ પ મ ગ સા
કેા કેા

રિ ધ વર્જ્ય ગ નિ કેમળ. વાદી સ્વર ગ. સંવાદી
નિ આ રાગમાં નિ વારંવાર લેવાય છે તથા સા મ પ સ્વરો
કેા
બંને ત્યાંસુધી થોડા લેવાય છે.

બીલાસ— સા રિ ગ પ ધ સા
સા ધ પ ગ રિ સા

મ નિ વર્જ્ય સર્વ શુદ્ધ. વાદી સ્વર ધ, સંવાદી રિ.
ગ પ સ્વરો વિશેષ લઘુ વાર સપ્તકમાં ગરિ વિશેષ છે મથોમાં

સર્વ સ્થળે રિ ધ કૌમળ કહ્યા છે, પણ હાલ વ્યવહારમાં સર્વે શુદ્ધ વપરાય છે. ગ પ ધ સા એ સ્વરો સ્થિત્વાથી લેવા.

મેઘમહોદાર— સા રિ મ પ નિ સા

કૌ

સા નિ પ મ રિ સા

કૌ

ધ ગ વજ્ય જો ગ નિ વજ્ય હોય તો ધ અવરોહમાં 'સહેજ' લેવો અને નિ પણ બનેમાં થોડો લેવો. વાદીસ્વર સા. સંવાદી પ. સારંગમાં પણ આજ સ્વરો છે. રિ ઉપર ઠંપ વિશેષ લેવો, ને મ રિ સ્વરો મોંડથી લેવાથી રાગતું સ્વરૂપ ખાશ સમજાય છે. ખાશ કરીને વિલંબ લયમાં ગવાય છે, અવરોહમાં મ કોઈ વખતે લાગે છે પણ તે લઈ પછી મ લઈ તેના ઉપર સ્થિર થઈ પછી રિ સા સ્વર લેવા.

પાડવ (છ સ્વરના) રાગ.

શંકરા— સા રિ ગ પ ધ નિ સા

સા નિ ધ પ ગ રિ સા

મ. વજ્ય સર્વ શુદ્ધ પાદી સ્વર સા. સંવાદી પ. બીહાગ રાગતું અંગ મુખ્ય છે. તાર સા થી હમેશાં ઉઠાવ થાય છે ને સપ્તકનો ઉત્તરાર્ધ વિશેષ રોકાય છે સા નિ પ નિ ધ સા નિ પ ગ સા રિ સા એટલામાંજ એતું સ્વરૂપ છે.

કૌશિક કાનડો— સા રિ ગ મ ધ નિ સા

કૌ

કૌ

સા નિ ધ મ ગ રિ સા

કૌ

કૌ

૫ વર્જ્ય ગ નિ કોમળ વાહીસ્વર મ સંવાદિ નિ
કાનડાનો આ એક લોહ છે, જેથી ગ કોમળ ઉપર વારંવાર
આવવું મ ધ નો લાગ લઈ નિ ઉપર જરા ઠરી સા લઈ
સા નિ ધ મ ગ રિ સા સ્વર લેવાથી એનું સ્વરૂપ સમ-
કેા કેા
જાય છે. કેટલાક આન બાવેશો કહે છે. પણ તે ભુલ છે.

રાતની પુરિયા— સા રિ ગ મ ધ નિ સા
કેા તી કેા
સા નિ ધ મ ગ રિ સા
કેા તી કેા

૫ વર્જ્ય. રિ ધ કોમળ. મ તીમ્ર. વાહીસ્વર ગ.
સંવાદી નિ. મંદ્ર અને મધ્ય સપ્તકમાં વીશેષ સ્થિરવાથી આ
રાગ વિસ્તરે છે, કેટલાક ધ શુદ્ધ પણ વાપરે છે પણ તેથી મારવાની
છાયા લાગે છે. મારવામાં મધ્ય અને વારસપ્તકમાં ફરવાનું
છે, અને ધ શુદ્ધ છે એટલે આમાં ફર છે.

મારવા— સા રિ ગ મ ધ નિ સા
કેા તી
સા નિ ધ મ ગ રિ સા
તી કેા

૫ વર્જ્ય મ તીમ્ર રિ કોમળ વાહીસ્વર ધ સંવાદી
રિ અને ત્યાંસુધી આરોહમાં નિ એાછો લેવો, ને અવરોહમાં
વિશેષ લઈ રિ ઉપર આવવું.
કેા કેા

આ

સોયની— સા રિ ગ મ ધ નિ સા

કેા

સા નિ ધ મ ગ રિ સા

કેા

પ વર્જ્ય રિ કોમળ. વાદીસ્વર ગ. સંવાદી ધ. સપ્તકનો ઉત્તરાર્ધ વિશેષ રોકાય છે, કોઈ વખતે મ તીવ્ર સહેજ લગાડવામાં આવે છે, ધ મ ગ લેવાથી રાગઘોળખાય છે. સા ઉપર વીશેષ ઠંવું, ધ કોમળ ઘણીવાર વપરાય છે, તેમ રિ ને માટે પણ મત લેઈ છે, પણ જો રિ કોમળ લેવાય તો ધ પણ કોમળ લેવો જોઈએ, એમ જો કોઈ કહે તો તે યોગ્ય છે, પરંતુ અત્રે વાદીસ્વર ગ છે તો તેનો સંવાદી ધ શુદ્ધ છે ને તેજ રાખવો એ ઉત્તમ પક્ષ છે.

લલત— સા રિ ગ મ ધ નિ સા

કેા તી કેા

સા નિ ધ મ ગ રિ સા

કેા તી કેા

પ વર્જ્ય. રિ ધ કોમળ મ જે. તીવ્ર તથા શુદ્ધ વાદીસ્વર મ. સંવાદી નિ મ થી ધ નો લાગ વિશેષ લેવો. સપ્તકનો ઉત્તર ભાગ વીશેષ રોકાયેલો રહે છે. મ જે લેવાય છે, એટલે આરોહમાં તામ્રને અવરોહમાં શુદ્ધ લેવો.

સંપૂર્ણ (સાત સ્વરના) રાગ.

શંકરાભરણુ— સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા

સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

સર્વે શુદ્ધ સ્વરો વાદીસ્વર મ. સંવાદી સા. આમાનો ગ તે પ્રાચીન કાળનો અંતર ગાંધાર છે ને નિ તે પ્રાચીન સમયનો કાકત્તી નિષાદ છે. અંગ્રેજીમાં જેને નેચરલસ્કેલ કે ડાયા ટોનિકસ્કેલ કહે છે તે આ છે; અને પ્રાચીન કાકત્ત્યંતર સ્વરની પ્રથમ મુચ્છાનાની સ્વરમાળા તે આ.

કાશી— સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા
કેા કેા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કેા કેા

વાદીસ્વર પ ગ સંવાદી રિ. ગ નિ કોમળ. તેનેજ પ્રાચીન કાળમાં શુદ્ધ ગ નિ કહેતા અને કનોટકમાં પણ તેજ નામ ચાલુ છે. પ્રાચીન શુદ્ધ થાટનોજે મુખારીમેજ તે આ રાગ તરીકે આમાં કોઈ વખતે નિ આરોહમાં શુદ્ધ લાગે છે

પીલુ— સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા
કેા કેા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કેા કેા

વાદીસ્વર ગ સંવાદી ધ ગ ધ કોમળ. રાગ તરીકે મરજી પ્રમાણે ગ ધ શુદ્ધ સ્વરો આરોહમાં કવચિત લેવાય છે, ને રિ કોમળ અવરોહમાં લેવાય છે. મંદ્રને મધ્ય સપ્તકમાંજ વિશેષ ગતી છે. નિ કોમળ પણ કોઈ વખતે લાગે છે.

ઝંઝારી— સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા
કે
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કે

વાહીસ્વર ગ. સંવાહી નિ. નિ કોમળ રાગ તરીકે
આરોહમાં નિ શુદ્ધ ને અવરોહમાં કોમળ વપરાય છે. મંદ્ર
અને મધ્ય સપ્તકમાં ગતી.

કાલોંગડો— સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા
કે કે
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કે કે

વાહીસ્વર મ. સંવાહી નિ. રિ ધ કોમળ. ગ મ સ્વર
વારંવાર વપરાય છે રિ સ્વર અલ્પ છે.

ભૈરવી— સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા
કે કે કે કે
સા નિ ધ પ મ ગ રિ મા
કે કે કે કે

વાહીસ્વર ધ સંવાહી ગ રિ ગ ધ નિ કોમળ ખુબ.
કે કે
સુરતી તરીકે આરોહમાં રિ શુદ્ધ લાગે છે, પ થી તાર સપ્ત-
કમાં વિશેષ ગતી છે. મ તીજ પણુ કવચિત લેવાય છે.

સિધ ભૈરવી- સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા
 કેા કેા કેા
 સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
 કેા કેા કેા

વાદીસ્વર મ. સંવાદી નિ. ગ ધ નિ કોમળ સિધમાં
 વીશેષ ગવાય છે, ને તે સિધી કાશીને નામે બોળાયાય છે મંદ્ર
 અને મધ્ય સપ્તકમાં વિશેષ ગતિ.

કલ્યાણુ— સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા
 તી
 સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
 તી

વાદીસ્વર ગ. સંવાદી નિ. મ તીન્ન બાકી સર્વે શુદ્ધ
 સ્વધ્યાકાળથી માંડીને તે રાત્રીનાં ૧લા પહોર સુધીનો આ મુખ્ય
 રાગ છે, આની ગતી દરેક સપ્તકમાં અસ્ખલિત છે.

દિવસની પુર્યા- સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા
 કેા તી
 સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
 તી કેા

વાદોસ્વર પ. રિ કોમળ. મ તીન્ન. મધ્ય રાત્રીમાં જે
 પુરીયા ગવાય છે તેમાં પ વર્જ્ય છે, તે આમાં છે; વળી ધ
 શુદ્ધ છે, તેને માટે મત ભેદ છે; પરંતુ પ્રૌઢ મૌલાબક્ષે તેનો
 થાટ તરીકે સ્વીકાર કર્યો છે તે યોગ્ય છે, કેમકે મારવા વગેરે
 રાગો આ વર્ગમાં આવે છે.

એ

વી—(કામવર્ધની ધ્વા રિ ગ મ પ ધ નિ સા
કેા તી કેા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કેા તી કેા

વાદીસ્વર ગ. સંવાદી પ. રિ ધ કોમળ. મ તીવ્ર
ખસુરતીને માટે ઘણી વખતે મ શુદ્ધ હોવાય છે, ને તે ઉપરથી
ધારણુ રીતે વિશેષ ઓળખાય છે. અવરોહમાં પ ઓછો
ગાય તેમ સારું, કેટલાક ધ શુદ્ધ કહે છે, પણ ખારી બલકમાં
મળ છે, ને તેને યોગ્ય છે.

૭

દી— સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા
કેા કેા તી કેા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કેા તી કેા કેા

વાદીસ્વર ગ. સંવાદી ધ રિ ગ ધ કોમળ. મ તીવ્ર.
કેા
દીના અનેક ભેદ પડી ગયા છે. સવારનાં ઘણાખરા રાગોમાં
: તીવ્ર નથી; ને આમાં છે તે ધ્યાનમાં રાખવા જેવું છે;
ટલાક ધ ને અંશ ગણે છે, તો ગ ને સંવાદી વરતે ગણે
કેા કેા
। સ્પષ્ટ છે.

જાજ વહ સંજુ રામ. જાજ

અ. ઓડધ વહ (આરોહમાં પાંચ સ્વર અને
અવરોહમાં સાતે સ્વર આવે તેવા રાગ.)

ભોરવ—

સા ગ મ પ ધ સા
કે
સા નિ ધ પ મ એ રિ સા
કે કે

વાદીસ્વર ધ સંવાદી રિ આરોહમાં રિ નિ વર્જ્ય. રિ
કે કે
ધ કેમળ. કેટલાક નિ ને વર્જ્ય માનતા નથી, પણ વ્ય-
વહારમાં તે વર્જ્ય રખાય છે ને તે યોગ્ય છે. કેમકે સવારનાં
રાગોમાં ગ નિ બહુ વપરાતા નથી, પણ પુર્વ રાત્રિમાંજ તે
બહુ વપરાય છે અવરોહમાં રિ કેમળ ઉપર ઠરતું.

આસાવરી— સા રિ મ પ ધ સા

કે કે
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કે કે કે

વાદીસ્વર ધ સંવાદી ગ આરોહમાં ગ નિ વર્જ્ય.
કે કે
ગ ધ નિ કેમળ. રિ બંને રિ બંને લેવાનો રિવાજ છે, જો
કેમળ લેવી હોય તો અવરોહમાં લેવી. રિ મ પ નિ ધ પ
કે કે
એ એનું સ્વરૂપ છે.

સોરઠ—

સા રિ મ પ નિ સા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કે

એ:

વાદીસ્વર રિ. સંવાદી ધ. આરોહમાં ગ ધ વર્જ્ય
અવરોહમાં નિ. કોમળ મ થી રિ સુધીના લાગ અને
સારંગતુ પ્રધાનપણુ એજ આતું મુખ્ય સ્વરૂપ છે. આરોહ
નિ શુદ્ધ ને અવરોહ નિ કોમળ.

દેશ— સા રિ પ મ નિ સા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કે

વાદીસ્વર રિ. સંવાદી ધ. આરોહમાં ગ ધ વર્જ્ય
અવરોહમાં નિ કોમળ. ધ મ રિ એ સ્વરો વારંવાર લેવા
અને સારંગની છાયા ન આવે એજ આતું મુખ્ય રૂપ છે. નિ
આરોહને નિ અવરોહમાં લેવો.
કે

ધનાશ્રી— સા ગ મ પ નિ સા
કે કે
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કે કે

વાદીસ્વર ગ સંવાદી ધ. આરોહમાં રિ ધ વર્જ્ય
ગ નિ કોમળ. ધ પ ગ રિ નિ સા એ એતું ખાસ સ્વરૂપ
કે કે
છે. કેટલાક ધ કોમળ ને નિ શુદ્ધ કવચિત વાપરે છે, પણ
તે સર્વ રીતે ઠીક નથીજ મજેદારી વરીકે ઠીક છે.

ઝી

મુલતીની— સા ગ મ પ નિ સા
કેા તી
સા નિ ધ પ મ ગ રિ આ
કેા તી કેા કેા

આરોહમાં રિ ધ વર્જ્ય. વાહીસ્વર પ. સંત્રાહિ સા
રિ ગ ધ કેામળ. અને મ તીવ્ર. મ તીવ્ર અને પ અંધથી
આ રાગ ધનાશ્રીથી બુદો પડે છે.

લીમપલાસી— સા ગ મ પ નિ સા
કેા કેા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કેા કેા કેા

આરોહમાં રિ ધ વર્જ્ય. વાહીસ્વર મ. સંવાહી નિ
ગ ધ નિ કેામળ. નિ ધ પ મ ગ પ મ નિ સા મ ગ
પ. મ પ ગ રિ સા એ એનું સ્વરૂપ છે નિ મ નો લાગ
વિશેષ સારો લાગે છે.

શ્રીરાગ— સા રિ મ પ નિ સા
કેા તી
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કેા તી કેા

આરોહમાં ગ ધ વજ્રય. * વાદીસ્વર રિ સંવાદી ધ
રિ ધ કોમળ. મ તીવ્ર ધ રિ, પ રિ, ગ રિ સા, જી
કો કો કો કો કો કો
ઝોનું ખાસ સ્વરૂપ છે. વિલંબલયમાં વિશેષ ગવાય છે, અવ-
રોહમાં પ મહેજ કમી લેવાય છે.

ભુપાલી— સા રિ ગ પ ધ સા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

આરોહમાં મ નિ વજ્રય. વાદીસ્વર ગ. સંવાદી ધ.
અવરોહમાં નિ થોડો લેવાય છે, મ તીવ્રથી કલ્યાણનો ભાસ
થશે, ને તે યોગ્ય છે, કેમકે ભુપાલી કલ્યાણ ઝોનામથી ગવેચાએ
ઝોળખે છે. ધ પ મ પ ગ પ પ ગ રિ નિ રિ ઝો ઝોનું
તી
સ્વરૂપ છે.

બીહાગ— સા ગ મ પ નિ સા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

આરોહમાં રિ ધ વજ્રય. વાદીસ્વર ગ. સંવાદી નિ.
મ બે છે, જ્યાં બે મ લેવા હોય ત્યાં તીવ્ર મ લઈને પછી
શુદ્ધ મ લઈ તે ઉપર ઠરવું. અવરોહમાં રિ ધ અલપ કેટલાક
માને છે.

બીલાવલ— સા રિ ગ પ ધ સા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

અ:

આરોહમાં મ નિ વર્જ્ય. વાદીસ્વર સા. સંવાદી છે.
નિ જે છે તાર સા અને તેની આસપાસનાં સ્વરોમાં વિશેષ
ગતી આને કેટલાક સવારનો કહ્યાણુ કહે છે અવરોહમાં ગ
ઓછો લેવાય છે, નિ કોમળ પણ કોઈ વખત અવરોહમાંજ
લેવાય છે; આના અનેક લોક પડેલા છે.

કેહાર— સા રિ મ પ ધ સા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

આરોહમાં ગ નિ વર્જ્ય. વાદીસ્વર મ. સંવાદી છે.
મ જે છે આરોહમાં મ તીવ્ર ને અવરોહમાં શુદ્ધ લેવાય છે
વળી ગ પણ આરોહ અવરોહ ખંનેમાં ઓછોજ લેવો. તેમજ
નિ પણ ઓછો લેવાય તેમજ સાડ આરોહમાં રિ અલ્પ છે.

બહાર— સા ગ મ ધ નિ સા
કેા કેા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કેા કેા

આરોહમાં રિ પ વર્જ્ય. વાદીસ્વર નિ સંવાદી મ.
ગ નિ કોમળ. આમાં નિ શુદ્ધ પણ લાગે છે ને તે અવરોહ
માંજ, હંમેશા મ ધ સ્વરો વારંવાર આવે છે, ને સા મ નો
લાગ લેવાથી ઓતું સ્વરૂપ સમજાય છે અવરોહમાં ધ કમી
લેવાંય તેમ સાડ સપ્તકના ઉત્તરાર્ધમાં વિશેષ ગતિ છે.

દેશી— સા રિ મ પ નિ સા

કે

સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

કે કે

કે

આરોહમાં ગ ધ વર્જ્ય. ગ ધ નિ કેમળ. વાદીસ્વર

સા સ મ આમાં ગ ઉપરકંપ-સુચ્છના છે રિ નિ સા રિ
કે કે

રિ મ પ નિ પ મ પ રિ ગ રિ સા રિ ગ રિ સા રિ
કે

નિ સા મ મ મ પ નિ પ નિ નિ રિ રિ સા ઝઝનું
કે કે કે

સ્વરૂપ છે, જેથી આસાવરીને ગિદરાળની સારંગ બંનેનો થોડો
થોડો ભાસ થાય છે. સપ્તકનાં પુર્ણમાં સારંગને ઉત્તરાર્ધમાં
આસાવરીની છાયા લેવી.

ગૌહમલાર— સા રિ મ પ ધ સા

સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

આરોહમાં ગ નિ વર્જ્ય. વાદીસ્વર મ. સંવાદી રિ
અર્ધ શુદ્ધ આરોહમાં ગ નિ નહીં જેવા લાગે છે, તેમાં નિ તો
લાગતોજ નથી. મ થી રિ સુધીનો લાગ વારંવાર લેવો નિ
ના વર્જ્યથી શુદ્ધ મલારથી આ રાગ જુદો પડે છે. રિ ગ
રિ મ ગ રિ નિ સા રિ ગ રિ પ મ પ ધ સા ધ પ
મ પ મ ગ ઝે ઝેનું સ્વરૂપ છે.

જાજ વક્ર સંપૂર્ણ રાગ. જાજ

બાહ્ય વક્ર (આરોહમાં છ અને અવરોહમાં
સાત સ્વર આવે તેવા રાગ.)

યમન કહ્યાણુ— સા રિ ગ મ પ ધ સા

તી

સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

તી

આરોહમાં નિ (લગભગ) વર્જ્ય. વાદીસ્વર ગ. સંવાદી ધ. અવરોહમાં મ શુદ્ધ લાગે છે તે ઉપરથી આ રાગ કહ્યાણુથી જુદો પડે છે મ શુદ્ધ અવરોહમાં લેવો. જેમકે પ મ ગ મ ગ તી રિ સા આરોહમાં નિ એટલો કમી લેવાય છે કે, તે નથી લેવાતો એમ કહીએ તો ચાલે.

ખમાચ— સા ગ મ પ ધ નિ સા

સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

કે।

આરોહમાં રિ વર્જ્ય. આરોહમાં નિ શુદ્ધ અવરોહમાં નિ કોમળ. વાદીસ્વર ગ. સંવાદી ધ. કેટલાક આરોહમાં પ ને જહુજ ઓછો લેયે છે, ને તેથી સાઈ લાગે છે અવરોહમાં પણ પ ન લેવા વિષે કેટલાક કહે છે પારિજાતમાં પ વર્જ્ય કહેલ છે, તે ઉપરની વાતને મજબુત આવે છે; ને તેમાંજ અવરોહમાં રિ વર્જ્ય કહેલ છે.

હમીર— સા રિ ગ મ ધ નિ સા

સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

આરોહમાં પ વર્જ્ય મ જે. વાદીસ્વર ધ. સંવાદી રિ અવરોહમાં નિ ગ કમી લેવાતું કેટલાક કહે છે; ને તેથી સાઈ લાગે છે મ જે લેવાય છે ને તે મ લેવા હોય તો આરોહમાં તીવ્ર ને અવરોહમાં શુદ્ધ લેવો. કહ્યાણુ તથા કેદારની છાયા ઘણી આવે છે.

કામોદ— સા રિ ગ મ પ ધ સા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ આ

આરોહમાં નિ વર્જ્ય. મ બે વાદીસ્વર પ. સંવાદી રિ.
કેટલાક અવરોહમાં ગ ને વર્જ્ય માને છે, પણ ઓછો લેવાય
તેમ સારું. રિપ વારંવાર લેવાથી સ્વરૂપ સારું લાગે છે; મ બે
લેવાય છે, ને તે આરોહમાં તીવ્ર તથા અવરોહ શુદ્ધ લેવો.

માહ— સા ગ મ પ ધ નિ સા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

આરોહમાં નિ વર્જ્ય. વાદીસ્વર નિ. સંવાદી ગ. નિ
ઉપર કંપ ઉત્પન્ન કરવો. મ ને ઘણા લેવો, કોઈક વખતે નિ
કોમળ પણ લાગે છે.

વસંત— સા રિ ગ મ ધ નિ સા
કે તી કે
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કે તી કે

આરોહમાં પવર્જ્ય. રિ ધ કોમળ. મ બે વાદીસ્વર
કે કે

સા, આરોહમાં મ તીવ્ર ધ નો અને અવરોહમાં મ ગ નો
લાગ સારો છે. મ બે લેવાય છે તો તેથી પરજની છાયા લાગે
છે, જેથી નિ બને ત્યાંસુધી ઓછો લેવો. વિશંભક્ત્યમાં ગાંધ
ગાંધીય કાયમ રાખવું એજ એનું મુખ્ય સ્વરૂપ છે.

પરજ— સા રિ ગ મ ધ નિ સા
કેા તી કેા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કેા કેા

આરોહમાં પ વજ્રય. રિ ધ કેામળ. મ ળે. વાદીસ્વર
સા આરોહમાં રિ પલુ ઓછો લેવાય છે. મ શુદ્ધ આરોહમાં
ને અવરોહમાં તીવ્ર વસંતની છાયા ન આવે માટે બહુ સંભાળવું
મધ્ય દ્રુત ગતીથી ગવાય તે વસંત જણાયે નહીં.

 સંકીર્ણ મિશ્ર રાગ.

(આરોહ અવરોહમાં બુદ્ધા બુદ્ધા નિયમે આવતા
સ્વરોવાળા રાગ.)

ગૌડસારંગ- નિ સા ગ રિ મ ગ પ ધ મ
પ મ ગ ગ મ રિ મ ગ પ રિ સા સા સા

સર્વે શુદ્ધ મ ળે. વાદીસ્વર ગ. સંવાદી નિ. અતીશય
શંકોર્ણ રાગ છે. બિહારી છ.યા ઘણી આવે છે અવરોહમ
ગ. પ્રધાન ને આરોહમાં નિ પ્રધાન અવરોહમાંજ 'બધુ' સ્વરૂ
સ્પષ્ટ થાય છે. કેદાર તથા નટની સહેજ છાયા લાગે છે, મધ્યર્થ
મંદ્ર સુધી વિશેષ ગતિ.

તિલક કામોદ- સા રિ મ પ નિ સા
સા નિ ધ પ મ ગ સા
કેા

આરોહમાં ગ ધ વજ્ર્ય. અવરોહમાં રિ અથવા કમી નિ બને. વાદીસ્વર સા સંવાદી પ. સોરઠ હેસતું અંગ વિશેષ અવરોહમાંજ પોતાનું સ્વરૂપ બતાવે છે, પ નિ આ રિ ગ સા રિ મ પ ધ મ ગ સા રિ ગ સા નિ એ એનું સ્વરૂપ છે મધ્ય અને મંદ્રમાં વિશેષ ગતિ.

છાયાનટ— સા રિ ગ મ નિ ધ પ
કે.
પ રિ ગ મ પ ગ મ રિ સા

આરોહમાં ધ વજ્ર્ય. તેમજ પ ધ કમી હેવા ને અવરોહમાં પ મુખ્ય તથા નિ કોમળ, ગ વજ્ર્ય વિશેષ કરીને મધ્ય અને મંદ્રમાં ગતિ. વાદીસ્વર પ. સંવાદી રિ આ રાગ પલ્લુ અવરોહમાં પોતાનું સ્વરૂપ વધારે બતાવે છે; કોઈ વખતે આરોહમાં મ તીવ્ર હેવાય છે. પારિજાતનાં મત પ્રમાણે અવરોહમાં ગ વજ્ર્ય કરવાથી તથા આરોહમાં નિ કમી હેવાથી સ્વરૂપ સારું દેખાય છે, ગૌડહમીરની, અઢૈયાની છાયાઓ લાગે છે.

પહાણી— સા રિ ગ પ ધ સા
સા નિ ધ પ ગ રિ સા રિ સા નિ ધ સા, ગ મ ગ રિ.
સા ગ રિ. સા રિ સા નિ ધ પ ધ સા

આરોહમાં મ નિ વજ્ર્ય વાદસ્વર ધ. સંવાદી રિ. આરોહમાં રિ થોડો, ને અવરોહમાં મ પલ્લુ થોડો, તથા ર મુખ્ય. મંદ્ર ધ નો પ્રાધાન્ય. બુપાત્રીનો થોડો ભાગ લાગે છે, કેટલાક મ ગ લે છે.

જયજયવંતી-સપ્તકનું પુર્વાંગ રિ ગ મ પ મ ગ રિ ગ
કે।

રિ સા નિ ધ નિ સા
કે।

સપ્તકનું ઉત્તરાંગ મ ધ નિ સા રિ નિ સા રિ ગ
રિ સા નિ ધ નિ સા સા નિ ધ પ મ રિ ગ સા રિ
કે। કે।

ગ બે. નિ બે. આરોહમાં પ વર્જ્ય. વાદીસ્વર રિ. સંવાદી
ધ. સપ્તકનાં પુર્વાર્ધનાં અવરોહમાં ગ કોમળ, મધ્ય અને
મંદ્રમાં ગતિ, અને સોરઠ દેશનું અંગ વિશેષ છે, પણ આરોહમાં
ગ હોવાથી તે દોશ નહીં નથી, આરોહમાં ગ નિ શુદ્ધ ને
અવરોહ કોમળ લાગે છે.

દરબારી કાનડો- સા રિ પ ગ રિ સા નિ સા
કે। કે।

રિ નિ ધ નિ પ મ પ
કે। કે।

નિ પ સા બે બેનું સ્વરૂપ છે, વાદીસ્વર ગ સંવાદી
કે। કે।

નિ અથવા ધ આરોહમાં ગ બોલો. નિ કોમળ, પ સ્વર
કે। કે।
વારંવાર ગ હપર કંપ મંદ્ર મ થી મધ્ય. પ સુધી વિશેષ
ગતિ. અવરોહમાં ધ વર્જ્ય. વિલંબલયથી ગવાય છે, કાનડાના
અનેક લોક છે અને તે સારંગ, મેઘ, ત્યા કાફીનાં બોલો વધતા
મિશ્રણથી પડેલા છે.

૫ ૫ ૫ ૫

શાન્તિ ! શાન્તિ !! શાન્તિ !!!

શ્રી પરમાત્માનેનમ.

સંગીત ભંડાર. યાને તાનસેનની તાર.

(૧)

રાગ કલ્યાણ.

જપું હું તુજ નામ પ્રેમે
લે જે સુધારી ગણપત મનથી—જપું
હાતાર ઉગારી વીનતી અમારી (૨)
શીવ થાંબુ ભાવ શુભ મતી આપ
શૈલ સુત કાપ અમારા સંતાપ
નમુ ભેડી હાથ—જપું હું તુજ

(૨)

રાગ બીહાર કુંભરી.

રોક્ત ગેલ અંચલ નટવર મોહિ (૨)
કાહે કરું કછુ બન નહી આવે સખી—રોક્ત.
મયે જલ જમના ભરન બા તરી (૨)
બીચ ડગર મોરી લીપટવ નટવર
હે રી જસોદા તેરો કુંવર કાન
મોહિ જને ના દેવ જસોદા કે ધામ
અંચલ નટવર મોહિ—રોક્ત.

(૩)

રાગ આશાવરી.

દીપ હોલવાસે આજ (૨)
 બ્યોત બગી જીવન બગ—દીપ.
 કઠીન એ સો વાયુ વાએ
 હૃદય ક'પે બારી થાયે (૨)
 રોમે રોમે ઉભા થાયે—દીપ.
 શરણુ શરણુ ભુવ નાથ
 અ શર શરણુ અહોને હાથ (૨)
 હર હર શીવ શંભુ નાથ—દીપ.

(૪)

હરબારી કાનડો.

મેં કયસે બરન લાણું મહવાસે મટકી
 બહોત કઠીન હયે ડગર પન ઘટકી—મેં કયસે.
 નીશામુદીન ઝોલીઆ પીર સખનડો
 લાજ રાખો ખવાબ હમારે ઘુ'ઘટકી—મેં કયસે.

(૫)

રાગ દેશ બડહંશ હુંમરી.

દુઃખ વામે કયસે કહું મોરી સજની
 તડક તડક નીકસો બાત જીયા પીયા બીન નાહી પરત
 એક ઘડી પલ છીન દુઃખ વામે કયસે
 ના બાંનું કવન દેશ બીલમ રહો
 પ્રેમહાસે કેન સોતન બે રન
 મુન હેરી સખી મોહે ઉન બીના બીતી
 સખળી રેન તા રે ગીન ગીન
 દુઃખ વામે કયસે કહું મોરી સજની

(૬)

રાગ કાઠીંગડો.

સાધુ ભજ લે શ્રી ભગવતા
 મોઢે હરી વીના નહી ગમતા—સાધુ.
 દાવાકા મારગ ચઢના કઠીન હયે
 મકરીકી બલમેં ધુમતા [૨]
 ચડતે ઉતરતે કલકી ખગર લે
 શ્રીર નહી આના બનતા—સાધુ.

(૭)

રાગ કન્યાણુ.

લગન તે લાગી ગઈ થઈ તે તો થઈ ગઈ
 પાણીમાં મળેલું પાણી કેમ જુદું એ પડે રે—લગન તે.
 ઠેર ઠેર લાગી લાય પાતડું મોતી ગણાયે (૨)
 સાચું રહે સ્પીર ન્યાયે
 સાર સત્યથી જડે રે—લગન.

(૮)

રાગ નટકેહાર.

હંથા હાર હરીજનો [૨]
 નીતીવાળા લાગે ખ્યારા
 મુજને પ્રાણધાર—હંથા હાર.
 હું એનો છું એ છે માશ હરશૈજ હીવકાર
 સદા સાર સેવામાં તૈયાર
 બાવીસ ભક્તોનો છું દાસ પલ પલ
 આહું ઉરે તેનો ખ્યાર—હંથા હાર.

(૯)

રાગ નટકેહાર કુમરી.

આજ મોરી અખીઆં ફરકન લગી (૨)
 પ્રીય ખ્યારેકી આશ લાગ રહી
 કર સીંગાર બન બચેડી સઘળી રતીઆં ગમાયે
 પ્રીયા કે સુમરન જગી—આજ
 અચેસે હો તુમ દીઠ લંગરવા
 બાયે બસો સોતન કે ફંગવા (૨)
 તુમારે કારન રયેન જગી—આજ.

(૧૦)

પીલુ છલ્લા કુમરી.

પ્રભુ મોરે અવગુન ચીત ના ધરો
 સમુદર સીંહી નામ તુમારો
 નયેન ન નીર લરો (૨) પ્રભુ મોરે
 એક નદીઆં એક નાવ કહાવે
 ચાહે તો પાર કરો (૨) પ્રભુ મોરે.

(૧૧)

રાગ કલ્યાણ કુમરી

મોહે કાન ગાગરીઆં બરન ન દેવ—મોહે.
 મયે બતીથી અપને મદીરવાં
 બરન ન દેવ—મોહે કાન ન ગાગરીઆ
 મયે જલ જમુના બરન બ તરી
 બીચ કગર મોરી ફોરીરે મટુકીઆ
 બરન ન દેવ—મોહે કાન ગાગરીઆ.

(૧૨)

રાગ બિલાસ કુંભરી.

છએલા તો રે કારનવા ભોર બધું
 ઉઠો ઝીયા—છએલા.
 મોર કરત શોરવા—છએલા
 મયે તો તુમરે કાજ પીયરવા (૨)
 રેન જગી જેસે ચંદન ચકોર વા—છએલા તોરે
 સુર્ય કીરણી પીખાવન લાગે (૨)
 પંખી ગયે ઉડ શએર સવેરા—છએલા તોરે.

નારાણુદાસ ઉસ્તાદ.

(૧૩)

રાગ કદ્યાણુ.

કરીએ નમન જગનાથ ચરણમાં....
 નાથ ચરણમાં રહીએ શરણમાં
 આનંદ અતિશે થાયે આંતરમાં....કરીએ
 પતીત પાવન અધમ આધારણ
 તારણ કારણ તુજ શરણમાં....કરીએ.

(૧૪)

રાગ સોરઠ.

હીન કે દયાલ છાંડી કોન શરણ બાવું
 કોન શરણ બાવું રામ કોન શરણ બાવું—હીન.
 એક તો નામ હરી હુશરા ન કોઈ (૨)
 હુશરા ન કોઈ રામ હુશરા ન કોઈ—હીન
 બાણું તેરો નામ સદા મન મયેલપોઈ (૨)
 જાંઘી આખીર હુઈ તમ એ આંખયો રોઈ—હીનકે.

(૧૫)

રાગ બીહાગ ધ્રુવ.

હરીકો ધ્યાન ધર લે
 અરે હારે મનવા પ્રભુકો ધ્યાન ધર લે
 અરે હાં મનતું
 ગઈ બહોત રેગઈ થોડી જીંઘાની સારી
 મનતું પ્રભુકો ધ્યાન ધર લે—(૨)
 બાલક પન સખ ખેલ ગમાઈ (૨)
 સારી જવાંની મમતા કો નીભાઈ
 આયો જુહાપો તોળી ત્રણુ ન જાઈ
 મનવા પ્રભુકો ધ્યાન ધર લે—
 ધામ ધરા ધન ઇજત ભારી
 જુઠી સંસારકી માયા સારી
 અંત સમય નહીં આવન હારી
 મનવા પ્રભુકો ધ્યાન ધર લે—

(૧૬)

રાગ ધેનાશરી.

સાખી—રામ નામ સુખ ધામ છે મોક્ષા મતલું જાંમ
 ઠામ હળા હળ વીધનાં સરોવર જેવું ઠામ
 તુચ્છ જગતમા પ્રેમ ભક્તિ સાચું ધન છે
 ધીક છે હીરા મોતી હાર ધીક છે કનક ભંડાર (૨)
 કંચન ચોર લઈ જાયે [૨]
 ભક્તિ ભવ નાવ થાયે—તુચ્છ.
 ભાગે સ્વપના માંહી સુખ એવું માયાનુ મે રૂપ
 કંચન ચોર લઈ જાયે—ભક્તિ.
 દ્રવ્ય દારૂ આગ રૂપ ભક્તિ અમૃતનો કુંપ
 પૈસા પાપનું છે દ્વાર [૨]
 ભક્તિ આપે છે આધાર—તુચ્છ.

(૧૭)

રાગણી બેનપુરી.

મનસે માયા ઉઠાઈ જળ કોઈ—મનસે.
 હીલ કો પ્રેમી પાચોરે—મનસે.
 ચારી રેન સુની ગઈ ખ્યારે
 બોર ભઈ જળ આચોરે—મનસે.
 આવો પ્રેમી આવો જુઝારે
 ફરય ધ્વાર તુમ આવોરે [૨]
 સુંદર સુરત દેખ તે હારી
 સળ જગ શીશ નમાચોરે—મનસે.

(૧૮)

રાગ બિહાગ કુંમરી.

કાન મોરલીવારો નંદકો છયેલો મોહો—કાન.
 બાંસુરી બજાયે મનહર લીનો બાયે—કાન મોરલી વારો.
 શ્રવન મોરલીઆં હમકો સુનાવે
 પ્રેમદાસકી અરજ મનાયે
 બાંસુરી બજાયે મનહર લીનો બાયે—કાન મોરલી વારો.

(૧૯)

રામ લેરવી કુંમરી.

બારા બેરી નાંહી અરે હાંરે
 બારા બેરી નાંહી રે કન્હાઈ
 પાનીઆ લરન ગાગર મોરી ગીરાઈ કરત લરાઈ—બારા બેરી
 રજ નંદ કે તુમ દીઠ હો કન્હાઈ (૨)
 વહાં કયું ન જાવો જયાં રતીયાં ન આયે ખ્યારે
 વહાં કયું ન જાવો કરત લરાઈ—બારા બેરી.

(૨૦)

રાએ કાનરો અડાનો.

કપટ કર છીન લીનો મેરો—કપટ.

મન વાં લુભાય કે તનબી લોનો મન બી લીનો મેરો—કપટ.

નયેનાંસે બોલે મુખ નહીં બોલે (૨)

છમ દેખી તોરી મેરો હીલ ડોલે મેરો—કપટ.

મયે તો લાધ તો ર પ્રેમકી ખ્યાસી (૨)

અયેસે હરીલેને કીની મોરી હાંસી મેરો કપટ.

(૨૧)

ભેરવાં કુમરી.

ગુજરી ગાગર ભરને ચલ્લી

ગુજરી ગાગર ભરને ચલ્લી લંગરવા—

નીર મગ રોકે રાસ—ગુજરી ગાગર

કોન ગાંવકી થી અયેસી ગુજરી

નયેનોમેં સયેન કરત ખ્યારી ન્યારી—ગુજરી.

બાનકો બાધ.

(૨૨)

રાગ પીઠુ જીલ્લા.

એ રામકો આધાર સીતારામકો આધાર

તેરી મેરી કરત પ્રીરત સકલ જગત સારારે (૨)

હરીકો નામ લખત નાંહી (૨)

હુંદકો પસારાર (૨) રામકો આધાર

ખેલત ગેંદ બાય ગીરો જમુના બીચ ઠાડારે

અખ તો ગેંદ મીલત નાંહી (૨)

નંદકા દુલારે—(૨) રામકો આધાર

કાલંદ્રોમેં કુદ પડયો નાગ નાથ કાલારે

ગજ હસ્તી કે હંતનસે [૨]

કંસકો પછડયારે—[૨] રામકો.

ખ્યારા સાહેબ.

(૨૭)

રાગ માઝકોશ

સાખી—તન ધન ચોવન રંગ પતંગ
 છે તણના તેમાં તરંગ—તન.
 કપટ લપટ સંસાર સાગરે
 નીરાશ ભરતીના નવરંગ
 મદન મગર મસ્તાન બનીને
 પ્રગટાવે બહુ દુઃખ પ્રસંગ—તન ધન.
 જગતના જીવ ચરવે—જગત.
 દાવ પેચના ફલાલ—[૨] જગતના.
 અધમ ઉપાદી ખાળે વેર ખાર વેવીશાળ [૨]
 પ્રગટ પાંખડી બંદી
 છુહાને વરણ ખાળ—[૨] જગત.

(૨૪)

રાગ કારી

ભજન લાગી ખાંસુરી શ્યામકી
 રે ભજન લાગી ખાંસુરી શ્યામકી [૨]
 મયે જલ જમુના ભરન બાવરી
 બીચ મેં મીલ ગયો કૃષ્ણ કર્નયા
 શ્રવન સુની સુધના રહી તનકી
 ભુલ ગઈ સુધ ગાવકી—રે ભજન.
 અંગ અંગ ગત દેવ સાંવરો [૨]
 નીરખત કૃષ્ણ કન્હાઈરે
 કાનન કુંડલ શીર મુગટ બીરાજે
 એ છબ હયે ભગવનકી—રે ભજન.

(૨૫)

રાગ સારંગ.

તુંહી દેવ તુંહી દેવ વારી સેવ વારી મેવ
 તુંહી ધય તુંહી પીય આનંદ આનંદ—તું હી દેવ.
 સદાચારો પુત્ર દેહી ધર્મ રૂપ હેય તેહી
 પામું વીરામ જોઈ ધામ [૨]
 આનંદ આનંદ—તુંહી દેવ

(૨૬)

રાગ આશાવરી.

સગકુછ જીવનકો વહેવાર [૨]
 માત પીતા ભાઈ સુત બાંધવ
 જોર કુતવંતી નાર—સગકુછ.
 તનસે પ્રાન હોવત જળ ન્યારે
 પ્રેરત પ્રેમ પુકાર [૨]
 આધ ઘડી કો હું નહીં રાખે [૨]
 ઘરસે દેવ નીકાલ—સગકુછ.
 અગ તણ્યાકી જગ રચના હયે
 કરો હૃદય મેં બીચાર [૨]
 કહે નાનક ભજ રામ નામ એક
 બાતે હોત જોહાર—સગકુછ.

(૨૭)

રાગ ભેરવી.

મત કર મોહ તું હરી ભજનકો માન લે
 નયેન દીયા દરશન કરનેકો
 જીભા દેહી રટ રામરે—મત કર.
 પાઈ દીયા તીરથ કરનેકો
 હાથ દીયા કર હાનવે—મત કર.
 કહેવ કળીરા સુનો ભાઈ સાધુ
 કંચન નીપજવ ખાનવે—મત કર.

(૨૮)

રામ મીમાંની ટોડી.

વિશ્વ પ્રાણુરે અજર તું—વિશ્વ.
 માહારાજ રૂપ નીધાન પરમ પુરૂષ ત્રગટ બાણી [૧]
 વ્યાપત માનરે અજર તું—વિશ્વ.
 સકલ જીવન આપ ધામ
 ઠામ ઠામ આપ નામ [૨]
 જીવન બાણુરે અજર તું—વિશ્વ.

(' ૨૯ ')

રામ ભીમપલાસી.

શ્યામ અચ્ચાનક આયે ગયોરી
 મયે' અપને ગુરૂજનમે' બયોડી
 દેખત હોં અતુંરાગ ભયોરી—શ્યામ.
 તખ એક છુદ્ધી કરી મયે અચસી
 બોંડી સો કર પરસ કીયોરી—શ્યામ.
 આપહસે ઉત પાગ મશકી હરી
 અંતર ભમી સો જાન લીયોરી—શ્યામ.
 સજીત ભીંતામણી

(૩૦)

રામ કથ્યાણુ કુંભરી.

પલ પલ મોહો જીલ ફરકત હયે—પલ પલ.
 જ્યાર ફરકે આંખ બાંધ—પલ પલ.
 અલોરી સજીરી શમન મનાયે
 પીર મીલે જ્યાર સાંધ—પલ પલ.

રાગ ધનાશરી

કાહે કું દેહ ધરી ભજન ખીના કાહેકુ દેહ ધરી
 ગર્ભવાસમે જપવપકીનો
 બાહિર કાઢો શ્રી હરો—[૨] ભજન.
 કોલ દેહી કર બાહિર આયો
 પીછે તો બુદ્ધી ફરી—ભજન.
 સુરદાસ ભગવાન ભજન ખીના
 જનની તો ભાર મરી—ભજન.

રાગ નટકેદાર.

આવો આવોરે કનૈયા ધન શ્યામ પ્રભુ.
 શ્યામ પ્રભુ પડ્યું કામ વીભુ—આવો
 સ્વારી ગરૂડે કરો જગરાયે
 આપ વીના પલ એક ન જાયે
 હાસને હરશન ધ્યો સ્યંભુ—આવો.

રાગ કલ્યાણ.

ઇશ નીકટ તું રાખ શ્રવન અજર ધર
 નાટ્ય વીકટ તું સુધાર ખ્યાર ધાર
 હોમે પ્રેમે હોમે આજ—ઇશ
 પ્રભુ પદ નમીએ તુજને
 કરીએ સ્તુતી વાર વાર
 આપે સુખ તુંજ નાથ—ઇશ.

(૩૪)

રાગ દેશ છાયા લગ.

અબ તો લાજ તુમારે હાથ
 રાખો શરમ સૈયાં—અબ તો
 કર બેડી તોરી બીનતી કરૂં (૨)
 પરત શ્યામ પૈયાં—અબતો.
 ઉમર સારી બેલ બોધ
 અવગુન કી બેલ બોધ (૨)
 તુમારે બીના નાંહી કોઈ
 પકરો સજન બૈયાં—અબતો.
 અલખ બેલ અપર પાર
 નીરજન નીરાકાર (૨)
 તું કરીમ જગ નીસકાર
 રાખો અપની છૈયાં—અબતો.

(૩૫)

રાગ સોરઠ.

મેરે મન રામકો નામ આધાર
 શીવ સનકાદીક ઐર બ્રહ્મા દીક
 નીશ દીન કરત બીચારાદે—મેરે મન.
 જીન જીન શરણ લીનો સંકટમે
 તીનકો બાયે સુધારા—મેરે મન.
 ગીરધર પાર ઉતારો માહે લઈ હું શરણ તુમારાદે—મેરે મન.

(૩૬)

રાગ આશાવરી.

કુંહરવ કરતા જગ સંજન હાર
 વવ ગુંણ મહીમા પાર ન પામે—કુંહરવ.
 પાલક તું બ્રહ્માંડ પવનનો
 ગાડ કુડ જલ શ્રી વનન અંબર—કુંહરવ.

(૩૭)

દરબારી કાંનરો.

બસ ગઈ હયે ચીતમે બનવારી
 સુરતી તેહારી કુંજ મોરારી—બસ.
 હેર કરો ના વહન હીખલાવો (૨)
 બંશી બજાવો કુંજ વીહારી—બસ.
 અંગન મોરે શીર શીર આવો
 હસકે બોલાવો બાઉ બહીહારી—બસ.

(૩૮)

રાગ ભોપાલી કલ્યાણ.

આરાધના કરું કર કરૂં પ્રણમું પ્રોત કરી હરી—આરાધના
 ભવતું તારબય વીહાર (૨) છે સુખકાર તું હરી—આરાધના
 સખળ સખળ અકળ અકળ ગતી છે તાહરી હરી
 સનમતી પ્રણુ આપઅતી અતી મહેર બહુન કરી હરી—આરાધના
 અવીચળ સ્થળ સ્થળ છે વ્યાપક
 કાપ કબટ હે જગનાથક કરું સદા તુજ રટણ રટણ
 સફલ સફલ આશ અમારી તું પુરણ કરજે પાર ઉતારી
 ધા તોં તા, ધા તોં તા, તોં તા તક ધા
 ધા ધ ધા ધા ધી ના ગદી ગીન ધા
 તક ધા તક ધા ધી ના ગદી ગીન ધા
 ધોંના ગદી ગીન ધા ધોંના ગદી ગીન ધા
 શુંણ નીશ હીન ગાઉં હરી—(૨) આરાધના

(૩૯)

રાગ સિંધુ.

આહારી હથ બેચન મેં ન બાઉંગી
 કર પકરત મોરી કરત ઠરોરી— હેરી હથ બેચનમેં
 અરજઃઅરજ મોરી કહું ન માને પિયા
 કહર પિયા આજ હેત હુહાઈ— આહી હો.

રાગ વાઘેસરી કાંનડો.

વારણ કારણ તું જગ વારણ
 તું જગ કારણ હયે મીડ ભંજન
 સરજન હારા (૨) સૌના દાતા—તારણ.
 સાખી—શાન્ત શાન્ત હયે શક તું વ્યર્થ કરે કલપાત
 અસુર નીકંદન ઝટકરી સુરગણ કરે નીરવાણ—તું જગ
 (૪૧)

રાગે કાનડો દરબારી.

હયે રબડી શાન બડી લીલા મન મોહે ખડી
 મગન સમજી સુકલ ઘડી ગાળે ચમન ખ્યારા—હયે.
 હમ સખ હર સુખ બીસાર
 હીલ મીલ કરે કારોબાર
 અમન ચમન ગલેકા હાર
 નીત બહાર કીરે દીગાર
 કયેસા એ સુખ ન્યારા—હયે.
 સાખી—સુખ ચેન એ દેખ કે અનંદજી
 દુઃખ કે સન દુર ભયો આ
 મીલે ભોલીસે બાલા આ મગન સખી
 અસ સમજે ખે મીલો ધનકા આ—હયે.
 (૪૨)

રાગ ખમાચ.

ગુનનકે સાગર તુંમ હો મહારાજ
 તુંમ હો મહારાજ તુમ તો મહારાજ—ગુનન
 મહેરબાની કરો અપને સેવક પર (૨)
 દરશ દીયો ચોર પુરણ સખદે કાજ—ગુનન

(૪૩)

રાગ. કારી ગઝલ.

સુનો તુમ ચાર પરદેશી બચન ક્યેસે નીલાવોગે
 નદીઆં ભેરસે બહેતી કવેયા સુઝના પડતી
 પુકારું અપની હીમતકોલગા દે પાર મોરી નયાં—સુનો.
 બાલાપન ખેલમે ખોયા જુવાની નીંદ ભર સોયા
 યુદ્ધ પા દેખ કર રોયા નબીલ આશરા તેરા—સુનો.
 મહમદ હુસેન.

(૪૪)

રાગ કંઠચાણુ

આનંદ બયોરી આજ (૨)
 બેગી ચલોરી માઈ મેઘ ધન છાયો હયે—આનંદ.
 એક શુની ગાવત મદંગ બબલત
 તા તા લીંગ તા તા નીંગ મેઘ ધન છાયો
 કહેત શુની તાનસેન સુનીયે ગોપાલ લાલ
 બાવરે સંગ બયો બાવરે કહાવે—આનંદ.

(૪૫)

કંઠાલા.

સુધારસ નામકા ખ્યાલા, ઉઠા....લો છુસ્કા છુ ચાહે....
 સ્વચ્છ નિર્જન ચોર સશુન ગંગા જમુનાકી ધારા હો
 અનાતન ઘાટકે ઉપર નહાલો.....છુસ્કા છુ ચાહે,
 સખી થોનિમેં ચે બહેતર હે સીરફ નર દેહ હે ખ્યારે....
 ભજન કર, મોક્ષકા મારગ....સબાલો....છુસ્કા છુ ચાહે....
 મીન સમ છવ આ....કરકે ફસાહે જાત કે માંહે,
 બજાકર નામકા ડંકા....છોડાલો છુસ્કા છુ ચાહે....
 છવ આતા હે, ચોર જાતા હે ઉઠાવા કદ હે ભારી,
 જાન સદગુરુસે લેકે હો....લો લખાલો છુસ્કા છુ ચાહે....

(૪૬)

રાગ લીમપગાસી

સાખી—નીરમલ મુસ્ત પીયુકી જ્યુ' ઘટ રહી સમાયે
જ્યુ' મહેંદી કે પાતમે' લાલો નજર નહીં આયે
હમે જુલ ગયે હયે શાવરીઆ
કીયા થાહ નહી કળી થાહ કળી શાવરીઆ—હમે.
હીરજમે છન કે 'આપ ન આયે
હરહમ હરદે છમર તડ પાયે
હાય સુનો ફરીયાદ કળી શાવરીઆ—હમે.

(૪૭)

રાગ કલ્યાણ

મોરી કાજ સરમ રખ લે જુગમે
તું પાક જાત પર વર 'હે ગાર—મોરી.
પયેહા કીયેકી લાજ તુમહીકુ
તું હાતા મયે' જંઠા તે હાશ—મોરી.
ગાએ બળાયે રીઝાયે પ્રભુકે.
રાગ કલ્યાણ સરસ સમજાયે—મોરી.
અપ્ત સુરન ઘોર તીન આમતી
ગરેસા, નીમપ પશરીઆ, તીમપપ

(૪૮)

રાગ લોરવી

હાદે....હેજોદે નૈયા પાર લગા.....
ગહીરી....નહીયાં રે.....નાવ પુરાની રે.....
અરે પકડ બૈયાં....મોહે દે ઉતાર પાર લગાવે.....
હેજોદે નૈયા પાર લગા.....

(૪૯)

રાગ ભેરવી ગઝલ.

અરે મન સોંચ તું બાઈ હરીકી યાદ બીસારી હયે—
 ચલા યા કેલ તું કરકે બહાં પે આયે કર ભુલા (૨)
 ફસાયા મોહને તુજકો નાહકે અપની બીગાડી હયે—અરે
 કુદુંબ પરીવાર હયે તેરા વહાં નહીં કામ આવેગા (૨)
 પડેગા જમરા જમે ઝગડા વહાં કી કયા બીચારી હયે
 ભભે તુમ શ્યામકે શ્યામકો કરે'ગે મારું અર્ધ બારી
 કહે શ્યામ આધીનસે કૃષ્ણ ભકિત પ્યારી હયે—અરે.

(૫૦)

રાગ પહાડી મીઝાટી ગઝલ.

તખ્ત ઉપર બયેઠકે ભે કરનેહે ઇનસાફ
 ચીઠી આઈ સરકાર સે ઘડી ન કરે માફ
 ફાટેકી તરવારથી મુલકો પેથા નામ
 તેગ કબા હકી આલગી ફોઈ ન આયા કામ
 દુનીયા હય હો રોજકી ઈસ પર ન કર ગુમાન
 સો બરસંઓ સાડ પે આખીર મોતની ધાન
 તાજ શીર પર રખકે હોતે ભે જહાં કે સરહાર
 દેખત દેખત તાજ છોડ ખાકસાં હયે ગીરફતાર—તખ્ત.
 મરહોકી મરદી રહે સખીયોકી ખયેરાત
 બાએ દુનીયાએ ફાનીસે તબ ખાત્રી ઉનકા હાય—તખ્ત.

લાલી ગાયન સંગ્રહ.

(૫૧)

રાગ ભુપાલી કલ્યાણ.

ગિરિજા સુવકો સમીરન કર મન બાર બાર નહી આવે નરતલું
 ભે મન પાણી બીચ બતાસા બુઢી કાયા બુઢી માયા જગડી
 બ્રમવ શ્રીસ્ત મમીની સો કંચન સોં કંચન સોં કાન્વા સોં.

(૫૨)

રાગ પીલુ લાજન

રામ લાજન કર લેના જન્મ સફલકા દેશ
 યા મેં કોઈ નહીં હય તેરા (૨)
 તું તો માયા મેં હયે ઘેરા—પ્યારે રામ.
 સોના પહેનો રૂયાં પહેનો પહેનો પીતલ કાંસાં
 રૂપીએ ગજકા રેશમ પહેનો નહીં જીવનકી આશા—પ્યારે રામ
 કોડી કોડી માયા ભેડી રૂપીઆ લાખ કરોડો
 પ્રભુ કે ઘરકી ચીઠી ઉતરી રાજ કાજ અળ છોડા—પ્યારે રામ.
 બાડી બગીચા બંગલા બનાયા ગાય લેંસ ઘર ઘોડા
 સુંદર નાર અઢેલી છોડી બીછડ ગયા તેરા ભેડા—પ્યારે રામ
 દેશ દેશ કે વેદ જીલાયે લાયે જડી જુટી મોટા
 જડી જુટી કછુ કામ ન આયા જળ આવરદા ટુટા—પ્યારે રામ.
 લાલો ગાયન સંગ્રહ

(૫૩)

રાગ માંડ.

ભજ મુખસે દીન દયાળરે સખ જુઠા હયે સંસાર
 કોઈ દીન આવેગા કાલરે—સખ જુઠા.
 મેરી મેરી મત કર રે સુન મેરી એક ખાત
 માયા તો સંગ ના લઈ સખ ગયે પસારે હાથરે—સખ જુઠા.
 ચાર દીનકી જીંદગી હયે રાગ રંગ ઓર રૂપ
 જીતે કે સખ ચાર હયે કોઈ મુવે ન જાવે સંગરે—સખ જુઠા.
 માટી મેં મીલ જાયગા ક જહુ તેરો શરીર
 બની શકે તો કરો કુછ તુમ વો દીનકી વહ બીરરે—સખ જુઠા.
 રામ નામ તું મજ મન પ્યારે હમરી શીખામણ માન
 ઘર પ્રભુકો ધ્યાન બસ તું જગ લગ ઘટમેં પ્રાણરે—સખ,

(૫૪)

રાગ હમીર.

ધન ધન સ્વાદી મુખારક હો—ધન ધન.

નુર ભરે લન જન સલામત

નેક લગન મેહેમાન મુખારક

જન માલ જાવે દાન સદા હે—સ્વાદી.

રંગ રાગ સુરવાન ભરા હો

માન પાંન યજ્ઞ મુખારક

હો હમેશ હર આં મુખારક—સ્વાદી.

(૫૫)

કુવાલી

જુલમ કરના છોડ દે ઝાલીમ ખુદા કે વાસ્તે

શોક જનક હયક હરકત નીરવા અહયે વફા કે વાસ્તે—જુલમ.

ઠાટ કર ઓઝી ગરહન ખયેર અપની માંમતા (૨)

દે જગા ધનસાફ કેા દીલમે ખુદા કે વાસ્તે—જુલમ.

કર ભલા હોગા ભલા નેકીકા બદલા નેક હયે (૨)

ખવાંખ્યાં મુઝરીમ કયો બનવા સમ કે વાસ્તે—જુલમ.

(૫૬)

રાગ ગોહી.

હસ્તગીર તું કુદરતનો વાલી

તુજ વગર કુલ દુનીયાં છે ખાલી—હસ્તગીર.

વારી બક્ષીસનો નથી કંઈ પાર

ગેળી કાયમ તું નીરાકાર—હસ્તગીર.

સુર્ય ચંદ્ર સીતારાની ચાલ

આંકાથ કીધું રંગીન ખસ્તી માલ—હસ્તગીર.

માટે ભાલે માનવી સૌ કીસ્તાર

ફાંની દુનીયાં બે બડી પલ ચીતાર—હસ્તગીર.

(૫૭)

રાગ છલ્લા

જગમેં જો પ્રેમી પ્રેમ કરે તન મન ધનસે મોહે ચાહત હયે
હર હાલતમેં યુન ગાવત હયે મન મોહન લોગ ચડાવત હયે
જો પ્રીતકી રીત મન એ ભક્તિ વોહ મીત્ર હમારે કહાવત હયે
જો કાના કે નામ સો સહે સંકટ આરામ વોહ કાનાસે પાવત હયે
વારી મયે વારી કનૈયાં મેં વારી

હોનો હય તેરી દાશી તું દાસી તું ગોકુલકા હયે બાંસી
નટવર ગીરધારી મયે વારી મયે. વારી કનૈયા પે વારી
જો ચાહત હય તુમ્હારી વો ચાહત હયે હમારો
તુમ હોનો મેરી ખ્યારી તુમ હોનો લોલી ભાત્રી હો
હસ્તે પુલોકી ડાલી હો મન મોહનકી મતવારી હો
જાયે બલીહારી હો—મયે વારી.

મહાભારત.

(૫૮)

રાગ હિમન્ કંઠ્યાણુ.

રે....મન, શીખ મેરે અનુસારો મનવા મોરા....અનુસારો
અવ શીવ હો અન્તર રહિત છળી હૃદે નિરન્તર ધારો....શીખ.
ઘટ સુરતહી....નેહકી અરધા, પ્રેમવારી ભર વારો,
બાણી પંચ, પંચ સ્વર બાજે સ્વરન સહિત બિસ્તારો—રે મન
જ્ઞાન કપુર, ધ્યાન દીપક ધર બુદ્ધિ જયોત ઉજ્યારો;
રાવ બહાદુર, યે વિધ આરતી પ્રભુકી સદા ઉતારો....રે મન

(૫૯)

રાગ હમીર કંઠ્યાણુ.

જો ધન ગરજે....આલિ....જો ધન ગરજે, બરસે
મેંહાં—ઉમડ ધુમડ ઘોર
જિયા પિયારા બીન લરસે.....જો ધન,
પપૈયા પિયુ પિયુ ગાજત ઘોર, જિયર પિયા બીન તરસ, મોર
કડક વીળુલી કડકે હો.....

(૬૦)

રાગ ખમાચ.

ગાલી હુંગી નીંદીયા ના જગાવો રાજન—
હાં દે....નિકટ અનારી મોંસુ' કિન વર
જેરાજેરી, દીખત સઘરી પનીહારી—ગાલી.
એસો છલખલ કીન રહેત સોતન ઘર પ્રીત,
કરી.....જેસે નિકટ ગમાર, સુધર
પિયા મો' કર જેરાજેરી.....દે નીંદીયા.

(૬૧)

રાગ કુમરી પુર્વી

મગ ચલત કાંન શુ' અટકી
વૃજમે ધધી બેચન જાત શુજરીયા
અપટ છીન મટકી પટકી—મગ.
હુમારી ડગરીયાં બીગાર ડારી શામને
વો તો નાહક અપની હટકી—મગ.

(૬૨)

રાગ ભેરવી.

ઇતના તો હો કરો સ્વામી જળ પ્રાન તનસે નીકલે
કહે કહેકી શ્રી ગોવિંદ મેરી જાન તનસે નીકલે
ચાહે ગંગાજીકા તટ હો ચાહે જમુનાજીકા પટ હો—
ચાહે સાંવરા નિકટ હો—જળ પ્રાન તનસે નીકલે.
શીરપે મોર મુકુટ હો ચોર કટમે પીત પટ હો
ચેહી ધ્યાન મોરે ઘટ હો....જળ પ્રાણ તનસે નીકલે
સન્મુખ સાંવરા....ખડા હો ચોર ખંસીકા સુર ભરા હો
ચાહે તિરચ્છા ચરન ધરા હો....જળ પ્રાન તનસે નીકલે
ઉસ વખત જલદી આના દે....નહિ કોલ ભુલ જાના
અરે....નેપુરકી ધુન સુનાના—જળ પ્રાન તનસે નીકલે
જળ પ્રાન નીકલે ઘટસે, તેરા નામ નીકલે મુખસે
અરે બથ જાઉં ઘોર દુઃખસે....જળ જાન નીકલે તનસે.

(૬૩)

રાગ સોરઠ.

જપત નામ સળ તોરાદે
કહો સરવસ ધન જીવન તન મન પ્રાણપતિ કહાં મોરાદે
જીન દેજે નહિ પરત ચેન હાથ કોટિ કલ્પ સમ દીવસ રેન જાય
કિત જાઉં મોરી આલી કેસે મીલે ચિતચોરાદે—જપત નામ.
વિષમ વિરહ નલ મોહી જગાવે, ઘર અંગન એ કચ્છુ ન સોહાવે
લોક લાજ કુલ કાલ માન સખી ઉન ચરનનમેં વારીદે—જપત.

(૬૪)

રાગ લેરવી ગઝલ.

નાંખ મત ચુરાના હાલકી ખાદમસે રોજ રોજ
હારે....મત લાના.....તાજા બહાના રોજ રોજ
તુજે રોઝી રઆવો દેતે હે રોજ રોજ
તેરી પહોંચતા હે....તુજે આખોહના રોજ રોજ
અપની ગુન્હાહોકા—તું કર હિસાબ રોજ રોજ
ઉરપે રોના રોજ રોજ....આંસુ બહાના રોજ રોજ

(૬૫)

રાગ ગઝલ ખમાય.

મન મોહનટી મંજુલ મુસ્ત ચાહે જીસ્કી પાંખી
અદામે ચારો તબયત જીસ્કી ફસી હુધ હે—મન મોહન.
સૂકુટ મનોહર વિશાલ શિરપે, બાલ લીલકકી અપાર આભા
ગલે વન માલકી હે શોભા કમરસે કચ્છની કરી હુધ હે—
અંગ ત્રીભંગ લઘુકર સોહે, તીરચ્છી ચીતવન
અજબ નિરાલી, પ્રીત વસંત રૂહે રાત ગાત
પર અધર મુરલી જસી હુમ હે.....મન.

(૬૬)

રાગ જલ્લા કુંભરી.

જાવો જાવોરે કનાઈ મોસે રાર કયું મચાઈરે-જાવોરે.
 જાન ગઈ તુમરી ચતુરાઈ કુબરી સંગ તુમ પ્રીત લગાઈ
 કર બંગરી કર કાઈ—જાવો જાવોરે.

(૬૭)

રાગ ભેરવી

જન મારો પીચકારીરે કનૈયા ગારી મેં હુંગી-જન મારો.
 ફેકત લાલ શલાલ કુચન પર
 મોર હઈ રંગ સારી—કનૈયા.

(૬૮)

સીંધુ ભેરવી.

સાંવરીયાંઆ મન બાયોરે પાપી યાર—
 તનકો મનકો પ્રીતમ તુમસે
 અંગ ભુજંગ બનાયોરે પાપી યાર—
 સાખી—પંખી પીછે ફંદા પડા વહી કંકસકે જાલ
 વીધના અળ એટી કરો ખીલ ખીલકા જાડન હાર—
 મીસ ગોહર જાન.

(૬૯)

હોલી રાગ.

યમુના તટ રામ ખેલે હોરી—યમુના.
 દોડ દોડ પીચકારી ચત્રાવત (૨)
 અખીર શુલાલ બારે જોરી—યમુના.

જાનકી બાઈ.

લાવણી

રામ કહેા, રઘુવીર કહેા આહે :પુત્રયે રઘુનન્દ કહેા
 આહે રામાપતિ રામચંદ્ર આહે ઇશ્વરે કંઠજ્વાલિન્ધુ કહેા
 પ....ર....પ્રહ્લ પદમેશ્વર આહે રઘુવંશી રઘુનાથ કહેા
 આહે પુરોહિતમ પરશુરામ આહે પારૂષ ભુવનન્દ કહેા
 અધમ ઉધારન જગ પ્રતિપાલન આહે હીનાનાથ કહેા
 આહે જગસ્વામી અંતર્યામી ખુદરૂપ જગનાથ કહેા
 રાધાભ કૃષ્ણ કનૈયા આહે ગરૂડ કવચ ગોવિંદ કહેા
 આહે મનમોહન ચોરલીધર માધો નન્દસુત્ર ગોપાલ કહેા
 ગોવિંદારી ગીરિધારી વનમાલી આહે, યથોક્ત કે લાલ કહેા
 આહે બીહારી, વૃજવાસી કેશો કમલનયન ત્રિપાત્ર કહેા
 રથામ સાં વરે કૃપાલ આહે, હીનદયાલ કહેા
 આહે કિશોર માખન કે ચોર ચા નાગર આતન્દ કન્દ કહેા
 સિતાપતિ, પ્રહ્લા મહીકવચ આહે, સ્વચ્ચાહાનન્દ કહેા
 આહે રામાપતિ રામચંદ્ર આહે ઇશ્વરે કંઠજ્વાલિન્ધુ કહેા
 કૃષ્ણ મચ્છ વરાહરૂપ નિષ્કલંક આહે હથ અવતાર કહેા
 આહે ભવભંજન અસુરન ગંજન આહે શરન રખવાર કહેા
 વામન ભગવંત પાસુદેવ ન સિહભ નારાયણ કહેા
 આહે હામોદર જલજ પ્રભુ આહ વિશ્વરૂપ ભગવાન કહેા
 શાહ આલીભ કહેવ છે આહે મદાન મુરાર કહેા
 આહે રમદાવાર રઘુરાય આહે નસીવાલે કહાન કહેા
 ભરીભનિવાજ આહે અધિરાજ વૃજરાજ આહે,
 હીનન હો બધ કહેા—આહે રામાપતિ.

(૭૧)

(રાતની બઢગી.)

પ્રહાવંદ આવીંદ પરવરદેગાર
 નચું તારી હરબાહે હું આકસાર
 થયો રાજ આખર શરૂ થઈ છે રાત
 પને ગણ કરવાથી હું છું ખજાત
 હમાણુ પ્રહાવંદ જગતના તું બાપ
 હયા કર મને સાડું છઠાપણુ આપ
 કે ભુલો સુધાડું હો રાજ રાજ
 બલાધ વધાડું કરી નીત્ય જોજ
 બહું હકમે મારા તે બાનું નહીં
 બહું જે મને તે તું બાણુ સહી
 બહું બાણુજેથી નમી ને પ્રહા
 કરું છું દુધા અસીસો દે સદા
 કે તારી મદદથી હું રાણું વીવેક
 મનસની ગવસની કુનસનીથી નેક
 મને પાસ બાનામા તારી સુવાડ
 બલા કામે કરવા સવારે ઉઠાડ,

(૭૨)

રાગ અંગેજી.

જેવ જેવ જેવ ચારો જરા મને જેવ
 મારા જેવો ઝેરકી ફાંકડો કોઈ મલે નહીં જેવ
 જીવાન મારા જેવાને શું છે ચારો બોલો
 પરણું કાય નહીં સેરા જાથે વીચારીને બોલો
 કોરસ—માથ દીકરા રમણું સેરાં મારી
 સેરાં મારી ઓ દીલબર ખ્યારી—
 ફેરવસ તું નેચોડેગાડી ચોડેગાડી ઓ દીલબર—જેવ ભે
 કરાંટાનું કટોર

(૭૩)

રાગ લીમપલાસી.

રંગ બહલે દશા બ્યારે મંદ થતી વેરણ—રંગ.

મીન મારક રીપુ. થાતાં સાંતી સુખ ભવાં

ભુપતી રંક દેખાતા—દશા બ્યારે.

બાળે આ સ્થિતી થઈ મારી થયે હું લાચારી

એ ગતી ભાવ્યરે વારી—દશા બ્યારે.

(૭૪)

રાગ માંડ

અવસર ને વશ બસ થઈ રહેવું દુઃખ આવે તે તો સેહેવું—

દુઃખ આવે તે તો સેહેવું પ્રભુ રૂઠે કેને કહેવું—અવસર.

વેળા વશ સીતાનંદ થયા વનવાસી

વેળા વશ ટોપદી થઈ સૈન્દ્રી હાસી

એથી શીક્ષણ લેવું—(૨) અવસર.

વેળા વશ નળ ગ્રય ગયા જુગારે હારી

બટકી હમયંતી વન વન હાથે ખીચારી

છે ભાવ્ય પ્રબળ એવું—(૨) અવસર.

(૭૫)

રાગ આશા લાજન.

તોફાની ફરીએ નાવ તમારું ગોથાં ખાયરે

મસ્તાની ફરીએ નાવ તમારું ગોથાં ખાયરે—તોફાની.

સાખી—મ યાપી સુતાસુ મુરખ બગી કરે જટ સહાયે આ

પાપી પવનના ખાઈ પછાડા બાઠે જઈને ભરાયરે—તોફાની.

સાખી—મહા સમુદ્ર તો મગી આવ્યા ખાઠે ખુંચી ભય આ

લખ ચૌરાશી બંદર કીધાં ફોકટ ફેરે માયરે—તોફાની.

(૭૬)

હોરી રાગ.

બીનું બાદલ બીબુલી કહાં ચમકી બીનું બાદલ
ના દેય બરસે નાદઈ જરબે
જોરીયાં કે મામે જાંઘ્યા ચમકી
બીનું બાદલ બીબુલી—

ભાનકી બાધ.

(૭૭)

રાગ કલ્યાણુ મમન.

મેહીની તું પ્રાણુ ખ્યારી લલના રસીક મારી—મેહીની,
સુધામંદ સમીતે ધારી શાંતી રતી બરનારી
નવલ કીશોર મારા જીવન આધાર ખ્યારા
સુકુંદ માધવ મુરારી વંદુ પદરજ બચહારી
સ્વામા સલુણી મારી સુખદા સુકોમળ હારી
કુસુમા સુગંધ ધારી કુસુદા કલ્યાણુકારી—મેહીની તું.

સતી દેવદુતી.

(૭૮)

રાગ ખીલુ.

સોચ સમજ નાદાન ખ્યારે આશક હોકે સોના કયાબે—સોચ
જીસ નગરીમેં કયા ધર્મ નહીં
હિસ નગરીમેં રહેના કયા બે—સોચ
હરી ભજાસે પાર તરે રે
ગોહી દીલકા આશન હયેરે—સોચ.

(૭૬)

રાગ વાઘેસરી.

દુનિયાં દુઃખ ભરી
 જાતિ ગઈ ગળી—દુનિયાં.
 વૈભવ આ દુઃખ દાચક છે
 કીલ ધાયલ છે
 જગ કાયર છે
 જા સંસાર સરી—દુનિયાં.

સીધાર્થ ભુજ.

(૮૦)

રાગ કુલ્યાણ કુનાલો.

અરે આ નિધ તાડીનાં જીવન પુષ્પે ખરંતા જાય
 નહીં કુલ્યા નહીં કુલ્યા નહીં માળી જવાવે હાય—અરે.
 અપટ સંસાર પવનનો વાય બીચારાં ખડાવરા તે થાય
 છુપાયા રવાય ઝાડીમાં અરર ત્યાંયે ગયાં વિધાય—અરે.
 વીડ સે માં કિલ્લો લઈ લોગવરા લોગ બને ચેલાં
 મઝા સુઝી કુટી લેવા ઉછળા મારતાં ચેલાં—અરે.
 મુરી થઈ વાસનાના એક બીજ ઉભી ત્રીજ ઉભી
 મળ્યું જીવન જોવન મળ્યું જોવન છે રસ કયાં—અરે.
 મળ્યો રસ ફોલ પીનાં પીનારાં છે પણ પ્રીતી કયાં
 થઈ પ્રીતી પણ યાંત્ર ના ગઝા કુલ્યાજ ત્યાંના ત્યાં—અરે.
 અધુરી આથ અધુર ફોડ મુખ માળી તું માયા છોડ
 ખીલાવી પુલકા લોળાં જગત ઉદ્ધારમાં મન જોડ—અરે.

સીધાર્થ ભુજ.

(૮૧)

રાગ સિધુ લેરવી

આજ મેં લઈ ગી સેયા અપને પીયાકો જાને ન દુઝી
 ઇંતની બીનતી મોરી માન લે સેયાં
 વાળે જી હમી વાળેદાર હો રહુંગી સેયાં—આજ મેં

(૮૨)

રાગ કાલીંગડો.

નહિ ચીજ કોઈ ગળી ગરજ ચમ નહીં ચીજ કોઈ ગળી
 માનવંત નિજ માન યુકી દુશ્મનને પકતા હંગી—ગરજ.
 બળીયા પણ નિર્બળને નમતા રાય રંક ઘર જાય
 સે.નું પણ મોંઘું થઈ એસે કળી શકાય ન કળી—ગરજ.
 સમયાધીન થઈ ઝેર હળાહળ પીવું અમૃત ગણી
 જઈ મહા સતીને શીથ નમાવો જાયે આપદા ટળી—ગરજ.
 સતી અનુસયા.

(૮૩)

રાગ સોયની.

ઝેરી જશોદા તોસે લડંગી લડાઈ
 તોરે કુંવરને ધુમ મચાઈ—ઝેરી.
 કાહુકી ઉચક દુધકી મટુકીયા
 કાહુ કે શીરકી ગાગર છરકાઈ—ઝેરી.
 બીચ ડગઃ મોસે રોકત નટવર
 ચાંદ હસત પ્યારે બ્રોજકી લુગાઈ—ઝેરી.

જલસા સંગહ.

(૮૪)

રાગ માંડ બજન.

મારે મહીરે પધારે યોગીરાજ મહારાજલોજન કરાવું મનભાવતાં
 ઘેબર ધારી જલેબી શીરો સુખડી
 મોતીચુર ને મેચુર ભાંગે સુખડી
 તથું તદબીરે કાચળી વડી તમ કામ
 નેહિ નીપજાવું શાક ભાત માતનાં
 રૂડા રાઈતાં બનાવું જલત ભતનાં
 અતી જુક્તોથી પીરસું પ્રોતે ધરી બીજ—લોજન.
 સતી અનુસયા.

(૮૫)

રાગ કાર્તી કહરવા.

જોગી રૂપ બનાયો રાવનને
 બન સ્પતી પર આશન લાયે
 સીતા પાવા યો ઉઠ બોલી
 તેરોરે કાલ જોગી યહાં લે આયો—જોગી.
 એક બન હુઠા સકત્ર બન હુઠા
 જલ હર કર્ણ ન પાયો (૨)
 ખોર ખાતકી ઇચ્છા નાંહી
 જલકો ધ્યાસો જોગી તેરે દારે આયો—જોગી.
 સીતા જલ બરી બરી લાઇ
 તમ ચે છમ દીખલાયો
 ખાંહે ખાંહે જોરી ચે હારી
 તમ લંકાકો ધ્યાન લગાયો—જોગી.
 રામચંદ્ર બન ખડકો સીધારે
 લછમન ઘોર ન પાયો (૨)
 ગરૂડ પંખ રખવાલી છન કે
 મારે ચાંચ રામા નીચે ગીરાયો—જોગી.

મહામહા હુસેન.

(૮૬)

રાગ પીલુ કુંભરી

ગયોરી માઇ પીયા ગ્રી દેશ ગયે—
 પીયા બી દેશ ગયે—ગયોરી,
 લીખ લીખ પતીયાં લેજી સેયાંકો
 દુર બી દેશ ગયે—ગયોરી.
 જનસે ગયે માધુ સુધહન લીની
 સમતા છોક ગયે—(૨) ગયોરી.

મીસ ગોહર બાન.

(૮૭)

રાગ કાનડો ખ્યાલ તાલ.

શશીધર બીબધર શુભ સુવાધર
 શુભધર શીવ શંભો દીગંબર
 અક્ષ માલધર ત્યક્ષ વરલધર
 ધર ધર ભરમ ધરન વ્યાઘાંબર શીશ ગંગધર ભુટનટાધર
 કંઠ વ્યાલધર પંચ બદન ધર—શશી.

(૮૮)

સુકન્યા સવિત્રી.

શા માટે શ્રમ કરે સતી તુજ યતિ ભકિત સાચી (૨)

હવે પુત્રો વળ તું પાછી—

સાખી—સજ્જન કેગ સાથમાં, મેં કેગ ભરીયાં સાત

મિત્ર માવે સુણુએ હવે, આ દિન વનીતાની વાત

ધર્મ જે વેદ પુનાણુ બાણીયો, મુખ્ય ધર્મ ગહરયા શ્રમ ગણીયો

કૃપાનાથ મમ પ્રાણુનાથ શું રહી વૃત્તી રાચી (૨)

વળું મહારાજ કેમ પાછી—

યમ સુણી વિવેક ભરી મુઠું વાણી, થયો પ્રવ્રજ અતિ મન શાણી

સત્યવાનના જીવત વિના કાંઈ ઈચ્છીત વર ચાચી (૨) હવે.

ભાગ્યવાન તું અતિ દુઃગ આવી થાય કોઈથી મિથ્યા નવ ભાવી-શા

યતિ સગીપ શ્રમ નહી જરી, જ્યાં જાએ મમનાથ

તગ વૃત આપ કૃપા વડે, ત્યાં આવું તમ સાથ

સંગત સજ્જન તણી નથી સોંબી મૈત્રી સંત પુરૂષની મોંઘી

કૃપાનાથ મમ પ્રાણુનાથ શું રહી વૃત્તી રાચી (૨) વળું

યમ અથે સુક્ત સંભાળુ તારું જુદિમાં વૃદ્ધિ કરનારું

સત્યવાનના જીવત વિના કાંઈ ઈચ્છીત વર ચાચી—હવે.

ઉત્તમ વર જે આપ્યા ભાવે, હજી પ્રેમકા પુરૂષ આવે-શા.

(૮૬)

કાહરવા કુંભરી

કાલી બાહરવાને ઘેરથી દેખો સંયાંજી કાલી બાહરવાને ઘેર લઈ રે
 બીજાથી ચમકે જ્યાં મોરા ઠર પાવે કાલી બાહરવાને ઘેર લઈ રે
 શીઘ્રી શીઘ્રી છુંદીયાં બન્ને યૌ બન્ને

છબક છબક સારી ભીજ ગઈ રે (૨)

પડતા કુંવાર મોરા ભીજતાં સીંગાર સંધ્યાં
 મોરી અંબીઆ બીગારદીનાં દેખો સંધ્યાં—મોરી,
 કેન ઘડી સાથ મે પાની નીકસ ગઈ
 અથેસે પાનીસે મેતો હાર ગઈ રે
 ફેરકી લપટ મોરી નથકી ઝપટ સંધ્યાં (૨)
 મોરી કમરવા લચગઈ દેખો સંધ્યાં—કાલી.

(૮૦)

સાલ સુબાગક રાગ કલ્યાણ.

ગુજારો નવું વર્ષ સુખ સંપ સાથે
 ખુદાનો રહો હાથ મુજ કેમ માથે—ગુજારો.
 સુખી કેમ છે આપણી આ નાજે
 મુજારક તમોને નવું સાલ આજે—ગુજારો.
 ગુજારો વરસ આ અમનને ચમનમાં
 વસાવો બહા ખ્યાલ ખુબ નેક મનમાં—ગુજારો.
 વધો સંપત્તિ સંતતી સાથ રોજી
 ખુદાવંદ રાખે તમોને દયો મોજી—ગુજારો.
 રહો ખુશ તમારી બધી આશ પાંખી
 ખુદા પાક આપો સદા નેક નામો—ગુજારો.

(૯૧)

પતિ ભક્તિ.

શંસારમાં સતિઓ તણા પતિ દેવનો પલુ દેવ છે
 કલોયુગ મહિં આ પ્રેમદાને સ્વર્ગ એ પતિ સેવ છે
 અભાવ પ્રિય તમથી કરી જગમાં જે નારી સંચરે
 નારી નહીં પલુ નાક્ષત્રી પતિ સેવ જે મન ના ધરે-૧.
 બહુ મર્મના ભોલો વહી જે કંથને સંતાપતી
 ધિક્કાર છે ધિક્કાર છે દુઃખ કંથના નવ કાપતી
 શ્રંગાર હાર શરીરનો નહિ કંથ ભુષણ જે ગણે
 નારી પ્રત્યક્ષે રાક્ષસી એ સાક્ષમાં કવીઓ બાણે-૨.
 સેવા કરીને કંથના રીઝાવે કામીની
 સ્વર્ગે જવા પરીશ્રમ કરે ધીક્કાર એવી ભામીની
 દેવીને દેવો પુજતાં તણ કંથ શરમાતી નથી
 “મુસાફર” કહે તે મુઠરી વંધકુંઠમાં જાતી નથી-૩.
 વૃક્ષો મહીં વેણી સદા ચડતી રહે ઉમંગમાં
 પતી સંગ તેમ સતી આપતી રમતી રહે રસરંગમાં
 શોભા ધણી છે પતી વીપતી આવી પડે
 બાણે નહીં પતી ભકિત શું તે નકંમાં પડે-૪.

“મુસાફર.”

(૯૨)

રાગે પીલુ છંદલા.

દાહાર કયાણુ કેમ કરી હું વીસરું ગુજ ઉપકારે—કયાણુ.
 વન ભાડે તેં ધરતી દીધી વન દામે જળ આધારે
 દીધો મુજ છવ કાજ મક્ત તેં પવન તણા આધારે
 ચદ્ર સુરજની અજબ રોશણી મેઘ પડે નવ ધારે
 અગણીત વારા અમકાવે છે ગગન તણા વીસ્તારે—કયાણુ
 ગ્રાહ પાનને ફલ પુલો દે હુનીયાને આધારે
 મુજ મુખના સૌ સાધન સધી સરબથોં તેં સંભારે—કયાણુ.

(૯૩)

રાગ છંદલા જંગલા ગઝલ.

જ્યાં દેખે વહિ મોળુદ મેરા શ્રી કૃષ્ણ ખ્યારા હય
 ઉસીકા સબ હય જલવા જહાંમે આશકારા હય
 સલા મખલુક ખાલીકકી સીકવ, સમજે કયા સુમકીન
 ઉસીસે નેત નેત યહ ચાર બેદોને પુકારા હયે—જ્યાં.
 ન કુલ્છ ચારા ચલા લાચાર હાર કે બેયઠે ખીચારે
 બેદ ચારોને તુઝકે બહોવ ખીચારા હયે—જ્યાં.
 કોઈ તુઝકે પુકારે પ્રભ કર્વા એક કહેતે હય
 કહે નીરલેખ એક જાની દયાની ક્યાન ધારા હયે—જ્યાં.
 બહુત દુસ્વર હય ભવ સાગર ન પારા વાર સુઝે
 હમે કહેતે હય કર ભેડ નાથ તુંહી સહારા હયે—જ્યાં.

(૯૪)

રાગ છંદલા ઝીઝીટી.

મોહે કાંઈ તું ધુટે બદ મે તો તેરે પાસમે
 નામે કોઈ કીરોયા કર્મમે નામે ભેગ સન્યાસમે—મોહિ.
 નામે પેચી નામે પંડીત નાકાશીકિલ્સમે
 ના રહવા મેં શ્રી દ્વારકા ના રહવા જંગભાયમે—મોહિ.
 ના રહવા મેં ઝકા મહીના નાં રહવા હીમલયમે
 ના રહવા મેં જંગલ સહારા મેં રહવા ખાંશ બાશમે—મોહિ
 કહવ કમીરા સુને ભાઈ સાધુ સબ આગ્રનકે આસમે
 ભે બેબે તો તુસ્ત મીલું મેં છન બરકે વલાસમે—મોહિ.

(૯૫)

રાગ આશાવરી.

હમ રહીયે રાત ખીરહન કે પાસ
 પવ પવ પ્રીજનાર છુંદ બરસે—હમ.
 બાટ બાટ સબ રોકવ ટોકવ
 અંબ નમીનું મેયે તેહારી ભાવ—હમ.

રાગ કોશીઆ ભજન.

શ્રી સત્યનારાયણ શર્ણુ તમારે આગ્યે અંતરભરીરે—શ્રી
 મોર મુકુટ પીતાંબર પેહેને નહ કુંવર જહુરાધરે
 માત જયોમતી કે વન કોમલ કૃષ્ણ કુંવર કનાધરે—શ્રી.
 મહા પદમ ગીરધારી તોરે શંખચક્ર સુખદાધરે
 બ્રહ્માઢીક સનકાઢીક સેવે એતોરી ચતુરાધરે—શ્રી
 જાલ તીલક કર બંસી બાજે મોહલીઓ જગ છાધરે
 તોરી લીલા તુંહી પેહેચાને આ પામર જીવ પસ્તાધરે—શ્રી.
 અપરંપાર અપાર હી લીલા બરન ન કરી ન ભાધરે
 નિશકાર નિરંજન પ્રભુ આપદરસ દીલ જાધરે—શ્રી.
 પીંડ અધરમી બહુ કુકર્મી પાળક પ્રભુ મન બાધરે
 સપ્તીસર્વ તુંમરે સરણે કરતાપ્રભુ સુખદાધરે—શ્રી.
 પુણીમાં દીન પ્રેમ ધરી કે કરે વિધી જીવ ચાહીરે
 પુણ્યમનોરથ પામેસીદો એમાં નહોં નવાધરે—શ્રી.

રાગ જંગલો ગઝલ કવાલી.

હમારે સરવરે આલમ કાફતમાં ફાઈ ક્યા બને
 ખુદાસે મીલનાચહે તો મહોમદ કોંખુદા બને—હમારે.
 મરજ કબ મીટતા હયેમેરા હવાસે ઇન વખીબોસે
 હમારે હર્ફી ફાફ મહોમદ સુસ્તફા બને
 મહોમદકો ખુદાબને ખુદાકો સુસ્તફા બને
 કહે ઇસ રમ્ઝ સેન્હોહી બે સર વનસે જુદા બને—હમારે.
 વમજા હય ન જીજલકી ન ખવાહીય હુરો ગીલમાકી
 વમજા દીલ હમારેકી હબીબેકી ખીયા બને—હમારે.
 વોહ કબપાદા હયે લેહોકો બે કાઝી ફુધમેં ડુબાવા હય.
 ખુદાસે જાત મોહમદકી અગર ફાઈ જુદા બને—હમારે.

(૬૮)

રાગ બીહાગ પદ.

ચલના હોગા જરૂર એક દીન ચલના હોગા જરૂર—ચલના.
 લછમન તામ અમર બે હોત રહેતે કબર સોં દુર
 સોહી જગમે રહેન ન પાયે સમજ દેખ નર કુર—ચલના.
 રાવન કુંભ કરણ બડે ભ્રષ્ટ્ર કેહવ હતે હમ સુર
 કઠીન મોતસે વોહી ન બચે મીલ ગયે માટી ધુર—ચલના.
 જમશેદ ફરેદુન મહમદ ઇસા ઓર રાજ ધર્મ કે સુર
 ગયે જગતકે મેહિમાં હોકે દેવી દેવતા હુર
 અરબુન નમ ક્ષત્રો નહીં જગમે કરન હાન બરપુર
 પાંચો પાંડવ ધીર પ્રતાપી હો ગયે ચક્રનાચુર—ચલના.
 પીર ગયે પયેગંબર બી ગયે મરે ચાંદ ઓર સુર *
 કહે કબીર ભક્તિ કબ કરનાં ઠાંડો કાલ હજુર—ચલનાં.

(૬૯)

રાગ આશા કવાલી

જગતકો જાન લે સ્વપના
 સમજ મન કોઇ નહોં અપના—સમજ.
 જીનો ઘર જીતે હાથી હજારો લોક થે સાચી
 અબ વોહો ગયે માટી આખીર ખાખ હો જાના કે આખીર
 જીનું ઘર લાલ થે હીરે જીનું મુખ આવતે ખીરે
 તીનોકો ખા ગયે કીડે આખીર ખાખ હો જાજા કે આખીર
 જીનું ઘર લટક મરેહ પાધાં જીનું ઘર રંગ ઓર રાગ
 જીનોકો ખાગયે કાગાં આખીર ખાખ હો જાના કે આખીર
 જીડી કાયા જીડી માયા જીક કે ખેલ બનવાયા
 અજી હુ ચેત લે ભાઇ આખીર ખાખ હો જાના કે આખીર

(૧૦૦)

રાગ માંડ

શુભ વેળ ખીતી જાત હયે ભજ લે નાથજી
અમરે દીન નીકલ જાત હયે સમર લે નાથજી—શુભ.
બહેત ગઈ થેડી રહી ખ્યારે અબ તું ચેત
કાલ તીરૈયાં ચુગ રહી નીશ દીન આયુ ખેત—શુભ.
ખ્યારે તુમ પ્રભુ ભજનમં દેર ન કુચ્છ લગ ચે
કયા જાને યા દેરમં સાસ રહે કે જાય—શુભ.
ધન ભેગન તેરા ચુંહી જાયેગો જા વીધી ઉડત કપુર
ખ્યારે અબ ગોપાલ મજ કયું આટે તું જગ ધુર—શુભ.
આજ નહીં મેં કલ ભણું કલ કહે પ્રીર કાલ
આજ કાલ કરત કાતહી અવસરજાતહી ચાલ—શુભ.

(૧૦૧)

રાગ સોરઠ.

ભજ ભાવ થડી ભગવાન તું માનવ નીંદા માન સુકી જરા
ઉંચે કુલ જનમે કહા જલે કરની ઉંચ ન હોય
કચન કલશ સુગ ભયો નંતન નાંદા સોય—ભજ.
જલે કેઈ નાંદે સાધુકા સંકટ પાવ સોય
નર્ક હીમે જનમે મરે સુકા! કળુન હોય—ભજ.
નાંદકકા ઘર થોં જાયગે જયોં પાનીમે લોન
કહે સુનો સંત હો નીંદ કરીએ કોન—ભજ.
મેરે નીંદક મત નરો જીવે આઠ ગુગ આઠ
હમ તો સહયુર પાંધયા નીંદકક પ્રસાદ—ભજ.
નીંદક મેરે રાખીએ આગન કુટી છરાયે
બીન પાંતી સુ ભુન ખીના નામોળ કરે સુભાવ—ભજ
નીંદક દુઃખ ન કાંજી બદોળે આઠર માન
શ્રીરમલ તન મન સબ કરે બક બક આનકી આન—ભજ.

માસતર દામોદર જગજીવન.

(૧૦૨)

રાગ કાફી ગઝલ.

સરસ સાથી ખરો નહોતો. અશો જરથોસ્ત પયેગંબર
 દરેક તારાં રવાન ઉપર અશો જરથોસ્ત પયેગંબર
 અમારી દાદ ત્હે દીધી તબવી તે બદી દીધી
 ઉતારી નેક રાહો પર અશો જરથોસ્ત પયેગંબર
 લડાઈ તું લડયે! સગની અહુર મઝદ મહોબતની
 સુકી માલો મહેલો જર અશો જરથોસ્ત પયેગંબર

(૧૦૩)

રાગ સીઆનો કાંનડો.

આનંદ આનંદ આપ પ્રભુ તું હૃદયની સાથે વરસ નવામા
 એક ખીબ સંભાળી ગહીંબ પ્રમ તણુ પેહરીને બામાં—
 કુદીલ કામનો નાશ કરી દે પ્રેર તું અમને સત્ય લગામાં
 લોક જીવે અંતરનું દરપણુ
 જીવે ન જીડી સુઠગતામાં
 એવા દે તુ ખ્યાલ હમેને શાંતી વ્યાપે તોજ ધરામાં—

(૧૦૪)

રાગ કદયાણુ.

માત પીતાને નમી આલીએ—માત.
 સુખો તમાં સૌ સમાયે
 બેહીની સુખો તેમાં સૌ સમાયે—માત.
 આભા બપાર તે માત પીતાના
 કેટી કેટી ન વલાયે
 બેહીની કેટી કેટી ન વલાયે—માત.

(૧૦૫)

રાગ કુંદલાણુ.

નીતે હુંતો પ્રીતે હરી શુન ગાવું
 પ્રીતે તે પ્રભુની પરમ સુખ પાવું—નીતે.
 જળે જવાળાએ કુલે ડાલે તનખે યા પહાડે (૨)
 બેલું લીલા જગદીશ્વરની જહાં બાઉ—
 પ્રીતે તે પ્રભુની પરમ સુખ પાવું
 નીતે હુંતો પ્રીતે હરી શુન ગાવું.

(૧૦૬)

રાગ જીઓડી જલ્લા

ગમતા ગીતડાં ગાવા ચાલો સૈયર સાથ—ગમતાં.
 સજની સમજી સાર સુધારો સ્વસંસાર
 નીરમળ મનથી સુખ રૂપ શીખ સુધડ પછે સજ સુગડજ નાર—
 કથન અસલનું શ્રવણ કરીને શીખવાની આવી આ વાર—

(૧૦૭)

રાગ લેરવી ગઝલ.

નેક વીચારો મનમાં લાવી
 જે સવ વચનો બોલશે—નેક.
 જેને નેકી મનથી લાવી
 તે સુખમાં રૂઢ તોલશે—નેક.
 ખુશ વીચારે મન લોભ વી
 દુષ્ટ વચન સુખ બોલશે—નેક.
 કરે બદી જે જગમાં આવી
 અંતે હાથો ચોલશે—નેકી.

(૧૦૮)

રાગ લીમંપલાસી.

(વસંતની ગરબી.)

આહા વસંત શી ખીલી વન વાડીએ
 રંગ કેવો ભરીએ રૂપાળો—આહા.
 સોળે શણગાર સજ્યા સઘીએ નાણે
 શી તેની શોભા નીહાળો—આહા.
 સાખી—પંચરંગી પલ્લવ રૂપી વાધા સજે તરૂં વંદ
 કોકીલ કોયલ રીઝવે વસંતના ગાંધ છંદ
 કંઈ કંઈ આપીને બહાર વસંત જીએ આજ (૨)
 કરે રૂડા કાજ અને સજે રૂડા સાજ
 હીલ મીલ કુલ જગત મધે બસે આજ
 જીએ બધે તરૂં તાજ ગીજ કરે રાજ
 અતી અચરજ કુલ જગત પર વર પામેરે (૨)
 ખરા રૂડા તાગ જથ જગતમાં ભમેરે
 બેઢેની ઘેટી ધઈ અત્રણેલીરે હુંતો સંગે ખરી ઉમંગે ભરી
 નામ નીત ભણુંરે નાથ તણું તો હીત કરી સુરીત કરી—આહા

(૧૦૯)

રાગ આશાવરી.

ગરીબોને કોઈ કાંઈ સત્તાવે (૨)
 હાથ જુરાને કાંઈ ન આવે (૨)
 મુખ પર તે દયાનત ધરાવે—ગરીબો.
 સાખી—માયા જુડી છે નકાંમી લોભ જુરો જંગલ
 સાક્ષી છે મેઢેર તારો તું ગરીબનો બાપ—ગરીબોને.
 કાંઈતું કરેસર.

(૧૧૦)

રાગ સોરઠ ગરબી.

શેલી રહી સુંદર સેલા શી સાંજની
 શેલા શી સાંજની શેલા શી સાંજની
 ખીલ્યો શો કુદરતી કુંજ બહાર આ
 દીપે શાંતી સમી કુંદ સાંજ અઃજની—શેલી.
 સાંજી—સોનેરી સુન્દર ધીમે પરવત પાછળ બચ
 કુદરત રંગ નીહ બતો નમતો સાંધુ સમાય
 રૂપેરી નીર મોજે ભરતીના ઉડતઃ (૨)
 મથે મલવાને મીન શશી કીરણ કુંજની—શેલી
 સાંજી—શીતળ મંદ પવન પહે બેઠેકે કુલ સુગંધ
 પંખી ચારો લઈ વગે પંથી બેઠે પંથ
 તાન શશી સમા ઝળુકે આભમાં બળે શશીને
 કહે કે રમવા આવ પાસની—શેલી.

(૧૧૧)

રાગ પીલુ.

નમન ત.છ દે છે સુખી જીવંતગની
 વળી એજ છે મોહાટપણની નીશાની—નમન.
 વધે છે ન્યામત સુનેા સુકથી તો
 સદા શોધથી તો થશે પુખ્ત જ્ઞાની—નમન.
 મીબાજી થયાર્થ કોન્નો જન્મ પામે
 મહાબલ વધે બે કરો મહેરબાની—નમન.
 ખરો બોલતો બંધથી છોડવે છે
 મહેલ દીધે નેક બજતી કરાણી—નમન.

ફીરોબ.

(૧૧૨)

રાગ સારંગ.

દાવર સુનજે ઝરજી મારી
 એ જગ વાલી મારા મનની આશા
 રખ તુ પાર ઉતારજે—દાવર.
 માથું મુરદો વાલી દેજે દેજે થજે રખ તું વાલી
 વાલી તારી જગપે સદપે રખપે વારી વારી જાઉં સારી હર પલ
 તારી જગપે સદપે રખપે વારી વારી જાઉં સારી હર પલ—
 સાખી—તરસી તારી પ્રીતડી તુજ વાણુ ધુલ સંસાર
 જગ વગમાં ઘટ ઇશની તુંહી કુલ આવાર
 તન મન કુતખાનં કરું હાદમ હર પલ તે તુમનું ધ્યાન—

કાંઠાનું કટેસર.

(૧૧૩)

રાગ માંડ.

યાદે ખુદાનીજ મનમાં દીલ શાંતી લાગે મીડી મનમાં—યાદે.
 વાલી બી તુંહી જગ વાલી તું આલી—
 યાદે રાહત મન મલીરે—દીલ શાંતી
 સાખી—જલ થત પર પ્રીત તુજની આશા તુજ પર નીત
 આપ બાપ નેક રોચણી કે મન પતકાશે પ્રીત
 ચીત મન હરહમ રખ પર ધરજે મનમાં રખને ભજજે
 જગને વ્યાપી તેને ધરજે કર જોડી પ્રીત કરજે
 હાં સમજે સરજત ભજજે પ્રીત ખ્યારીને હાં ધરજે (૨)
 ભમે ચીત મન તારા ચાહમાં (૨)
 ભમે ચીત મન તારા વાલી બી તુંહી
 જગ વાલી તુ આલી—યાદે રાહત.

કાંઠાનું કટેસર.

(૧૧૪)

દોહરો.

સીંધનો અંદર કરાચી અંદર નેટીવઝેટીનો અસવારી
 દ્રામ ટકેરા કરતી ચાલી જાયે અગીચે સરકારી
 વરૂ વાંદરઃ જાનવરોનો જોવાનો ખુબી ન્યારી
 સદર અંગલા શુ જીવો છે જીવ અંગલા ખઉ ભારી.

(૧૧૫)

કવાલો.

નવોઢા નાર નખરાળી પતીની શું કરે સેવા
 તદન જીકું બરડનારી પતીની શું કરે સેવા
 ખડી રહીને અગાશીમાં સુકાવે બાલ પોતાના
 અતીચે જીંઘ લેનારી પતીની શું કરે સેવા
 નહીં પુજા નહીં પત્રી જપાનાંશ હાથમાં છત્રો
 રૂમાલો છે જીવો કેવા પતીની શું કરે સેવા
 પ્રથમ નાના પછી મોટા કબાવે ફેનશી ફાટા
 મુલાયમ પોલકાવારી પતીની શું કરે સેવા
 જોખનવંતી ઝરૂખામાં બેડીમેડી કરે નખરા
 નહીં લેવા નહીં ફેરા પતીનો શું કરે સેવા
 સંપુર્ણ શહેરમાં જ્યારે કઢંગી રીત થઈ ચાલુ
 ત્યારે પરગામની કુરડ પતીનો શું કરે સેવા
 સાસુ સુરખ વહુલોળી સરીખા રંગનીજેડી
 ન જાણે શેકીને પાપડ પતીની શું કરે સેવા
 અંતર જેનું સદા કપટી નચાપે સંતનં અપટી
 કહે મણીલાલ તે ખેરી પતીનો શું કરે સેવા

(૧૧૬)

રાએ પીણુ જલ્લા.

પતીવરતા નારી પાતે હયે પતી તકદીરસે
 પાને હયે પતી તકદીરસે સુકી રાટીસે ઠંડે નીરસે—પતીવરતા
 ઘોર કીસીસે કામ નહીં કુછ ગ્રીત એક અપને વરસે
 પર પુરસનકે માનેક મોતી બહતર સમજે પત્થરસે
 યુ'કે રેશમી સાડી પર (૨) જો હો ગયેરકી
 રાજી અપનેહી કટે ચારસે સુકી રાટીસે ઠંડે નીરસે—

(૧૧૭)

નવા વરસનું ગીત.

જન્મોસ્તીએનો ઉત્તમ દીન આ
 નવા વરસનો આજેદે હારે નવા વરસનો આજેદે
 અહુરમઝદની મેહુરથા આજે આનંદ વાળાં વાગેદે
 હારે આનંદ વાળાં વાગેદે—જન્મોસ્તી.
 ઘેર ઘેર નોરણ પુલથી સમારી ચોક પુનવો સાસરે (૨)
 હસી ખુસીથી બહુ દીન આવા દેખાડે દાહારે હારે દેખાડે દાહારે

(૧૧૮)

રાગ મહાર.

રૂમ રૂમ જલ્લીયાં માસે—રૂમ રૂમ.
 અપને પીયાસે યુ' કહે—રૂમ રૂમ.
 રાત અંધારી કાલી બીજલી ચમક
 મનગ્રી મુન્તીયા પે વારીઆ (૨)
 પાપી પપૈયા અપની યુ' કહે—રૂમ રૂમ.

ધારા સાહેબ.

રાગ સોરઠ ગઝલ.

માનલે કહેના મેરા દુનીયાંકી લાલચ છોડ દે
 ચાર દીનકી હયે જીંદગી આખીર હયેસો બચગા
 સખ તગ્દરે લીલકો હટા (૨) હરીકે ચરણમે જોડ દે—
 ચો હયે સખી દુશ્મન તેરે જીનકો પ્યારે તું જાનતા
 લજન કર પ્રભુકો મદદા (૨) સખસે તું પ્રીતી નોડદે—
 એ હયે મનુષ્ય જનમ મેરા પલ પલમે ખીતા જ રહ્યા (૨)
 પ્રદ્યાનંદ ના મીલે કબી (૨) પ્રીત જો તું લાખ કરોડ દે—

પ્રદ્યાનંદ.

૧૨૦)

રાગ યમન કલ્યાણ.

એ અજબ કુદરત કે હયે કારખાને
 ખુદાકી ખાતોમે ખુદાઈ જાને—અજબ.
 કીસીકે શીર પર હયે તાજ શાહી
 કીસી કે કીસ્મતમે કીખી હયે ગદાઈ
 કોઈ શહેરો કી ખાખ છાંને (૨)
 ખુદાકી ખાતોમે ખુદાઈ જાને—અજબ,
 કહાં હયે પંચત કહાં હયે રાઈ
 દહાં હયે હાથી કહાં હયે ચીત્તા
 લેહ અપના આપ હી જાને
 વે લેહ અપના આપ હી જાને
 ખુદાકી ખાતોમે ખુદાઈ જાને—અજબ.

(૧૨૧)

રાગ ભેરવી

તમે સુખમાં સદા રહેજો અરે ઓ હમ દીનો ખ્યારા-તમે,
 દુઃખીની હાલ હમેશાં લેજો અરે ઓ દીલ સોઝો મારાં-તમે.

સાખી-તોખમ તજો નાતોખમી નેક તજો ન ખવાસ
 ભાગો પનકુવો જીવો ખુઝવે સૌના ખ્યાસ
 દક્ષ હોજો બકાઓ સો સક્ષ સુખનાં ઝરાઓ યૌ. (૨)
 તમારે આંગણે વહેજો અરે ઓ હમ દીનો ખ્યારા-તમે.

સાખી-પામી સુખ સહુ જનનજીવો મલુજ સાલ
 તજી કરી ખુદાયને રહેજો સદાયે ખુશાલ
 દુઃખી આપે દુવા સારી ખરા દીલની અરે મારી (૨)
 સક્ષ પરવર કરી દેજો અરેઓ હમ દીનો ખ્યારા-તમે.

(૧૨૨)

રાગ આશાવરી.

સરજનહાર જગ કીરતાર—સરજન,

નૈયા મોરી દુખત મજેદાર

સુખ સંપતકે તુમ હાતાર કરો બેડા પાર

જાઉં બલીહાર—સરજનહાર.

સકલ જગ પ્રભુ હાસ તુમારો

આશ રખત નીરાશ તુમારો

દુઃખીકા મન દુઃખ ટાર જાઉં બલીહાર

સાખી—એ સખ જગકો અપની પરી કોઇ ન કેવે સાથ
 અખતો હમારી લાજ હયે નાથ તુમારે હાથ—સકલ

રાગ બીહાગ ગઝલ.

આખી—એ દીવ દીસીકો ન દે ચાહને વાલા કેાઈ
 કયું કે અમાનેમે દીસીકા હોતા નહોં કોઈ
 જરા તું સોચ અયે ગાશીર કે હમકા કયા ઠીકાના હય
 નીકલ એ જળ ગયા વનસે તો રખ અપના બીગાના હયે
 સુસાશીર તું હયે એર ફનાયા સરાએ ભુત મત ગાશીર
 સફર સુત્રકે અરમ આખીર તુજે દર પેઠા જાના હયે
 લગાતા હયે હજારે હોલત પેદીવકા કયું તુ અખ નાહક
 સુસાશીર એ વતન હયે તું કહાં તેરા ઠીકાના હયે—જરા.
 ન સાઈ અંધન કોઈ હયે ન કોઈ આશ ના અપના
 બપુખી ગૌહર કર દેખોતો મતલબકા અમાના હયે—જરા.

(૧૨૪)

રાગ ખીલુ.

ખીલી ખીલીરે આ સુંદર પુલવાડી
 ભુઆ ફત પુલની આઝાડી
 વેલી વેલીરે આવો સાહેલી ચાલી
 સઉ એક બીજાં સંભાળીરે
 જુલે પુલકાં ડાલી ડાલીરે
 ચુટેા કોમળ હાથે ઝાલીરે
 સુકો પુલ દાંનીમાં નીહાળીરે
 ઉડે ઉડેરે જેમ સુંગધી સારી
 જાણે ફુલરવનો બલીહારી—ખીલી.

ખંગાળી સુઝલ.

(૧૨૫)

રાગ અત્રેણ તરજ.

થાલો બહેનો તમે મારી સાથ
 દમંગથી આવો આજ ને કાજ
 લાવો કુલ નારીએરને વીંટી સાર
 સોભાવો જમાઈનો હાથ
 વાહાલા સાસુજી તમે વીંટી પેશવો
 પનાતા જમાઈને હાથ
 બહે પધાર્યા જમાઈ આજ
 આપો કન્યાનો હાથ
 મુખારક હોજો આજનો શુભ દીન
 પ્રેમથી રહેજો તમે વરકન્યા સાથ
 રહેજો ખુશ ખુશાલ પાર પાઠજો સરવે મુરાદ
 હોજો અમારા આશીરવાદ તમને આમીન આમીન

(૧૨૬)

રાગ અત્રેણ.

થાલો સૌ નીચાજો જલુવાને જઈએ
 ચોપડીએ પેનસીલ પાટી લઈને
 ઘંટ વાગ્યા પહેલા વરગમાં જઈએ
 છોકરાઉની સાથે જઈ જટ જટપટ
 સારી ગમ પધ નીસા
 સખી ધપ મગરીસા
 સારીગ રીગમ ગમપ મપધ પધનો ધનીસા
 ચાનીધ નીધપ ધપમ ધમગ મગરી મરીસા
 વેચન દે શીક્ષક મન ધરી લઈએ
 રમત ગમતમાં પછી મન દઈએ
 હસરત બાણ ખેલવાને જઈએ
 તમી સુર જઈએ લેર જટ જટપટ

(૧૨૭)

રાગ યમન કલ્યાણ.

મુશકીલ કરો આશન મેરી (૨)
 દીન દુનીમે ખુદા દીન દુનોમે ખુદા મહદ તેરી—મુશકીલ.
 નીરધનકો આધાર ગરીબનકો નીવાજ (૨)
 સુખકે ફાતા સુખકે ફાતા દુઃખ કાટો મેરી—મુશકીલ.
 ગુન અવગુન મેરી સબ તુમ બનો (૨)
 જલદી ખબર લીજો (૨) સાંજ સવેરી—મુશકીલ.

(૧૨૮)

રાગ જલ્લા ઝોંઝોટી.

પી પી પી પરવર નામ બાંમ પી
 દીલનો શીયો ધર મહોબતથી
 બાર ભક્તિના સરખતથી
 હોંશે હોંશે પી લે તું આરામથી પી—પી.
 દહે છે પ્રીતોઝ નીવ હરખા તું બસ દાવરનાં ગુણગાતું
 ભજ ભજ પલ પલ તજ તજ છજ બજ
 સમજ સમજ હર સજગુણ જઈ પેલ
 કાં હેવાન ગાને છે તું ઈનાસનમાં ખપી—પી.

(૧૨૯)

રાગ લોરવી.

આશા મારી છે ખરી
 માન માન ચઝદાન તું ખરી
 દાદ મ્હારી લઈ દે ચારી હમ પરતું દુઃખ દે દાલી
 રંજ કાપી ગંજ આપી કર સુખી તું ધરજરથી ભરી
 માણું હું કરગરી માન માન ચઝદાન તું ખરી—આશા.
 માટેજાત પરીન.

(૧૩૦)

રાગ કલ્યાણ.

પુશી પુઠાની હશી પુસીથી કબુલ રાખો તમે હમેશાં
 દુઃખીયાં તો નહીજ રહીશું કહી તમે કે અમે હમેશા
 કહી તપો તો કહીજ છાંચો કહી ભુખો તો કહી ધરાણો
 કરી બતાવે અનેક ખેલો પુઠાય તો જે અમે હમેશાં-પુશીઃ
 કહી દુઃખોમાં સુખો સમાવે કહી સુખોમાં દુઃખો જમાવે
 પુઠાઈ કુદરત પુઠાજ બાણે નમો પુઠા હર પલે હમેશાં-પુશી.
 ન પીઠ તો કોઈને જણાશે હુકમ પુઠાનો ગણાશે
 શ્રી રામ રહુ છે ખરે ત્યારે ભરોસો છે કાં દીલ ગમે હમેશાં-પુશી.

(૧૩૧)

સ્વદેશ સેવા.

અનેલાં શ્રી પ્રભુજીએ મનુષ્યો સર્વે સરખાં છે
 નથી કે:ઇ જીવ્ય કે નીચાં જીવન સૌ સૌના સરખાં છે
 પ્રભુજીની જગત વાડી તણા પુલકા સહુ જીવો (૨)
 સુગંધીથી ભરેલા સૌ સમજીએ તોજી સરખાં છે
 વિષમ આ વીચનો વાધુ કરે જીવ કોધીને ઘેલાં (૨)
 ન મનહર દોષ માનવનો સકળ આત્માઓ સરખાં છે-સકળ.

(૧૩૨)

રાગ આશાવરી.

ફાંની આ ફાંનીયામાં જનમી બશર તું
 કરજે બલાઈ તણ દે ભુરાઈ-ફાંની-
 જોળન જોર જીવાની વારી સાથે ન આવે કંઈ
 કરજે દીલથી થાક પુઠાઈ-ફાંની.

શહેનશાહ પાંચમાં જ્યોર્જ હીંદમાં આવ્યા
તેની ગરબી.

રાગ ભીમપંચાસી.

સાખી-ભુગ ભુગ ભવો જ્યોર્જ તું મેરી સહીત મહારાજ
ભલે પધાર્યા લવથી હરખી હીંદ સમાજ

ધર્મ ધુન્ધર ધીર વીર જય જય જય હીંદપતી
ચક્રવર્તી ગ્રામ અમલ અમર રહેઃ ભારત જન વહતી
વીજથી માત વીકટોરીયા સમી કળા રહેઃ ચઢતી
એડવર્ડ સમ શાન્તી સદા રહેઃ પ્રીટીશ ધબક ફરતી

સાખી-રક્ષ તું પ્રભુજી શહેનશાહ જ્યોર્જ પાંચમાં
શહેનશાહ બાનુ મેરી સાંગે વધાવીએ કુસુમે અજાડ
ભારત ભાવમાં

સાખી-તાજ ધરે હીત હીંદનો જઈ દીવી દરબાર
યાદ રહેઃ ઇતીહાસમાં જય જય જય જય કાર

હીંદ શહેનશાહ જ્યોર્જ લવજો બહુ બહુ (૨)

શહેનશાહ બાનુ મેરી સસુખ લેગવો સહુ
જ્યાં જ્યાં રવી કીરણ હેય ત્યાં ત્યાં તુજ તેજ મેલ
અવીચળ પદ ઈંદ્ર જેમ મેરૂ સમ અડગ રહેઃ
હીંદપતી જ્યોર્જ અને મહારાણી મેરીને શીશ નમાવો
મંગળ ગીત હાલીમલી ગવે સજની દયો સુખ ભર બહાવો
અવસર રૂડો અતી આવ્યો

સફળ સફળ આવો વીધન સફળ જાયો
વિજય ફેલાવો બહુ જગતમાં હર વખતમાં
નીજ તખ્તમાં જય જય જય આવો—હીંદપતી.

૨. માંડલીક.

જે મરણ આ જીવગીની છે અર છેલી કથા
 તો પરમર્થ આપવામાં આ જીવનના મોહ શા
 આ જીવનના મોહ શા
 ખીલી કળી કરમાય છે પુષ્પો મુકે પલ્લુ વાસના
 અમર નર તો તે અર જે અમર કરતા વાસના
 મારા વમે પરમાત્મા હું છું તમારો આત્મા
 પરમાત્માને શરણે જતાં કત કર્યો આત્મા

(૧૩૫)

રાજ ભેરવી ગમલ.

પૈસા તમામ જગમાં છે વીપતીની જળ મુળ
 લોક જરૂર લોભ કરવા કંસે લાભની ધુળ—પૈસા.
 દ્રવ્ય ધનને માલ ખાનના રહ્યા કોણના કહાં (૨)
 પૈસાની ધજલ ગર્હ પૈસે થઈ જો એક ભુલ—પૈસા.
 કેળવણી ઉદ્યોગ નેત્રી નીતી ધર્મ શુભ (૨)
 એજ શોખ એજ અ મરુ એજ લીપાવે કુળ—પૈસા.

(૧૩૬)

રાજ કલ્યાણ.

હાથ જોડું તારાં ચરણે પડી આવો નગર મોરા હરી
 સાંવરી સુરવ પ્યારી પ્યારી નેન. રસીલો બાલો વાલી (૨)
 અખીયા તોરી જાડુસે ભરી—આવો.
 સાચી કહે કરન હમે જોલો નજોલો મુહસે વમે
 લારી માયા મારા મનમાં ભરી—આવો.

(૧૩૭)

ગઝલ.

તુમારા દીલ બગર હમસે પ્રીરા હયે
 તો બહેતર હયે હમારા ખી ખુદા હયે—
 હમારી કુછ નહીં વકરીર લેકીન
 તો મુહીકુ સબ કહેગે એવજા હય—
 વોહુ એહમક હયે કહા હયે જાસને તુમસે
 મીથો જાસસે તુમારા દીલ મીઠા હયે—
 હો વે હો ઇશકદર બેબાર હમસે
 કહેા હમને તુમારા કયા કીયા હયે—
 અબ સબે દીલ કરેા મત આગરૂકેા
 મુસાફીર હયે શેકરવા હયે ગદા હયે—

(૧૩૮)

રાગ ગઝલ.

ખુદા કરે ન કોઈને ખુદા પતી મલે
 કબુ નહીં ફસાયે કોઈ આ દુઃખો ટલે—
 સહુ સુખો નકામના વીના રૂડો ખણી
 પડે હજારો આફતો છતાંજ તે બળે—
 કુના સહુ સુખો થશે સીનીજ હાયથી
 હુવા કરે ખુશી અધ બલ બધી ટલે—
 કુવારી જાનતાં સુખી બલે પડી રહે
 સગાં રનેહી તે થકીન તેટલાંજ બળે—
 અનાથ બાપડી બધને કહાં દુઃખો રડે
 અરે ખુદા શીવાય કોણ હાથ સાંભલે—

કવી ફીરોજ

(૧૩૯)

ભજન.

મનામ તુ ભજવે પ્યારે કાઢેકુ મગફરી કરવા હયે
 યી મીઠી બંગલા તેરા પાવ પલકમેં હવતા હયે—રામનામ
 યાદાણ હો કર પુરાન બાંચે સનાન તરપણ કરવા હયે
 મમ કાલ સુચીત રહત હયેયું કયા સાહેબ મીઠતા હયે—
 જોગી હો કર જટા બહાવે હાલ મસ્તમેં રહતા હયે
 દોનો હાથ શીરપર ધરકેયું કયા સાહેબ મીઠતા હયે—
 ઠહત કમીરા સુનો બાધ સાધુ મનકી માલા જ રત. હયે
 બે ભાવસે ધ્યાન ધરવ હયે તીનકો સાહેબ મીઠતા હયે—

(૧૪૦)

રાગ તીસ્રમ કુંમરી.

પનીયાં બરન મયેં કયસેં ભઈ સરસું
 મગ રોકે કાઠો મોસે કરત બારા ભેરી કાંન
 લટક રહી ચુંનરી સરસું—પનીયાં.
 પરત પૈયાં ભઈ બલૈયાં
 તોસેં બીનતી કરત મયેં હારી યે દીઠ લંગરવા
 લપટ ઝપટ મોરી મટકી પટકી સરસું—પનીયાં.

(૧૪૧)

રાગ છોઝાલી કુંમરી.

ગાધ ભજન હર મનને બહેલાવુંરે—ગાધ.
 મનને બહેલાવું મારા વનને બહેલાવુંરે
 હર મીલે તો મયે વારી વારી બાવુંરે—
 સદી ગગનનો તુંહી રચનારો
 દુઃખી પાપીનો તુંહી તારનારો
 રોજ રજકનો તુંહી બક્ષનારો
 નીત્ય તુજ ચાંદ સુંજ હૈડે સમાવુંરે—

૩૬

(૧૪૨)

રાગ પીલુ, ગઝલ.

હાથ હથે હીલ પ્યારેસે નીભાવોજે તે કયા હોગા
હમારે કલખયે પ્યારે સદા રહોજે તે કયા હોગા—હાથ.
હમીકા ચાહ મીલનેકી મીલાવોજે તે કયા હોગા (૨)
હુરન વચચોંકે પ્યાલે ભર પીલાવોજે તે કયા હોગા
જરા હીદાર લુમ અપનાં દીખાવોજે તે કયા હોગા
હમ મરતે હય તેરે અમમે' છતાવોજે તે કયા હોગા—કયા.
અજમ હીદાર રોચન હથે છીપાવોજે તે કયા હોગા
અમન ખીચ આન કર સુખડા દીખાવોજે તે કયા હોગા—

(૧૪૩)

વસંત મલા.

શ્રી રામચંદ્ર રઘુવીર (૨)
શ્રી સીતાપતી ભાલેને મન અવચર આવો
એજે વહી જશેજી
ખીતો વસંત છેલો ખીતો જીવાની વાલા
રચાયા રસ પી લેને સુખ ધામ
ખીતો વસંત તેની ખીતો કુલવાડી બાબાંનું
મહુને ચાગુમરી લે મન હઠાણું—શ્રી સીતાપતી.
રમણી રૂપાળી હોતે હૈયે ધરી લે હઠાણા
પી લે અધરામ્રી રસનું પાન
નથન નાથને એ અંતર ધગ પ્રોને બાળા
કરી લેજે કાયાનું કંથલું—શ્રી સીતાપતી.

(૧૪૪)

રાગ ભૈરવી ગાલ.

જનમ તેરો બાતોમે ખીત ગયો

કબી તુંને સુખસેન રામ કહેા—જનમ.

પાંચ બરસકા બાલાભેત્રા અગતો ખીસ બયો

મકર પરસસી માયા કારણુ દેશબીદેશ ગયે.—જનમ.

ત્રીશ બરસકી અજ મતી ઉપજી લોભ હયે જટત નયો

માયા જોડી લાજ કરોડી તોળીન લગ્ન બયો—જનમ.

સાધુકી સંગત કબુલું ન કીની નીચ અગતમે રહયો

કહત કબીના સમજ મનમુરખ ઓંઠાહી બજત રહયો—જનમ.

(૧૪૫)

રાગ આશાવરી.

નેકી નછોડ નેક નામરે

બાલાનો નેક અન્નમ થાયે નામ. થાયે નામ હામ કામરે—

થઇને સાદ રખની યાદ કરીલે કામ એજ જે

લેવો અપાવો તેને નામ નેક કામ એજ છે

થોડા દીવસનો જીન્દગાની રખને યાદ કરીલે આનો

તો સરસ છે ત્હારી વાની (૨)

પી લે નેક જામરે—નેકી.

સાખી—નીભાવો. કચેલ ફરજ આપની સુહામ છે એજ

મનરની પેથે અહુરમજદ નેક નામ છે એજ

જહાંની હરતી એ ફાંનીનો, દત્તબાર નથી

ખુદાનીયાદ જે કરે ખરો સુલકામ છે એજ—થેડા.

(૧૨૧)

રાગ કાફી હોરી.

સોની ઠેકવણી હોય સારી તો સંસાર નીભાવે વીસારી—
લાગ્યવતી માનવી સદશુણી બણવી દણીને તાણે જે નારી
અરૂં સુખ એમાં નહીં શર્મ તેમાં મામે જાનો (૨)
તમે જોડોના મારી

ના દેતાં શીખામણુ વીસારી—સોની,
ભાગ્યવંત નર તે કુળી હમશેજો ગણે પ્રીયાજન્યારી (૨).
ચાહ રાખો મનમાં વહા રાખો હીલમાં (૨)
માનો જાનો (૨) તેમાં સુખ સંસારી
ના દેતાં શીખામણુ વીસારી—સોની.

(૧૪૭)

રાગ અગ્રેણ ટચુન.

હવે આ તાલ ખરી બેઠી જુઓ ખાના ખરાબીમાં
થયો આખાદ અરે હુંતો હરહની પુર શરાણીમાં

કોરસ.

બગ્યા હવણુ હુચ્યા હવણુ અતે યુજસે મારી ખ્યાસ
સુખથી ગળડીદુઃખમાં સળડી અચ યુચ બનસે સત્યાનાશ
જરામાં આગ હવે સળગી કપટ ભડ કુંભ સમ કરસે
સુખો આરામો સહુ સાથે અરે બચ્યા બહી મરસે
થયો હર ધુત અરે તો બી નહીં બીહીસે અદી બંદો
નવી કંઈ તાલ તલાવતથી ફરી નાંખું હવે ફરો
બોલી ગુલા

(૧૪૮)

રાગ જ ગણે.

વહાલાઓ મંચી બનુ હવે હું તારી રજા રૂંડને
 પ્યારી પરીચડેર સુખે સીં રો પડુ દીવાડો દર્શને—વહાલા
 દીવાસામાં તો એમજ કહું કે ધાયોના હારૂ
 ઘરમાં ખુણે ખુણે ઉચે રહી કહ્યારજે આરૂ—વહાલા.
 હારૂનું હારૂગીઝ નામ લખયા નહીં આસુઓના સમ
 તું ગયા બાદ ભુલવયા ગમ પીવયા થોડો રમ—વહાલા.
 ડીઆ દરજીનું બીડ ચુકવજે વેચી ના નાંખતો કાંઈ
 તારીને પલાઉઝની સંભાલ લેજે ભુલમાં પડે નહીં ઉધાધ-વહાલા

(૧૪૯)

રાગ લેરવી ગઝલ.

હુનીયામાં બરકશારી કોઈની રહી નહીં
 સહાહયા બજતયારી કોઈની રહી નહીં
 જમગ્રેહને બેડાકમી આધીન થઈ ગયા
 સહા બાજે બહારી કોઈની રહી નહીં
 ખુન બેખથી નેપોલ્યનું ગચ્છું નામ નીચાન
 હયા તાજઓ તખ્તદારી કોઈની રહી નહીં
 કીશમતી ઘંટી સૌને પીસે છે હરહમ
 ખુદા સીવાયે ચારી કોઈની રહી નહીં.

હુખી શુબ.

(૧૫૦)

રાગ માંડ.

હોતવંતા પીતા તણી મળશે પ્રોતી ધણી યાદ ભુવે મન માંયજી
 માય માયા વીના મન દુઃખી બને તણી નેક પીતાથી સમાકજી
 માયા પીના જીતર બળે નહીં યાદ હીઠી દુર બની
 પ્રોત પાના જીતર જળે વંહી જીગરથી પુર બની
 છે નેક બાવા મુજ ધણી ભુલાવે યાદ હીઠી
 હર દીન થેવા તેમની હરખી કર જીગરથી
 મેમ પ્રોતી મલે સદા પીતા તણી હરખી જીગરથી સમાંયજી—
 જુદાંન જુગડો.

(૧૫૧)

રાગ માંડ.

લલકારો રસીનાં ગાવો ગાવો હેતે
 સજીલાં રંગીલા રંગ રાગ આનંદ કરી—લલકારો.
 ગાયનની ખુબી નહીં પીછાણે જે ખુદાની ખુદાઈ બી નહીં જાણે તે
 લેહેર અજબ ખરી—લલકારો.
 સ્ત્રી—રાત વીના નહીં ચાંદણી ફલરત વીનાં નવ યાય
 રાગ વીના તેમ માનવું માનવ નવ રીઝાયે—
 હોરખી દુન્યા.

(૧૫૨)

રાગ પીલુ લાવણી.

ચાહ રાખી ચીતમાં દીલ જાની ના જાણે તજી
 મુજને વીલાયત વસાવી ઝટ વહેલા આવજોજી—ચાહ.
 દીલના દીલદાર ખ્યારા હૈયાના હાર માહારા (૨)
 કાદગર આપે તુને યારી—ના જાવો.
 જુદાઈની આગે વહાલા દુખ દીલ લાગેરે (૨)
 અકલાવી દીધી મને ભારી—ના જાવો.

ફાંકડો ફીતુરી.

રાગ પહાડી જાગૃતી.

ખુદ હાથોથી જે થયું કામ થકાવે
 મન મલકાવે હરખાવે આ—ખુદ
 સ્થાપી—આપ મુવા વન સ્વર્ગમાં કોઈ કરી નવ જાયે
 આસ નીરાસ પરાધર્મે કેહેતી કેમ ભુલાય
 તે જનનું માગ્યું તો મલે મહેનત ફલે
 ચીંત. ટલે કામે ભલે મલગે ભલે ને કામ કરે ભાવે—ખુદ.

દોરગી દુન્યા.

રાગ ભેરવી ગઝલ.

ધલાહી જીતમે તેરે સખી ખલેફત બની રહે
 હમાર કલ્મમે હરદમ તેરી ઉત્ક્રાંત બની રહેવે—
 ઇંદા પર આખીદો ફાંસીક થહયે હુતફા કરમ ઉસકા
 કરો તુમ ફઝલવો યારોકે વહાં રહેમત બનો રહેવે—
 સફર હયે દુરકા યારા ન ખાલી હાથ તુમ જાયો
 અગર ચાહતે અજબે તુમ વહાં ઇજ્જત બની રહેવે—
 કરો ફરમાન જા'ને માલ ચલો ઇરશાદે મુરશાદ પર
 ઇંદાં આરામસે ગુજરે વહાં ઇક્કત બની રહેવે—
 જફર પાઉમે શેવાધર થહી હયે આરબુ હરદમ
 હમેશા નફિસ સરકશ પર મેરી વાકાત બની રહેવે—
 બના કાઇમ મકાં તું વહાં ઇંદાં જો હયે ફના હોગા
 હીયા કર નામ પગ ઉસકે સદા બરકત બની રહેવે—
 મળરે પાક બાજે પર જલાયા ઉદ કર શીરોજ
 મિત્તાલે આશકે સાદીક તેરી તુરબત બની રહેવે.—

(૧૫૫)

રાગ યમન કલ્યાણ.

કરે કર પરવર અમ પામર પર નજર જરી
 હાંદગર હાવર માગરે કરમ કંઈ કરી
 અમ નાચારી મહોં ત રી કી ભાગી ઉમીદવારી
 એા હાવારો તુંજ દીલદારો થકી ત રી માયુ યારી
 દાના પગે પડી (૨)
 પરીતાપ એા બાપ તું કાપ હરી
 અરણ્યે સુનો ખરો મરણ મુજ હૈયે ધરી—હાંદગર.

દોરગી દુન્યા.

(૧૫૬)

રાગ પહાડી પદ.

મન કોનકી બાટ નીહારત હયે અબ કોનસા ચાર તુમારા હય
 ધન ધામરહા સખ સાથ રહા અમ સ મસે કીયા કીનારા હયે—
 માત પીતા હાસ ભગનો અમ કોઈ ન કહૈ ત હમારા હય
 સખ ભર ભર નીર વીરપ કરત અમકોનસા બુઝ નહારા હયે—
 તુમ હેશ બી હેશ કીરે અમ તે બીધના કછુ એાર બીચારા હય
 જેસી કરનો કર આયે બાવરે તેસી ભોગન હારા હયે—
 સોંચ કરે અબ હોત કયા કછુ દીન ભર એાર ગુઝારા હય
 શ્યામ સુંદર પ્રભુકો સુમરન કર લે વોહી મીત્ર દુલારા હયે—
 સાખી-માખાપ બેહેન બાઈ સખ હય અરછે વખતકે દેખ
 પ્રભુકે સીવા કોઈ કામ ન આયે વકતકે તંગમે દેખ
 ફાંતી જમી ફાંતી આસમાં ફાંતી બસ ફાંતી સખ દેખ
 પ્રભુકે સીવા કોઈ ન રહે બાકી ફાંતી જગમે દેખન

રા. આસ્તર ફાંતોદર,

(૧૫૭)

રાગ લીમચલાસી.

ખ્યાની કસોટી છે દુઃખનો દીલદાર
 ભુલે નહીં કદીબી ભે સાથે હોય ખ્યાર
 વેચાતાંએ નથી ખરીદે જેને કોઇ મવાર આ—(૨) ખ્યાની
 મજનું ફરહાદ બનીયાં શાહ દુઃખની યાદ માંહી
 પ્રેમે કીધાં ભેડા પાર (૨)
 આહું છું પ્રીતેથી મીનાઇને તેથી જીવયઇ છે મલાનો હાર—
 ફાંકડો ફીતુરી.

(૧૫૮)

રાગ કાલીઝહા મઝલ.

લગા હય ઇશક અલલાસે નીલાવોગે તો કયા હોગા
 હમરે કલળમે ખ્યારે સદા રહાગે તો કયા હોગા
 હમકા હય ચાહ મીઝનેકી મીઝાવોગે તો કયા હોગા
 હુરન ગયમોકે ખ્યાલે ભર પીઝાવોગે તો કયા હોગા
 જન દીદાર તુમ અપનાં દીખાવોગે તો કયા હોગા
 હમ મરતે હય તેરે ગમમે જીઝાવોગે તો કયા હોગા
 મજુજી ખીન તંદુતાજી જીઝાવોગે તો કયા હોગા
 હમારે દીલ દીવાનેકો સવાવે ગે તો કયા હોગા
 ગમન ખીય આન કર મુખડા દીખાવોગે તો કયા હોગા
 ભરમ ધરતા હય કુલ આલમ હસાવોગે તો કયા હોગા
 જાજન દીદાર-રોશન હયે છીપાવોગે તો કયા હોગા
 અગર બાલીપ આહમકો જગાવોગે તો કયા હોગા
 જીગરદી ફરકદી દારૂ બતાવોગે તો કયા હોગા
 હસ સખકો તુમ સીનીસે લગાવોગે તો કયા હોગા.

રા. આસ્તર હામેદર.

(૧૫૯)

રાગે પીલુ છલકા.

જેઈ જગત જેઈ દુનીયાં જોયો કારોભારે
આંખો બંદ રાખી તેને જોયો સરવે સારવે—જેઈ.
યત્ત યુક્તિ ને અંગ બળે બસ ભરે ખબતો ધાર
પાસા જોવા ફેંકીયે કે પડે સદાય પોખોભારવે—જેઈ.
સુખ દુઃખની હસ્તી કેવી એ ખ્યાલી છે મનના ફેર
કેશીયોથી મોજકરો કરો દુઃખને ઝેરે—જેઈ.

ધ્રાંકડો ફીતુરી.

(૧૬૦)

રાગ બસંત પદ.

એ દીન તેરો સદા ન રહેગો મત કર માન શુમાન
ધન જોબન તેરો થીર ન રહેગો આખીર મોત નીધાન
કોડી કોડી માયા જોડી પડ્યો વીધયકે ખાન—મત.
લખ ચોરાશીકો ફેરો ન ટાળ્યો ધીસર ગયો હર નામ
પ્રભુ ખીન તેરી કેન ગત હોગી ચલો જાત અવસાન—મત.
માનવ તનસો હય છીનલંશુર તામે હોત બેભાન
બાર બાર સમર મન માંહી ધર પ્રભુકા ધ્યાન—મત.
દયા ધરમકી ખાત ન જાને નાહક ભયો હેરાન
કહો પ્રભુ ખીન કેન ગતી હયે ભજો ખીના હરઆન—મત
શેઅર.

જગતમે ચેહી મજા હયે કે ખાનાવ્યા ખીજાના
ભુખેકો દાલ રોટી નંગેકો કપડા ચડાના—મત.
સખ ઇસ ઘડી ઉડા લે જો તુજકો ઉડાના
આશીલ શીર ઇસ ગલીમે તુજકો નહીં હય આના—મત.

રા. મારતર હાતોહર.

ગામરેની ગોરી.

હું તો ગામરેની ગોરી કે હું તો ગામરેની ગોરી
 નાજ અહા અંદાજ ભરી છઉં ગામરચન ભોરી—કે હું તો.
 એં ટકરાઇ હેઠરાઇ આજ કમન નહીં જાની
 હું એ પ્રકાઇ એ સકાઇ કાજ નથીરે હીરાની
 અહીં સાદાર્થમાં રહી રાજ કરું જેમ રાણી
 નહીં સુખપારી થોરી એ કે હું નહીં સુખીપારી થોરી-નાજ.
 કંઈ છાયા ફરિ હુધ ધી ખીચડીને ભાલ
 વળી વાલ વટેણું તર વરકારી વાલ
 અમે દાલ દોટલી ખાઈએ ખુશી યઇ ગાઝી
 સહ પવનાળ ગાઝીરે અમે સહ પવનાળ છોરી—નાજ.

રાગ ભૂલલા.

નાંખી મને પ્રેમનીં તેં દોરી દીન ચાર
 વાહલા નાંખી મને પ્રેમનીં તેં દોરી
 પ્રેમ પીચાલો પાઈ દીલ લીધું ચોરી દીન ચાર વહલા
 વમેા ફરહાદ ખવસો હું શીરી કારી ચોરી
 વમેા બનો અંદ્ર તો હું ચકોરી—દીન ચાર.
 આખી-જે નારી ભાથારની સેવા કરે આપાર
 તે નારી અંસાર તરીને ઉવરશે ભવ પાર
 તુંજ સરખી સતી નાર વળને બળે કોઇ પરનાર
 લેવા નરને નરકનો છેવટ છે અધીકાર—વમેા.

ધરતી કંપ.

રાગ અત્રેજી તરજ.

છઇએ અમે જરથોસ્તી રેમજહયશની નેક
પુલ જહાંન સાથે દેસ્તી રાખ્યે નીભ.એ ટેક
સુકીજ મર આ ટોળો સઉ ઇલમને. શલુગાર
દે બેલ બાલા બોલે. તેનાં જઈ નરન નાર

કોરસ.

ઓ તોખમ ક્યાંની ઓ જગ મહથુર
ઓ સૌ સદગુણનાં સાચી ને ભા.પુર
કાયમ રહા બાકનજે સુભ તુર જોમ
આમદી સ થે તુ આ પા.સી કોમ
બહોલી સખ રત હાથે દખે જગત બહેર
બહુ થયકાઇ જ થે સક વતમાં માહેર
ગુજરી જકાઓ ભરી તો પલુ ન છેડયો. ધર્મ
તેથી મક્કી રમ થરી એજ બરા છે ભર્મ

કોરસ.

સરચાઈ સી કેલવણી જેને દીપાવે બહાર
ગુણ નેકને મેલવણી રાખ્યે સુખી સંસાર
પે શાકની ખુબી કંઈ છેખાર જહાં મહથુર
તે કોમની બાંતુ થઇ છઇએ અમે મગરૂર

કોરસ.

જેની વફાહાદી પર પડયા નથી કંઈ કાલ
આનજની ભારી પર લડયે મીશાલે વાલ
નીમક હલ્લાલી બની તેપરની દીત સોજ
આ ફોજ આજે પાંત્રી ખુશ થાતુ ઓ શીરાજ

(૧૬૪)

પાકભાત. પરીમા.

ખરી તે નારી જે નીતીમાં છે સારી
 જે નીતીમાં છે સારી જે પ્રીતીમાં છે સારી—
 નીતી વનાની નાર નકારી જે જગમાં તમામ અકારી
 ખ્યા કરવા લાયક ખ્યારી—જે નીતીમાં.
 સાખી-દાદગર રૂઠાં કરે દૂર નારના ભુંડાં ચકન
 નામના ઘરમાં થયે ને ગામમાં સૌ જન મગન
 બત્રી તે મારી જે હીવથી રાખે ચારી
 જે હીવથી રાખે ચારી જે ચીવથી રાખે ચારી—ખરી.

(૧૬૫)

રાગ વાલેસરી.

લાગી લગન મને વારી હો લલનાં લાગી લગન મને વારી
 લગન મને વારી
 સુરખતી મતી શું વીખારી હો લલનાં
 સુંદરી સચીવથી અધીક સુખ આપું
 પટરાણી કરી સ્થાપું
 જિથાપું ના વચન મનોહારી હો લલનાં લાગી લગન મને
 વારી લગન મને વારી.

(૧૬૬)

દરબારી કાંનડો.

ગગન ઉપ મેહિલ બંકે ચંદ્રસી મથાલ જલે
 નવલખ વારે બંકે બીચ કદરવા રહે—ગગન.
 બીમસે વજીર બંકે પ્રહાસે દીવાન હથ
 લોકસે કોટવાલ બંકે ગનેશ દેવદાર—ગગન.

(੧੬੭)

ਰਾਗ ਭਾਂਡ.

ਮੇਰੇ ਮਨ ਲਾਗੇਭ

ਦੀਨ ਰੱਤੀਯਾਂ ਪ੍ਧਾਰੇ ਫੁਰਕੇ ਧਿਆਨਮੇਂ—ਮੇਰੇ.

ਸ਼ਾਪੀ—ਸਾਂਝ ਮੇਰਾ ਜਨਕੇ ਅਯੋਪਾਰੀ ਅੰਗਕਾ ਕਰੇ ਅਯੋਪਾਰ

ਘੀਨ ਵਰਾਯੁ ਘੋਰ ਘੀਨ ਪਦਕੋ ਤੋਲਵ ਫੁਧੇ ਸਾਂਸਾਰ—

ਸਾਂਝ ਮੇਰਾ ਜਨਕੇ ਨਾ ਖੁਫਾ ਹੋਯੋ ਕਾਟਵ ਫੁਧ ਮੰਝਾਰ

ਘੀਨ ਘਾਹਿਆ ਘੋਰ ਘੀਨ ਪਵਨਕੇ ਨਾਵ ਲਗਾਵਤ ਪਾਰ—

ਫੁਰੇ ਆਰਘ.

(੧੬੮)

ਰਾਗ ਦੇਵ ਗਭਰ.

ਖੁਫਾਧੰ ਕੇਫੇਰਾ ਫੁਧ ਭੁਭਕੋ ਆਵਮਸੇ ਐਥੀ ਫੁਧ ਐਕਯਾਧੰ ਮੇਰਾ

ਅਫਲਨਾ ਸੁਰਤ ਫੁਭਾਰ ਫੁਭਸੇ ਫੁਰੇਕ ਫੁਭਸੇ ਫੁਧ ਫੁਭ ਮੇਰਾ—

ਕਈ ਸਭਾ ਲਭ ਕਈ ਫੁ ਸੁਰਤ ਕਈ ਫੁ ਫੀਫ ਘੋਰ ਕਈ ਫੁ ਫੇਰਤ

ਨਯਰ ਫੁਧ ਫੁਧ ਨਯੀ ਮ ਭੁਭਕੋ ਵੋਫ ਹੋਯੇ ਫੁਧ ਅਮਾਲ ਮੇਰਾ—

ਕਈ ਫੁ ਸੁਰਤ ਕਈ ਫੁ ਅਰਾ ਕਈ ਫੁ ਫੀਫਾ ਕਈ ਫੁ ਕਵਗ

ਪਫੇਰੇ ਕਸਰਤਸੇ ਅਪਨੇ ਮੁਭਕੋ ਫੁਭਾ ਫੁਧੇ ਮੀਭਨਾ ਮਫਾਲ ਮੇਰਾ—

ਫਿਯਮੇ ਖੁਧੇਫ ਫੁਧ ਅਤੇ ਮਾਨੀ ਫੁਭਾ ਅਫੁਰੇ ਨਮੁਕ ਸੁਰਤ

ਮੀਫਾ ਫੁਧੀਯਾਂਸੇ ਨਾਮ ਅਫਮ ਫੁਰ ਫੁਧੇ ਮੁਭਕੋ ਰਿਸਾਲ ਮੇਰਾ—

ਫੁਭੇਯਾ ਆਯੋ ਕੋ ਅਫ ਰਭਨਾ ਅਮਾਲ ਮਾਨੀਕੋ ਰੇਭਨਾ ਫੁਧੇ

ਫੇਰੇ ਕਰ ਫੁਧ ਵੋਫ ਫੁਧ ਸਮਾਯਤ ਫੇ

ਘੋਭਘਾਂਨੀ ਫੁਧ ਕਾਲ ਮੇਰਾ—

ਅਫਲਨੋਕਾਲ ਘੋਭਾਕੀਰਭੇ ਨਪੁਭ ਮੁਭਸੇ ਰਤਨ ਰੁ ਫੁਰੀਭ

ਫੁਧਾਪਮਧਮੁਭ ਆਪਯਾਮੀ ਰਭਾਮਘੁਫਫੁਧ ਸਵਾਵ ਮੇਰਾ—

੨੮. ਮਾਫਰ: ਫਾਮੋਫਰ.

(૧૬૮)

રાગ ગઝલ કવાલી.

ઓ કફીરી વો અમીરી હચોસલા બતા રહા
 કયું કે તું બાકી રહી સગહબહનઃ બતા રહા—ઓ.
 અએશ હોદીન અએર ગરીબી તીસ દીન મહમુર હચે
 આગે ગમકે હગ્ગુશીકા વતવલા બતા રહા—ઓ.
 બાવઝા માશુક પુલકત આથ હચે જળસે મેરે
 દીલસે શંઓકે અએશ આરામ અચે પુહા બતા રહા—ઓ.
 આજ/મશાહ

(૧૭૦)

રાગ પીલુ.

વાદળ ફાટવા માંડ્યું હવે છે
 ધુવાદી કાંઈ કાંઈ નજરે પડે છે—વાદળ.
 રાત વીતી હવે વહાણુરે વાશે
 ઠરતા બયોર પછી જટ યાશે—વાદળ.
 હરીઓ તોફાની તો ધીમાજ હાલે
 પુઠના પવનથી ઘણું વહાણુ ચાલે—વાદળ.
 બાણી સુખ હયો હરી અનુકુળ બાણું
 નર્મદ જોશીનું પાકયુંજ અખ્યાણું—વાદળ.

(૧૭૧)

રાગ સોરઠ

છોડ છોડ છોડ મનુજ છોડી દે ગુરાઈ
 છોડી દે ગુરાઈ અરે જોડી લે બલાઈ—છોડ.
 કોણુ તું કયાથી આવ્યો બાણી લે તું બાઈ
 ઇશ પ્રીત રાખી નીત્ય પામજે પુરાલી—છોડ.
 ખોટું તણ સાચું ધરી પુહી કરી સારી
 કાન ધર્મ પુણ્ય કરી રાખ પ્રણુ રાણ—છોડ.

૭૭

(૧૭૨)

રંગી બરવા

વનમાળી બમાવે વન વન કુંડોની જાંઘે

ઝીક ઝીક કુંડની ઝીક ઝીક માલસુ

જોલો છે હારો કટાર—વનમાળી

કચી પાકી સંગે તોડી ન્યારે ન્યારે રંગે ભેડી

શુકે કળી પુલ હાં

અંબેલી અલબેલી ને મેલી કંઈ લેલી

કુલો પ્રીરોળ હજાર—વનમાળી.

(૧૭૩)

રંગી માલકોષ ગઝલ.

હુયે હય આશીક હમ ઉસ સનમ પર

કે જીસને ફનીયાંકો હય બમાયા

ગઈલટકતે યે ઉઝ સારી મગર વોહ બ્યારો નગર મગ્યાયા—

હુવે મુસલમાં વહશનકે હાફીઝ કુરાન પઠ પઠ જનમ ખીતાયા

પહા હુયે શાશતરબને હય પંહીત ન હીત ઉરકા જરા ખીપાયા—

હુય ઈસાઈ જહાંકે અંદર તોબાકે ગીંજમે સર કુકાયા

જેનમતમે જી હમને કુંઠા વહાં કીસીજ નહીં દેખાયા—

બના સમાજ વચાર્યાજાઈ ફીમેશન હીલમે રહા સમાયા

હરેક મઝહબમે જાત લાયા કહાંકયે બેઠા શકલ ચુરાયા—

ગયા વકાશીમે જાકે હેરા પતા જમાનેમે હીલ લગયા

ખયાવ ગંગા ગોમતીમે ત્રીવીંછી જાકર કેમે નહાયા—

જપે હય મંતર વતંત્ર સારે ચેરોર મરહટમે જા મગ્યાયા

સનમકે કુંઠા લસમરમાકર જટાકે શિર પર તો હય બહાયા—

હમેશા ચારો વહા પ્રીકરમે નમોહ ફનીયાંસે હય છુટાયા

પસંચે ધનમે વસીમે હરેક જાનીબકો હીલ છુલાયા—

નકુછળી કીયા જહાંમે આકર મેં જન્મ અપના સયા ગુમાયા

મીઠા સનમ વોહ હમારે હીલમે હીલી કે અંકર, રહા સમાયા—

(૧૭૪)

રાગ શેરવી મઝલ.

જ્યાં પ્રજગજ કર પાચે ચલો સખી આજ વોહ બનમે
 ખીના વોહ રૂપકે હેમે ખીગહકી આગ લગી તનમે —
 નકલ પડતી હય બે કલકો નછ લગવા હય ખીન બની
 ભઈ પ્રીતી હું ચોગીતસી ભરી બાઝાર મલીયનમે —
 કહેં કુરબાન હીલ કિસપર જનમ ભર શુનન ભુલંગી
 મેરા મેહલુમ બે લાકર બેકાદે મેરે આંગનમે —
 ન કુચ્છ ગર્જ દુનીયાંસે ન મગલમ લાજસે મેરા
 બે ચાહોસો કહો કોઈ ખસે અમનો વોહી મનમે —
 પ્રભુકી બાવ સચીહય નહીં શક ઈતમે કુચ્છ હય
 બે સુરતકા હય મસ્તાના વોહ સમરે કૃપસે બાતનમે —

(૧૭૫)

રાગ દેશ પદ.

અહો નાથ અપની દયાલુ તુમકો યાદ હો કીનયાદ હો
 બે કોલ ભકતોસેં થાલીયા તુમકો યાદ હો કીનયાદ હો
 સુનો ગજકી જબ તુમ અ પદા નવીત અ છી કા સહા ગયા
 વાંહ દોડે ઉડે તમે યાદ તુમકો યાદ હો કીનયાદ હો
 જબ ચાહા દુખોને દ્રોપદીસે કે ચમ કં રહી સમામે લે
 બદાયા અસ્તરકો આજ જ્યાં તુમકો યાદ હો કીનયાદ હો
 અભગીત એક બે પાલીયા લીયા નામ મરનેપે બેટેઠા
 યાકો નકસે બચા લોયા તુમકો યાદ હો કીનયાદ હો
 કોગીધયા ગનીકાજેયી બેખયામયા મહલાદયા
 વોહી સબકો અપના પદ દીયા તુમકો યાદ હો કીનયાદ હો
 ખાના બીલનીકે વો ભુટેફલ કહીં ભાલ ખી દુરકે ઘરપે ચલ
 મેસે લાખો કીસે મહુ મેં કયા તુમકો યાદ હો કીનયાદ હો

(૧૭૬)

અરહુમ ફોકરદ બાહદુરજીનું ગાયન.

બાહદુરી તું કરીને કમાયો
 લઈ ગયો જય તું માતાનો જાયો
 હિત ફોકરદ બાહદુરજી તો એવા
 દુઃખી ફાલીઓની કીધી સેવા
 તેના આખી ગયા મીકા મેવા
 શુભ કીરતીનાં તુંને સમાયે—લઈ ગયો,
 સાખી—દુઃખ વેચી કીધાં મધ્યું તે કીરતીનાં કામ
 બાહદુર તું બહાદુર ખરો હીપાગચું અ. નામ
 ગાલો ખાધીન હીલમાં તું લાયો
 સુસાનવમાં ના મરકીયો બીધો
 બોલો મહેનતનો માથે નેં હીધો
 જાનખી એમાં આપી તેં હીધો
 વારો ગમ તો હાથુર ન ભુલાયો—લઈ ગયો.
 સાખી—કરી નેકીના કામ તું ગયો બેહસ્તને બહાર
 નામ અમર રાખી ગયો જગતમાં તું ચરફાર
 અંતે જમશેદ શું ન વારો ગાયો—લઈ ગયો.

(૧૭૭)

રાગ યમન કંઠ્યાણુ.

દઈ દેશ કોને હાં સમયની જ્યાં બલીહારી
 સમયની જ્યાં બલીહારી મનુષ્યની ત્યાં છે લાચારી
 મનુષ્યની ત્યાં છે લાચારી મનુષ્યનો છે લાચારી—દઈ.
 હતો અમ દેશ આતે જ્યાં મલુ અવતાર પલ લેતા
 અરે આ દેશ એનોએ સમયની છે ગતી ન્યારી—દઈ.
 અમારા દેશનાં એતન્ય અમારા તેજને ગૌરવ
 અકાળે હાથ કરમાય હજી એસીયનારી છે—દઈ,

(૧૭૮)

રાગ કલ્યાણી છાંડો.

મધ મધતાં પુલની તોરણો બાંધે સૈઃ હસતાં રમતાં
 મન ગમતા મધ મધતાં
 મન ગમતી બાંધે તોરણો કિન્ડર ગાર્ડનમાં રમતાં
 છે કુલ પંમસ્તા જેવાં ખુશ રંગ મળેના કેવાં
 અમ સૈઃ પણ ચંદ્રશું તેરા
 રહીશું નીવ સુખમાં ભમતાંરે—બાંધે
 આ કુલ ટકી નીવ રહેશે ને ખુશખો યાદજ દેશે
 સુલ શીરાજ સુલ કહેશે
 બે રહીશું રમને નમતાંરે—બાંધે.

(૧૭૯)

રાગ દેશ ગમક.

ખ્યારે મન સમજ તું મેં કયા કહું સંસાર
 સખ યહ અ સાર હયે
 મત બાંકસો મોહ બલમે છાંડગી અ નીવાર હયે—
 દેખ દેહ સજકી કયમી ભધ કહાંસે આઈ આઁ વોહ કાંહાં મધ
 જ્ઞાન સુક્ષ્મ ખોલ કે દેખ લે આખર બદનકીતો ખાક હયે—
 શુભાન મત કરવતકી ખમર તુજે દીન રેનકી
 કાલ આયગઃ કબ ખાયગા કયા તુજને તોએ બીચાર હયે—
 બે આયા હયે સોહી બયગા મેરા મેરા મત કર પસ્તાયગા
 સંગતેરે કુછ નહીં આવેગા સંગ સત્ય હર્મ દોયાર હયે—
 સુમરન કર રામ નામકા ધર ક્યાન તું પર પ્રકાશ
 સખ અ સારમે વોહી સાર હય સારા જગતકા આધાર હયે—

(૧૮૦)

ગાંધી.

હુસ્ન હયે તેરા સનમ આખીર, ફના હો જાયગા
 છોડ દે અપના વતન આપી, અકેલ જાયગા—હુસ્ન.
 ખામ યે નંગીન અરે, તુમ સયે મહેતાઅમે
 આંહની છુપ જાયગી, મયેલા મદન હો જાયગા—
 ફુલકે હેલે કપ્પમે મેરે, ન મારો હય સનમ
 ખાક છલુ છલુકે ગીરે, મયેલા મદન હો જાયગા—મુસ્ન.
 બાદ મરનેકે મેરી એ, લાશ મીલનેકી નહિ
 હલીયાં મેરી અમામે, કો હમાલે જાયગા—હુસ્ન.
 દીલમે આતા હયે કે હમે, કું કરુંકો તુરકો
 શીર ખ્યાલ આતા હયે, મુંસા યે વતન હો જાયગા—
 ધરુંકો ઝાહોર કર દીયા હયે, શોખશે રમઝાનમે
 ધન ભુતોકો ધુધનેસે, કયા ખુદા મીલ જાયગા—

(૧૮૧)

રાગ આશાવરી.

કોઈ તેરે કામ ન આવે રામ ખીના કોઈ તેરે કામ ન આવે
 એ જુઠી માયાકે કારણ રતન સો જન્મ ગવાવે—
 કયન કલશ હીન મોતીસે ચુની ચુની ભુતન બનાવે
 તામે વક્ષણુ ગ્રહી કાઢયો તેહો એક પત્ર રહે ન પાવે—
 ઘનઝી ત્રીયા કરે મેયે અંગ ગલુગી ધુત ધુત ધન આવે
 અંત સમયે છુપા ઘ.કે લીનર સગપન મનકે ભુલાવે—

મહાભારત.

(૧૮૨)

ગાઝલ.

ઠહાં હો જાવું દીલ દોનો બહામિ સખત મુરકીલ હયે
 યહાં પરિયોકા મજમા હય વહાં હુરોંકી મહરીલ હય—
 ઇલાહી કયસી કયસી સુરતે તુને બનાઇ હઇ
 કેહર સુરત કહેજેસે લગાદેનેકે કાળીલ હયે-કહાલે
 મેરા દીલ લેકે શીસેકી તન્હ પથરપે દે મારા
 મય કદત હ ગયા જલ્લ મ મેરા દીલ હયે મેરા દીલ હયે—
 મેરી તુરબ તપે એક ઠોકર લગાઇ એક ચેહ ફરમાયા
 દયા મત આ ગઇ બિઠ સોને વાલે કયસા ગાફીલ હયે—
 દબારો દીલ મરુલ કઠ પાદેસે જુન અલાકે ફરમાયા
 લો પહેચાનો તુમમારા ઇન હલોમે કોનસા દીલ હયે—
 સવાલે બોસે પન્ દયુ જીઠ કયાં દેતે હો અકબગડો
 ફલાતન હય કલા મુલ્લી હમે અઝબ હારે સાઇલ હયે—

(૧૮૩)

રાગ માંડ કાજન.

કાના ઠેગી જ વોરે દય રહુ લવોરે રગીનીકી લાજ બાયે
 જો નહીં જાવોગે દુસ્થારન ખેચે મોરા ચીર—
 જો નહીં આવોગે ભકતો કે મનમે હોગી પીર
 જો નહીં આવોગે પાછે પદવાના હોગા વીર—
 રાખી-ફગી મીલકે ગાયકી ખીચ રહે હયે ખાલ
 ગોંક્ષા કરની નથી તો કહે ભયે ગોપાલ
 હે ધર્મ ધુન્ધર ધાવોરે (૨) બગીનીકી લાજ બાયે—

મહાસાગર

ગાઝલ.

યા પંજતન બધાના જબ બન તનસે નીકલે
 નીકલે તો યા મહમદ મેરે દહનસે નીકલે
 આવેગા મેરા ખારા બાજેગી ધુનકી મોતલી
 જબ વહો મેરા સાંવરીયા બેબનકે બનસે નીકલે—
 મેરે મુરીઝે દીલકી ઉમ્મીદ હયે તોયે હયે
 જાનોયે ઉરકે સર હો આર જાનતનમે નીકલે—
 જબ જાનો ફગલે શુલહય કહીઆ શુલેસે જકર
 હમકો તો હો અયે હયે બરસો સમનસે નીકલે—
 નીકલે જનાઝ મેરા જમ ચારકી ગલીસે
 તો કલમાયે શહાદીન સબકે દહનસે નીકલે—
 કય લાયા યા સીકંદર દુનીયાંસે લે અયા કયા
 થે દોનો હાથ ખાલી બાહર કફનસે નીકલે—

રાગે ખીલુ બરવા.

હમ મગ ડાલેરે તોરી નયાં હય નાવ પુગંની
 પુશ્ય ગવાયા ખાપ કમાયા સાચકો અજલે મોહન બજલે
 પાર ઉતારે તોરી નયા (૨) નાવ પુરાણી
 સાખી—અલે ન સાથ કોઈ ચે યહાંકી માયા હયે
 એ કાલ વો હય અરને કાલકો લી ખાયા હયે
 ગયે બે આયે નહી ચેત મુઘ આયા હયે
 બબ્બે ઉસીકો હસે વેદને લી ગયા હયે—

(૧૮૬)

રામ ધનાસરી.

હજારો પંડીત હજારો શ્યામ (૨)
 ખુદાકી બાતે ખુદાહી બને—હજારો.
 બાલ દીઓ શીર સોલનકો
 મુખ દીઓ પ્રભુ નામ રમરનકો—
 પાઉ દીયા પરદેશ બાવનકો
 પેટ દીઓ પવ બોવનકો—
 આંખો દેહી જગ ભેવનકો
 સુનનેકો દીઓ કાંત—
 તરનેકો હાથ દીઓ
 દુખનકો અલીમાન—

(૧૮૭)

શુદ્ધ દેવ.

હુઃખીને ઠરાવે શાને, મરેલાને મારે શાને;
 બળે વાને બળે શાને, વૈરી વીધી!
 રીઝાવી સત્તાવે શાને, સત્તાવી રીઝાવી શાને
 રીઝાવી જીવાડે શાને, દયાના નિધિ.
 શશિને કલકો દીધાં, ગુનામે. મનોહર કીધાં
 કીધાં ત્યાં તો કાંટા દીધાં, દિનાના નિશાસા લીધાં,
 નિયંત્રા તે આવી શાને, અનીતિ કીધી-હુઃખી.
 ચંદનને કુમુદ ન દીધાં, નાગર ૪જ ખાસ કીધાં,
 અમૃત કહી ઝેર દીધાં, જીવન અકારા કીધાં,
 રમણી હૃદયે આશા નીરાશા લીધી—હુઃખી.

(૧૮૮)

અઃ શ્લોકદય.

અણુમોલ પગ વીધી જી અણુમોલ કાં ઉમા રહ્યાં ?
 એંધાણ શાં આપું હવે વેચાણ હીલનાં થઈ ગયાં;
 નીશાનીએ શાનો આપું હવે શ્યામ !
 આપ પુછે હીલને એ હીલના હીલારામ—
 ભાવનાની ભકિત તમે રનેહથી સ્વીકારી
 પ્રીતી પુજારી તમે વાલા ઉપકારી
 આજે ઉદય થયો ભાણુ—જીવનમા ઉદય થયો ભાણુ

(૧૮૯)

છત્ર વિભવ.

સહુથી સારો દેશ અપારો બહારો હિન્દુસ્તાન
 અમને બહારો હિન્દુસ્તાન.
 જેના વિભવનાં ગાન બનાવે મન સહુનાં મસ્તાન
 અમારૂં એજ નિરંતર તાન—અમને બહારો.
 ઝરણુ વહે કાશ્મીર કાળાનાં, વસે જ્યાં ત્રિશૂન;
 ધર્મ ભાવના ઉજવળ જેનાં ગાય દેવ યથા જ્ઞાન;
 મગટ જ્યાં થયા પુરૂષ બળવાન
 વસે જ્યાં હિન્દુ સુમલમાન
 જનેતા જન્મભૂમી એ સુખકર સ્વર્ગ સમાન—અમને

(૧૯૦)

શુદ્ધદેવ.

મંદ મંદ હસતી કલ્પી મનસેવ કામિની;
 ભાલતી યથી સમાન, ચંદ્ર વદતી ભામિની (૨)—મંદ મંદ.
 રાજપુતને નિવસ, પ્રગટ કરીને પ્રેમ આપ,
 સહજ આજ આવી પાસ, મનસેવ કામિની (૨)—મંદ મંદ.

(૧૯૧)

મહાહવિજય.

હુવો હુવો શાકવંચા બાળ ! !

શય યુ તહ રી સનેહે વડે મંબાળ—ટેક.

હાલ-સંતડને હેવળી ગાઇને, ખમા ખમા કહું યુ પ રીજા ને;

કેડે કડું રખરાડ....૦હાના તહારી કેડે કડું રખરાડ—હુવો ;

હેમનું પારણું હેને ઘડાવી ને, કીરાનો યુનો મો કોસે જડાવી ને.

બંધારી ફરતી મોતીનો મળ.... ....

હુવુ બંધારો!! સોનાની સાંકળો!! ગાઇને ગીત હાળ-હુવો.

(૧૯૨)

ઈંદોરના મહારાણી.

આજ સમી સાંજના: પધારજોરે, સ્ત્રીધી સડક પર બંગલો

પ્રીતમ પરોણા પધારજોરે.—શીધી.

મેમી પનઘટ પઃ પ્રોતે પાવળીયા.

પ્રેમ રશ પીએ પીવરાવજોરે.—શીધી.

પહેકે કસ્તુરી કાયાને ક્યારડે,

લેરખડા લુટએ લુટાવજોરે.—શીધી.

(૧૯૩)

આહર્શ અબળા.

એ.....મનમાં કંઈ થાયે

યુદ્ધા મહેર મરી બચ જાન સાન વિસરાયે ના મમજવરે—ટેક.

જઈ દર્દ આ હીલવણું કયાં રડું (૨)

તનડું તવાયે માઝું મનડું યુઝાયે

પુછું કેને કે હવે શું કરું

(૧૪૯)

સુધા-ગિરિ:

પરમાત્મા પરિપુરણ પ્રભુ પરમેશ્વર છે
 પ્રભુગ કડું જોડી હાથ.....
 અદ્ભુત શક્તિથી જગ સરજ્યો પ્રભુ તે
 ભુમિ જગ કૃણ વર શકિતને હું કયાં વિસરું,
 વિશ્વગ્રમર બ્યાપ્ત વિભુ, બ્યાન નરતર ધરું
 પ્રેમથી પરબ્રહ્મ ગવને ત્યાગી રમરું, હયા કૃપાને ના વિસરું

(૧૫૦)

શ્રી નવીન સતી યશુના.

ધન્ય એવી સતી રતીને ધન્ય ધન્યરે
 હા.....ધન્ય ધન્યરે—વન્ય.
 ટેક જેને રાખ્યો મનથી
 ખરા અતિ ધર્મને તનથી
 પાપી પુરાના હાત જોવાના અંતે જ્ઞાતાં
 કર્મ કરી નરકે જાયેરે
 હા.....નરકે જાયેરે—વન્ય.

(૧૫૧)

મહાહતિજન

હુએ હુએ પુત્રને હિંડે જે પ્રિય માણ!!
 થયા છે.....રામ સીતા.....રખવાળ—ટેક
 અઠમ ભક્ત ધન્ય વારી ટેકનેજ રે,
 સાચ્યો તે શીર સાટે નેકનેજ રે,
 કર્યો કહી ન એક વાળ, તહારા કર્યો કહી ન એક વાળ—હુલો.

(૧૬૭)

મેઘાડી તણવાર.

મેઘાડી આજર ગીરધર નટવર ફેર ગયોરે
 ચમુનાં તીર ભરત નીર, ભાત પકડલીન હાથ,
 મેઘાડી છુટી લાજ બીચ ડગર રોકે મત કાઢો—મેઘાડી.
 ભારફેખાર જીનની કરત હારી સખી કહા કરે,
 કાઢુકા ન માને કરે આપને મનકી,
 દેખો સખી નિપટ નિડર, અચસો હવે નંદકો કન્હાઈ—મેઘાડી

(૧૬૮)

વસ્ત્રા-હરણ.

આંખે કહે કે હીજ હિને કે મુજકો ક્રિયા ખરાણ
 જ્યાર દિલ કહે કે આંખો ને મુજકો મીટા હીયા
 જીગંડા ક્રિસીકા કુરુષ ન મગર હારા મુકેવમેં
 દોનોંકી કીદને ખાકમેં મુજકોં મીલા હીયા

(૧૬૯)

સુત્રી વીરાંગના.

ભરત ભુમીના વીર બાળકનું હૃદય ધબકાવે—ટેક.
 સ્વદેશ ભાંકતનું શુભ શોભીત રમ રમ વહેજેરે
 સુવર્ણ ભુમી ભારત આ પહેલાં હરનીશ કહેવાતી
 રમશાન સમાન કરી મુકી છુટીને જીખારી
 દેશ માંહી કંઈ જુએ મરતાં લાખો નરનારી
 જોવા નરની જો બલીહારી બેઇ લેબે માની
 બેઇ આ જુ રાવામાં રહી હીમો મગન મજવી
 ન્યાય આપશે ન્યાયી રક્ષા મુશ્કીને આ ફની—ભરત.

(૨૦૦)

અરૂણોદય.

દેખોરી એક બાલા જંગીદ્વા- તેરે માધ આંધો હય;
 વ્યાઘ્રબર પીતાંબર સોહો ગલે નાગ લીપટાયો હય—
 લીક્ષા લેકર આઈ નંદરાની શંકર રશિ ધુનાયો હય
 લેખે, લીક્ષા જંગ જાએ આસનપે મેરો બાલ ડરામો
 ના ચાહીયે તેરી દોલત દુનયા ના ચાહીયે તેરી કાંચન મયા
 અપને ગોપાલકો દર્શન પાઉં મેરે શુરૂને બતાયો હય—
 લે બાલક આઈ નંદરાની અપને ગોદ ખીરાયો હય;
 સેવા કરી ચરણામૃત લીનો શુગી નાદ બજાયો હય—

(સુરદાસ)

(૨૦૧)

ક્ષત્રી વીરાંગના.

ઓ પીયુ આવો આવી ગયાવો ન શાણા સતાવોરે
 આવોજી આગો ના તરસાવો બળતી ગયાવોરે.....ઓ.
 આ તન કુંડરચી મંહી ઇધન અરચી તણાં પતી ધ્યાન ધરું છું
 મધ્ય ધરી નિરહા નળ આપળ અશ્રુ તણી ધુત ધાર કરું છું
 હું સુખ આહુતી આપી હુતાશન ધીરજ શ્રીફળ ધારી રહું છું
 રે પ્રીયરે પ્રીયરે પ્રીયરે પ્રીય મીત્ર નિરંતર પાઠ કરું છું
 હાં અરે હાં અરે હાં.....ઓ પીયુ

(૨૦૨)

સતી સરીતા

પ્રપંચ માહે કાળ્યો પરમાર્થી હાથ આળ્યો
 હવે ઉત્તમી આશા મારી સત્વર ફળવાની
 જાઉં જલદી હું જાઉં પ્યારીને પરણી સુખી થાઉં
 રંગમાં રાચી સંગમાં નાચીને મોજ ઉઠાઉં-

૮૩

(૨૦૩)

સુધા મિન્દુ.

ભારતના પ્રાણ પ્યારાં છે માતના બે હુકાં,
 વેદોના પાન જ્યાં, મુનિએ ના માન જ્યાં.
 ગીતાના જ ન જ્યાં, સુર ગંધારવાન જ્યાં,
 શુભગાન યશવંતા.
 જગતાજ જગમગતા,
 કંઈ કર્મ કર્મ ત્રીરોના સ્મરણું વિરૂં, ગાજતાં
 જ્યાં સંતો શોકતાં.....

(૨૦૪)

છત્ર વિજય.

સાધુજનો પોતે તરી આ જગત જનને તારતા
 સ્વાર્થ તણ પોતાં તજો; પરમર્થ અંતર ધારતા
 સંત શરી તમ શીતળ વચનો સુધા અર્થોજ વમારાં વચનો
 તાપ પાપ હરી વ્યથીત હૃદયમાં ઝાંચે અમીરજ ધારા
 અક્ષય કીર્તિ અરીયળ પામે
 જુગ જુગ જીવે સુખે વિરામે
 ભગવતી દર્શન દિવ્ય વમારાં
 જગ મંગલ કરનારાં.....વચનો.

(૨૦૫)

નટ હુંમરી પ્યારા સાહેબ.

જુક આઈરે બહરીયા આવનકી
 આવનકી મન ભાવનકી—જુક આઈરે
 આવનમે ઉમંગેહો જોમન, છાંડ અમે પરદેશ પીયરવા;
 જુક ન પહી ઘર આવનકી—જુક આઈરે.

(૨૦૬)

૨૧. માંડલીક.

દિવ્યદેશ અમે ઉજવળ કરવા
 ક્યારે ઉગશે દિવ્ય પ્રભાત દિવ્ય પ્રભાત
 અંધકારના વાઢળ ભેટી
 યદુકુળમણિ દીનમણીના સુણુણુ ક્યારે નાહ બંસી નાહ
 દેશ દેશની મધુરી જોયા દિવ્ય અમારી ભરત ભુમી
 સુર સુનિવર સુગ સુગ પોષાયા
 જોનાં ચરણ સરાજ ચૂમિ જોવી અમ જનની
 જગ વિખ્યાત ભારત માત-દિવ્ય.

(૨૦૭)

. ભુજ્જદેવ.

પ્રિય સરલા કથમ વિસરાયે,
 રહી કંઠ્ય વસી પ્રમદાએ—પ્રિય.
 અંપક કળી બલે સુવાસિત, મધુકર નવ લોભાયે;
 પ્રેમી વસ્તુને પ્રાણ અર્પતો, કેદી કમળમાં થાયે—પ્રિય.
 ચન્દ્ર ભ્રાન્તિએ પેમી અકેરી, અગ્નિ પ્રોતથી ખાયે;
 જિજ્ઞાસાવન રીત પ્રોતની, અન્યને શું સમજાય પ્રાય

૨૦૮)

. આગરુ સરીતા.

જીવન જેર ક્રીધું
 અમૃત મણીને વીધ પીધું
 કમ ધમ મેં સર્વે વિભારી વીધારી પીધારી નારી
 જાયા મારી, હાથારી છે જોભારી.

(૨૧૦)

આરણ્યોદય.

શુદ્ધ બાધ્યાંગિ ઘર ઘઃદ્યું બાધં તોય પઠતી ગમ
 આંગણું લેતાં ઘર ખોધને થઈ ગેઠા બારે ખમ—
 સુધર્મા નહીં પણ ઉધરી હાથ્યા હાંક્યું બમે ખમ
 પોકડ્યું હીમાળે હીન્દુપણું બાધ તોય ન બાંગ્યો ભરમ—
 જુના પૂરાણા રીત રીવાજે હવે વખે હરહમ
 ધર્મ નર્થીગ સમર્થીગ સુધાન કરો વેલકમ—
 શેકેન્ડ કરતાં રામનું નામ શું લેતાં લાગે ચરમ
 ફાજ ધરો કાંઈ દેશની ગોલો વઢેમાવરમ્ ! —

(૨૧૧)

સુધા બિન્દુ.

અન્યાસી તહારી આંખમાં બણે બદુ બહું છે જાણી જોઈ
 છલખલ કરતી છળી તહારી, મનમથ થર ચોણ બહાલા.
 દિલસ આ હીયાં મુંઝાવી,
 નેહ લગાવી અંગોઅંગ ચમકાવીને,
 વારી વારી હું રો હારી.....

(૨૧૨)

શ્રી નવોત્ત સતી યસુના.

આ જીવો જગતની રીત બાધરે સાચો જોડા ખાય છે
 સાચો જોડા ખામજગનમાં, સાચો જોડા ખાય છે—આ જીવો
 હાથ બાથપર નાથ થઈને બાથ કરે પવરાણરે
 જુઠો જમીનો જીવો બાધ્યો, સાચો જોડા ખાય છે—આ જીવો

છત્રં વિજય.

(૨૧૩)

વૃક્ષ તમે મજબૂત આ વેલડીના કાંત
 વેલી અમારી સંભાળજે—વૃક્ષ.
 આજથી તમારી ખની કિકરી હો રાજ !
 રનેહો સહાયે સંભાળજે—વૃક્ષ.
 ભવરણુ તથા મ પ્રાણુ જીવનની દહાણુ મિ.
 હૃદય તમે રેત હૃદય મંદીરે વિરાજશે.
 કિકરી ઉગરી રથ મ જીવન આરામ છે
 નેહ ભર્યા નયણે નિહાળશે.
 ભાગ્ય દેવી ! જીવનને ઉજાળશે.—વેલી.

(૨૧૪)

સતી મંજરી.

તુહી હરે દુઃખના હમસા સળ
 દીયા દુઃખ તુહી કહ્યોના જાય—તુહી.
 જીતગીય હરી રાખે સુખાદી ચીતન
 અનન્યુન જીયરવઃ નિતહી ગમરાવે—તુહી.

(૨૧૫)

શુદ્ધ કુમારી.

અમ દેશ કેરી બાડીઓમાં કલ્પતટુ ઉમે સદા
 અમ આંગણી વર્ષાવળે મેલો મધુર અમૃત તણા
 વળી અખીલ વિશે વ્યાપજે અમ કીર્તિ કેરી વાસના
 નવખંડમાં ગાજ રહેજે ભરત જુમીની નામના,

ਛਾਤਾ ਕਾਨ ਕਾਧ ਛਾਤੀ, ਤਾਤਾ ਜੁਝ ਗਤੀ ਨ੍ਧਾਤੀ,
ਵੀਲਾ ਭਗੇ ਧੀਰਤਾਰੀ । ਪੀਤਾਭਾਰ ਪਟਧਾਰੀ.
ਸੋਲ੍ਹਪਤੀ ਛੇ ਮੁਤਾਰੀ.

શયદા થઈ બદલે નાહુ, કામ પ્રશ્ન પનશ્યામ,
મશદાઈ કરે ઈશ્વરા, ઘટ ઘટના નારામ.

(२१७)

કચ્છ ક્ષેત્ર.

આવે! મહ મરેલી નાર રમીયે રમત રંગ ભરી,
લટક મટક ચાલ ચાલી કપી કેરી લુહુંકથી,
લાચક મચક કરી--મહ.

નાજીક નાજીક પગલાં ભરી કુદડી ફરીએ ફેરથી,
તાત્રી સામ સામી ઝીઝી કુડીએ અતિ ઝાંકથી
અંગીત નૃત્યની ધ્રુમ અચાંપીએ ઉમંગ ધરી—મદ.

292)

જુગલ જુગારી.

હો ખ્યારા જરીયાં પેમ તખાવ
આંગલા કુલેરે, કુલકાં કાલેરે
કાંકા કાન્વ રસાળી હો ખ્યારા.
શીતલી છાયેર વાવલા જાયેર
ત્રેમીની ગાંહિરે સુખકાં યાયેર
લીજીએ જીવન દહાવ
હો ખ્યારા સ્વર્ગના સ્વપ્ને જીજાવ—આંગલા.

(૨૧૬)

કુંદમાલા.

હટે! ઘીનતી કિશન મોરી માનોરે,
 ન રોકો રથામ મોરીરે ડગરીયાં—ન.
 જગના મે ભવ રહી પનીયાં બરનકો;
 કાહે કુપવ મોરી પુટે લો ગમરીયાં—ન.

(૨૨૦)

અરુણોદય.

મીઠાં લાગે મીઠલડી તારાં વેણુલાને
 મારા કાળજામાં કાંક કાંક થાય ને
 વહાલી મને વહાલ કેરા ધુ'ટકા ભરાય ને
 તારા સમ છે તારી પાછળ હું લેલો થયો ને
 એનાં મધુર વચન મર્મને ખેલાવતાં ને
 સરલ રસીક ભાવ દીલડું ડેલાવતા ને
 એની વાણીમાં મીઠાસ આમ્ય જીવનના ઊભય
 આજ હુંડે આવે ભાવનાની ભરતીઓ ને—
 વાતે વાતે વીતી જાયે વહાણુલાં ને
 બહુ ત.ણ્યે તુટી જાય ભર્યાં પાણીનાં સુકાય
 છોગાળાં તમે મનના મેલો આમળા ને—

(૨૨૧)

કામલતા.

દીકરી ને જીજી ગાય, જ્યાં દોરાય ત્યાં જાયે,
 એનાથી કશું નહિ ખેલાયે—દીકરી.
 પડી માખાય તણે આધારરે,
 એ અચાવે કે સહારે
 દુઃખ આગમહીં મરે હોમાયે—દીકરી.

(૨૨૨)

છત્ર વિજય.

આશીષ બાપુ આપો,
 જહીંઆંથી વંજે આપો.
 મારા રાજ્ય ચાલાકી આનું નામ છે,
 તાલ કેવો કીધો ?
 ભગલા હમે તે દીધો
 આ સિંહ તણે ચાલાકીથી શીકાર પકાવી લીધો—મારા.
 ભોગ લાગ્યા મારા મે ભગલાને ઘરમાં બાંધ્યો
 જોડાળો જંભીર કર્યો ને છુલછુલ આ લંછ ચાલ્યો—
 (વાહરે મારા બહાલા—લટકાળા લહેરી લાલ)
 કેશર શીઠ કરો એ સાળા ?
 તમને લઈ ભય ચોટરવાળા—મારા.

(૨૨૩)

દેવ કન્યા.

એક સરસ વાત સમજાવું દે,—સતી ખ્યાસ
 ગુરૂ ગમની કુંચીં જતાવું દે,—સતી ખ્યાસ
 કોઈ તુરત સુરતને સાંધે,
 કોઈ યોગે ચિત્તને બાંધે,
 કોઈ જ્ઞાન વિચારે વાપેરે—સતી.
 કોઈ ભકત થઈ પ્રભુ ભજતા,
 કોઈ જગની માયા તજતા,
 કોઈ વપથી કાચા હમવા દે—સતી.
 એ શોધ્યા સરસ મરવા,
 કેવળ મનને વશ કરવા
 આ ભવસાગરથી તરવા દે—સતી.

(૨૨૪)

સુર્ય કુમારી.

અમને પાછાં આપોને પ્રાણ પ્યારા અને પુષ્પ એ રસાળાં
 પુલ નંદન વન વાડીનાં અમારાં મધુરી વાસવાળાં
 પુષ્પ સમા હૈડાંઓ બાબા તમારાં
 પુષ્પ સમા સુખડેથી પુષ્પ સમા વચનો
 વરસાવે પ્રીતી પુષ્પવણી ધારા અમં પુષ્પ.

(૨૨૫)

સતી મંજરી.

ભક્ત બેચેન હોં કચુકર તુમ્હે આરામ રહે
 આગઈ શામ ચહાં આર કહાં રયામ રહે
 દુઃખને છેદા હય ચે મન, રંજસે સુખા હય બદન
 અબ તેરે સુખસે લગી બંસરી ચે શ્યામ રહે
 લાજ કયા આપની ગવાં લે ચે ગવ લે બતલા
 ફાસી છુટબય તુ બૈકુઠમે બીસરામ રહે
 નામ લેવા હુ નહો નામ હંસાઈ ગીનધર
 આપછી મંજરીકે નામકાં કુચ્છ નામ રહે

(૨૨૬)

સંસાર નષ્ટકા.

માતા જગજનનીને નમીએ,
 બુઢી જંજળો સ્વપ્ન આગ્યું ગણીએ,
 લીડલંજન ભયહારીણી શાંતીરૂપ સુખકાર,
 અન્નપુર્ણિમા એક તું છે આધ સકિત અવતાર,
 વારનાર એક દેવી બજીએ.

૬૧

(૨૨૭)

અરુણોદ.

આલી આસે શી બીભારી ! મદમાં બાન બુઝવનારી;
 બાએ બાએ ના લબચો બોલો બોલ શુ અવિચારી !
 સાથુ' બોલ કામજુગારી નયને કેદ ચડયો થો કારી !—
 ઉજ જિહાળાઅવનવા ચાળા અધીરી બની તુ' જહાવરી બાળા
 વાત વાતમાં છજુક વસી કયાં ગઈ સરલતા વારી—
 બે દરદી એ દરદ ન જાણે પ્રેમની પ્રેમ પીછાણે
 સમઝાયે તમને થતાં કોઈ રસીક પ્રોતમની ખ્યારી—

(૨૨૮)

સતી સરીતા

યાથુ' પડી પાયે કાન્ત દીન અજ્ઞાન હું
 લોળી પીચુ બુદ્ધી રાખ વણ થાઓ શાન્ત
 જાણ વિના દેહ મચ્છ તજે જેમ
 સહી થકું ના એકાન્ત

(૨૨૯)

શ્રી નવીન સતી યથુતા.

મારી વીનતી સાંભળરે ગોપાળ
 દયા આરી કરી
 સવિને વારી ખાર ઉતારી
 લેજે તેની સંભાળ—દયા
 અતિ કીમતી સુદ્ર રૂપ બુપાળ
 ભકિવને બાળી લેજે તુ' વારી
 દેજે દયા કૃપાળ—દયા

છત્ર વિજય.

હવે દીલ વીસાળ કરજો ભારતનાં બાળ સમજે
 બહાણું વતન તમારું ભારત રક્ષાળ સમજે
 કુસંપ બીજ વાગ્યા ઝેરી પવન કુંકાબ્યા
 પૂલ કંટકે છવાયાં ફળ શા ઉગ્યાં તે સમજે
 કેં સંપ બીજ વાવો ખુશો મધુર વહાવો
 દીલ દીલથી તો મીઠાવો નહિ લેદભાવ સમજે
 હનિયા નિષે રસ'ણું છે હિંદુસ્તાન તમારું
 વમે બાળ હિન્દના છે હિન્દુ સુસલમાન સમજે

(૨૩૧)

સતી યજુના.

ભને જનારસી સાડી મંગાવી આપોરે નાથજી
 રમે પન્નાની વીંટી ગડી આપજોરે નાથજી
 મોતી કેરી કંઠી કરી, માંહે છણા હીરા જડી
 બંગડીયે મણી મઢી
 ઘંખાની જુઓ તમે પછી નાથજી

(૨૩૨)

સતી સરીતા.

કમલ નહોં તમજી લોળવાયે
 ફેાગટ મહેનત થાયે
 જીર્ગત જોડ ના જણાયે
 રક સાથ સંબધ ન થાયે
 મિથા મારી મણ પ્યારી મનહારી મુખકની

(૨૩૩)

સંસાર નઉક્ર.

રસના ભજવારકે ભાવ ધરી,
ભાવ ધરી રસ રૂપ હરી.
આ ભવસાગર પાર ઉતરવા મેં શપથે નીવીધને નીરમવા
શુભ સુભ શુભવાન કરી.

(૨૩૪)

જુગલ જુગારી.

નાંહીં બનશેથી પ્રીતીનાં મોતીનું મુલ
મોતીનું મુલ આજી દુનીયાં છે કુલ—નાંહીં
હોરા માણેક દામ કરાડો
પ્રીતીના લેખનાં એ છે વસુલ—નાંહીં
સાગર નસનો છાપ છે દીકની
પાકે મોતી, પાણી ગમે અતુલ—નાંહીં.

(૨૩૫)

સર્તી સરીતા.

ચેતનનો સરહાર હું આકાશની બલાહુ
નાં કે થકી હું કે થકી હું
આહું જે દીલ મહા તે માત્ર હુકમથી કરું
મુજ ફરમ બળથી ન કેલ જન કદી બરસું
વજ સમ બળને જુલમ તો કરું હું
ન કોઈના દસ કદાપી લેથ ઉર ધરું
મુજ રાહવથી જગે સૌ કે જન ડરેરે
હુઆ લકેશો ચોર મુજને કુકી અદમ કરે

(૨૩૩)

સુર્ય કુમારી.

જાણીતી એક વાત શી જાણું જગમાં રોટી હાજી હા
 શેઠ પાન વાણીતરની એક જાણી સોટી હાજી હા
 શેઠ કહે સાગરનું પાણી મીઠું છે તો હાજી હા
 ખારી જાકર ગળ્યું મીઠું છે તો પણ કહેવું હાજી હા
 રાત અધારી, શેઠ દીવસ તો પણ કહેવું હાજી હા
 મન પરખી માનીકનું સૈ એ થઈ રહેવું માઈ હાજી હા

(૨૩૭)

અંસાર નકીલ.

મહેશીસમેં સુમતા જો જામે સગળ ગાયા હયે
 કુશી પોહ મરતીયા કે રાગદાર ન ખાખ આયા,
 અડરોંકો દેખતે થે પરદા ઉઠા ઉઠા કરે,
 હા પર નજર જો ખાઈ મુંહ પર નજમ આયા
 છુપકે રડીયસે નોહ આવે તો મુંહસે નીકલા,
 કાટોસે છુપકે છુપકે મેરા અગ્રામ આયા.

(૨૩૮)

સતી સરીતા.

માનો માનો રોહનજી મનકાના મોર
 ભુલી ભાન ટહુકે બનોનાં કઠોર
 આ દીવપરે માત્ર ન આવે કાંઈ જોર
 અંતર રિથતી તો ઉરે કાંઈ વીચારો
 પ્રોતી પાસ અંતર એ કોણુ બીચારો
 છુવું વમ આથ હુણસે જાન કુચુપ મન વીકારો.

સતી યસુના

(૨૭૬)

જઈને લઈ ને પળમાં
 અસીયાં મારી જોજે પાપીકરૂર
 કાપી નાંખે પળમાંહી
 વને પાપીયા -
 અબીમાની ગુમાવી તેં
 કીધી નાહાંની ઝાઝી તેં
 ધર્મ તણ અપ કર્મ બાણ
 નીજ તુલ્ય વધારી મહાપદમાયે
 અંતમહતલણે કરીને
 હરો સંત સુખો વસુધા ગણીયાગે—લઈને,

(૨૪૦)

કામલતા.

મને આવે છે ફેર, જુલે મન માફ હો સખી,
 બેસું રથમાં શી પેર જુલે માફ મન હો. સખી મને
 કેફ ચડી કોઈ કારની હું સમજું ના બહેન,
 જહાવરી મને કરી,

(૨૪૧)

જુગત જુગારી

બઈયાં ન પકર મોરી નરમ કલાઈરે
 જાંગરી પકર મોરી ચોલી સુસકાઈરે—બઈયાં
 જાલજ કરવ મોરી માનવ નાંહી
 જાલ પીયા તોમી દેખી ચતુરાઈરે—બઈયાં.

(૨૪૨)

૨૧. માંડલીફ.

ભાત જરા વાંચી જુઓ ને ધીવહાસમાં
 ખુવાર થયો પરનારના વીલાસમાં
 સીતા સંતાપી રાય રાવણ ત્રાણાયો
 દ્રોપદી હંભાવી દુર્યોધન દળાણ્યો
 કીચક મહાપાપી સૈન્ધવી પ્રતાપી
 ગયો હોમાઈ કાળની હુતાશમાં—વાત.

(૨૪૩)

સુખં કુમારી.

મારા શ્યામ મનાવો દીવારામ મનાવો કોઈ
 પ્રિયતમ તણા દહીં દીલની દવાઓ બેતાવો કોઈ
 ભવસાગરમાં નાવડી લાવી હૃદયારામ
 અધવચમાં કુમતી સુકી ગયા સુકાની શ્યામ
 કુએ મારી નોકા અઁજે તરાવો—તરાવો કોઈ.

(૨૪૪)

શુદ્ધ દેવ.

કાયા કાયા કુપેા તું તો ચેરે, હીણ ભાંગી હંસા !
 અવિચળ પદવીને પેખરે, હિણુભાગી હંસા—કાયા.
 અંબવાના નીર સમજ આ, કાચી છંદગાની તારી;
 અમતા સુકી તુ કારીરે, હીણુભાગી હંસા—કાયા.
 બે દિનનાં છે ઘરજર સમજાં, બે દિન અહીં રહેવાતું છે
 બે દિનનાં છે સગા સંબંધી બે દિન સુખ લેવાતું છે
 બે દિનનો છે પંખી મેળો, અંતે જીવી જવાતું છે
 લોકો જેને કહે તે એક મુસાફર ખાતું છે—કાયા

(૨૪૫)

અરૂણોદય.

બહુ ફરી ફરી ભેધું ભુકું જગન શાન્તિનું સ્થાન જલ્પાયું નહોં
 ભુકું આશ નિરાશો બાળ પ્રસારી, જીવનની શાન્તિ હરાઈ રહી—
 મુલાબી નિદ્રાની હોંશ ધરી ત્યાં કંટકે શીથ્યા છવાઈ રહી
 આશ ધરી આકાશ ઉડું ત્યાં અધવચ પ્રાંખો કપાઈ ગઈ
 ગયાં સ્વપ્નસોનેરીને સ્નેહથી સહો વિધા અવિધા સમાજી થઈ
 આશા મંડપ ખીલતી વેલી ઉગી ન ઉગી સુકાઈ ગઈ—

(૨૪૬)

સુય્યું કુમારી.

કોઈ કહેજો જોગીડાને જઈને હો રાજ
 મધુવનમાં જુરે વારી બાલા જોગન
 વિરહ અંગારે સળગે આપું નંદનવન....મધુ
 એની આંખે શ્રાવણ ને ભાદરવો ઝરે
 બાલા રસીઆના રાગે એ રોતી ફરે
 બહાલા અંતરમાં હોયે તો લ્હોજો લોચન....મધુ

(૨૪૭)

સતી મંજરી.

મરીગ્રાહર કયા રખે તવંગર હોતો અયસેહો
 જો દુટ્ટી નાવ તયરાયે સમુંદર હોતો અયસેહો
 સમજોયે જીન્દે દુરમન વો અપને હોતે જાને હંવ
 મરીખોંકે મુસીમતસે મુકદર હોતો અયસેહો
 ખુશીમે સયિ દેને વાલે હયે લાખે જમાનેમે
 ખીયવકે વકવ જા દેવે ખીરાહર હોતે અયસેહો

(૨૪૮)

બુદ્ધદેવ.

છો રાજયોગી રહીઆળા, અમે જપીએ તમારી માળા
સ્થામ રસાળા રમેહિ સ્વીકારો, અમ ઉરના સન્માન;

તમે મનમાન્યા મેહમાન (૨) છો રાજ.

કાન્તિદેવી હું જગે ગણુઈ, અનુપમ કાન્તિ શાન્તિ લાવું
કલ્પવૃક્ષથી અપુ અધિક હું, મહાં માગ્યા વરદાન;

તમે મનમાન્યા મેહમાન—છો રાજ.

આત્મ કાન્તિ મમ જગે પ્રસારી, માનવનાં હુઃખ મહું સંહારી
દ્વિય જ્યોતી જગમાં વિસ્તારી સ્થાપું સુખનુ સ્થાન;

અમારી એજ હૃદયની લહાણુ—છો રાજ.

ચિદ્ધિચિદ્ધિ નિશ્ચિન દેતારી, ક્ષણમાં ધ્વિજીતને કરનારી,
ત્રિલોકમાં ફરનારી શ્રી હું, આપું અનુપમ જ્ઞાન;

તમે મનમાન્યા મેહમાન—છો રાજ.

જગસેવા મમ લક્ષ્મી સાચી જેથી રહું હું નિશ્ચિન રાચી;
એ વીણુ સંપત્તિ સઘળી કાચી, અંતર ગણું પ્રનાણુ;

અમારો એજ હૃદયની લહાણુ—છો રાજ.

અનુપમ અક્ષય વૈભવવાળી, ભૂતકૃતિ નવ કોઈએ ભાળી;
કુમેરવી રહીઆળી આપું વિભુતિ હર્ષ નિધાન;

તમે મનમાન્યા મેહમાન—છો રાજ.

આત્મરતિને વિભુતિ ગણુતો, મન ચાહે ત્યાં નિશ્ચિન ફરતો
પુણ્યપથ સંચરતો દેવ ! ત્યાગું ભલે મમ પ્રાણુ;

અમારી એજ હૃદયની લહાણુ—છો રાજ.

(૨૪૯)

સંસાર નઉકાં:

જનકે જનનીના પુણ્ય સ્વરૂપને નાથ જનકેન જાણ્યો
એ ચરણોના ચરણામૃતને વીણણુ પહી જળ માનો
જગ વપુ વમ કુન્દન કરશે પારસ તેને પ્રમાણ્યો.

૬૬

(૨૫૦)

કામલતા.

બહાલા માસ અસાડીલો મેઘ, એવી રતે વીનવું
 બહાલા વનિતા વ્યાકુળ થાય, એ રતે બહેલા પધારાને
 બહાલા વીજ કરે ચમકાર એવી રતે વીનવું
 બહાલા ચરથર કંપે કાચ, એ રતે બહેલા પધારાને.
 આ ખી- હરમર વસે મેહુલો, મોર કરે ટહુકાર,
 વાંસદડી મધરાતની, લાગે તીરની ધાર,
 આ અંધારી રાતડી હું એકલડી નાર,
 નીંદન ન મળે નેણમાં, ટ્યાં પોઢયા કાર્યાર.
 લખું શાગળ નેણનાં કાજળથી,
 છાંટું કંકુ ઉન્હાં આંસુનાં જળથી,
 અ. છ અ. જળાવણી સાંજળાને,
 બહાલી નેણડીના વીર બહેલા વળાને—બહાલા.

(૨૫૧)

વચ્ચા-હરણ.

કાગ ગરે બધ્યા મ્ય રાયે રાયે જાનીયાં
 રાયે રાયે જાનીયાં રાયે રાયે જાનીયા (૨)
 હિચી અટારીયાં પીચુ ખોલાવે
 ચલલી કમરીયાં સૌ બલ ખાવે
 થક થક ગદ્યાં મ્ય રાયે (૨)
 જોરાં જરી ગુંગટ લોકે જોખન
 લુટ ગલે લાગે લખ લખ
 કધ્યાં મ્ય લખ લખ કધ્યાં
 મ્ય રાયો રાયો જાનીયાં
 ડાલ ગલે બધ્યાં

(૨૫૨)

કુન્ડબાણી.

મથ ન માતું ન માતું મનાય,
 પિહરવા જ્યો હટોણ ! જા, મ.
 ભર પુલનકી સેણયાં રહી અમન ચમન મુરખાય-પિહરવાં,
 તુમ ન આયે બાલમાં મેદો બીતો જોખનવા જાન પિ, જા, મ.
 સોઠના ઘર તુમ રહો નહીં અચ્છેસો ચલન મન લાય, પિ.
 રચેન બીલી સાજનાં કલાહે સહર મનાવન આય ! પિ. જા.

(૨૫૩)

બનામે ખુદા દાગે હસરત.

દીવાના હું ચહેદા હું વલખગાર હું તેરા
 અચ્છે જાને જહાં વાલીએ દીદાર હું તેરા—દીવાના.
 જાઉં મચ્છે કહાં અબ તિરી દેવડીસે નીકલ કર
 રહેને દે મુજે મચ્છે તો ગીરફતાર હું તેરા—દીવાના.
 દેખા હચ્છે ફકત તુજકો મહોબતકી નજરસે
 અગર જુર્મ હચ્છે ચે તો મચ્છે શુન્હેગારહું તેરા—દીવાના.

(૨૫૪)

કામલતા.

હવે ભાવે ના મને મા આ સુખો
 વરસી હતી જ્યાંદે, કિસ્મત ત્યાંદે,
 વિષ પાયાં આ સુખો
 કંથ વિર્જોગણુ જોગણુ હું જની,
 રાણી મટી થઈ જગલવાસી
 સજડ જરી ઉરમાં ઉઠાસી—વરસી.

જુદમે વહેંચી.

સર્ધયાં મુઝે હાથોંકે કંગન બનાડે
 કંગન બનાડે તુ પોહોંચી બનાડે
 બે તુ કહેગી વોહી સુનુંગા લાઉંગા વોહી મેરી જાન
 (અલો) તેરી કસમ લાઉંગા વોહી મેરી જાન
 (દેખા જાઓ દેખા જાઓ) લાઉંગા વોહી મેરી જાન
 તઓબા તઓબા તઓબા દેખો છોડો કુટા મેરા હાથ
 (ઉઘ મર ગઈ હાથે, અરે બાપરે)
 ખાલીલી બનવા હું તુઝે બુન્દેલી બનવા હું તુઝે
 હંસલીલી બનવા હું તુઝે કડે છડે દોનો તહરકાર
 (હાં) અઝેસે અહું અઝેસે ફીડું ફીરન કરંગી તકરાર
 (સચ કુચ્છ હુઝે તઈયાર ઝેક જોસા દીવાદે

અરૂણોદય.

બહાલા કહું બહેવારની જો વાલ આ અણમુલ છે,
 અભિમાનથી ન સાંભળો તો આ તમારી ભુલ છે—
 મનમાવતું મળતું નથી કોઈને બધુંય સંસારમાં,
 ખામીમાં ખામી જોળવી એતો તમારી ભુલ છે—
 કાળા છીએ રંગે અમે પલ્લ કાળજાં કાળાં નથી,
 તેનીયે કીમત ના કરો તો આ તમારી ભુલ છે—
 છોડી અમે શ્રી રામને જપીયે તમારા નામને,
 તોયે ન રાખો નેડલો તો જીવતર અમારું ધુલ છે—
 મીઠા અમી આપો નહીં તો ચાહ એ શા કામને,
 આ પાઈ બાળો કાળજાં એ તો તમારી ભુલ છે—

બનામે ખુદા હાંમે હસરત.

મએતો શીરીકા હું દીવાના
 કયા માલ હએ જાન ગવાના
 નસીહત આપ કીસ્કો આનકર સાહિબ સુનાતે હ'એ
 બીચા જાને અલ્લમમે કીસ્કો મરનેસે ડરાને હ'એ
 ચે સચ કહેને હ'એ હજરત આપયાં સીદે આજમાને હ'એ
 કહોં જમાજ અપને કએલસેબી ગાજ આમે હ'એ
 કુચ્છ ખાત નહોં મરખના—કયા માલ.
 ચહાંતો તનમે ખુદ ગાફી હએ જાને જાર થોડીસી
 ડરાતે હો કીસે તુમ ખીચકર તંજનાર થોડીસી
 મુએ ઇસ વાસતે હએ જુન્ગી હરકાર થોડીસી
 કે દીવમે રહે ગજ હએ હમરને દીદાર થોડીસી
 એક ખેલ હએ ખુદ બહાના—કયા મ.વ.

અરૂણોદય.

અથ ખાકે હીન્દ તેરી અજમરમે' કયાં ગુમાં હય,
 દરિયાએ ફેરે કુદરત તેરે લોમે રવાં હય—
 ગોતમને આનરૂડી ઇસ મામદે કુહનકો,
 સરમદને ઇસ જમીંપર મદકે કીયા વતનકો,
 અકબરને જામે—ઉલ્લટ બખ્શા અનુમનકો,
 સોયા લહુસે અપને રાણાંને ઇસ અમનકો.—
 બરસોંસે હો રહા હય મરહમ સમા અમારા,
 ફુનિયાસે મિટ રહા હય નામો નિશાં હમારાં
 શુએ હમારે દીવકે ઇસ આગમે' બિલે ગે,
 ઇસ ખાકસે ઉઠે હય ઇસ ખાકએ' મિલે ગે—

(૨૫૬)

કેવલાલીની રાહ.

અમોને પાણી પ્યારો, અમારો દેશ હિંદુસ્તાન,
 અખીત પ્રજાંડમાં ન્યારો. અમારો દેશ હિંદુસ્તાન,
 હિમાલય શા ઉંચા પહાડો, જે સ્પર્શે સ્વર્ગથી આશમાન,
 સિન્ધુ, ગંગા, યમુના આદિ નદિઓ, દર્શ રહી અમીયાન.
 કળા કૌશલ્ય વિજ્ઞાનો તણાં અહિંથી પુટયાં ઝરણાં,
 ઉપનિષદ, વેદો ગીતા, બ્રહ્મવિધાનાં અનેરાંમાન.
 રંગેરંગમાં અમારી માતૃભૂમીનાં કરજ ઉપકાર,
 અમો સંતાન નિજ કર્તવ્ય ફરજે મા ઉપકાર કુરમાન.

(મહારાષ્ટ્રી શાંકર શર્મા દ્વિતીય અંકગુપ્ત નાટક.)

(૨૬૦)

કામલતા.

ઠહીં ભુલી ગયા હુયાના હાર,
 નારી પ્યારી દીધી શું વીસારી—ભુલી.
 દીલથી દીવાના થયા,
 આકાશે ખોળી રહ્યા,
 મળવી હવે નથી સ્હેલી એ નાર
 તુંજ પ્યારી ઉરમાં અમે તો ઉતારી—ભુલી.

(૨૬૧)

રાગ દેશ.

મારા મનમાં તનમાં નિત્ય દીધી રહી જગમગ આત્મ જ્યોતિ
 માનસરોવર મહિલો હંસલો ચારો ચરે જ્ઞાન મોતી—મારા
 નિત્ય, અનાદિ, સ્વયં, ત્રિભુ વ્યાપક આત્મ જ્યોતિ જણાય
 અવિચલ આનંદ બ્રહ્મ સનાતન તેજ પોતે જગ જ્યોતિ—મારા.

(બરવે)

(૨૬૨)

સતી સરીતા.

વિધીનું લખ્યું લેવાટે મિથ્યા ન કોથી થાશે
ભુસ્ત્રું નહીં ભુત્રાશે (૨)
હરે પુર્વ જન્મે પાપો અઘાર કંઈ મેં કીધા
જેથી પ્રભુએ દુઃખો સહુ સાથે મુજને લીધાં
શ્રદ્ધા પ્રભુપર ધારે
પ્રભુભાશે વિશ્વાસે શુભ થાશે-ત્રીપીઠું

(૨૬૩)

કામલતા.

અમળા સમળ નાથ આપને ચરણે પડી
કહણુ થઈને કેમ ! તદ્વચ વલોવો,
અમળાના આંસુ ઝરે,
સુખને સંપત્તિ હરે
પાણી મુઝી પ્રેમ પરે,
પ્રાણ કાં પરોવો—અમળા.

(૨૬૪)

સંસાર નકિકા.

લલના લટકેથી લલચાવે ?
હીણભાગી તેમાં ફંસાએરે !
સંડો રમતીયાળ પારકા ખેતાના કરે,
હાંધ્યા કુટા હાજરે પાછું ફરી ના બુવે.
ઘેર સહુણી નાર ને સંડોમાં રખડ્યા કરે.
પડે નારીના આપ તો તેથી નર્કે જશે,

(૨૬૫)

કામલતા.

એક બેળાએ પૃથ્વી પરે,
અમે ગયાં સદાશીવ મંદીરે
ધ્યુનું ધ્યાન શીવજીનું ફઠ અંતરે—એક.
પીચુ લઈ કામલતા ત્યાં આવી
રસચૂગારની ક્ષુભ મચાવી
પાઠયો ધ્યાનમાં બંગ
દાધો શાપ, તેને પડીશુએ દુઃખમા ફરે—એક.

(૨૬૬)

સંસાર નઉકા.

બલે બહુ બાવથી શીખે શીખેલું વ્યથ તે બાએ
કરે મહેનત છતાં સોનુ ધન્યુ તે કુળ થઈ બાએ
લખ્યું વાન્યું બધ્યા બુગોળ ને ઈતિહાસ અરલોકયા
વળી હીચાળ ગણવામાં દીવસના દીવસો રોકયા
અફળ એ બાણનું અંતર બધું છે કુળપર લીંપણ
નથી સદશુણુ તો શીક્ષણુ નકામું સર્વ કહેવાયે

(૨૬૭)

સતી સરીતા.

નિજ હરતે મેં ઠાળ તે કાપી વાસ જે પરે મારે હતે
બદલી ગયું કૌ કેાઈ આજે જેને મારા ગણતો હતો
રનેહી જનોને શત્રુ ગણ્યા મેં તિરસ્કારીને પરહયાં
માયાના મદમાંહી મચીના ધર્મ કર્મ જરી દીલે ધર્યાં—
પરિણામ અતે આ આન્યું ફકીર થઈ જગમાં ફરે
૨ આવારનું જેર હળાહળ અ.જે અંગમાં વ્યાપી રહું—

(૨૧૮)

ગઝલ.

કંઈ લાખો નિરાશામાં અમર આશા છુપઈ છે,
 ખફા ખજર સનમનામાં, રહમ જોડી લપાઈ છે
 જુદાઈ જીંદગી ભરની કરી રો રો બધી કહાલી
 રહી ગઈ વરલની આશા, અગર ગરહન કપાઈ છે.
 ઘડી ના વરલની આવી, સનમ પશુ છેવરી આલી
 હજારો રાત વાતોમાં, ગમાવી એ કમાઈ છે.
 અખમ દુનિયા અમાનોમાં, સુસીમત ખચોફના ખજર
 કતલમાં એ કહમ બોશી, ઉપર કયામત ખુદાઈ છે.
 શમાપર બાય પરવા ના, મરે શીરી ઉપર ફરહાદ,
 અગમ ગમની ખાખીમાં, મજેદારી હુદાઈ છે.
 ફના કંવુ, ફના થાવુ, ફનામાં શહ સમાઈ છે,
 મરીને જીવવાનો મંત્ર, દિલબરની હુદાઈ છે—
 અફરુનું નામ લે રોખી, તુરંત પીલે ખુશીથી તું
 સનમના હાથની છેલ્લી, હકીકતની રક્ષાઈ છે.
 સદા દિલના તરપવામાં, સનમની રાહ રોશન છે,
 તડપતે તુટતાં અંદર, ખડી માથુક સાંઈ છે.
 અમનમાં આવીને જિલ્લો, શુલોપર આફરી થઈ તું
 શુલોના ખારથી ખચતાં, બહન શુલને નવાઈ છે
 હજારો ઓલીયા મુશહ, ગયા માથુકમાં ડુલો
 ન ડુલ્યા તે સુવા ઝેલી, કલામો સખત ગાઈ છે.
 (રવ. મંજીલાલનું ‘અમર આશા’ નામનું અંતિમ કાવ્ય.)

(૨૬૯)

રાગ દેશ સોરઠ.

તજ મન હરી વિમુખન કો સંગ
 જનકે સંગ કુમતિ ઉપજત છે, પરત ભજનસે ભંગ-તજ.
 કામ, ક્રોધ, મદ લોક મોહમે નિસ દીન રહત ઉમંગ-તજ.

(૨૭૦)

ગઝલ.

જીગરનો યાર જુદો તો બધો સંસાર જુદો છે;
 બધા સંસારથી એ યાર બેઠરકાર જુદો છે.
 ગણું ના રાવ રામાને, ગણું ના આખી દુનિયાને,
 પરતુ જીન આ પર પ્યારને, અજબયાર જુદો છે
 હજારો બોધ મંદિરો, મહોં નિત્યે ભલેં યાત્રો,
 અમો મસ્તાનના હિતાદનો દરમાર જુદો છે.
 નથી તુજ આપ માર્યો મેં અરે મુખી કહાં નિંદે,
 સમજવે એસમજ કે, પ્રેમીનો આવ્યાર જુદો છે.
 થયો જે પ્રેમમાં પુરો, થયો છે સુકવ સર્વેથી
 મહા મસ્તાન સાનીના મગજમાં તાર જુદો છે
 શુર-આ દેશ છે અમને, અવળ પથે પળ્યા જમએ
 દુનિયાથી પછી આ બાલ, બેઠરકાર જુદો છે.

(સ્વ. કવિ બાલ)

(૨૭૧)

સાગર સરીતા.

સંસારમાં દુઃખ વિલુ કંઈ ન જોયું
 દુખીઆરાના દુઃખી બહુ શ્રીમંત
 મૂગજી સમ સુખ કેરી આશે
 લોકો બોળા અચકાચે
 કૃત્રિમ તેને નીરખી અંવસ્તી માંહોં બહુ પસ્તપા
 છે સુખ માત્ર સતોચે
 સન લે શોખી લે જ્ઞાને હે અંજરને બાધી બાધી

(૨૭૨)

સાગર સરીતા.

માયાએ જગ સાગર માંડી
છુટે ન એવી બાળ મસારી
લક્ષ્મીની ભરી લાલચ ભારી
મન મુરખ મરજ લાલચે વાથે
આમ મહોં જઈ પડે કપાયે
ચતુર ચેતી કે પ્રથમથી લેતા
હર એ લાલચથી જઈ રહેતા

(૨૭૩)

સંસાર નડે કા.

હુખમ. શીદને મુઝાએરે ? માયાના ભોગી !
દશરથે કેઈ વચને જોયા રામને,
પુત્રો વનમાં ફરે, પીડા જુરીને મરે.
સુખ હુખાડી આ છાયા કોઈની મટે નવ જગમાં,
લેખમાં જે લખ્યું તે થાયે રે—માયાના—

(૨૭૪)

કાંમલતા.

જરા ખ્યારીને પથે પધારો પિયુ.

ખ્યારીને પથે પધારોરે—જરા.

પ્રથમ કાં રોપી એા વેલા અભયમ પ્રીત વેલો,
અરે કાં વાવીલો પાણી વિના કરમાવિ મેલો
અરે તુજ ખ્યારીનાં આંસુ ઉન્હાં પી ઉછરેલી
દીધી ઠેલી ખીચારી નારીને કીધી વેલી

રાગ જહી-દાદરો.

કવિ કિરોજ બુલબુલ તું ક્યાં ઉડી ગયો ?
 આ પૃથ્વી તણ બેહિશતમાં તું શું ઉડી ગયો ?
 અમર નામ હરહમ સૌ હૃદયમાં વસ્યું,
 નીતિ ભકિત, જ્ઞાન ગાન તેં સુખે કબ્યું,
 પડીજ ખોટ પારસી કરી મહા ખરે
 હૃદય કરી ચાહ તને, પીગળાતું અરે,
 કાવ્યના તરંગ રંગ હૃદયમાં વમે,
 ફરી ફરી થતી ચાહ તાંસે ના થમે,
 પારસી આ કેમ ત્હારાને ભુજી ગયો,
 ખાકી જહાનને તણ શું સ્વર્ગમાં ગયો ?
 સકલ જગતમાંહિ કાંઈ અમર તવ મળે
 પણ તુજ તે કીર્તિ દેહ અમરમાં ભળે
 અમર કીર્તિ, અમર શાંતી ગણે પ્રભુ તને,
 અમે બાળ નિત્ય બુઢા ગાસ માગીએ.

(અરવે)

રાગ પીલુ જહો.

જે બાય છે ઉડી ઉડી નિશા ધીમે વીતી
 તારા તણાં તેજે લીધું અંધારાને જતી,
 મધુર કંઠ સાથે મળી, બીજી ઝીણાસુર,
 કાને પડી મનને કરે, હર્ષ થકી ભરપુર,
 સુતાં છે પ્રાણી સર્વ શાંતિ પર ધરી પ્રીતિ
 વાંકું તણાં તેજે લીધું અંધારાને જતી—જે બથા

(સુજરાતી નાટક કંબો)

૧૧૦

(૨૧૭)

સતી સરીતા

જાંઠગી અડ ગઈ,
 નાલ પુનલજે અડ ગઈ. (૩)
 હો જાંઠગી અડ ગઈ
 સસુધને કીતી નિદ પીઆરી
 પુનલ કીતી કેય ખ્યારી
 બેકેા જે લેખે સસુધ મરં ગઈ,
 મર ગઈ (૩) હો,
 અશકને મારીયાં જોર ફરીદાં
 ફેટ જુદાઈવાલા કીસે હું ન સીતા
 કુકંડી મર ગઈ,
 મર ગઈ, (૩) હો,

(૨૭૮),

૨૧. માંડલીક.

ધન ભાગ્ય મારે આંગણુ આળ્યા
 સોરઠના રીરતાજ
 વધાવો રાજ કુમ કુમ થાળ ભરીને આજ
 અંદ્ર સુરજ સમ તપો અવિચળ
 જગમાં તારું તાજ
 અજઢાતા તારી જુગ જુગ કીર્તિ
 પ્રસરે મહા તાજ—વધાવો.
 સોરઠ તણા સુઆ અમારે આગણે આળ્યા
 સુજી ઉગ્યા સોના તણા જમ અંજરે આળ્યા
 કિશોરના અધાર મારા ધામ બીધાળ્યા—અમ,

(૨૭૬)

સંસાર નહિકા.

વહે નારીના ૩ મનમાં અરે આજનાં સુવાસ
 તારૂંદય પ્રભાવ આજ બુલવે વીચેક જાવ
 પ્રણય પવને ચેવનમાં મહા ભરાએ,
 યુવક યુવતીને બેઠા અંધ થાએ,
 રે દીન રજની ગુણ બહાલીનીજ ગાએ,
 તુલ્ય મનમાં સહિ જગત આ જણાએ,
 વંસરે તમામ વાત, કોણ માત કોણ તાવ કૈ

(૨૮૦)

રા મોડલીક.

કરીએ ના વીશ્રાસ કાયા માયાને કહી
 મૃગજળ કેરા મોહ શા લાગ્યા તને માંડલીક.
 ચીનંજીવી નથી તારી અમર નથી કાચારે
 ઘડી એ ઘડી મારે શું બગાડે મતી
 બગાડે મતી તું શાને જુનાગઢ પતી
 રૂપ રંગે શું લોભાણો ભરમે કરકાં ભુલ
 રૂપે રૂપાં રળીઆમણાં પણ એ શીમજાનાં કુલ

(૨૮૧)

રણ બીહામ.

ગરજ પીની કોઈ નહોં જાગે
 પેહોલે પેહોરે સખ કોઈ જાગે, હુસરે પહોરે લોગી
 તિસરે પેહોરે તરકર જાગે ચાથે પેહોરે જોગી-ગરજ.

(૨૮૨)

રાગ કાશી હોરી.

અમે તો આજ તમારા બે દિનના મહેમાન
સહજ કરો આ સહજ સમાગમ, સુખનું એજ નિદાન

અમે તો આજ તમારાં

આવ્યા જેમ જથું તે રીતે, સર્વે એમ સમાન
પાછા કોઈ દીને નહીં મળીએ, કયાં કરશે સનમાન ૧.
સાચવળે સંબંધ પરસ્પર, ધર્મે રાખી ધ્યાન,
સંપી સદ્ગુણ લેજે દેજે, દુર કરી અણીમાન ૨.
લેશ અમને નથી અંતરમાં માન અને અપમાન
હોય કરી કડવાશ અમારી, તો પ્રિય કરજે સાન ૩.
કેશવ હરીયે કર્ણા કીધી, ન ભમે ભુરી ભાન
તત્ત્વે તાન રહે છે તેને, થાય ન જરીયે જાન ૪.

(૨૮૩)

રાગ ખમાચ.

જમુનાંપે બજ રહી બાંસુરીયાં (૨)
બાસુરીયાં, સૈયાં બાંસુરીયાં, જમુનાંપે.
ગોકુલ બાજરહી બિદ્રાબન બાજ
જરા ફીરકે સુનાલ સાંવરીયાં, જમુનાંપે.

(૨૮૪)

રાગ જોગીયા.

કરલે સિંગાર ચતર અલખેલી, સાજનકે ઘર જાનાણી હોગા
મીઠી ઉઠાવન મીઠી ખીછાવન, મીઠોમે મીઠ જાનાણી હોગા
નહાલે ધોલે સીસ શુંથવાલે, ફીરં ચે ઘર નહીં આનાણી હોગા.

(૨૮૫)

કુન્દ'માલા

ઉડી મન બા જગ બંધન તોડી.
 રાક્ષસી માવા સ્થરથી કેરી,
 મોહક જાળ વઘોડી (હવેતો) ઉં
 ઓ વત્સલ કેવળ નિર્ઘુણમાં,
 દે નજ રૂપ તું જોડી (હવેતો) ઉં

(૨૮૬)

સતી સરીતા.

માય એ જગસર માંહી
 છુટે ન એવી જાળ પ્રસારી
 લક્ષ્મીની ભરી લાલચ ભારી
 મન મુરખ મચ્છ લાલચે ધાયે
 જાળ માંહી જઈ પડે ફસાયે
 ચતુર ચેતીકો પ્રથમથી લેતા
 દુર એ લાલચથી જઈ રહેતા

(૨૮૭)

સંસાર નહીં કા.

જલ ગયા ચમનકા ઘર પલ્લવી ન આરામ હુવા,
 જે કલ્પી પહેલે ન જાના વોહ પરીણામ હુવા.
 તુને અમૃતકે જે સાગરમે લગાયા ગેતા
 વીધ હર આસરે જલ હો ગયા નાંકામ હુવા.
 વૃણામે જે કલ્પી મેઘસે માંગા પાની,
 ગીર ગઈ બીજલી તેરી આસપે કયા કામ હુવા ?

(૨૮૮)

રાગ દેશ.

જ્યાં જ્યાં નજર મારી કરે યાદી ભરી ત્યાં આપની,
 આંસુ મહીં એ આંખથી, યાદી બરે છે આપની —
 જોઈ અહીં ત્યાં આવતી, હરિયાવની મીઠી લહેર.
 તેની ઉપર ચાલી રહી, નાબુક સવારી આપની—
 તાગ ઉપર તારાતણાં જુમી રહ્યાં જે સુમખા,
 તે યાદ આપે આંખને, જે મી કચેરી આપની—
 આકાશથી વર્ષાવતા છે ખજરો દુશ્મન બધા
 યાદી બનીને હાલ જે આઈ રહી છે આપની—
 જ્યાં જ્યાં મીઠાવે હાથ ચારો ત્યાં મીઠાવી હાથને,
 અહેશાનમાં ફિલ સુકતુ, રહેમત ત્યાં આપની—
 ખ્યાલ તણને ખ્યાર કોઈ આફરે છેલ્લી સફર
 ધોવાઈ યાદી ત્યાં રડાવે છે જુદાઈ આપની—
 જીવું નવું જાણું અને રોઈ હસું તે તે મધુ
 જીતી, નવી ના કાંઈ તાણ એક યાદી આપની—
 જીવી જવાતી છે મધી લાખો કીતાબો સામટી
 જોયું ન જોયું છે બને જો એક યાદી આપની—

(કલાપી)

(૨૮૯)

રાગ હરખારી કાંનડો.

મૈં બરોસે અપને રામકે, ઓર નહીં કછુ કામકે,
 જો માગે સો દેન પઠારથ, વારી જાઉં ઉત્ત નામ પે—
 રોઈ અક્ષર હૈ સગ કુલ તારક, બંત દેન સુખ ધામકે,
 સુલસીલાસ પ્રસુ નામ કથાધન, ઓર દેવ સગ નામકે—

(૨૬૦)

શાન્તિકર.

મારા હૃદય જાગના પ્રીતમ પાંખીડા એકલો મુકી ઉડી ગયા
 સુધા સંયોગ છીનવી છેલ્લા નિયોગ વિષ આપી ગયા—
 ચંદ્ર ચુકે ચંકોરીની દયા શી, મેઘ ચુકે મયુરોની દયા શી
 તમ સેવાના લહાવો લેવાના નિયારો હૃદય ખડી અટકી ગયા—
 વિકટ પંથે ભવ રણમાં સયથી ભરેલ ભુલવણીમાં,
 પિયુ અધવચ આમ મુકીને જાણ કેમ દિલે ન આવી દયા—

(૨૬૧)

સતી સરીતા.

જ્યે મેં સ્વાર્થી સકળ સંસાર છે
 જહીં તહીં પ્રપંચનો વ્યવહાર છે
 જહીં તહીં પૈસા તણે વ્યવહાર છે
 માતા પીતા સ્નેહી મિત્રો મહીં માત્ર પૈસા તણે એક પ્યાર છે
 તે જતાં સહુ બહલી જાયે રહે કમ' ગહી માર ગાળ છે....ટેક
 પુણ્ય પર જેમ ગુજે જીમર તેમ પૈસા પર સહુ ગ્રંજનાર છે
 સ્વાર્થી જગથી અળગું રહેવા માંહીં સમાયેલ સાર છે—ટેક

(૨૬૨)

સંસાર નઉકા.

કાના રાકેલ હૃદયે ગગરીયા મયે તો નીર ભરન
 ક્યસે જાઉં ?
 બારા બરસડી મોરી ઉમરીયા,
 જનોખા જેળન અચ્ચાર પતલી કમરીયાં,
 લાખનસેં મર જાઉં મયે તો, પનીયા ભરન કયેસે જાઉં ?

(૨૬૩)

આરુણાદય.

મીઠાં લાગે મીઠલડી તારાં વેણવાળે
 મારા કાળજમાં કાંક કાક થાય થાય જો
 બહાલો મળે બહાલ કેરા છુટકા ભરાય જો
 વારા સમ છે તારી પાછળ હું વેલો થયો જો
 જોનાં મધુર વચન મર્મને જોલાવતા જો
 સરલ રસીક ભાવ હીલડું ડોલાવતા જો
 જોની વાણીમાં મીઠાસ આમ્ય જીવનના ઊજસ
 આજે હૈંડે આવે ભાવનાનો ભરતીઓ જો
 વાતે વાતે વીવી બહાણુલાં જો
 બહુ તાણ્યે તુટી જાય ભર્યાં પાણીકાં સુક થ
 છોગાળ્યાં તમે મનના મેલો આમળા જો

(૨૬૪)

પંભળ કેસરી.

પુરી આશા પ્યારા તારા પ્રેમમાં
 સમ આશા આજે મારા નેનમાં
 મહુ મુશ્કેલ ધર્મ સાચા પ્રેમનો
 કહો તો આપું પ્રાણ પ્રેમમાં
 જેને વીતે તેજ બાણ આ ગજામ
 કદે દીલની લાગી જવાલા પ્રેમમાં
 મનમાં આવે છે કે જંગલ હું ખલું
 બની દીવાની દીનદાર પ્રેમમાં.

૧૧૭

(૨૬૫)

૨૧. માંડલીક.

કગમે કુટેલા ઠરવાનું છે ના જોક કામરે
મનહાના મેલા લાલચમાં જીળ્યા સર્વે જ્ઞાનરે
રહેવાના જોયાં સર્વે ગામરે
રખડયા રણવગડે જરે ધજજત થઈ લીલામ
નસીબ દેવી તાહરું છે ધારત્રી ભરેલું કામ
રખડાવી નાથે રૂઢી નારરે (૨)
આખર હજામના હજામરે (૩)

(૨૬૬)

શાન્તિકર.

નંદકેલાલા હો મતવાલા કૃષ્ણ કનૈયા તુમી તુહો
ચુરાણમે જન્મ લીયો હય ધેનું ચરૈયા તુમી તુહો
જમનાણમે કુદ પયેઈ જળ નાગ નથૈયા તુમી તુહો
હાથ જોડ નાગન છું જોલી નાગ નથૈયા તુમી તુહો
ળીનરાખનમે રાસ રચો હય રાસ રચૈયા તુમી તુહો
ધંદ્રને જળ કોપ કીયા તબ ગિરિ ઘરૈયા તુમી તુહો

(૨૬૭)

૨૨ગ બીહાગ.

કાહુ કીચીસે દિલ ના દીજે, દિલ દીજે તો સમેજ સોંચકે
દિલ દીજે દિર જુદાઈ ન કીજે—
આંકી બાત કણુ ના સુનિયે સુનકે દિલકી દિલમે રખીયે
મણુજનન પ્રભુ ભલાઈ કરીયે,
થેડસે દિનમે જુરાઈ ન કીજે—

રાગ ગઝલ કનાલી.

ચંચોદા નંદના લાલા, જરા બંસી બજાવી બ
 રસીલા કાન મતવાલા, પ્રણય મત્રો ગજાવી બ,
 કહીને વેદની વીણા, કહીને મર્મ કંઈ ઝીણા;
 સ્વરો આલાપીને તીણા, સુતી સુષી જગાવી બ.
 વિષયના ભાન ભૂતાવી, અજબ ઉરઝુલે જુવાની;
 શ્રવણ પ્રહાંડ ઠોલાવી, ગગન પટને ગજાવી બ.
 જીગર દુઃખ દર્દે હરનારા, પરમ સુખ શાન્તિ ભરનારા;
 જગતને જીતનારા એ, મહા મત્રો સુણાવી બ.
 અચળ પદ દુર્ગા પહોંડનારા, પ્રબળ રિપુ સાથે લહોડનારા
 વિજયની માળ વસ્ત્રાંગે, સખળ શસ્ત્રો સજાવી બ.
 હૃદયની મસ્તીના મોખા, વહોડે કિધુ ત્યજે માખા;
 અલખનાં એ અજબ વાખાં, હૃદય કુંજે બનાવી બ.
 ધાનાવી સૃષ્ટિને ગાંડી, પીટાવી પ્રેમની હાંડી;
 નીચોવી સ્વાથની હાંડી, અભયરસ પીવરાવી બ.
 ભુલાવી ભાન દુનિયાનું જગાવી જાન આત્માનું;
 મધુર મુર્તિ બધે લાગ્યું મને એવું શીખાવો બ
 સુતા ઉઠતા જતાં, કરતા, જગતનાં કાર્ય સહુ કરવાં
 રહે મુર્તિ ખડી ઉરમાં લગન એવી લગાવી બ.
 (વસનજી દયાળજી ગણાત્રા કૃત બહારે વસંત)

રાગ દરબારી કાંનડો.

યુગ્મટકે પટ ખોલ રી તોલે રામ મીલેંગે
 ઘટઘટમે બસે, રામ રમૈયા, ઘટકે બચન મતભુલરી,
 કહવ કપીર સુનો ભાઈ આધુ, આસનસે મલ દોહ રી

(૩૦૦)

સંસાર નહિકા.

સ્થામ કુલે હોડાલા કુંજનબનમે !

કુંજનબનમે મધુબનમે.

લતાએ પુષ્પોકો કુલેમે કયા કુલાતી હએ
પવનકે ઝોડોમે કયેસી સુગંધ આતી હએ
ચમનમે કુમકે શાખે સમા દીખાતી હએ
મહનકો ગોદમે લોકર એહ સબ રમાતી હએ.
બસ ગઈ સાંવરી સુરત એહ નયનમે ?

(૩૦૧)

સાગર સરીતમ.

ખીલી મારા યૌવનની બહાર.

પુલ્યાં ફાલ્યાં આવ્યા પુલ ફાલ

મળયો રસભોગી રસના લેનાર

દેહ લતા આ બય સુકાઈ

રમર શરે રહ્યા દેહ વિધાઈ

હાય મારી છાતી આ બય ચીરાઈ

હાં થાયે અતિ ના સહેવાયે ના કોઈને કહેવાયે

અરે હાય ભવ બયે

(૩૦૨)

રાખે શહાવા.

કુંચલા માલનીઆ પુલોડાં સહેરા આજ બનાબનડેકે સુખાર

આપ નસીબને કંમના બંધાયા

ભાજે કુલોડા સીર છત ધરાયા, નખીલુકા લીલ દેખ લુભાચકા

કામલતા.

પિયુષ આવી કેવી પ્રીતી તમારી
 રહે ભરોસો કેમ મુજ મન
 કે બદલાય ન એવો-આવી કેવી
 કોઈ એક બહાવી નામનો જીએથી જાપ જાપી રહ્યા
 ને એકને તજવાં જરા હીલમાંહીં આણી નહીં દયા
 છતમાં ઉતરતી અધર તરતી એકને તોરખી રથ્ય
 ને એક ઉભી આવી પાસે તોયે કંથ ભુતી ગયા
 પલમાંહીં પલટાઈ જાય એવો-આવી કેવા.

સાગર સરીતા.

હીલું હીલ મહારૂ સમજવો હું તો હારી
 સમજતી હું તો હારી મનાવી હું તો હારી
 નહોતી હું જાણતી નર નયન માંહીં જાહ હશે
 નહોતી હું જાણતી થતાં દ્રષ્ટિ મિત ચોરાધ જશે
 સુરતી મનહારી તારી રમણ નયન પાસ તરે
 રમૂત એક તારી હૃદય માહરૂં જેએને ભરે
 હારે લાગ્યું લાગ્યું નયન જાણ છું અજાણ પ્રાણ

રાગ આશાવરી.

સોર લઈ મીલન ભઈલવા એરી માઇ
 પ્રીતમ હીમવા, બાળે મંદીલરા (૨)
 આવો આવો નાચો સળ સંગડી સાહેલીયાં
 સદારંગ સર અનંત ભઈલવા—

ભજન.

અજરા જરીયા ન બચ ભાઈ વીરા અજરા જરીયા ન બચ
 થોડે થોડે સાથ પીયોરે હેજી અજરા
 કલભુગ કાંટાની વાડ, ભાઈ વીરા કલભુગ કાંટાની વાડ;
 ભેઈ ભેઈ પાઉં ધરોરે હેજી. અજરા
 તન થોડો મન અથવાગ, ભાઈ વીરા તન થોડો મન અથવાગ;
 જરણાંરા છન ધરોરે હેજી.
 સીલ બરછી થયા હથીયાર ભાઈ વીરા સીલ બરછી થયા હથીયાર
 માંછી લાસે ચુદ્ધ કરોરે હેજી અજરા
 ચડવું મેરૂ આશમાન, ભાઈ વીરા ચડવું મેરૂ આશમાન;
 આડા અવળા વાંક ઘણોરે હેજી અજરા
 બેઠ્યા ભગી પ્રહ્લાદ, ભાઈ વીરા બેઠ્યા ભગી પ્રહ્લાદ;
 જરણાંના ભપ જપોરે હેજી. અજરા

રાગ કંશીઝી લાજન.

કર શુભરાત ગરીબીસે મગરૂની કાયકું કરતા હે;
 મુંલા હોકે બાંધ પુકારે, બને સાહેબ બેરા હે.
 ક્રીડી કે પાઉં ને પુરબાજે શેલી સાહેબ સુનતાહે. કર
 બ્રાહ્મણ હોકે વેદ ઉચારે, સંધ્યા સ્મરણ કરતાહે;
 તીન વપત બે રૂનાંન કરતાયું, નહિ સાહેબ મીલતાહે કર
 ભગી હોકે જટા વધારે, લાંબી ભપ જપતા હે;
 કુહ કપટ કુચ્છ મનમે રાખ્યું, યું નહી સાહેબ મીલતા હે કર
 કહેવ કપીર સુનો કામ સાધુ, સીલથીય ધ્યાનભે ધરતાહે
 સીલથીય આન ધ્યાન બીચ, સીલઈ યું કર સાહેબ મીલતાહે કર.

૧૨૨

(૨૦૮)

રાગ ઝીઝોટી.

નાથ તુમ જાનતુંકો સખ ઘટકી, મીતં ભકિત કરે રે પ્રકટકી
નાથ તુમ જાનત હો
રામ મંદિર મીરાદર્શન આવત તાલ બજાવત ચુટકી,
પાયલ ધુધર, રમજુમ બાજવ લાજ સલામો ધુ ઘટકી
ક્યન ધરત મીરાં ધરની વરનેકો, સેવા કરત ખટપટકી
શ્યામિગરામકું તુલસી ચઢાવત બાલ તિલક બીય ટપકી.

(૨૦૯)

રાગ કાલીંગડો.

છંદગી કહેને હયે હુતીયાસે શુજર અને કો,
છ તડપત હયે સલા કાતકે મર જાનેકો.
મલ મરજકા ન હુવા હજરને ધસાસે ધલાજ,
મયોત બાજમે મસીહા તેરે દીવાનેકો.
સેહ ન સમજી કે તુજે પુનલી હયે જલના આખીર,
શમઆ કયુ તુને જલ્યાયા કીસી પરમાને કો.

(૨૧૦)

રાગ છલ્લા મહ.

આહે કીસીકા કર તુ પુરા, વોહ પુરાઈ તેરી પુરાઈ હયે
યા બની આહમ છસને બદી કીઈ, આગે ઉસકે આઈ હયે
બીજ તુ જેસા બોવેગા, બસ આંખી વૈસા હોવેગા.
નેદી મીઠા ફલ હયે પુરાઈ, કડવા ફલ બયે ભાઈ
ફુન્યા હયે એક મીમલે સત ઇસમે જો મુસાપીર આકે રફા
ફોરો એક યા હો દીન, આખર કુંચકી હોરોઈ હુએ

રાગ ઝંઝિલી.

ઝોકળીયું નાનું ગાંભળીયું સા માટે આવે શ્યામ-ટંક.
 પ્રથમ વીહારી પ્રભુ ઘેનુ હતી પ્યારી
 હવે તો વીસારી દીધું નંદજીનું ગામ
 મથુરાની અંદર મણીમય મંદીર
 ધુળથી રથેલા એવા કેમ ગમે ધામ
 કુન્જ નારી કામલુગારી તેનાથી
 લોહાણા લુટી ગયા છે તમામ
 કહે કવી પીંગળ મુરતી મંગળ
 માના મનમાં વસે તો બીજું શું છે હવે કામ

રાગ ભેરવી ગમલ.

નામ જાનેકા ન હો ચાર મેં મર જાઉંગી
 ચાર મેં મર જાઉંગી, હીલહાલ મેં મર જાઉંગી. —૧
 ખુલે બાલોસે સનમ સામને મલ આયા કરો,
 તેરેકુ કુછબી હોયગા મેં શીર પટક મર જાઉંગી —૨
 પડી જાનેકી ખમર હુઈ મેરે હીલમેં શીકર,
 ખાટુ ગી શરે શકર મેં પીરોકુ મનાઉંગી —૩
 તેરી મેની હોસ્તી નારે નાલમકુ ખમર,
 મેરેકુ કોઈ પુછેગા તો સાફ ના મુકર જાઉંગી
 તનકા મયે શીશા કર ઉસમે બર ચુલાબી રગ,
 અશમોકાં પ્યાલા કર મયે બર લર કે પીકાઉંગી. —૪

ગાઝલ.

મનસુરકે પરદેમે ખુદા ખોલ રહા હૈ,
 સુદ રોગે અનલહકકું વોહી ખોલ રહા હૈ
 પદ પદ કે ઇસે બુલ્લદમેં બાતે હયે મુસલમાં,
 કલમાં તેરા શીરદેયકે દર ખોલ રહા હયે.
 બદોને સફીદ આપકાં હય ગેહરે એકતા,
 ઉમ્મતકે યુનાહ મોંતીઓંમે તોલ રહા હયે.
 જબ હુશનકા સૌદા હુવા બાઝાર અજલમેં,
 કિમત હુઈ સુસફી વો અનમોલ રહા હયે
 લખ ચીમતતે હયે સુસુફકે કયા નામ હય શીરી,
 ચે મીમતો મીસરીફી દલી ગોલ રહા તયે.

ગાઝલ.

કબલક ખીચે રહેંગે, કબલક તની રહેગી ?
 કીસકી બની રહી હયે, કીસકી બની રહેગી
 તેરી નીગાહ હયે બાક્સીમ, છ પર બની રહેગી,
 બારછીમેં દિલ હુગા, દિલમેં અની રહેગી.
 તબ આ કે દીલ કહાયા, સાદાયા હમને મરના,
 ચે કયા અબરથી બરસોં, સુબા કની રહેગી.
 મર મરકે છયે હયે, સો ઇન્તેહાં દિયેં હયે,
 અયે બહુમાન કબલક, ચેહ બહુની રહેગી.
 અયે હાંમતેરી સુરત, દેખેંએ ના વો ઠરકર,
 છાંઈ હુલ બે સુહ પર, ચોં સુરહની રહેગી.

(૩૧૫)

વચ્ચા-હરણુ.

મેરો સાંવરીયો નહોં આયો રે-ઘોંસી-
 નહોં આયો નહોં આયો નહોં આયો રે
 મેરે ગાલપે લાલ્લી રહે યુના બાગ બીન માત્રી
 સો મેરી અંગી યાં હવે રશમ બાલી-મેરી ચાલ હાલ
 હયની ગલી.....સા
 મેરી ઉમરીયાં બાલી-સનમને જાણીયા બીના બાલી

(૩૧૬)

કવાલી

કયુ જવાંની યો રહે હો ચાહ માનીકે લીયે,
 પીરીમે રાયા કરેંગે ઇસ જવાનીકે લીયે.—૧
 સુકતા હવે જળ શજર ફેર વોહ હરા હોતા નહી,
 વોહ કહાંની ચેહ જવાંની પીરે ફાંનીકે લીયે,—૨
 આયે રફતા નેહરમે ફેર લખોટ કર આતા નહી,
 પા નહી સકતે ગુજથતા જાંગાનીકે લીયે.—૩

(૩૧૭)

રાગ જાંઘોડી કુમરી.

ધીરે, ધીરે; ધીરે, ધીરે, ધીરે, ધીરે,
 એજ કાહાના બાંસરી. અરે હારે કાંહાના બાંસરી
 ખબખે કાહાના ધીરે ધીરે.
 હર રંગ મધુર મોરસો ખબખે,
 જમનાકે નીરે તીરે નીરે તીરે—એજ કાહાના.

રાગ જલ્લા જાંઝોટી.

પીચુ મીલનકી ખતીયાં સુન આઈ હું મએ રતીયાં
 ઘર છોડા હય દર છોડા હય આજ
 પ્રેમશ્રી લાગી મોહો એ હીલપાર ગઈ હય કતીયાં—
 કંઈ લાગે ભારી લાગે રયામન દુશમન ગની
 મન ગભગવે જીયા અકુલાવે ફાટે છતીયાં....

ગજલ.

ફલકકો હાય ક્યા તીરે સીતમ ભરસાના આતા હયે
 હીલે આશકકો ખીરુમીલકી તરેહ તડપાના આતા હયે
 જુઠાઈમે તેરી સાકી જગરંઠા ખુન પીતા હું,
 મમ રો જેવા જબ હોટો તલક પએમાના આતા હય
 ફરમ ફરમાના આતા હય ન ઉસકો મહેર આતી હયે
 છુતે એ રહમકો મેરે ફકત વરસાના આતા હય

રાગ પીલુ

સન્નનહારે પ્રભુ નાથ હમારે, તો ખીન પતીતન કોન ઉગાદે
 જે ભવેસાગર ભાવ લુલીએ, છીન તોહીસે નહીં ધ્યાન લગાયે
 વાહુકો નાહી લુને ખીસારે, તો ખીન પતીતન કોન ઉગારે-
 ગહરી નદીયા નાવ પુરાની, ધર્મધવન ખીના પાર ન જાની
 સ્ત્રી સનાવન વાલીમ વારે, તોખાન પતીતન કોન ઉગાદે

રાગ ફાફી કુમરી.

સર્ષાં તોરે પધ્યા લાગુ બધ્યાં ના મરોર
 મે જીજ નારી દેખી તેરી ચતુરાઈ, તુને બર જોર કર મોરી
 બધ્યાં જકજોર—તોરે પધ્યાં લાગુ બધ્યાં ના મરોર
 અપની કહત કહુ સુનત મોરી, મોહે ચીતવન હંચે છુતન ચોરસે
 મોરી આલોનસાર પીયાસે કહુ બસન ચલત
 ઘીનતી ઠરવ હરહમ કરજોડ—તોરે પધ્યાં લાગુ બધ્યાં.

(૩૨૨)

રાગ લાવણી.

કાલી વટા કોમલ બન છાઈ, મહેલોમે તડપ રહી ખ્યારી,
 સુનો આશાહકા અબ આના, પીતમ મત જા મએ ખાના
 મોકો ખીના સીંગાર નહી ચયના, વોહતો રોતી સદા દીન રયના
 કર કર બીજલીયાં લગ્ને, હપરસે બાહલ ગરજે,
 મોરી સંગકી સયેલીયાં લરજે, સખી છાયા અંબર લરપુર
 પીયા હયે દુર સખર કર નારી—મહેલોમે તડપ રહી ખ્યારી.

(૩૨૩)

રાગે પીલુ કુમરી.

તુ ન કુમલા જીયરવા તુ ન કુમલા જીયરવા ઓ પીતા મોરા
 તુ મરે દુખસે હમ મુખ પ્યા કુલ તુ ન કુમલા જીયરવા
 અતીથન બેડકો લાઉ કર જોડું સીંગરે હાડ ચકરવા
 બન બન જલિ હાડ લાઉ સારે કુડું નગરવા
 જીન પરીયનમે દેખ બાલુ હાડ ચાહુ નગરવા

રાગ દરબારી કાંનડો.

ક્રીશ્ની મસતકે આનેકી આરજુ હયે
 કે સાકી લીએ સાગરે મુથક જુ હયે—૧
 સમાયા હયે જબસે તુ આંખો મે મેરે,
 જીધર દેખતા હુ ઉધર તુંહી તુડી હયે—૨
 નીકલ જાવે જી તેરે કદમોંકે ઉપર,
 એહી દીલકી હસરત એહી આરજુ હયે—૩
 સવાયા હયે નાહક હમે તુને જાલેમ,
 એ ધનસાહ અલલાહ કે રૂબરૂ હયે—૪

(૩૨૫)

ગજલે ઇશક.

આંખો જો તેરી અયસી કાતીલ જીધર નેગાહ ફી આતી હયે
 તેરા તયવવુર દીલમેં મુઝે નીંદ નહી આતી હયે
 હમર હોઠી રંગ સાવરા ચાલ ચલે પલકાતી હયે
 ચીત્ત સરખી પલત્રી કમર ચલનમેં બલ ખાતી હયે
 સારી રચેન મયે તુજસે જંગા નીંદ મુઝે નહી આતી હયે
 આજી હગની ગલે લગ જાની દીલખરકો કયું તરખાતી હયે

(૩૨૬)

રાગ અમાચ કુમરી.

જનમ જનમ જુન માનુંગી તેરો
 જો કોઇ પીયાસે મીલાહે હોરી—જનમ,
 દીનકો રે મોહે ચહેન નહી હયે
 ચલકો નીંદ ન આવે હોરી—જનમ.

૧૨૬

(૩૨૭)

રાગ જલ્લા મઝલ.

નાજનકે બચ્ચે નાજ ઉસે કબુ પીયાર ન કરના
પ્યાર બે કરના તો હુસીયારીમે ખુબ રહેના.—૧
અગર હોવે કડવા લીમ ઉસે મીઠા ન કહેના,
અગર હોવે અપના દુશ્મન ઉસે પ્યાર ન કહેના.—૨
અગર હોવે ઇલમદાર ઇલમ હસલકુ દેના
કમસીલકુ ઇલમ હેકે હુસીયાર ન કરના —૩
હુસીયાર બે કરના તો ઇતખાર ન રખના,
બે કરના ઇતખાર તો ખખરદારીસે રહેના.—૪

(૩૨૮)

રાગ કાંસીયા મઝલ

દરતગીર તું કુદરતને વાલી,
ગુજ વગર કુલ દુન્યા છે ખાલી—
તારા બખશસનો નથી કાંઈ પાર,
ગેળી કાયમ તું છે નીરંકાર—
સુર્ય ચંદ્ર સેવારાની ચાલ
આકાશ કીધુ રંગીન પ્રતીપાલ—

(૩૨૯)

રાગ જોટી કુમરી.

માનુ મએ તોરા જનમ જનમ ગુનવા
કરમ કીયા મોરે દેવર પ્યારે, રે બે ગુન પર લલાઈ બાનુ
ચરન પડુ તોરે મએ પીયા પ્યારારે રે;
બીરન પર સવાઈ બાનુ—માનુ મએ તોરા જનમ જનમ જનમ

(૩૪૦)

રાગ માંડ.

જગમાં શુમાંયો જન્મ જોણે પ્રીત નહીં કરી
 સુખની સુગંધી છે ભરી આ કુલમાં ખરી—
 આય જગતના બાગમાં સુંદર એકજ કુલ
 પમરે છે તે સવજમાં છે પાતાલે સુલ
 કરમાય છે તે નહીં કદી નહીં જાય છે મરી—
 અતી મેઘે સડસે નહીં, જલ વીણુ નહીં કરમાય
 અતી ચહાડી ન તોડસે અતી સુરજે ન મુકાય
 લાગેા સુગો તો વહી ગયા પન તે રહ્યું ઠરી

(૩૪૧)

રાગ આશા.

જન શકે તો નેત્રી કરના આખીરતો હે મરના
 અચ્ચેચી કરણી કર લે ખ્યારે ફીર ન ચોરાસીમે ફીરના—
 ધર જોમન કે પુર જોસમે ધંતના નહીં ઉછડના
 હો દીનકી હે હસમત સારી સાહેબસે કછુ ડરના
 જન બુજ કે રાહે બંદીમે ખ્યારે કદમ નહીં ધરના ;
 જાજે ખુદા જ્યાર અલ્લા રામકો ભવ સાગર હંથ વરના—

(૩૪૨)

રાગ ખમાચ.

મોરા ભયા નહીં માને મયે કહેસે કરૂ,
 મોરા પીથા નહીં આયે મયે કયેસે કરૂ—
 જમસે ગચ્છે મોરી સુન્દરુષ લીનીરે,
 મોરા ભયા અમરાવે મચ્છે કચ્છેસે કરૂ—

રાગ કૌશીક કાનડા.

આવત હાંસી અળ મોહો ફિર ફિર આવત હાંસી
 પંચ સ્વરૂપ મૈં મથકો કુંડલ જલમેં મીન પ્યાસી
 જલ થલ પવન સુપાવક નભમેં કુંડલ બુદ્ધિ કેસી
 સળ જગ ફીર ફીર નાંહી મીંદયો પ્રભુ મૈ થા ઈસ અવીનાશી
 કહત ગનેશ સકલ જગ સુજમેં મયે હું અજ અવીનાશી

રાગ જ્યોતી.

પ્રભુ એક તુજમાં છે આશા હમારી
 નથી અવર કશુ લાલકારી—પ્રભુ એક,
 તુજ પદ મોહોતુ પ્રભુ પાંમવાને સંસાર નાથ ભારી
 મટે હમે અલગ રહીયે એથી, લાલા હાહા લાલા
 વખાંનીએ તાહરી—પ્રભુ એક તુજમાં છે આશાં હમારી
 શીયાલે શીતલ નીરમાં રહીએ ઉનાહલે અગનીને ધારી
 સહજ ઉચેલું આરોગ્ય ન પ્રેસપ આહ વેસપ બાંને સુધારી.

પદ ભજન.

પરીબ્રહ્મ પ્રસન્નિધિર પુરુષોત્તમ પરમાનંદ
 નંદ નંદન જસોદ્ધા નંદન સીરીગોવિંદ
 દીનાનાથ દુખ ભજન ભકત જરા બદન
 જગજીવન જગતનાથ કહો દુખ નંદન સીરીગોવિંદ

(૩૩૬)

શબ કાલીંગડો.

જાએ બોલો ખુશીકે હમકી રૂત ભાગી હમારે અમકી,
પુરી હો મનસા ખ્યારી કે મનકી નેક ઘડી આન અમકી
કરે કરતાર કો શુક કે સીજદે નજર દીઆઈ કરગકી.

(૩૩૭)

મઝાક.

ચહાતે હયે મદદ તેરી હય ચઝહાંન ન હમારે
રખ સાચા તેરા સરયે તુ હર આંન હમારે—
લાભ હમે તેરી સીક્ત અએ શાહે આલમ
લે દાદ હમારી અય કહરહાન હમારે—
હર કામમે તુ નેક ક્તામંદ હમે કર
તેરી મહેર ચહાતે હયે મેહરઆંન હમારે
બાગે હયે ખડે દસ્ત તેરી દરગાહમે લાચાર
આરામ હમે ભખશ હયે પાસબાંન હમારે—

(૩૩૮)

સીધે ભેરવી મઝાક.

કીસ કદર મે બે કરે યાર ભહાઈ તેરી
અક્લ હેરાન હએ મેરી દેખ સફાઈ તેરી—
આફરીન કહીએ મીઆં તેરે મુનવરકે તહી
લખને હસ ખુશીસે તયવીર બનાઈ તેરી—
મયા કરે કીસે કહું કોણ કરેગા આશન
કામમ મુયકેલ હએ મેરે હુકમે લુદાઈ તેરી—

અરૂણોદય.

યદો બે ભારતના સંતાન જગતમાં લાસલ આબાદી
 તમે અંગે ધરો ખાદી
 દેશ ઉદયની તબી નિરાશા હવે બનો આશાવદી -
 વિદેશના તમે મોઢ તબ્યા નહીં કરી દેશની આબાદી
 કંલેક કાળા દુર કરો એ પાવન કર પહેરો ખાદી—
 આ દેશ ભારતવર્ષ છે જ્યાં પ્રથમ અરૂણોદય થયે
 અસ્તાચળે તમ ભાવ્યનો ભાનુ અરે આજે ગયો
 પ્રાચીન કલામંદીર તમારું તેજ હીલુ દેખાય છે
 કારણ તમરી સંપત્તિ પરદેશમાં વહી જાય છે,
 લોકમાન્યના વીરવૃત્તની કાંઈક ધરો ઉરમાં યાદી

સતી સરીતા.

દંભી જગમાંય દલે પૂજાય ફાલી ફાલી લોખા લોકોને ખાય
 પૈસો ન ખોટો મળે ખીસા માંય
 તથાપી દલે કરી સ્વચ્છ વસો ધરી જેન્ટલમેનોની
 માંહી લેખાય
 દંભીથી થાય તે ન ખીજ થકી કો રીતે થાય જહીં મહી
 જાય પાંચે પુછાય ઈજ્જતને માન થેને દેવાય
 ફારસ પુરું અહિં થાસે દંભી બળે સપડાસે
 મરણી રંભા ચેઠાણીને પૂરો અંતર પસવાસે

સતી સરીતા.

ઓ વહાલા વિયોગ કેમ સહેવાસે
 ટકી રહ્યા દેહ તમારી આશે
 સરખા દિન ના ગયા કેઈના ના કહી આપણા બાશે
 દયાનિધિની દયા થકી ફરી પ્રાપ્ત ઇચ્છત ધન થાશે
 ચંદ્ર વિયોગે કુમુદની કહો કેમ કરીને વિકાસે !
 પ્રિયતમ તમ વિણ દેહ કુસુમ આ સુકાઈ જરૂર તે બાશે
 શ્રદ્ધા ધરો શ્રીપતિપરે પ્રિયા સત્વર થાશે
 અધમ કર્મને લીધા ઉગારી તો કુરં સુખપર થાશે—

બચ્ચા-હરણ.

કૃષ્ણ ધર નંદકે આયે સીતાના હો તો અયસા હો
 કર સબ પ્રેમસે દર્શન હુલારા હોતા અયસા હો
 કુદ પાની કે અંદરસે નાગકો નાથ કરલાયે
 ચરણ ફણ ફણપે ધરકરકે ન્યારા હો તો અયસા હો
 તીર ચમુનાકે બા કર કરકે બબાઈ બાસરી મોહન
 ચલધર છોડ વૃજનારી ખ્યાલ હોતો અયસા હો
 કોરવ પાંડવ લડે રણમે જીત અર્જુનકી કરવાઈ
 બચ્ચાઈ લબા દ્રોપદીકી સહારા હોતો અયેસા હો
 ઉતારા ભાર ભુર્મીકી સીધાયે ધામ અપનેકો
 વો શ્રદ્ધાનંદ ફુનીયાસે નીયારા હો તો અયેસા હો,

માયા મોહીની,

વખત પલટાઈ છે જ્યારે બધું પલટાઈ જાય છે;
 અને છે દાસ ભુપતીને નૃપાલો દાસ થાય છે—
 હતો ખોખાર અશ્વેનો ખરો ત્યાં ભુકતા જોયા,
 હતા જ્યાં દાન કરનારા. હું દારા ત્યાં જણાયે છે—
 નથી એ દોષ કોઈનો ખરેખર ખુબી કીસ્મતની,
 હતો જે ભક્ષ સિહોનો, શુગલો આજે ખાયે છે—
 બધી જાહોજલાલી આ, કિંવસ જે ચારની ગાણી
 બની મગર માનવ તું વૃથા શાને પુલાયે છે—

ગાંધી.

કાસીદા લા દે ખબર ચાર કે આ જાને કી
 જાન જાતી ચલી હીજરમે દીનાનેકી—૧
 આપ આવે ન કબી, ખત ન કેવાખત લેજે
 સેંકડો રાહા દેખાઈ મુઝે વરસાંને કી—૨
 તુ મીલે ગયરોંસે, મએ આંખોસે અપને દેખુ
 હયેકે શહ હયેકે કે બસ જાએ હએ મર જાનેકી—૩
 અએ શબાહા બહેરે પુહા કુછ મુઝે તહખીર બતા
 ઇઆ ઉંસે લાકે મીલા, ઇઆ મુઝે લે જાને કી—૪
 ગીદીયાં જારી પે મેરે, કોઈ રહેમ નહી મુજ પર લાતા,
 જામ તલક અશમો મેરી, પુન હએ બરસાંને કી—૫

(૩૪૬)

રાગ સારંગ.

ખ્યારી કાહે કાહે કરત પુકાર, કોન સવન ખ્યારી અખીયન દેખ
ડરત નીંદરીયાં હાંક માર--

તોપર વારી હમ બચાહારી મીલ કર આરી ખ્યારી બન,
કચુ પુકારી કર કર બારી ખાલીક બારીકી અમાન;
દેખી ભાલી દેખી કાલી કીજે તુને શોરે શાર,
કર બયાં બે શુભા ડર ડર કર ખ્યારી—કાહે કાહે.

(૩૪૭)

રાગ બીહાગ.

તોરે મનકી કછુ ન પુરી હો આશ કાહે સતાએરે
સુખપે સીતમ કાહે કરે જીયમમે સોચ અરે,
પાએ પાએ નાહી જીયાકી આસ, છલમી ચલેના નોરી બતીયા
હામનકી ખરાબ આખ જીન કીયા દીયા ચમક તાબ,
બીજલી છતીયાં તલમલાએ બાનકો જલાએરે
તોરે મનકી એરે હારે હારે તોરે મનકી,
અરે બરે બરે તોરે મનકી કછુ ન પુરી
હો આશ કાહે સતાએરે.

(૩૪૮)

રાગે બીહારી.

ઇસ તન ધનકી રોન અકાલ દેખત નયનેમે મત્તી મીઠાઈ
હાડજલે જ્યેસી ચકડેકી ખોટી બાલ જલે જ્યેસી ઘાસકી પોત્તી
અપનેહી ખાતર મહેલ બનાયા, આપહી બકર જંગલ ખસાયા
કહત કબીરા સુનો મેરી શુધયાં આપ સુવે પીઝે દુખ ગદ દુન્યા

રાગ આલકોષ.

રામ સમર મમ સમર, રામ સમર ભાઈ;
 રામ નામ સુમરત બિન, બુઝત ભવ પાંહી—
 બિનતા સુત દેહ ગેહ સંપતી સુખદાઈ
 ધનમે' કછુ નહી તેરી, કાલ જાન બાક—
 અબામેલ ગજ સુગ્રીવા, પતિત્ત કર્મ કીને;
 સોગી ઉતર પા. પડે, રામ નામ લીને—
 સકર કુધર ચેનિ ભવત, અબહુ નાજ;
 રામ નામ અમૃત, કાહેકુ વિષ બાઈ—
 ભર્મ કર્મ તણ કુકર્મ, રામ નામ લેડી
 ગુરૂ પ્રસાદ જન કબીર, રામ કર રનેહી—

રિત્ત કલ્યાણ રસાસી.

સુતપર પારી જાહે' નામ, રા.
 સબ રાખીયનમે' રાધાણ મહી હયે વારનમે' બડે ચંદા
 સબ દેવનમે' મહાદેવ બડા હયે, તીર્થમે' બડી ગંગા
 સબ ભગતનમે' ભરત બડા હયે, જ્ઞાનમે' હનુમંતા
 ગાંદ્રામનમે' રાસ રચ્યો હયે; નૃત્ય કરત ગોવિંદા
 આપતો બાય દ્વારકા છાઈ હમકુ બતાયો. ધર ધંદા
 પેસ પવાલ કાલી નાગ નાચ્યો, કૃષ્ણપર નૃત્ય કરંદા
 ચંદ્રસખી સજ બાલકૃષ્ણ છળી, તુમ ઠાકોર અમ બંદા

રાગ સોહીની

કલસે તુ બેઠલ હો એ ઈયાર ક્યા તુજે આજાર હએ
 કુછતો હુવા હય બલ્લા જીનેસે બેજાર હય—
 નબજ મેરી હેખ કર કહને લગા યું તબીખ,
 અબતો અ બચનેકા નહી, એથકકા બીમાર હયે—
 હરપર હએ તેરી નેગાહ તકતા હય તુ કોસીકી રાહ
 મુજકુ તો ખતા બલ્લા કોનસા તેરા દીલદાર હય—

રાગ હમીર કલ્યાણુ.

પ્રીત કરવી છે સ્હેલ ઘની પન નીલાવ ણહુ મુરકીલ
 સાચ નીલે જો અંત તલક તો દેજે તારૂ દીલ—
 પંચ તજીને જીવતા જીવત, યુન મરવું પડશે
 એ સઘલું જો સહન કરે નો થાશે તુ કામીલ
 સૈજ બીછાવી કાંટાના તે પર પડવું પડશે
 અમૃત માની પીવું પડશે, વળી ઝેર કાતીલ—

રાગ—માંડ—તાલ—લાવણી.

હુનીયા એક મુસાફીરખાના હય ખ્યારે ના મન અટકાના
 સાંજ સમજ કે આઠ પરે ભૌર કે હય બખાના—
 યુન યુન મીઠી મહેલ બનાયા લોક કહે ઘર મેશ
 ના ઘર તેરા ના ઘર મેશ ચીરીયા રયેન બસેરા
 અત લલચાના દીલ ન હુખાના હરકા યુન ગાના હુનીયા

લુગાર.

લગન કરો મારાં મેહળુન હાં ! હાં !

લગન કરો મારાં મેહળુન

હું તો ચીકાસવાલો છેલ્લે !

કંઈ બ્રેસલેટ બુટો અપાવો,

હીરાનો હાર ઘડાવો;

કંઈ લખો કરોડો હું ખરચું ઝાહરીપર,

જે બને માહરી મોહરદાર....લગન.

હસી હસાવું ખ્યારથી વાહલા હસી હસાવું ખ્યારથી

કેહવું તેમ કરવું પડશે,

કુવોળી પુરવો પડશે;

ડોસુ તેથી નહીં ડરશે,

માઘી મોટર વાઘી નોકર બની જાય જે

માહરી મોહરદાર....લગન.

રાગ ખમાશ.

આજ શામ મોહરત્રીના, બાંસરી બજાય કે;

બાંસરી બજાય કહાંન મોરત્રી સુનાય કે—

હર હર સખ કરત જાત, ગાગર સીર ધરત જાત;

નીર નાર બરન ચત્રો સુધ ન રહી શરીરકી—

બન બન સખ ધુડકે કટાય ડારૂ બાંસવા

નીપજે ન બાંસવોહ બજે ન બેરન બાંસરી—

રાગ પીલુ.

ખુદીકી પરચતી જો ગહેરી રહેગી,
 તો મસ્તીમે કમ ચાહ તેરી રહેગી—ખુદી.
 વળકકુલ કીતોકલ ઉડગી હવાપર,
 મગર ઉચકી દોરી દોહોરી રહેગી—ખુદી.
 નકર આલોમ ઝુલમ કીસે કે તો ઉપર,
 તેરે ઘરમે જળ તક કચેરી રહેગી—ખુદી.
 નકર ઉર્મ દૌલત પે ઇતની મરૂરી;
 ન કીતકી રહી હય ન તેરી રહેગી—ખુદી.
 ફકીરોંકા ચમલા ભરેગા ન જળ તક
 તેરે ઘરપે દીનરાત ફેરી રહેગી—ખુદી.
 અગર દીની દૌલત તુઝકે જો ચાહે,
 તેરી ચરખ ખીચરી ચરેગી રહેગી—ખુદી.

“ ગાથાની તખ્ત-જી ”

નથી દીધાં દુઃખો તમને ન ત્રાસે તમને બાળ્યાં છે,
 અમારાં બાળનો હક દઈ તમારાં બાળ પાળ્યા છે.
 અમારાં દેહના દઈવત નીચોવી તમને અરપર્યાં છે
 કરાવી પાન પયનાંને જીવન તમને સમપર્યાં છે.
 અરે બો હીંદના વારી શું બદલો એહ આપો છો,
 બનાવી ચર્મના બેડા છરાથી ગળાં કાપો છો.

રાગ જુદલા ગઝલ.

દીના નાથ હયાળ નટવર હાથ મારો મુકશોમાં
 હાથ મારો મુકશોમાં હાથ મારો મુકશોમાં-દીના
 આ મહા ભવસાગરે ભગરાન હું ભુલો પડ્યો છું
 ચઉદ લોક નિવાસ ચપલાકાંત આતક મુકશોમાં-દીના
 જોય ઈશ્વર આપની સાધન વીસે સમજું નહીં હું ;
 પ્રાણ પાલક પોત બેઈ શબ્દ આખર મુકશોમાં-દીના.
 માત તાત સગા સહોદર જે કહું તે આપમારે
 હે કૃપા અમૃતના સરોવર દાસ સાડું મુકશોમાં-દીના.
 શંભુ કેશવલાલનું છે ચરણ હે હરીરામ તારૂં
 અખીલ નાયક આ સમય ખોટો મસે પણ મુકશોમાં-દીના.

રાગ લીમપલાસી.

આજ મારી ઉમેદ પુરી પાડજે દાદાર;
 તુમમાં આધાર મની છું લાચાર.....આજ.
 જહાજ મુજ ઉમીદનું તુફાને ધરક છે ખુદા
 લે તું મુકાન વારે હાથ;
 તનથી, મનથી, ધનથી, અ. જીવ કુબતો ઉગાર....આજ.
 પ્યાર સોહલનો સદા દીલબની સાર છે,
 ધરકનો છે એજ હાલ;
 છું લાચાર, વાર, માર, ફુઝ તું નીવાર

(૩૬૦)

જુગાર.

જુવો જમાનો આજે કેવો આયો છે ઉધો !
 જુવાનોને લટકાવીને પરણવા માગે જુદે !
 એને બનાઈ હું જુબ જમાઈ તું થા દીકરા હુશીયાર
 ચાલાકીથી બનાવીને જીત જર જેવી મોહરદાર
 બસ જર મલે બેરૂ મલે, ઉગીદ મુજની તો ફલે
 જુદાઓ બેઠને જલે ફળેતી થાય હલ બહાર—

(૩૬૧)

મમીલા.

રે મમ નાથની તે સાથ, રહું કેદી ફરી હું
 આઠોન રાતના કલપાતથી તો જાણું મરી હું
 નવલ છું નાર હું આ વાર કરી ઉપકાર રે મોસાર
 સુખ સંસાર કે અપાર રહું સુખમાં ફરી હું
 જીવન હાર પ્રાણ આધાર ને પ્યારથી હરવાર
 આ દગ દારથી ચોઠાર નીરખું હર્ષ ભરી હું

(૩૬૨)

જુગાર.

ગાવો ઉમંગ ધરી હલી મલી જુથ થઇ ચમનમાં
 સુખારકબાહોની
 આબાહ-જુથ જુથહાલ-રહે-અમર-ખીટીય રાજ
 ખીલી કહી આજે શુભે ચમનની
 ભલે પથાર્યા આજ રંગ ગાવોજી—
 ચંગ જોરાસ્ત્રીયન માંગે દુવાં એજ
 રહે સહા આબાહ હલી મલી સાથેજી

જુગાર.

ખ્યાસં માહસં કરી ખુહાર, થયો લાચાર થયો બેચાર
 બની ગાફીલ શુભાવી જર, થયો બદકાર થયો ગમખાર—
 કહો ક્યાં તે સઉ માલોજર ગયું થઇ શુભ અથ પરવર
 ઓસીયાલો થઇ ઓળું મુજ હાથ આવી લાગી તે વાર
 ભુરું આ ધામ કરીબહનામ, કાધો મને પુર પાયામાલ;
 સેતારો સીદા કરે સીવમ, મારું પોકાર ઢાઢાર—
 રૂકવ રૂપીક એક કાઉચની કુમક પર ઓસ્તવાર;
 રહ્યો આજ તકતો રહેમી રબ રહેમ દેખાડ કીરવાર—

રાગ પહાડી માંડ.

બલાઇ કર ચલો જગમે, તુમારા બી સલા હોગા
 નેકો બદ કીયા જયસા વયસા ફલ સદા હોગા—
 સતારે હો ગરીબોકો ન ખાતે ખોદ માલોકકા
 કણી કોઇ જુલમગર દેખા, પુલા ઓર પુલા હોગા
 ખુદાકે હયે સલી બદે બનો મત ખુનકે ખાસે
 છુરી જલવાદ કે નીચે તુમારા ખુદ ગલા હોગા
 સમજકર જાન અપનીસી દુખાવો મત કીસીક દીલ
 જાવાવેગાં તુમે બેશક બે ખુદ તુમસે જલા હોગા
 ફરવલ અપની હો હરદમ, અદા કરતે રહો ફકીરન
 મજા હવસેમે પાતે હો વોહી એક દીન બલા હોગા

ગઝલ બીહાગ.

વાખ ઉરકે દેખનેકી ન લાયે ચલે ગયે,
 કયા કયા પરિ જમાલથે આયે ચલે ગયે—
 દારા રહા ન જમનશીકદરયા ખાદશાહ
 વખતે જમીયે સેંકડો આયે ચલે ગયે—
 આદમ રહા ન કોઈ પયગમ્બર રહા નહીં
 વોહલી ઈસી જમીમે સમાવે ચલે ગયે—
 આલમ આ ચેહ ઝુઝીયાંકા યુસુફી આહમે
 રૂકકે હજાર ખ્યાહકે આયે ચલે ગયે—
 દેખા નજીર મયને ચમનકે જો આપકો,
 મહેદી લારે જો હાય દીખાયે ચલે ગયે—

રાગ આશાવરી.

મઢીમેં સીલે બના હે ભાઈ
 એક દીન બેશક આખીર બના
 મઢી પુછે કુંવારસે, તું કયા ગુટે મુજકો,
 એક દીન વખત એસા આવેગા મેં ગુંગી તુજકો—
 કપરા પુછે ફરલસે તું કયા સીવે મુજકો,
 એક દીન વખત એસા આવેગા મેં લગેન લુંગી તુજકો
 લકરા પુછે મુથારસે તું કયા છીલે મુજકો
 એક દીન વખત એસા આવેગા મેં જ જલાઉંગી તુજકો
 મઢી એધન મઢી બીછાવન મઢીકા શખ સલોના હયે,
 કેવું કબીરા સુન ભાઈ સાધુ લહંગીમેં રહેના બેઝ હય—

રાગ આશાવરી.

જુને જીગરકે પીતી હું બસ ગમમે તેરે ચાર
 ચહરે ચમનમે ફીરતી હું બસ ગમમે તેરે ચાર
 મયેં ચુપકે ચુપકે રેતી યું આંસુ બ્યાસે ધોતી
 વો ક્યાં ગયો મેરો મોતી મોતી બીના ના સોતી
 બસ ગમમે તેરે ચાર—જુને.

સાખી-દીલ ઉસીકું દીજયે દીલદાર ચાર હો
 ક્યા હીંદુ ક્યા મુશલમાન કહરકાન ચાર હો

મેરી નજર તો તુમસે ગઈ ગઈ
 મયેં પલંગસે નીચે પડ ગઈ
 વો ક્યાં ગયો મેરે ખ્યારે
 મેં અગિન જેસી જલ ગઈ બસ ગમમે તેરે ચાર—જુને.

રાગ આશાવરી.

પતી પૂજ્ય તીરથ સમ માની સેવે સદા જે સંજ રી
 સતીત્વવત્સા પ્રભાવે કાવે દુષ્ટાચારી

પતંગીડે રૂપ ભાળી બમે ભુત્રી બાન ખાળી
 જંપલાવે દીપ ન્યાળી બળી સહે દુખ ભારી—

સાખી-શીખ કચોટી સી તણી પરખે કસવાં વાર
 ગુણી અવગુણી પુરૂષનો વીગતે કરે વીચાર

તજીને મોતીનો માળો સેવે સદા સુખી ડાળો
 અરે પડતીના ચાળો રૂવે રૂવને સંભારી—

ભજન.

(શીઠ કલપાવો સવાવો એ રાક.)

અવતારી એ ગીરધારી તમ પરવારી હો સુખકારી સુંદર રથામ
 વૃજનારી શર્વે વીસારી લેછે કુંજ વીહરી નીત્ય તમારા નામ
 પાવાથી ગાવાથી શાને શમજવાથી નાવાથી જમનાના નીર
 ઝટપટ બોલાવાથી વશ કીધા જાવાથી ખાવાજી એ રીને ખીર
 માધુવનમાં ગોપનમાં સુનીજનમાં અંગનમાં ઈશ્વર

દીઓ છો આપ

દર્શનમાં પર્યનમાં મધુરી સુખલાંવનમાં તનમનના

ટાળો છો તાપ

બળમાંથી કળમાંથી છળમાંથી જળમાંથી હાથી

રાખ્યો હુશીયાર

તળમાંથી થડમાંથી કૌરવના ફળમાંથી પાંડવોનો ઉધાર

સુખકરવા હુખહરવા ફરીન અવતરવા રંકની સુલુએ રાવ

કુવશર્મા ચીત ઠરવા જમડાથી નહી ઠરવા ભવતરવા

ખીંગળના પ્રાણ

(૩૭૦)

રાગ કાલીંગડો કુમરી.

એરી એરી જવાકો લે આરી. મનકો હય અચરજ

ખતીયન સુનકરે

દીવાના બૌરાના મસ્તાના, સીયાના—એરી એરી

શુન શુન અખીયન વાકા મોહિ દીખલા

સુન સુન પલછીન દેરી ન ભગા

લે એરાગ નીલ ગલાંચન ભલકત મુદત માલ બલકા

સુંદર દેના જુના લેના કેનસા હય સોદા.—દીવાના

૧૪૭

(૨૭૧)

મહાત્મા તુલસીદાસના દોહા.

સત્ય વચન ને દીનતા પરસો ભાત સમાન,
બેટલેથી હરી ના મલે, તો તુલસીદાસ જમાન
તુલસી આ સંસારમાં, ભાત ભાવના લોક;
અમસે હીલ મીલી ચાલીએ, નદી નાવ સંજોગ.

(૩૭૨)

દોહા.

કહાં કાશી કહાં કાશ્મીર, ખુરાસાન શુજરાત,
તુલસી એસે જીવકું, પ્રાલબ્ધ લે ભાત.
તુલસી પંછી પીનેસે. ઘટે; ન સરીતા નીર;
ધર્મ કીચે ધન ના ઘટે, સહાય કરો રઘુવીર.

(૩૭૩)

દોહા.

તુલસી ગરીબ ન સતાવીએ, જુરી ગરીબકી હાય,
થુવા દોરકે આમસે લોહા ભરમ હો ગાય.
શમ નામ સખ કોઈ કહે ઠગ ઠાકોર ચોર ચોર,
વિના પ્રેમ રીએ નહીં તુલસી નંદ કીશોર.

(૩૭૪)

દોહા.

તુલસી નીચે જનસે, બને ન ઉચો કામ,
મહતે નગારા ના બને; થુવા કેરે આમ.
તુલસી તકપ ન છોડીએ, નીચે લીજે નામ;
મનુષ્ય મંજરી દેવડે, કયું રખેઓ રામ.

૧૪૮

(૩૭૫)

હોહા.

તુલસી વળમેં બનીયો, બડો ગરીબ નીવાજ,
મોતી કલુ મોંઘા સોંઘા કીયા અનાજ.
તુલસી સમય વહી ગયો. બણ્યા નહોં જુગદીશ;
જનની જલુતા નાડ કટી તે કયું ન કટાએ શીય.

(૩૭૬)

હોહા.

જોકે થડી આધી થડી આધીમે પલુ આપ
તુલસી સંજવ સંતકી કટે કોટી અપરાધ.
ચલતી ચકી દેખકે, દીયા કળીરા રોય;
દો પડ ભીતર આપકે સાળીત રહઃ ન કોય.

(૩૭૭)

હોહા.

હયા ધર્મકો મુળ હે પાપ મુળ અલીમાન,
તુલસી હયા ન છોડોયે, જખલગ થટમેં પ્રાણુ
આવ નહીં આદર નહી, નહીં નેનમેં નેહ;
તુલસી વા ઘર ન બાધ્યો, મર કંચન બરસે મેહ.

(૩૭૮)

હોહા.

આવ હય આદર હય નેનમેં હય નેહ,
તુલસી વા ઘર બાધ્યો, મર લાલા બરસે મેહ.
તુલસી સીતારામકું રીઝ ભલો ખીજ;
હલટા મુલટા વાવીઓ, જયું ખેતરમે ખીજ.

૧૪૯

(૩૯૯)

હોહા.

તુલશી વશીકરણ મંત્ર હે, વજ્રયે વચન કઠોર,
મીઠી મીઠી બાવડે, વશીકરણ નહીં ઓર.
કૃષ્ણ કૃષ્ણ સખી કહે અભોધ્યાકે સખ કોઇ
તુલશી ક્ષોજમે આચકે કયા રામસે બેર હુઈ.

(૩૮૦)

હોહા.

બેર મુગટ નીચે ધરો કીટ મુગટ ધરો શીશ,
ધનુષ્ય બાણ હસ્તક ધરો તા તુલશી નામે શીશ.
કહા કર્ણુ છખી આજકી કાલે ખીરાબે નાથ,
તુલશી મસ્તક જળ નમે, ધનુષ બાણ લો હાથ.
કીન મેરલી કીવ ચંદ્રીકા કીવ જોખીયનકો આથ
આપને સમવકે કારણે, શ્રીકૃષ્ણ કાચે રણનાથ.

(૩૮૧)

જીગાર.

તું ગમ નાં આ ખાવીંદ માહરા, પાચે લાગે વારી નાર,
માંચે વારી નાર;
માંચું ફકત પ્રીત તુલની નથી બીજી કંઈની ફરકાર—
જરીયાણુ શું હીશા : છે, અચે માશા જરયાન;
જોયું બે સર્પસ્વ હવે, ને અલાગે વારી નાર,
મોહબત સોહબત મુખી ગણાચે તેથી બહેવર બીજું શું થાય;
જર તુજને છે જરૂર બેજરૂર લઈ જા તું માહરા લીલદાર—

પદ બજન.

કર્મનકી ગતી ન્યારી અહો પ્રભુ કર્મનકી ગતી ન્યારી
 હાબર નીર ભયો અતી સુંદીર સમુદ્ર કરી દીધો ખારી
 બગલાકું વાલે રૂપ દીધો અતી કોયલ કરી દીધી કારી
 બડેબડે નેન દીધો મૃગનકુ વનવન શીરત હુખારી
 ગંડું રાજા રાજ કરને હે પંડીત શીરત લીખારી
 સુંદીર નારીકું વાંઝણી રાખી મુંડણ જણી જણી હારી
 શુણીકા નારી મજમલ પહેરે પતીવૃતા ફીરે ઉધારી
 લોભીકુ વાલે ધન દીધો હે દાતાકુ ન મીલે જવારી
 નાગરવેલકું નિશકળ કીધી બહુ ફળ કીધાં તાળી
 સોનામે' તો સુગંધ નાહી કરતુરી કીધી કારી
 બાધ ગીરાં કહે પ્રભુ ગીરધરના શુભ ચરણકમલ બલીદારી

ભજન.

શા માટે તું બજતો નથી, સેહેએ સીતાનામરે;
 આ કાયા તો તારી નથી હાડકાં ને ચામરે;
 તેમા તે શુ મોહી રહ્યો છે, ગાફલ શુભામરે
 પાંડવેના પ્રતીજ્ઞા પાળી દ્રોપદીનાં ચીરરે;
 સુદામાની વેળા વાળી ઉગાયો પ્રહલાદરે—
 રાવણ સરખા રાણા હત', સોગા સરખાં ધામરે;
 અવાલક્ષ જેના પુત્ર હતા, તેનાં નથી ઠેકાણા હામરે—

૧૫૧

(૩૮૪)

ભજન.

બારહસ.

(નાથ કેસે ગજકો બંધ છોડાયો—એ રાગ)

નાથ કેસે દ્રોપદી કે ચીર બઠાયો
બારો દેખ સળી બીસ માયે—
કોરવ પાંડવ મીલ આપ સામે જીવા મેલરમાયે;
વાર કપટા પાસા સકુની પાંડવ રાજ હરાયે—
દ્રુપદ મુતાકો બીસ ત્રાસકે નગન કરનેકો લાયે
દુવારકા નાથ લાજ રખ મેરો તુમ બીન કોન સહાયે—
દુસાસનને પકડ કેસે ચીર અંદન સેટયાયે;
ખેચન ખેચત અંતન આઓ અગર ઠેર લાગાયે—
ભીરમ કોર્ણ કર્ણ દુર્યોધન સખ મનમે સરમાયે;
બ્રહ્માનંદ જીવકે હરીપાલક તીનકો કોન દુખાયે—

(૩૮૫)

જીગાર.

સઉ બાજુ આય જગતમાં; તોળી એ પડી બીજ રમતમાં;
ઘસડાયો એની સંગતમાં રે—
લાખ તણા બે લાખ કમાવા, કોશલી ભરીને ભારી
ઢાવ ઉપર ઢાવ ખેલવાંજ હારે ગતી એવી એની ન્યારી—
ભલે મોટી ખોટો ખમે, બહનામી સંસારમાં;
હાર્યો જીગારી વધુ રમે, રેસ સફા જીગારમાં—
જીગદુ રમવાં હાર્યો પાંડવે ખોશુ ઘર ધન નારી
એવી સજ્જનો; વલ્લે એ લખને જખમ એના છે ઠારી—

રાગ આસા ગોહો.

ગર્વ કીયો સોઈ નર હાર્યો, સીયારામજીસે ગર્વ કીયો,
 ગર્વ કીયો નાના હિસ્સયકસ્યાપુએ, નોર વધારીને માર્યો;
 હાંહારે પ્રભુએ નોર વધારીને માર્યો—સીયારામજીસે
 ગર્વ કીયો લંકાપતી રાવણે, હથ મસ્તક છેદી કાર્યો;
 હાંહારે પ્રભુ હથ મસ્તક છેદી કાર્યો—સીયારામજીસે
 ગર્વ કીયો શ્રી રત્નાગર સાગરે નીર ખારો કરી કાર્યો
 હાંહારે પ્રભુએ નીર ખારો કરી કાર્યો—સીયારામજીસે
 ગર્વ કીયો ચક્રવા ચક્રવીએ, રેન વછુટ કરી કાર્યો
 હાંહારે પ્રભુએ રેન વછુટ કરી કાર્યો—સીયારામજીસે
 ગર્વ કીયો અજનો કેરે પુત્રે, પાંવ ખોડા કરી કાર્યો
 હાંહારે પ્રભુએ પાંવ ખોડા કરી કાર્યો—સીયારામજીસે
 ગર્વ કીયો સિંહલદ્વીપકે સિંધીએ, બાલ વાંકો કરી કાર્યો
 હાંહારે પ્રભુએ બાલ વાંકો કરી કાર્યો—સીયારામજીસે
 કહેવ કબીરા મુનો બાઈ સાધુ ચરણે આન્યો તેને વાર્યો
 હાંહારે પ્રભુએ ચરણે આન્યો તેને વાર્યો—સીયારામજીસે

રાગ અમાથ હોંદરો.

જમના કીનારે કાહના બંસરી બજાવેરે,
 બંસરી બજાવે કાહના બંસરી બજાવેરે—જમના
 બંસરી મુનવ મોરી મુલ ગીસરાનો,
 સ્ત્રીવળન હેવ હો દીખાઈરે—કાહના બંસરી.

ભાજન.

કોઠ કિન એસો પ્રાણી આવશે, મારા હૃદમાં ચાલેલ,
 મિત્ર મળ્યા અહુ પ્રકારના; ભેર કોનું ન ચાલેલ—
 આસમાનથી ફેાળું આંચું બેધાં દશ દરવાજાલ,
 નગરી હતી તે છુટાઈ ગઈ, બાંધી પડે એ રાજાલ—
 ઉંચાંરે મંદીર ઉંચા માલીયા, માથે સોડ વાણી સુતોલ
 કાઠોરે કાઠો એને સહુ કહે, બાલે જન્મયો ન હોતોલ—
 સોલ વરસ કેરી સુંદરી ઉણી હગમગ જુએલ;
 આંચુડે બીંબયો એનો કંચવો; ઉણી મુશકે રૂએલ—
 શોના રૂપાકેરા શાવટા, વિધ વિધના વધાલ;
 જુના હતા તે અલગા મેલ્યા, નવા પેવાને લાગ્યાલ—
 કેના છોડ કેના વાછડ, કેના માઈ કેના બાપલ,
 અંતકાલે જીવ જસો એકલા; સાથે પુનને પાપલ—
 નહિ વરવાને તુંબડું નથી ઉગરવાનો આરાલ,
 જીવનાથ ચરણે અખઈ ભણે, પ્રભુ પાદ ઉતારોલ—

રાગ કાહારવૈ.

ભેગી મોરા રામા તું કાંઠાં ગયોરે,
 કાંઠાં ગયો કાંઠાં ગયો કાંઠાં ગયોરે—ભેગી મોરા
 નાં જાનુ આર ગયો નાં જાનુ પાગ ગયો
 નાં જાનુ જમુનામે દુખ ગયોરે—ભેગી મોરા.

કવાલી કાફી

જગર હય શાન કોપાની તો ગુરૂકી બા શનષુ બાઈ
જટા શીરપે રખાનેરો બરમતનમે લગણેસે
સધા ફલમુલ ખાનેસે, કળી નહી સુકેતી કોપાઈ—
બનો ગુરત પુબરી હય તીર્થ જાત્રા પીયારી હય
કરો વૃત નેમ ભારી હયે બરમ મનકા મીટે નારી—
કોટી સુરજ શશીતારા કરે પ્રકાશ મીલ સાચા
બીના ગુરૂ ગઢ અંધારા, ન પ્રભુકા રૂપ દરસાઈ—
ઇસ સમજાન ગુરૂ દેવા લગા તનમન કરો સેવા
પ્રજ્ઞાનંદ મોક્ષપદ મેવા મીલે ભવખંડકી બાઈ—

રાગ પીલુ છલ્લા.

જરાંરે સમજે ઇસ દુન્યાકો, મુસાફીર સળકો જાના હય
લગાલો ઇશક અલ્લાસે બહો છુરા જમાના હય—
સરેપરખોજ ભારી હય તુજે મંઝીલ કો જાના હય
ખત્ય કુછ પાસ રખ લેના તુજે વહાંકાં છુલાના હય
હય ખાળી ચમન ખાલી, લગાલો પુલકી ઠાળી
ચમન કો ફુલશે ભર દે, હયાં કયાં નબરા હય—
પલંગ કે ચારથે પાએ; પ્રીતેસ્તો લેનેકો આથે
સંભાલકે લે ચલો ચારો હસી ખુશીમે જાના હય—
કહાં નહી, કહાં નાલાં, કહાં સમુદર, કીનારા હય,
કહાં રૂસવમ, કહાં સોશબ, કાફીનકા કયા ખબના હય—

રાગ લોરવી કુમરી.

રામચરણ સુખદાઈ, ભજ મન, રામચરણ સુખદાઈ
 છન ચરનનનસેં પ્રગટી સુરસરિ, ચંકર ગિથ ચઢાઈરે;
 જટા ચંકરી નામ ધરાયો ત્રિભુવન તારન આઈરે—
 કંડકવન મધુ પાવન ક્રીનો, ઋષિયન ત્રાસ મિટાઈરે;
 સો ઠાકોર ત્રિલોકકે સ્વામી, કપટી સંગ મૃગ ધાઈરે—
 છન ચરનકી ચરન પાટકા, ભરત રહે લવલાઈરે;
 સો ખેવટ કોઠરીમે ધોયે, તમ હરિ નામ અઘાઈરે—
 કપિ સુશોવ વાલીકો બન્ધુ, તા શિર છત્ર ધરાઈરે;
 ત્રિપુકો અનુજ વિભિક્ષણ લેટયો ક્ષણમાં લંકા પાઈરે—
 રાવણ મારી રામ હર આયે ઘર ઘર બજવ બધાઈરે;
 તુલશીદાસ આસ ન્હુવીરકી ભાગ બડો છન પાઈરે—

રાગ—માંડ કવાલી.

હઠ છોડ સખી ચલ સંગ મેરે તોહે કાના

આજ બુલાવત હય

ધવતો તુમ બચઠી માન કીયો, ઉતતો મોહન ગભરાવત હય
 નહી તુમ બીન વાકો ચયેન પડત નહી ખાનપાન કહુ ભાવત હય
 મોર મુગટ કહુ નાહી પહેનવ, નહી અંગ મુમંધ

લગાવત હય—

નહી ધેન ચરાવન બચ સખી, નહી બનસી નાહ સુનાવત હય,
 અમસો હીયો તેરો કઠીન ભયે, તોહે લાજ ચરમ

નહી ભાવત હય—

બાકો ભોગી ધ્યાન ધરવ, પ્રભાલીકે નાહ સુનાવત હય

અમસે પ્રભુકો તું ભુલ ગઈ, વોહો વકરીર આફ કરાવત હય

(૩૬૪)

રાગ ભલ્લા જાંઘોડી.

૧૧૯૧ ગાશીર નહો ચક હમ, ચહ દુન્યા છોડ જાના હય
 જગીચે છોડ કર જાના, જમી અંદર સમાના હય—
 બહન નાજુક કંચન જેસા જો લેટે શેજ કુલોપે
 હોબેગા ચક દીન સુરહા, બહન કીડોને ખાના હય
 ગફલેવમે તું કયા સોયા નહી આરામ ઇસ જગમે
 મુનાફીર બેવતન હે તું, કાંહાં તેરા ઠીકાનાં હય—
 નજર કર દેખલે પ્યારે પડી જો મેડીયા ખાંતી
 મય સબ છોડ કર ફાંતી, દગા બાજુકા સોદા હય—
 નજર કર દેખલે પ્યારે, ન કોસે મે કોઈ તેરા
 પેદર માદર ઝનો ફૂજંદ સબકો છોડ જાના હય—
 ન બલા હોયગા પ્યારા, ન બેટા જ્યાર બેટી પ્યારી
 ચહાં કરલે ધર્મ નેકી, ખુદકા નામ સચા હય—

(૩૬૫)

રાગ કલ્યાણ.

મોરી લાજ શરમ રખલે જુગમે પાક જાત પરવર દેગાર
 પબેદા કીયે હી લાજ તુમહીકુ તું હાવા મએ બંદા તેરા.
 જાએ બબએ રીઝાએ પ્રભુકુ રાગ કલ્યાણ સરસ સમજાયે;
 સમસુરન જ્યાર તીન આમતી બ રે સા ની ધ પ ધ રી
સા ની ધ પ ધ

જરા આ તરફ ધ્યાન આપશો કે ?

મોઢેથી વગાડવાનું વાળું.

 સુંદરી ! સુંદરી !! સુંદરી !!!

પ્રિય સાહેબો આ વાળું મુંબઈની અંદર જ્યાં જોયો
ત્યાં દરેક ખેડકોમાં મંદીરોમાં ત્યાં મેળાવડાઓમાં દરેક માણસ
ઘણીજ સહેલાઈથી વગાડી શકે છે. અને હારમોનીયમની
સાથે તે ઘણીજ સુંદર લાગે છે. દુરથી સાંભળનાર માણસો
એમ કહેશે જે કોઈ નાનું ગ્રન્થું ગાયન કર્યા કરે છે અને એનું
સુર ઘણુંજ પ્રીય લાગે છે મોઢે જે સાહેબોને જોઈતી હોય તેને
નીચેના ઠેકાણા ઉપરથી મંગાવી લેવી.

નાની સાઈજ ક્રીમત રૂા. ત્રણ.

મોટી સાઈજ „ રૂા. સાડાસાત

મોટી સાઈજ અંદનની ક્રીમત રૂા. દશ.

—: મળવાનું ઠેકાણું. :—

રાજગોર વેલ્લ લાલ્લ

ઠે. નાનકડાડા-કરાચી.

શેઠ ચેલારામ ચરૂના માળામાં

હારમોન્યમ માસ્તર

નાનાલાલ માધવલ્લ

ઠે. મીડી રોડ-કેરુપ કરાચી

સંગીત બંડારમાટે બહાર ખબર.

તમારા હાંત વપાસો. ૧૦૦માંથી ૬૦ બીમારને પાયોરીયા હોય છે. મ્હોંમાં વાસ માટે, હાંત પર પથરી બને, અવાળુ દાબતા નાજુક લાગે ને અંદરથી પડે નીકળે તો પાયોરીયા થયો સમજવું.

દાકટર વેઈટનું એન્ટી પાયો ડેન્ટલ ક્રીમ અને માફિથ વોશ પાયોરીયા માટે અકસીર છે.

હાંતના ચોકઠા બનાવવા, વગર ઇબ્જે હાંત કાઢવા, અને સડેલા હાંત પુરવા (વિગેરે હાંતનું) કામ મનગમતું મલશે.

વાયોલેટા વાયોલેટા રેઝ.

હરેક બીમારી માટે વીજળીના વાયોલેટ કીરણનો ચમત્કારીક ઉપયોગ. વાયોલેટ રેઝ અમેરીકાનો ઘરઘથુ ઇલાજ છે. ડીએન્ટ્રેશન અને બાપતાલ માટે રૂબરૂમાં મલો અમે સોલ એજન્ટ છીએ.

અમેરીકન ચસમાનું કામ ઉત્તમ છે, શર એન ઓપ્ટીકલ કંપનીનો ઓલ શેલ માલનું પ્રદર્શન હમારે ત્યાં જોયા વિના બીજેથી ચસમાને લગતો માલ નહીં ખરીદવાની ખાસ બલામણ છે.

હરેક રંગ અને સાર્ધજના ચસમા ગમે તેવા નંબરના હમે અમારા વીજળીથી ચાલતા કારખાનામાં ટુંક સમયનાં બનાવીએ છીએ.

અમેરીકન અને જર્મન રૂઢી પર ઘરમાં બચ્ચાએને કેળવવા માંગતા હો તો હમારી 'હોમ એજ્યુકેશનલ સીનેમા સર્વિસ' માટે ખબર કાઢો.

 પટેલ એન્ડ સન્સ,
રૂઢીરૂઢ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરીંગ ઓપ્ટીશીયન,
સદર-કરાંચી.

મજબુત

અને

ટકાઉ.

અમારે ત્યાંથી સાઇકલ, બાબા ગાડી, હાથ
ત્યા પગનાં હિંચા મશીનો જરમની મેડ સાઇકલ,
ત્યા મોટરને, લગતો સઘળો સામાન કીફાયત
ભાવે મળી શકશે. તેમજ પેટરોલ, મોબીલ
ઓઇલ, ગ્રીસ, ટાયર, ટયુબ, બલ્ક, ઇલેક્ટ્રીક
પલ્ક વીગેરે વીગેરે મળી શકશે.

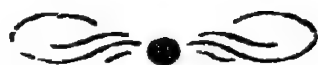

જરમનીના કોર્ડોનેટલ સાઇકલ ત્યા મોટરના
ટાયરની અપારી એકલાની એજન્સી છે.

ધી એલાઇઝ આટોમોબાઇલ એજન્સી,

પ્રોડો રોડ, —કેમ્પ કરાચી —

તમોને ખબર છે કે

અમોએ કેટલાક સદગ્રહસ્થાની ખાસ ફર-
માસથી સદર મધે એક દુકાન ખોલી છે જેની .
અંદર પ્રોવીઝન અનાજ, કરીઆણું, ખાંડ, ઘી,
ઇરાન તરફનો સુકો મેવો. મરી મસાલો ઉપરાંત
મલબારી સુખડ, લોખાન અને કવેટાનો. સોજો
ગુલાબ તથા દરેક જાતનાં સરખતો વીગેરે અમારે
ત્યાંથી કીફાયત ભાવે મળી શકશે. એક વખત
ટાયલ આપવા મજબુત ભલામણ કરીએ છીએ.

કે. અસપંદીયાર ઇરાની એન્ડ કું.

હેકાણું પ્રીટી રોડ,

ફમ્પ કરાંચી.

શ્રી પરમાત્માનેનમ.

સંગીત સમ્રાટ.

આખદાર ગોહર

અથવા

મનગમતા મોતી

(૧)

મારતર અમૃતલાલ.

ગૌરી કુમારકો, આ આ આ આ આ આ.

કોટી ખાર નમશકારહો—ગૌરી.

કારજ સીધ કરહો, હામનકો ભરહો

કૃપાકી દ્રષ્ટીસે, આ આ આ આ આ આ—ગૌરી

આખી—એક હંત દયા વંતહો સુખ કે હો ભંડાર

રીધિ, સીધિ, ચરનોમે ધુમે

તુમહો પતિત ઉધાર

નામકો આધાર હો, ઓંમકો અવતારહો

હીલગીલ ચરનોમે ધુમે મીલકર નાટકકાર હાં—ગૌરી.

(૨)

મહાભારત.

ભારતમે' કયસે કયસે હુવે વીર
 છન્હોંને આન બાન પર છન્હોંને એક જબાન પર વળ સરીર
 કહદી ભે બાત હય, દમકે સાથ ચાહે જમાના હોભય બેગાના
 લાખ બિપત આન પડે, તોબી રખતેથે ધીર—કયસે.
 ભારત નિવાસીકી સ'પતથી દાસી, ગધવો લડાઈ ભિડધમે' તમામ
 હુવે જળ ધર્મ રહિત, કર્મ રહિત, શર્મ રહિત, સારી વિભુતી
 હુધ આખીર.

(૩)

મહારાજ અરોડ.

છોડો અબતોજ મોરી કનાઈ બાંધ
 મોસુ એસી કરે નિકુરાઈ, હોગી તુમસે લરાઈ
 ગગરી ન વાઈ સારી ભીંબઈ—છોડો.
 વાટ ભાટ પર રોકો ન મોહન, યમુના જળમે' આઈ
 રાહતકવ હોગી ઔર સાહેલીન, શીર પર ગગરી ચડાઈ
 અબકી સીખાઈ આઠંગી નાંઈ—સુનો—નિડર કનાઈ.

(૪)

ધંધા સુંદરી.

આખી—ડરવું શું વેહું મોડું ભે એક વેરમાં મરવું મહું—આ....
 તો માત સેવા કરી મરી કાં સ્વર્ગમાંહી ના જવું—હાં.
 કદી શબ્દથી કદી કર્મથી દુઃખના રહું સુખના રહું—આ....
 જન્મમૃત્યું લગ્યું તે લોગવ્યું તે જાણી સહુ ધુળમાં ગયું—હાં,
 હોય જે હરામી નફ્ટને નાકટા
 મોટા થઈ કુલે માઠી સેવના જાણે
 જને તું તારણ દેવ દેહારે
 આંસુડા હાળે આંસુડા હાળે
 નાવે દયા કાંઈ—હોય જે.

(૫)

ધિર દુર્ગાદાસ.

માતા કર મ્હેર લગાર આ અન્યાયતો થાયે
કન્યાથી કશું નવ કહેવાયે, દીકરી દોરો ત્યાં દોરાયે—માતા.
જ્યાં દીકરી બહુ દુઃખણી થાયે, તે ઘર નરૂં સમાન ગણાયે
સુખ જાયે, દુઃખ થાયે, દીન બધુથી તે કંડાયે—માતા.

(૬)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

હારે પ્રેમ સાચો પ્રભુ તણું ધામ છે
હારે સાચા પ્રેમીના બેલી શ્રી રામ છે, બેલી શ્રી રામ છે—હારે.
કાચા જે પ્રમના પ્રવાહમાં તણાય છે
નાવ તેનું ભાંગી ભયકાઈ ભુકો થાય છે
વાલમ વનિતાના વિશ્રામ છે, વનિતા વિશ્રામ છે—હારે.
અંતર બંનેના અંતરમાં સમાય છે
જેમ શુદ્ધ સાકર પય માંહી મળી જાય છે
તે કંપતિનાં અમર નામ છે—હારે.

(૭)

નાગર સક્રા.

અરે છળીલાલ છેડો અલીમાન
ભાવતા નથી કેમ દીલ સગવાન—છ.
સાખી—અલીમાની જન અવનીમાં ખુબ થયાં છે ખવાર
રાવણ સરખા રાયને રામે કીધો ઠાર
હટબ છટબ મુરખી દુસ્થા, લવરી મુકીને સમજબ
નથી જોતું સુને તારૂં જ્ઞાન—છ.

મહાભારત

મસ્ત નહીં અંખિયા હમરી કુછ નયન નહીં હમરે મતવારે
 સુન્દર સૂર સિપાહી નહીં નહીં કાજલસે હથિયાર સવારે
 ચંચલયા ચિત ચોર નહીં મૃગ લાલકો નાહીં લખવન હારે
 ચે શુન હય ધન નૈનનમે ફિર શામ બને ન શુભામ તિહારે.

ધલા સુન્દરી.

જગમાં મીત્ર ખરે અમુલખ છે—જગમાં.
 માત તાતકે લોક પ્રીયાની વાત ન થાય જરી જરી
 સુખ દુઃખ વાટ કોને કેવાય મીત્ર ત્રિલુ હાય મન મુંઝાય
 હૃદય માંય જગમાં મીત્ર અમુલખ છે—જગમાં.

ઉર્વશી પુરૂરવા.

સથુર સખી આ, તરૂમાં ગયો, હાર ગ્રંથાઈ,
 હાર ગ્રંથાઈ મારો હાર ગ્રંથાઈ
 નીકળતો નથી, મન રહું છે મુંઝાઈ
 કાઠ સેરવી તુંજ હું બની, બાવરી બાઈ—સથુર.
 હાર હૈયાનો, તનેજ બનાવીશ, સ્નેહે છવાઈ.
 આ સમેતો મનગી રહી, મનમાં સમાઈ—સથુર.

(૧૧)

અસિરે હિસં.

આવો આવો છયલા મહવા પીલાવું—આવો.

ચયન પાવેજ્યા, મોરે ખ્યારે પીયા,

તોહે મનમે ખીકાઉ બલ બલ જાઉં, સજન બનાવું—આવો.

મયકા પીના હય નેક કરીના. ચાર દીન હય જમાનેમે છનાં

સાચી ખાત તોહે બતાઉં—આવો

આ બે નાબણી સાફ હય, શીશા ખ્યાલા સાફ

મય નીરમલ સાફી બનુ, પીનેવાલા સાફ,

આ જાઓ, આ જાઓ, આ જાઓ, હાં.—

(૧૨)

નઉતમલાલ.

અજર અમર અઘહર બવ વારણુ તું બવ દેવ

જનકે અકળગત શી વારી, મોસારી દેતું પદશેવ

વિપહારી ગંગધારી, વિજય વિજય તું દે—અજર.

જગની અંદર મગશું તું કર. જય ઉમાવર અજમ લીલા વારી

જમ ભયહર અમશ્રેય કર વિધન હરણુ દેવ—અજર.

(૧૩)

ધલા સુંદરી.

આલી મળસે મતી ખીર ઉર ધારીએ આધાર ધંશનો રાખીએ

વાલમ વિલાસી આવશે બહાલી હાં આવશે બહાલી

પુરશે કેડએ ભેટીરે—આલી.

(૧૪)

લિભ પ્રતિજ્ઞા.

નયન મીલાવી ગયા રાજ રસીકા, હા દીવાની ફરંછું
 સરીતાના તટે જેનીહાલી, ધ્યાન તે છમીતું ધરંછું—નયન.
 મનોહારી મુર્તિ તારી, લાગે છે એ ખ્યારી બહાલા
 આવો આવો બહેલા, હા જપું છું હા રમડું છું
 બહાલા દીવાની ફરં છું—નયન.

(૧૫)

ગુલરૂ ઝરીના

શયેર—

શેહેર કરકે મેરા ગુલરૂ ચમનસે નીકલા....
 મરહુઆસે રે જાન નીકલા
 સીતમ ભરે બહુ તું મોપે નાડર
 કરલ કર દેગે દેખેગે જીગરકે
 હારે બે ગુનાહસે કરજાન બાર
 ગરે હારે બે ગુનાહસે કરના નબાર—સીતમ.
 ખંજરે અબડસે દીલભરને દીએ બેહો ઝરકે હુવે ટુકડે જીગરકે
 આનખાન તોરી જાન ખ્યારી શાન હાં—જીટુકડે. [હઝારે]

(૧૬)

નંદ બન્નીસી.

ચંદ્ર વહની નારી, છબી મોહકારી
 જીશુટી ભારી, કામલુગારી—ચંદ્ર.
 દેવ જોઈ ડોલે, માનવી ચા તોલે
 રૂપ જોઈ શુદ્ધિ દે વિસારી—ચંદ્ર.

(૧૭)

પાંડવ ગુપ્ત-નિવાસ.

નામ રટમન રામ ઘટ, ઘટ, રમરણ કર સુખ ધામરે—નામ
હું પાણું નવ રાખ હૃદયે, તજમમત મદ કામરે
સેવીશ સુંદર શ્યામરે ચરણ શરણ વિરામરે—નામ.

(૧૮)

સઉભાગ્ય સુંદરી

આ વિપદ રાત વહી જાયે
સ્વપનાની પેરે પુરી થાયે—આ વિપદ.
કાલ સુખનો ઉદય થાશે
ફિકર જમરદે છોડી દીલ રીજાયે—આ વિપદ.

(૧૯)

ઉમા દેવડો

ભરપુર શુરવીરનાં ગાંધર્વ ગાયે ગાન
સમ શેરીઆ રણધીરને ગણે દેવ કુંવર કાન્હ
જ્ય જ્ય (૨) જ્ય જ્ય ટેકી ગુણવાન
ધન્ય ધન્ય (૨) ધન્ય ધન્ય શુરા ભાગ્યવાન—ભર.
શુરાતન સાચેરે રૂપિમુની રાચેરે
પરાક્રમી કામ ધેનુના સમાન
સદા પ્રભુ પેઠે પાંચે સનમાન—જ્ય જ્ય.

(૨૦)

મદીરા.

અરર ગતિ તારી આ શી ઈંદુ
 બની નીચની હાસી—અરર.
 તજ રાજ ગાદી સેવે મદીરા,
 બંગલા બગીચા નીવાસી—અરર.

(૨૧)

મીરાંબાઈ.

તું તારા બીરહ સામું જોઈરે સામળીયા
 ના જોઈશ કરણી હમારી રેંહાલા—તું.
 ગજને કારણ વાલા પેહલ ધાયા દ્રોપદીના ચીર
 વધાયા રેંહાલા—તું.
 દીંદીળીનારે હંહાલા બાળ ઉગાર્યા પાળજે પત જંગરાયા
 રેંહાલા—તું.

(૨૨)

રમારણુજીત.

શુરે પુછો પાછા ખેલ રમનાર શુરે પુછો પાછા ખેલ—
 શત્રુ સહિત તમે કર્યો ખાંજ્ય કુસ્તીના કરનાર—શુરે.
 અંતરથી, શુ અદકું આયું મારો હૃદયાનો હાર—શુરે.
 મેળવશે જો હરી કરી તો મળશું બીજી વાર—શુરે.

(૨૩)

સફેદ ખુન.

બન મતવાલા સખસે નીરાલા રંગતવાલા ભર ભર પીયાલા
 પીનામ પરનામ આલા લા.લા.જી કમ તક. સાકી તરશે,
 બાહલસે વીસકી બરસે, હાહાહાહાહાહાહા
 રંગ રાગ ઉડા, બેલાગ ઉડા, હાંકાગ ઉડા,
 દે ભર ભર ખ્યાલા, પીનામ, પર, નામ આ લા—બન.

(૨૪)

બુલબુલધ્યાં.

હમે દમ દે કે સચોતન ઘર જાના—હમે દમ.
 સચોતન ઘર જાના બચરન ઘર જાના—હમે દમ.
 છુરી કીસેલુ તફે ફેરી ગલે પર અપને ણીરમીલકે
 જો હોતા બસ મેરાતો ચુમ લેતી હાત કાતીલકે
 ઉલફતકા મળ જળ કોઇ મરબાએ તો જાએ
 એહ દર્દેસર અયસા હય કે સર જાએ તો જાએ
 તેરી ગલીકે સચો સચો ફેરે તુમ નરૂકો આહે રૂઠે જમાના—હમે

(૨૫)

ખુદાદાદ.

આંદ બરના યુશ રંગ હસીન
 સીંગાર ફખન પર જોખન હરી ભરી—
 ખાંકી છએલા સધયા બુલાવે
 રૂપ નીરાલા સરવ ચમન હરી ભરી—

(૨૬)

મહારાજા અશોક.

હું તો શ્રી કામીની દેવી મનોહર અપ્સરા કાન્તા
 જગતમાં ઓષ્ટ હું સાથી રૂપી મુની વેદ પલુ ગાતા
 હજારો સાધુ સંન્યાસી કંઈ યોગિન્દ્ર વન વાસી
 તજી જય ધ્યાન ઈશ્વરનું હમાસ શર્ણમાં થાતા
 પ્રકાશીત અંદ્ર વાહી રચન રચન તલ પલુ અગાશી પર
 રવ હસ્તે અંદ્ર પહના ભર મધુર મધુ હસ્તથી પાતાં
 મૂઢ રમીત જે સુમન જેવું મધુર વાણી બીણા સાથે
 કથા નર મૂઢ મત રાક્ષી નજર વીરે વચી જાતા.

(૨૭)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

આવે ક્યાંથી મધુરી મધુરી સુવાસ—આવે.
 પુષ્પ અપ રિચિત પામ્યું કેા વિકાસ—આવે.
 સચિર સ્વર્ગ તણેા નીકળી પ્રવાસે,
 રદ્ધા પ્રસરાવી સુગંધી ચોપાસે
 પામ્યું તન મન માડું અતિશે ઉલ્લાસ—આવે.

(૨૮)

મહાભારત.

દૂધ સમાન અમોલ કપોત તો હંસ સમાન હયં નંદ હલારે
 કાહન હંસ નિવાસ કરેં નિસ બાસર ક્ષીર સમુદ્ર કિનારે
 શામ ભયે ધન શામ પધારત આપ કે મંદિર ભત સકારે
 લાખ કરે ઉઠના ઉઠના ઉઠને કળ દેત હય નયન તિહારે

(૨૯)

ઈલા સુદરી.

અડકોના મને અનાડી હું હારીતમારાથી હું હારી—અડકો.
 મીઠી વાણી તુજ ઉર ઉછાળે મધુરી બને માની
 છલુ કાઈને છળીલી ક્યાં નાસો, આશી દેવ તમારી—અડકો.
 પ્રીત કરી પાછા શું પડતાં અમર ભોગી કમળ બીડતાં
 મનમાં ભાવે શાણી શાને મક્તની મુરખાઈ—અડકો.

(૩૦)

દુર્ગાદાસ.

જપે સ્વામી પુરા પ્યારે, સુભાગી તે તરે તારે—જપે.
 બલિહારી એવા જન અવનિમાં અવતરે
 સ્વામી ભાક્ષત છે બારી સુખકારી સંસારે—જપે.
 કોમલ કુસુમ ક્યારી, જેવી વીરયશ ક્યારી
 વીરભન જગત ઉદ્ધારે, ઉગારે સુધારે—જપે.

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

ઓ સહિલીરે (૨) સમજ કરીએ પ્રીત
 નથી સહિલીરે (૨) અટપટી પ્રીતની રીત—ઓ.
 બોલો અનેક સુણી બીજાના, બોલ તોળી બોલીએ
 સામાનું ફીલ બેચા વિના; નવ આપણું ફીલ જોલીએ !
 અંતર સામાનું ભાળી, ભરીએ ડગલું સંભારી
 એક હાથે પડે કેમ તાળીરે, કેમ તાળીરે—સમજ.

મહાભારત.

તોરી ધતની ચુંનરિયાને મન બસ કીનો
 મોરી બાંધકે ઉંગરીયા મોહો બાંધ કીનો
 ગિનતી કે હયં ચે નૌ હય તાગે ભાવ બઢા બે ધાવપે લાગે
 લાખ ચીર લાકે ધરૂં સહસ બસન મખમલ
 અતલસ કુછ બી નહીં ધનકે આગે.

ઉર્જશી પુરુરવા.

પ્રેમ બાંમ પીતાં, હરૂં રહે ન હાય—પ્રેમ.
 દીવસે રજની બાણાય, રજની કિન સમ મનાય—પ્રેમ.
 સાંખી—કહેવાની ઈચ્છા કંઈ હૃદયે ઉપજી હોય
 પણ મુખથી નીકળે કંઈ કરે ન બાણે કોય
 કરવા મન હોય કંઈ, કરણી વીપરીત થાય—પ્રેમ.

(૩૪)

સતી દમયંતી.

પ્રિય તમ નળના વહન કમળ શું કમળ નેત્ર પરવારી
 મુજ તન મનમાં અનળ જવાળ હો પલ પળ નળ ઉરધારી—
 પુરણ પુન્ય તારાં સમજ મુગ્ધ બાળા
 રાધાશ્યામ સમી જોડ વિધી જો બનાવે
 અધિક અકારે પ્રિયતન મુજને વિપદ વાહગી શિર પર કદી આરે
 રંગ ભર રસીઆ મુજમન વસીઆ એ પ્રિય તમ હું બની
 પ્રિયા ખ્યારી—

(૩૫)

સતી દ્રૌપદી.

કઠીન છે માયાની જાળ જરૂર જગતને વિષે
 જરૂર જગતને વિષે પ્રભળ એ પુરી દીશે
 શુંલલ શત્રુ હજો સુર ત્ર તે શું ધારે
 વળી વિશેષ વિજય વંત નામના વધારે—કઠીન.
 સિધુની પાજ પ્રભળ રામ ચંદ્ર બાંધી
 તેજ રામે કનક મૃગ માયામાં ભુલ બાધી—કઠીન.

(૩૬)

મહાશ્વેતા કાદરબરી.

મંજરીએ મનડું મોહુરે
 મન ગમતા મહારાજ મારા મનગમતા મહારાજ
 એ શું દીલડું અમ પ્રોત્સુરે—મનગમતા
 સાખી—મનને તો ગમતું ઘણું મુખથી કેમ મગાય
 વીણ પ્રીછયે વીણ પારખે ઘટે માન મુનિરાય
 માગ્યે માન ઘટે નહીં જોવું બ્યાં દાતાર
 મુખે સ્વીકારે પુણ્ય આ ધરે કહ્યું મોઝાર
 અતિ ઉદાર દીલ તમે જોયુરે—મનગમતા.

(૩૭)

દુર્ગાદાસ.

યૌવનનો રંગે રંગાતા આ નેન, અંગે અનંગતું ધેન
કળી કુસુમળી ખીલી-ગુલાબી, અલી સતાવે દિનરેન
મીઠી મુરતીએ ઢીઠી દિવાની, થઈછું ન આવે મનચેન

(૩૮)

પાંડવ ગુપ્ત નિવાસ.

છબ દીખ લાભ-એ રાહ.

પન ગટ ઠાડો કૃષ્ણ કનકયા માધવ મુરલી વાજોરે
નટવર નાગર સુખનો સાગર લાલન એ લટકાજોરે
કાને કુંડલ, શીર મુગટ ખીરાજે મોહનજી મત વાલો-પન.

(૩૯)

ધ્રુવ છાંવ.

સંસાર વામે કોઈરે બલલાવો કહીં સુખીયાજી
રાખલી દુખીયા અઠર પ્રભલી દુખીયાજી
દુખીયા જગતમે જીવાનીયાં, નર નારી યાંજી—કોઈરે.
જુઠી ઉમીદમે, એહ જકડા હએ, જીવડાજી
હુટી ઉમીદતો શીર સહેતા હએ, ખુવારી આજી—કોઈરે.

(૪૦)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

અમે જઈશું, અમે જઈશું, હવે અમે જઈશું રાજ
રસલીલા તમે આવજો—અમે.
આવી મંજરીઓ નિત્ય લાવજો પ્રેમે પરિમલ પ્રસરાવજો—અમે.
મુનિવર અમશું પ્રસંગ પાડી દર્શન દેજો હાડી હાડી
અમ સરખું કંઈકામ કાજ જરૂર તમે કહાવજોતમે આવજો.

(૪૧)

દુર્ગાદાસ.

શરમથી શીદ સુકાઈ મરે, શાણી શરલા રાષ કરે કાં
પધારતાં પ્રિયતમ પ્રીતિના પાઠ પુરા પઢજે—શરમથી
વૃથા વેણુ શાં વહો વેવલી વળી વળી વાદ કરે
અનંગ તહારા અંગ અંગમાં જબરો જંગ કરે—શરમથી.
શીદ ખીખવો ના લજવાએ બાએ બાએ ઝટરે
મનમથ સાથે મળવા માટે ચાલો ચટપટરે—શરમથી.

(૪૨)

અમન અમન.

બલીહારી રસિયા ગિરધારી સુંદર શ્યામ હો
તણ અમને મથુરાના વાસી આવાન બનીયેજી
વાંસલડી વાગી એમ બલુકારા વાગે છે
વૃજ વાટ લાગે હવે ખારી—સુંદર.
વૃંદાવન કેરી શોભા તમ વિણુ અમનેતો
આખે દીઠે લાગે નવ સારી—સુંદર.
જમનાનો કાંઠો આજ ખાવાને દોઢે કાંઈ
અકળાવી દે છે અમને ભારી—સુંદર.
ગોવરધન તોળ્યો તમે ટચલી આંગળી એને
અમપર ઢોળ્યો ગીરધારી—સુંદર.

(૪૩)

બાજીરાવ મરતાની.

સાવા ગુરૂ ગીરનારી દાવા દીન જન ભારી—સાવા.
અત્રી તનુ અવતારી દીગંબર ત્રીપુરારી ત્રીગુણાત્મક મોહમારી.

(૪૪)

ભુલભુલધ્યાં.

ઘટ છાંડો સાવરીયાં મય ભરૂં ગગરી
 ભરૂં ગગરીરે મય ભરૂં ગગરી—ઘટ.
 ગમથી બજરીયા મય લે આઈ હલદી
 મોરે બાલે ભેખન વાપે છાઈ જરદી—ઘટ.
 ગઈથી મય પનીયાં બીસારી ડગરી
 મુએ આતુર તુરકવાને ફાડી ગગરી—ઘટ.

(૪૫)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

પ્રેમ બીજ રોપ્યું હૃદયે, જીવન આધાર મારા, હૈયાના હાર મારા
 પ્યારા પત્ર વારો ભાળી, કુટયાં નવ પલ્લવ ડાળી!
 બીલી પુષ્પે તો હલવાળી (૨) જીવન આધાર મારા
 મદન પડીને પુ'ઠે, મીઠાં પ્રેમ પુષ્પો ચુટે
 મહારી પુલવાડી લુટે (૨) જીવન આધાર મારા.

(૪૬)

માલતી માધવ.

નાનકડી નાચુક નાર હું બહુ નાનકડી બહુ નાનકડી બહુ નાનકડી
 મારા લાલની છું લાડકડી (૨) છું લાડકડી (૩)
 આંખ તણે મટકે પટકું છું લાલને
 નાની શું સમજે બહાલાના બહાલને
 (હું તો બધું એ સમજું છું)
 બણી લોળો ભરથાર તું બહુ માથે ચડી (૩)

દેવચાળી.

(૪૭)

જીવે જીવે રાજજી આ શી કરે છે વેલમ્
 છોડો આવે છે માંસરે બાઇ.
 તમે રાજહું દાસી મહારાજ રાણી જેમે તો થાએ નારાજ—છોડો
 સાખી—લલના લલાટતું દાખવે દાસી તું નવ હોય
 સાચું કહી દે પદમણી પરણ્યા છોકે નોય
 રાખું રાખું રાણીજી સમાન દાસ દાસીમાં વધારું માન
 દીયો દીયો પ્રીતીનું રે પાન
 સાખી—કાચી કદીઆ કુસુમની ભમર વીના કરમાય
 રાણી તે દાસી બની પ્રથમ વતિ નમાય
 જાઓ જાઓ રાણીજીની પાસ સજે શ્રંગાર બેઠા અવાસ
 જેની સેવામાં હું જેવી દાંસ—છોડો

(૪૮)

મીરાંબાઈ.

દેનો શીયરામ મમ ઉર ધામ કરો સબ કામ અનુજ કોલે
 વિશમ કરની દુખદ હરની અમીય ઝરની રદય મરની—દોનો.
 સાખી—જ્યેાં આવ કવી ઉર બસે દીયો ભવીષ્યકો જ્ઞાન
 ત્યો મમ ઉર ઉર બસે પ્રભુ કરો સકલ કલ્યાન—દોનો.
 જ્યેાં શીવ મન માનસ બસે મનહર રૂપ મસાલ
 ત્યોં મમ મન બસકે પ્રભુ હરો સકલ ભય સાલ—દોનો.

(૪૯)

ભુલભુલધંધાં.

કુંવે પાની ન જઇએ નજર લાગે નજર લાગે નજર લાગે—કુંવે
 મયજલ જમના ભરનકો ગઇથી દેખ ઝલકતુરત લાગીરે—કુંવે

(૫૦)

મહાભારત.

ભલો હોગા ગરીબોએ રાખો દયા
 અરે ભરે કમીને મુએ બેહયા—ભલા.
 સમઝાઉં અલી પિંટવાઉં અલી, કરો કરો તુમ મન ચાહી
 કયસી કયસી હીગાધ દિખાધ મુજે અરે ઢેડ જરા નહિ લાજ તુએ
 હુધયે ખતાલા જુતે ગિન ગિન કર મારો—ભલા.

(૫૧)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

અરે સખી ધીમે ધીમે ડગ ભર, ઉતાવળ આવડી આશી
 મિય મુજ દર્શન ખ્યાસી, અરે સખી
 અંતર માફું મારે છે ઉછાળા
 ન હોય ઉછાળા યૌવન કેરા ખાળા
 મંજરી વાળા લાલ લાળળા
 પ્રીતમ તારા નહીં જાય નાસી—અરે.

(૫૨)

ધિર દુર્ગાદાસ.

શ્યામળા સંગમાં સુ રંગમારે, સદા જુલીયેરે (૩) રતિ રંગમાં
 અંગના અંગમાં ઉમંગમાંરે, રહુ રંગથીરે (૩) મિયા સંગમાં
 વિવાહ રૂપાળા, થાશે તો બાળા, રમણું રસીક રસ રંગમાંરે
 પરણી ખ્યારી, પ્રીતી વધારી, ફરશું થઈ મસ્ત મદન જંગમાંરે

(૫૩)

નળ દમયંતી.

જ પુ' નામ સદા ગીરધારી, પ્રભુ વિનંતી ધરે ચીત મારીરે—જ પુ'
 દાશ વણા દુખ દૂર કરીને કષ્ટમા લેશે ઉગારીરે—જ પુ'.

અમન ચમન.

વેઢ વીંટી વીંછ્યાને વાળી મારા વાલમાં
 ઝીલ્યાં ઝીલ્યાં વળી ઝુમલ્યાં ઘડાવો—ઝા હોહોહોહો
 નવસેરો એક મોતી કેરો હાર મારા વાલમાં
 નાબુક રસિક નથડી જડાવો ઝા હોહોહોહો
 રૂમ ઝુમ પગ પાન કરાવો કરના કંકણ સોને મઢાવો
 ઉતમ ઉચું અમર લાવો ઝીકે ભરી કાંચળી સીવડાવો
 લઈ આવો લઈ આવો રસિક રાજ મન ભાવો—વેઢ.

કનકતારા.

આમ મને શીઠ પાપી સતાવે દિલમાંહિ લેશ દયા કેમ નાવે
 બાળકને નિજ સ્વાધીન લઈને લાય દેખાડી મને શું રીઝાવે—આમ
 તજ કુરતા તજ નીચપણું તું પ્રભુ તુજમન કરૂણા ઉપજાવે—આમ

મહાભારત

બિમલ કમલ લાગ લાગ જાગે હાંહાંહાંહાંહાં ધન્ડે
 સખસે રહે ખુશ નસીબ તાગે હાંહાંહાંહાંહાં સચ હય
 ગોવરધન ધાર સકી અળ કટ કર ખુન ભરી
 દેખો સખી ખેલ કરત મોહનકી ઉંગલી
 તન મન કુર્બાન કરે નંદલાલ હાંહાંહાંહાંહાં સચ હય.

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

વિષય તણ બલ્લશ વિષધારી, કરીશ જઈ પ્રસન્ન ત્રિપુરારી
જુઠી આ જગત તણી જ'બાળ, દીસે તું સર્વ આળ પંપાળ
ત્યાગી સૌ ભોગ કષ્ટ કારી (૨) કરીશ—

સાખી—સ્વાર્થી આ સંસારમાં દીઠો નહી ક'ઈ સાર
પુણ્ય પુર્વ સંચય વીના નવ તરાય ભવ પાર
શીયળ વૃત અખંડ તપ ધારી (૨) કરીશ—

સુરેખા હરણ.

પ્રીતી રસ છાંટને છખીલી રહ્યમાં હસી વસીરે (૨) પ્રીતી રસ
તારા પરાગમાં અલી કલી સુ'ઝાઈ ગયો
મધુ પીવા જતાં સખી તહીં સપડાઈ ગયો
મધુ કરને ઉર ધરને, હયા કર શીદ વૃથા દુખ દે—રહ્યમાં,
દુર છે વિકાસ કાળ તે છતાં ફર્યો તો સમજકે ચિત્ત વસ્યો
રસીક કરી, સુગંધ ભરી ખીલાવ પછી રસ ચુસભલે—રહ્યમાં.

મહાભારત.

બસમે' હંચ ભગવાન ભગવકે
કપટ બિના જિસ્ને ટેરા ઉસને ઘેરા—બસમે'.
કસાઈ થાએ એક સદાના ઉસ અધમકા ભાયા બદના
કિયા ચલતા મંદા ધંદા નડર તૂલી નડરેતૂલી નંદા નાદાન

સતી સુહરબાં

શી છાંઈ છટા નહા માંહી અહા
 આગ્નિ ગર્ભ શુભ શાન્તિ થઈ
 ધરણીએ ધરી શીર વરણુ જટા—શી છાંઈ
 મોર તોરથી શોર કરે છે ભેર કરે ધન ઘોર ઘટા—શી છાંઈ
 દાંડુર દોડમ દોડ કરે છે જેમ ખેલે ખેલાડી પટા—શી છાંઈ
 અપળા ખળ પ્રીતિ સમ અમકે વીરહી રીયુ કડકે કડકા—શી છાંઈ

(૬૧)

મહાશ્વેતા કાદંબરી.

પતી વીના પ્રેમદાના મનના પુરાય ક્યાંથી ફેડ
 કહે સખી પુરાય ક્યાંથી ફેડ
 સરજન હારે સરજી જગમાં નર નારીની ભેડ (૨)
 પશુ પક્ષી વન વણ નીહાળો, સુષ્ટી માંહી સઘળે જઈ જાળો
 નાના મોટા જીવ જંતુમાં પણ એવી નથી ખોડ
 રાખી પણ એવી નથી ખોડ—સરજનહારે
 પતી જાળ્યે પાતક સહુ ટળતાં, અખડ સુખડા સ્થેજે મળતાં
 પતી વીના સાહેલી ભવમાં હરાય જીતી હોડ—સરજનહારે

(૬૨)

દુર્ગાદાસ.

ધન્ય ધન્ય છે દુર્ગાદાસ આશ છે ત્હારી એક બળવીર
 કર્મ વીર તેં મરૂં ભુમિનું જાતું રાખ્યું નીર
 સુક્તિ કર જટ મારનાઈની સત્ય સિધુ મહાવીર-ધન્ય
 જાઓં, સિધાવો સુખે બાંધવો ધરી હૃદયમાં ધીર
 શ્રીવર કરશે સ્થાય સર્વેને શરણે રાખો શીર—ધન્ય.

(૬૩)

જગતસિદ્ધ.

એરે મેરે જાનોઃ માલોકે સરહાર,
 યાર કરૂં ખ્યાર બાર બાર બે સુમાર
 સર કટે યા તન જલે અબ તુજ સીવા કુછ ગમ કહિ
 બેક ફન લાસા પડા હયે અઉર હમમેં હમ નહિ
 આબાર બે કરાર લાચારકો તલવાર જલ્લ માર
 યા હુસ્વાર કર બાઝાર મય રહી તેરી ઇન્તે બાર-મેરે.
 કલી આપકે છોડનેસે બન રહે યા નહિ
 લેકીન સનમ બે બાનીયે કે, ઘોર હમસે ખફ્ નહિ-આબાર.

(૬૪)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

માલીકના બાળક સૌ માલીક સૌના શ્રી જગનાથ (૨)
 કર્તા હર્તા સૃષ્ટીના સૌ બાળ એને હાથ
 રૂણાનું બંધે આવી મળતું, આળ્યું નવ કોઈનાથી ખળતું
 જગત માત્ર તેને આધીન છે અનાથના જે નાથ
 નહીં પીંડ આ પોતા વણે પોતાનું કંઈ ન બાળતું
 સૌએ શુભા શુભ કર્મને પોતા વણુંજ પ્રમાણતું

(૬૫)

સયદે હવસ.

એ ગુલ અઉર છુટા મીટી અઉર પાંંગી
 ફાંંગી હએ ફાંંગી ફાંંગી ફાંંગી હય સારા જહાન
 એ સબ જુઠા હય દુન્યાકા ખ્યાલ
 ઘરદર એર જર સર સબ જુઠા હએ માલ-માલ, માગ, માલ.

(૬૬)

ખુનકા ખુન.

ચડતી જવાની મેરી હું મયે દીવાની
 મુવા સોલા બરસકા સીન
 એએએ-મુશકીલશે કટતે હય દીન-નીગોડે
 ચાલી નીગોડીના અંગમે સમાયે-કાસે કહું શર્મ આયે
 કોઈ અંગીયામે હયસર ઉઠાયે, કોઈ પહે લુમે હય શુદ્ધાયે
 સરપર હય ઉદ્ધતકા છન-એએએ મુશકીલશે

(૬૭)

જહેરી સાંપ.

ખ્યારી ખ્યારી હારે મોરે સાજના
 તે હારી છટા કયા ખ્યારી ખ્યારી લાગે
 અરસત પરસત હું મન હરસે દિર બી દરશનકો મન તરશે
 જ્યા લલચાયે મોરે સાજના—તે હારી છટા.
 ઉન્કે અંદાજ પે કુરખાન ખુશ અંદાજ હય બ્હો
 ઉન્કે કદમોપે દિદા હમ દમોદમ સાજહર બ્હો
 માલો જર હુસ્નો જવાનીમે મુજે નાજ નાની
 જન્કે દામનસે લગી હું સળમે નાજ હર બ્હો—અરસત.

(૬૮)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

સખી જઈ સંદેશો કહેજે, મમ સખીને ધીરજ દેજેરે
 અસ્ત થતાં દીન કરેનો નલિની ઉદાસ મન થાય
 અદ્ય પરિચયે ચક્ર પાકી પણ પતિ સુખને નવ વ્હાય
 તનયુ સખીએ દરશન પરનરતુ હું કથમ નામ લઉ નરવરનુ
 સમજ્યા વિણ સુખની આશામાં પામર જીવ તણાય
 વિષય ભોગ આ લોક તણા સા અંત નિરાસ જણાય
 હસી પ્રથમ પરિણામે રાવું, એ વિષય કેમ ચિત્ત પરાવું—જઈ

(૬૯)

મદીરા.

ધીમે ધીમે પ્રાણુ ધરો પગલા, આ તનમનના સરદાર—ધીમે
મદીરા મદીરા મારે હૃદય વશી છે મુજ ચિત્ત ચોરક આ ભરથાર
બળી પણ ધન ધન ધન ધન ધન—ધીમે.

હૃદય રોજ આ તાહરી કોમળ મારી કેળ
સ્થાવર જંગમ સર્વદા મારા ચતુર વસેલ—મદીરા.

(૭૦)

અમન અમન.

નહીં ભાવી પલટે કહીએ નામટે
ખળ ખાંધો સુકિત સાંધો અડધું કાંધે નાહડે—
હોય વનમાં કે ભવનમાં કર્મ જનનાં, નાછુટે
સુખ યોગો કાં વિયોગો ફળ ભોગો નાઘટે—

(૭૧)

લલિત વિણા.

અભાગી હું છું રાજવંશી ખરે
લખ્યાં છે ઘણા દુખ કરમે અરે
સાખી—વૈભવ પુરના રાયનો છું નાનેરો તન
કાકાની ખટપટ ચક્રી મુજ ખંધું આદ્યો વન—
પ્યારા એ મુજ ભાઈનું લલિત ચંદ્ર છે નામ
હોય તો કહું કરગરી રેહું તરત જાઉં તેડામ—

(૭૨)

આંખરાજ હાકા.

ધમ ઘોર ઘેરાયો ધન ભારી, ઝરમર ઝરમર ઝરી વરસાવી—ધમ
ચોગરદમ આકાશ છવાયું દીશા થઈ અંધકારી
ઘડ ઘડાટથી દામની દમકે ધશગતી બલીદારી—ધમ.

(૭૩)

જગતસિંહ.

યાય ગરઠ ગરઠ નભમાંય

ચડી કારમી ઘોર ધન ઘટા કાળશી વીશમ જણાય—

ઉંચા ગીરીવર કેતર અંદર પશુનાં અંદર શબ્દ સુણાય
મહા ભયાનક વૃક્ષ તણો ઠઠ, નીરખી ભયથી ધીર ઉડી જાય.

(૭૪)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

અત્યુત્તમ પદ મિત્ર તણું આ સંસારે સમન્તથ
આ અવનીમાં અન્ય ઘણા જે સુખના સાથી થાય
માતા પિતા ભ્રાતા થકી વળી ગુમે પ્રિયજન સ્વજનથી
જે ગુમેમાં પણ ગુમે તે પણ ગુમે મિત્ર થકી નથી
મિત્ર રતનથી આ ભવજલુની સફર સફર ચર્ષ જાય
સમૃદ્ધિ યૌદ્ધ ભુવન તણી પુરૂષાર્થે મળવી સહેલ છે
સદભાગ્ય વિણ સન્નિમિત્રની પ્રાપ્તિ મહા મુશ્કેલ છે
શબ્દ લધુ પણ અર્થે અધિક જે અક્ષર માંહી સમાય

(૭૫)

જગતસિંહ.

મદ્દ મનમાં ધારમાં, જળ મહીં પથરા તારમાં

પાણી પર કદી નહીં ભીંત ચણાંય

નેરણીથી કદી નહીં વાળ પડાય

ઝેમ તુંથી માન સિંહ નહિં હણાય—મદ્દ.

સાખી—મહાન્ધ રાવણ મારીયો, હણીયો હરણા કંસ

ગોવિંદને ગમતો નથી મનમાં મહનો અંશ—જળ.

મારૂત સુત હુલો કયોં માર્યોં મામો કંસ

અહંકાર નથી સાંખતા હરિ વિવેકી હંશ—જળ.

રમારણુલત.

ઉતમ જનમાં ઝેર પડાવે જર જમીન ભેર
 સંપીલા વસવાં ભયા જ્યાં છે ઠોર મોર
 સહોદર એ વીર પૈસા માટે શીર
 બાઈ સાધમાં એક વીમ પલુ કરે કાલુ ધોળુ—ઉતમ.
 સ્વાસ્થની બાલ પધસામાં પતરાલ
 મસ્ત બનાવે માયા જગમાં લહે પીતા છોર—ઉતમ.
 ધન વાનોને ઘેર રહે સર્વમાં વેર
 રંક બીચારા હળીમળીને રહે કુટુંબ બોળુ—ઉતમ.
 પરને કરે ફકીર પોતે બને અમીર
 દુરજન મનમાં બાણે નહીં જે મોત બેઠું આરુ—ઉતમ.

ભુલભુલઈયાં.

છએલા સુંદર લેના સુન્દર થમ થમ બા
 ન બના બહડ કર શ્રીકરા ધડ કર, ઘર પર ચઢ કર મત ધતરા
 એણ જવાન દેખો જરા મેરી મુઠ્ઠી મે કયા ફુછ ભુલે બાલે હો
 કયા લોલે બાલેહો ગુનમે નીરાલે હો સોંચો બત્તા-છએલા.

દેવયાત્રી.

થશે શાંતિ ત્યારે આ અંતરમાં
 મારી હંસા જ્યારે બીશે પરણી પ્રીતબના ઘરમાં—થશે.
 ખબર આવશે જ્યારે એવા છે દહ પ્રીત પરસ્પરમાં—થશે.
 ખરું કહું મમનાથ હું જ્યારે ભેધ સુતા સુખ સાગરમાં—થશે.

(૭૯)

અશરૂમતી.

જેણે ધર્મ તજ્યો પોતાનો તે મુર્ખ વગર જોડાનો—જેણે
પરમ ધર્મ વણ્યા મરમને મુકી દઈ
વગર વિચારે વટલાય, અરે એ લાણે ઉઠે લડાય—તે મુખ
એક ટેક શીર સાટે મુકવો તે શાને માટે
પામર પુરૂષ પલટાય અરે નર ભવમે હારી જાય—તે મુર્ખ

(૮૦)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

રૂપે શું મન રાચોરે કાયાનો રંગ કાચોરે ભગવાન ભજો (૨)
હાક માંસને રૂધિર ભરેલું મધ્યું ચામડે અંગ
ગંદા ફેલેનો ગર્વ નકામો કાયાનો રંગ પતંગ
ભરૂંસો નહીં સાચોરે, કાયાનો રંગ કાચોરે ભગવાન ભજો.

(૮૧)

ઉમા દેવડી.

જોડી વિષુ જનમ વથા જગ બાલુ
પુષ્પ જેમ સુગંધી વિષુ પરમાલુ
ચપળ કમળ ફળ નયન બન્યાં પણ મહી કીડીની તાલુ
સુંદર અંદર વદન પણ અંદર નહીં નાક નિશાન તેમ પિછાલુ
વિકટ વાટ સંસાર વણી ત્યાં સુખનો એક વિશ્વામરે
મર જંગલમાં મંગલ મારે જોડી છે જળ ધામરે
દે તું દયાનીધી દયા કરીને ભુક્તિ જોડીનું દાન
સકળ સુખ ખાલુ સકળ સુખ ખાલુ—જોડી.

(૮૨)

ચંદ્રાવલી.

ગજરા બેચન વાલી નાદાન એ તેરા નખરા
 નાજ દીખાવે એ અઢા થતાવે
 નેકામે વોહ ક્યસે આવે
 (અરી ચત્રરી નહિ છત્રરી) એ તેરા નખરા—ગજરા.
 પુલોકી ડાલી હયે તેરી નીરાલી આંખોમે હય ક્યસે લાલી
 (કહી લડગધ કહી મરગધ) એ તેરા

(૮૩)

સચદે હવસ.

કીયા કીતીલને દીલપર નીગાહોકા બાર
 મોરી હાએ જાન જાએ, પીયા ખ્યારને પ્રેમકી મારી કટાર
 ગાલમે લાલો કાનમે બાલો સોહે સરપર દુપટા ગુલનાર
 મેરે જોગનપે લાખો હાએ છાઈ બહાર કોન પીયા બીન નીખાર
 છયલા આવો, મન લુલાવો, જાઉં મય નીસાર—કીયા.

(૮૪)

જહાન આરા.

કાંટો લાગોરે સાવરિયા મોસે ગયલ ચલોના જાય
 અપને સહનમે મય અલખેલી
 જોગન ખિલ રહ્યો કુલ અખેલી
 ધુપ લગે કુમ લાયે
 આધી રાતપે મોહલે આયો
 માત પીતાસે કહ નહિ આયો
 ચલત ચલત મોરી પીડલી દુઃખ ગઈ
 સારી દેહ પીરાય.

(૮૫)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

અમ સખી તણા રનેહને સંભારજો રાજ
 બોલ્યું વચન પ્રીતે પાળજો
 આસા પીતાની પાળી ઁહલા પધારજો
 દર્શ લાભ દર્ષ અમ નયનેને ઠારજો
 તન મનના તાપ તમે ટાળજો રાજ—બોલ્યું.

(૮૬)

બજમેફાની.

એ કમર પતલી લચક છબ ખ્યારીરે
 નચના રસીલે ચિતવન મતવારીરે
 ગોરી કલયા નાળુક જૈયાં
 મોરે પિયાકી ચાલ હય ન્યારીરે
 ખુદાને દિલ યહ દીયા લજજતતે વફાકે લીયે
 મીલી હય બાંખ તો હીદારે દિલ રૂનાકે લીયે
 અજબ કયું યહ સહે બાને મુખિત લાકે લીયે
 બસ અબ સંભાડીયે દિલકે જરા ખુદાકે લીયે

(૮૭)

જહેરી સાપ.

નારબકી પતિવરતા વોહી શાહ જગમે
 શાહ જગમે વોહી આબાહ જગમે—નાર
 નારી પતિવરતા બકી પાંકો સ્વર્ગ હય જીતેજી
 લખપે હોગી ફરીયાહ જગમે—નાર
 પાધ જો કરકસા બારી, જીતેજી નરક હય બારી
 સંપત હો સારી બરબાહ જગમે—નાર.

(૮૮)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

શુ' કહું કથનો મારી રાજ શુ' કહું કથની મારી
 હું તો દૈવના ત્રાસે હારી રાજ—શુ' કહું
 પરખી પારી જાતકમેં અર્પણ કીધું મન માફ
 પતિ તજી પરલોક સીધાવ્યા કરી જીવતર મમ ખાફ—રાજ
 ચંદન કાષ્ટની ચિતા રચાવી પતિ સહગમનની આશે
 શુન્ય દેહ મમ સ્વામી તણા પણ ઉડી ગયો આકાશે—રાજ
 અરધુ' મેં સર્વસ્વ સ્વામીને પ્રેમની કફની ધારી
 તજી જગત જન્મલ સર્વ હું પ્રોતે લખું ત્રીપુરારી—રાજ.

(૮૯)

સયદે હવસ.

રંગલી રસીલી નુકીલી શરમીલી ખ્યારી હય અલબેલી
 અલબેલી ખ્યારી હય અલબેલી
 જાઓ જાઓ નહિ સતાવો
 ખ્યારી લટકે મટકે કયા આગ દાલ હય મતવારી
 મોહિના બનાવો સખી, મલ શરમાવો સખી
 નયન સયન લગ્યાવે કાઢે પીયારી—રંગીલી

(૯૦)

નંદ ખત્રીસી.

મળવા આતુર મન રામા
 રામ રામ વરસાવે તનમાં કામખાણુ એકામાં—મળવા
 શાન શાન મરીયાદ ભુલાવી શી વશીકરણી વામા
 મોહની મંત્રે બાહુઈ જંત્રે ખેંચું તનમન સ્યામાં—મળવા

(૯૧)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

અલી ભેળે મનાતી લોળી મેના
 લોળવશે તુજને પોપટલુ શુભે મીઠું બોલી
 અલી ભેળે દેતી અંત બોલીરે—લોળવશે
 સાખી—ત્રેમે પોપટ હાજ હીલની હીલ માંહી સમાવશે
 રૂપ વસંતે માનનીને મહનરાજ મનાવશે
 રસ રાજની રસ રેલ જ્યાં રગ રગ મહી વ્યાપી જશે
 જખ મારી મેના માનશે પણ ખોઈ પાયે લાગશે

(૯૨)

વીર કેસરી.

થવાનું ના થવાંતુ કહે નશ્તુમી કોણુ એવો છે,
 ન જાણુ જાનકી નાથે, સવારે શું થવાનું છે ?
 હતી શક્યા રૂપે અહલ્યા, જગતમાં વાત જાહેર છે,
 ન જાણુ જ્ઞાની ગૌરમે, સવારે શું થવાનું છે ?
 હતા કૌરવ અને પાંડવ જગતમાં મહા બળી ચોદા,
 ન જાણુ ભીષ્મ જેવાએ, સવારે શું થવાનું છે ?
 રમ્યા જુગટું સહુ સાથે, વિભુની સૌ ગયા હારી,
 ન જાણુ ધર્મ જેવાએ, સવારે શું થવાનું છે ?

(૯૩)

લયલા.

મય અંચલ આકૃત હું ફીલના, બડા રયાના બડાદાના
 મય સીધા સાધા હું જીતના ઉતના હું નટખટ ફરજાના
 બડા જંગી હું બડા સંગી હું વાહ વા વોહ લટપટ રંગી હું
 મય ચાહું જીસે બહેકવું કહી ભડકાવું કહી સમજાઉં મય
 અંતર મંતર જંતર તંતર સારી ભરી બાતે મેરી, વાહ વાહ વાહ

(૬૪)

નંદ બત્રોસી.

આવો આવો પધારો ખ્યારી પ્રાણુધાર •
 છે પ્રેમી પતિના શલ્યુગાર—આવો.
 મંગળમય મુખડું આ અમૃતમય ઝરણું છે
 પીતાં તે પામ્યો હું અમર અવતાર રતીમાં રસાળ—આવો.

(૬૫)

સતી સુહરબાં

જાઓજી જાઓ જહાં જાગી આવો દેન
 લીનેનેન, લીનેનેન, લીનેનેન—
 આવો નહિ પાન અધર પે લાલી, પટમે સુખાસ કાલી,
 બાલુમે રેખા કાલી
 મેણી ધરી ધાગે ત્રીના, મનકા ત્રીલાએ, ચોગના,
 રસ બસ ફીને રંગલીનેજીને—જાઓજી.

(૬૬)

મહાપ્રવેતા કાદરખરી.

થઈ પ્રેમ વશ પાતળીયા, મારા મનના માલીક મળીઆરે—થઈ
 પ્રીતે કરે સુખવાસ સજનવા રાજ હૃદયના વાસી
 પ્રેમદા પ્રીત જ્યોત પ્રકાશી મારા મનના મનોરથ ફળીઆરે—થઈ
 ભાગ્યવંત કર્યો ભગવતિ મુજને, જીવન સફળ થયું મારું
 કરે શ્રી હરી શુભ તમારું—મારા મનના.

(૬૭)

માલતી માધવ.

કહો મારા નયન શલ્યુજી શ્યામ તમને શું કહીને જોલાવું—
 અનુપમ છે હિપમાશી આપુ દેવ હૃદય મંદિરમાં સ્થાપું
 અંતરના આરામ—તમને શું કહીને જોલાવું—કહો મારા

(૯૮)

. વીર કેસરી.

હું પદ તને હરામી દુનીયા નથી સહાની
જર જોર ને જીવાની સહુએ થવાની ફાની
સાચી સલાહ માનીરે કરણી કરો મજાની
મમતા મુકોને પ્રાણી સહુ અંતે છુગધાણી
આ જુડી જીંદગાનીરે સ્વપન સમી લ્યો ભણી
કોઈ આજે કોઈ કાલે પગલોક પથે ચાલે
જમદૂત આવી ઝાલેરે દુનીયા ડુખી જવાની

(૯૯)

રાજતરંગ

જનમ કેમ જમને દ્રાર જાશે દુર જનથી દુઃખ થાશે—જનમ
મરશે માતા મારી વાંશે ખબર શું પડશે આ અવાશે
બાળકને બાંધ્યો પાશે—જનમ
સાખી—રાજ નગરમાં રાચતો, અવિચળ ગણતો સુખ
અકળ કળા અવિનાસીની ક્ષણમાં થયો વિમુખ
પ્રબળ બળ ભાળું, નહિ છુટાશે અધમ જન જોતાં જીવ ત્રાશે
નસીબ નબળું તો અહીં પ્રકાશે મૃત્યુનું બાળ ભાસે—જનમ.

(૧૦૦)

ઉમા દેવડા

હાંહારે સખી જો જોરે સખી અંતર માંડિ કંઈ કંઈ થાય છે આજે
બાગ બગીચા મને ખેત નહિ રૂચે આ ભુષણ સખી અંતર પુચે
કોણ જાણે સખી એકદમ શું થયું જગત અધુજ
જાણે ઉલટું થઈ ગયું—હાંહાર.

(૧૦૧)

મહાસ્વેતા કાદમ્બરી.

ક્યાંઈ સ્વાર્થ વિના નવ પ્રીતી હીઠી આ જગમાં
ધુવારા જગમાં હગારા જગમાં
લાગે સ્વાર્થ સુધી પ્રીતી મીઠી મીઠી આ જગમાં
હીહુ સહુ નીજ સ્વાર્થને રોતું રોવાના આંધુડાં કોઈ ન જોતું
સાખી—કહેણી મીસરી ખાંડ છે કહેણી વાવા લોક
કહેણી તેવી રહેણી છે એવા વિરલા કોક
આવધિ માટે ફરે શેરી શેરી હઈ મટયુ કે લાગે વૈધ વેરી—

(૧૦૨)

ખુનેનાહક.

આજ તોરા સધંચાં મન્દરવામે, અર્ધ હે ખ્યારી
લાગ જગઈ હે સોહાગ, રાગ ગઈ હે
બાર બાર હોનીસાર બાન હુંગી વાર વાર
પ્રીરહમકો તુમ બાઓગી ભુલ, તુમ બન કે શુલ બાઓગી પુલ
વાહ, વાહ, વાહ, વાહ, એ લાગ ફાગ લઈહિ—તોરા.

(૧૦૩)

વીર કેસરી.

જબ હીલ ન હો કાળુમે' તો કયા મેરી ખવા હય
ચેહ શાને ખુદા હય
સચ હય જો મહોંખતમે' કીસીને કહા હય
આકૃત હય બલા હય
આઝારે મહોંખતમે' તો અલ્લાહી બચાએ ચેહ ગમ ન દીખાએ
ચેહ હઈ વહી હય અસકી નહિ કોઈ હવાહય બેકાર દુઆહય
શાયદા કોલગે કોસને અંદાઝ તો દેખો કુછ યીર તો કરો
મરતાહય તો મરકે કે સીવા કોન જ્યા હય આખરકો ફના હય

(૧૦૪)

જગત્સહ.

રમતી સખીયોની સંગાત યુવતી જાય મલકાતી
મહન વિકારે બહાલી રસમાં રંગાતી
જાતી સ્વામીના ગુણ પ્રેમે ગાતી—રમતી
ચટકતી વાલે હાલે લલના શરમાતી, વાહવા
મંગલ મય માનુની જણાતી—રમતી,

(૧૦૫)

રામ વિયોગ.

પ્રભુ આધાર છે એક તારે, જગ કીરતાર તું હાતાર
ભણું છું ભક્તિ ભાવેથી તું તારે તું મારે—
નહીં સાથ સંગો કેઈ, દુનીયા બધી મેં જોઈ
પસ્તાઈ આખર રોઈ ભગવત લડસો તારે—પ્રભુ.

(૧૦૬)

રૂપનગરની રાજકુમારી.

આપકા ઉપકાર માનું કયું ન શાહા
તોરી દયા દ્રષ્ટીને આજ સળકા મનહય હરસાયા
સંતોષવાન શુદ્ધ ગુણ નિધાન અતિ નીતીવાન ન્યાઈ
સંતુષ્ટ પ્રજા સઘળી તુજસે હય તું
ઉતમ વ્યાની ધ્યાની દાની તુજસમ દુબ નાહી
કાયમ હો અંય સાહી જલવાં બનાતું રાજેકા મહારાજેકા
સરતાજ હરખાર કરતાર રહેસાર રહે નીત સુખ છાય।

(૧૦૭)

કેનકતારા

જગતની ઘટના છે બહુ ન્યારી, કન્તાં વિચાર મતી જાય છે હારી
યામે સુખ બહુ પાપીજનોને પીડાય સદગુણી જે નરનારી—
સમજાય નહીં કંઈ પ્રભુ ન્યાઈ આમ હશે કરતો શું વિચારી

(૧૦૮)

મુબારક.

ખાટ ચલત નાહીં યુનરી રંગ ઠારારી અધ સોહો બેઢરદી બનવારી
અધ સોહો નિડર ડર તન કાહુસેડીગર
અપની ધીંગા ધીંગી કરત અચ ડગર
ઓ મોરે રામ, ઓ મોરે રામ, ઓ મોરે રામ—ખાટ.
ઇતને દિન નમે મોસે કળ હુન અટકયો નિત પ્રાન બાત ગલી ધનમે
કુંવર રથામ આવત ફાગન મનવારો ભયો દેવ ગલીયાં—

(૧૦૯)

ખુનેનાતમામ-જન્દાદરગોર.

સાજેરે એ એ એ દુલહન સાજે
દુ દહન સેજ બની બની દીન રતીયાં
હીલર્મલ એક દીન જ્યા પીયા સે હે
શાદીકે રંગ કરો ઉમંગ અતરંગ રે એ એ એ દુલહન—સાજેરે
પ્યારી મોહનીયાં સહેરા ગુથાવે બના બનીકે ગલેહાર સોહાવે
સાજે ધુન ધુનના બાજે ધુન ધુનના
પલછીનરે એએએ દુલહન સાજે—સાજેરે

(૧૧૦)

મોહીની ચંદ્ર.

બસ કુરબાન આખું રાજને આ તાજ પલ્લુ કુરબાન
ગોરા ચહેરા ઉપર બાન છે કુરબાન
શી નેનની કમાન ધારી મારી એએ પ્રાણ
શાણુ શુરવીરોના પલ્લુ મુકાવે માન
મુકી સરહારીનું કામ બંદા ગોરીના ગુલામ
એની દીલ દારીમાં વામેદાર તમામ
ખીજું જોઈએ ના ધનામ વળી કામ અનેનામ એપરીને હું ગુલકામ
મોહીની સુરત સોહીની સુરત ગાલેશુલે અનાર
જોખામું એ નારી ચીતવન હરનારી સફળ ગમું અવવાર—બસ

(૧૧૧)

મહાશ્વેતા કાઠમ્બરી

રામ ભજ તું પ્રાણીયા
વારા ભવની ભાવટ ભાગશે, વારા દેહનું સાર્થક થશે—રામ
(બોલો રામ સીતારામ)
યંબીડા તું જો વીચારી, કર્મ વારાં લે સંભારી
વાસના નકારી તુને સૈશ્વ નર્કે નાંખશે—રામ
મૂઠ તેં મતી વિસારી, મતિ તેવી ગતિ વારી
ઉઠજે સંભારી વારી કંચનની કાયા થશે—રામ

(૧૧૨)

બુદ્ધદેવ.

પુલની પાંખડી લ્યો પ્રાણ—કુલની
ગણ્ણી અંતરની ઓળખાણ—પુલની
સ્થામ સહુણા અમ ઘેર આવ્યા, શા કરીએ સન્માન
નાથ નગિના પરિમલ ભીના, મન માન્યા મેહમાન—કુલની
ગાહું શું કહીએ સમજીને, સખી નયણના ભાણ
વિમળ કમળ આ સરવર જળનું ભોગી અમર સુખણ—પુલનો

(૧૧૩)

મહન વસંત

વારૂં મધુર વચન મારૂં મન રીઝાવે
સપુત વનુંજ તુજ હિમ્મત સુખ સંધાવે—વારૂં
ધણ તું સુવ કહી આપ જનોને તો આ જેવા આંખજે
હુખી ના થઈએ સુખીયાં રહીએ વનમન સદાયે—વારૂં

(૧૧૪)

ગા શીલ—સુસાફર.

તુમસે ભચન દે મચ્છે હારી ભલમા
જો તુમ પીયા અસ નાન કદાજે તુમરી બનુગી પની હારો
મેમસે મોહે તુમ જો મીસોજે તુમચે જાઉગી ભલહારી.

(૧૧૫)

સુરીદેશક.

ખ્યારોરો મોશ ઉમંગ બરા બેમના રંગ બરા બેમના
અંગ બરા બેમના છતીયાં ઉભારે સારી—ખ્યારોરો
હસી ન જીવને હય યું સામને હમારે હયે
કે આગે ચાન્દ કે જીસ તરેહસે સીતારે હય
છળીલી રંગીલી રસીલી સજીલી મોગ લોચની સુંદર મોહની

(૧૧૬)

વિભથ્થ કમળા.

વાહ વાજી વાહ વાજી વાહ વાહ—વાહ વાજી બહાદુર સરહાર
હીમવથી કરીએ તપાસ ચાલો જઈને આવાર આવાર આવાર
શુરવીરોનાં શીરો, શમશેરોને તીરો
વાગ્યાથી રણમાં પડ્યા થઈ બેહાલ—વાહ.

(૧૧૭)

ચાંપરાજ હાડા.

જગેન્દર દેવ સેવ પુજ કુજ દનનન
કાનહી નટવર ઘડમા વિરજું મહેષ તું હી—જગેન્દર
કૃષણ ધુન કૃષણ ધુન નીશદીન તનમન
દેવા સેવા અમ નીવ કરવાના
સુમરન હર ક્ષણ તારો અમ ગાઈએ
શ્રી હરી માધુવા સ્તુતી હા, સ્તુતી હા, નીવ કરોયે સ્તુતી હા
માથે છે મુગટ સરવન કુડલ ધર મુરલીધર છે વમ જગ કરવાં

(૧૧૮)

મહન વસંત.

મધુરો મુરતી વહી ગઈ વનિતા વિશુદ્ધ મોતી સમાન
ઘટિત ઘાટ સર્વેકર્થ તણો શો ચાલે રૂમ કુમ કરતી સુંદરી—વિશુદ્ધ
અમકતી ગગને વીજળી સ્વર્ગથી ઉર્વસી ઉતરો—વનિતા વિશુદ્ધ
લટકતી પ્રમદા લોભાવે મનને સોહાવે વનને મોહાવે જાનને.—

(૧૧૬)

બુદ્ધદેવ.

સાર આ સંસારમાં ન જોયો મેં બહુ રીતે તપાસતાં-સાર-
 ઘન ધરા સુવ તાતનો પ્રીતે મેં અવતરને મેં ધા ખોયો-મેં બહુ
 મૃગજળ પીવા કામ ન આવે વ્યર્થ ઈન્દ્રજાળમાં હું મોહ્યો-મેં બહુ
 પુણ્ય પરમાર્થ નામાર્ગ ન શોધ્યો જન્મને વૃથા મેં વગોવ્યો-મેં બહુ

(૧૨૦)

રૂકમણી સ્વયંવર.

યસુના તણા કીનારે ગોપાળ ગાં ચરાવે
 સંગીત સ્વર ઇશારે રાધા નીકટ બુલાવે
 બંસી ક્વનાં સુણીને શુદ્ધ દેહનાં ભુઝીને
 નોકળીને ઘરથી રાધા ગોપાળ સથે આવે
 યસુના સરિત કુંજે શેયાં કમળ ખીછાવી
 શ્રીકૃષ્ણ કર કમળથી રાધા ચરણ દબાવે

(૧૨૧)

રમારણુજીત.

વહાલા બોલોં તમે-એ રાહ.

બાપુ બને નહિ એવું બને નહિ નથી હું કન્યા ક છોડું-બાપુ
 રાજ ઇચ્છતી નથી લક્ષ્મી લેખતી નથી પ્રેમ પેખતી આતું સાથ
 સાગી—ગજકુમારી જ્યાં રહી ત્યાં રહું રંક સમાન
 ધીક ધીક જીવતર એ હજો દુસ્મન ઘેર મેમાન
 એથી મરવું ગણું હું સાડું રાજભુવન આપ વિના અકાડું
 કાકાનું કર્મ મેં જોયું નહોડું, શું જોધને આંહી રહેવા વીચાડું
 છોડી પિતૃ મારા—એવું બને.

(૧૨૨)

સરદારબા.

જનમી જગમાં જેણે નવ દીધું પ્રેમ મદીરા પાન
 ગોરી ગભરું સુંદર દીલખરના ગાને નહીં શુભતાન
 જનમ્યો તથાપી નવ જનમ્યો સમજી દ્યો તે હેવાન
 ઘઘાહુર બંકા કરતા ડંકા જે મોજી મસ્તાન
 ભર ભર પીયાલા પી લીયો ઉડાવો રાગ રંગ
 દીલખરની સાથ ગાથ બીડીખેલો રંગ જંગ
 હાં—શુભતાન ગાન તાનમા ભરપુર ભાગ્યવંત
 અજબ રંગ અજબ રંગ રંગ, રંગ, રંગ—ભર ભર

(૧૨૩)

દામે હસન.

કાહે ફેરી નજરીયાં પ્યારી, એજી જાઓ, જાઓ, જાઓ
 મત મારો કટરીયાં પ્યારી, એજી જાઓ, જાઓ, જાઓ
 મીલ જાઓ સનમ તુમ હો અહેલે સીતમ
 નહી તેરી કસમ દો એરોકો હમ
 આઓ આઓ આ એજી ઘાતેન દીખાવોજી
 ગલે લગ જાઓજી. ગયરોકો બનાઓજી
 માનો માનો સાંવરીયા પ્યારી, એજી જાઓ જાઓ, જાઓ—

(૧૨૪)

રાણુકહેવીરાખેંગાર.

કોઈ રખડી મરજી કયા જાને—એ રાહ
 જઈશુમાવી આવ્યા લાજ ખરી અછલ વિશુ પગલું તમે બરી
 પરદેશે જઈને નાગ લખવું એવું સગપણ આવ્યા કરી—જઈ
 કુંભાર માટીનો ઘડનારો તે થાએ સું સસરો મારો
 એ વાત કાંઈ તો વીચારો દુનિયામાં તોલ ઘટે મારો
 હવે પગ નહીં અહીં ફેરી ધારો છે શરમ શરમ મુખ સંતાડો.

(૧૨૫)

ખુરશીદે જરનીગાર.

જુસ્કા જાની જુદા હો જાવે ઉથે આશકકુ નીંદ ન આવે
 ખાલા જોગન વા ખ્યારી સુસ્તીયાં દેખું તો જાયા લલચાંચ-
 સો મોરી જાન
 ઉથી અટારીયાં ચંદનકી ખારીયાં ચડું તો જાયા ઘભરાવે-
 સો મોરી જાન
 ગેરા સા કુવા પાતાલ જલ પાની ભરું તો જાયા ઘભરાવે-
 સો મોરી જાન

(૧૨૬)

વિભુધ વિજય.

પ્રેમનો કોલ દીયો રાજકુમાર મારા થઈ ચુક્યા પ્રાણા ધાર
 મારા રસિયા રાજકુમાર પ્રેમનો કોલ દીયો રાજકુમાર
 લીચો કોલ આ પ્રીતેથી કરો મફત તમ આશ-
 રસીયાં રસ જસ કરી જાંધી પ્રેમને પાશ-પ્રેમનો
 ચતુરા દયો ચુંગન હવે ચંચળ ચિત મુજ વ્હાય
 ધર્મ વીધિથી હસત મેળવ્યા વિના ચુંગન નવ થાય-પ્રેમનો

(૧૨૭)

મુય કુમારી.

સોહામણી સ્વર્ગની વાટ એક દીન શોભાવજે હો રાજ
 રસિલા અમરાપુરી ઘાટ એક દીન શોભાવજે હો રાજ
 સાખી—મૃત્યુ લોકના મનુષ્ય ક્યાં ક્યાં અમરાપુરી ઘાટ
 અ ઘટીત કહો એ કેમ બને વસમી વીકટ એ વાટ
 મુગટ મણીવમે રાજ સદનના પારી જાત તમે નંદન વનનાં
 રાજવંશી દેવાંશી રસીકવર પ્રિત જ્યોત પ્રકટાવી પરસ્પર
 મેળવવા અંતરમાં અંતર, સ્વર્ગ અમારૂં શોભાવજે હો રાજ

(૧૨૮)

અહુદ્યા બાઈ.

ફનીયા તણા દિવાના દીલબર મંજબો હુટે
 હુટે જીવનની દોરી આશા છતાં ન છુટે—
 આળક મટી યુવાની આવે ભલે દિવાની
 તન ધન મળે તરૂણી આશા છતાં ન છુટે—
 આવે પછી યુદાપો ધોળા થતાં ની માળા
 રે બાકી લાઠી લાળા આશા છતાં ન છુટે—
 પડી જાય દેહ પાપી મરી જાય મન કદીથી
 મળી જાય માટીમાં સહુ આશા છતાં ન છુટે—

(૧૨૯)

હુરે-અરબ.

પીતકા વાઅદા કર કે પીયા મે: સે પીત નીસાના છોડ દીયા
 મેહરગી આંખીયાં ફેર લઈ દમ દમકા આના છોડ દીયા
 જરા દરસ દીયા કર યોલ સજન તેરે યોલ ચે વાઝ ત ૧ મન ધન
 ધસ આસમે જોયા સખ જોમન કયું દરસ દીયાના છોડ દીયા

(૧૩૦)

બુદ્ધદેવ.

સાખી-પડતી હવે મુજને ખમર, તુ'માં જણાયે હવ નહિ;
 આ જગતની જ'જળની ચતુરાઈ તે' ફીડી નાહ
 જ્યાં પ્રેમ મારો જળહળે, ત્યાં તે' ફીધો બહલો ખરો;
 ઘરમારને છોડયા વિના, યુક્તિ કશી સુજી નહિ
 હવે તો જો જરા જાગી (૨)
 જોળી વિભૂતી અંગ, બન્યો શું ચોગી (૨)
 સમાધી જુડી દે ત્યાગી (૨)—હવે તો.
 વિલાસી મહેલના વાસી, વને આ શી લગન લાગી (૨)
 મધુરા પુષ્પને ત્યાગી, ગ્રહા કાંટા શું હીન ભાગી (૨)—હવે
 ઉંડી બાથ ધારીને, મે' તારો સંગ કીધો તો; (૨)
 બરસો હઈ ભુલાવી આ વિરાગી શું ગયો ત્યાગી (૨)—હવે

(૧૩૧)

ચહુદીકી લહકી

અપને મૌલાકીમે ભોગન બનુંગી
 ભોગન બનુંગીમે વિરોગન બનુંગી—અપને.
 કોઈ હુંદને જાયે મસજીદ કોઈ જાયે મનંદર
 મૈને તંગ જલવા દેખા ખ્યારે દિલ કે અન્દર
 તેરે ઇશકમે પહેની કફની છોડા જેવર ગહના
 તુ જીસ રંગમે ખુશ હો ખ્યારે ઉસી રંગમે રહના—

(૧૩૨)

લયલોનહાર.

અજબ જેલ હય દુનિયા જીમમે ચાલ હમેશાં રંજકી હય
 સચ પૂછો તો દુનિયા દારી યક બાજી શત રંજકિ હય
 જો આગે અપને જોડા હય વહી હય ખુદ દુગમન અપના
 રાહ દિખાને વાલા હો બતા હય ચંહા રહજન અપના
 હાઈ ઘર ઘોળ ચત્ર કર જામ ચુક ગયો આસન અપના
 હાથી અપને હાથોસે બંધવા હેતા હય તન અપના
 ચાહ પિયાદા સબકી હાલત દુનિયામે શશ પંજકિ હય—સચ

(૧૩૩)

નવલ કુસુમ.

દેવી દુનિયાની સાચી, દેવી દુનિયાની સાચી
 એક દમડી. દમડી, દમડી—દેવી
 દમડી છૂટે ના છો તૂટે, ચમડી, ચમડી, ચમડી—દેવી
 અહીં છે દમડીનો દરબાર, જહીં છે કપટી કારોબાર
 દયાનું નામ નહીં તલભાર સદા છે એકજ ઉર ઉચાર
 અહીં છે દમડી, તહીં છે દમડી, કહીં છે દમડી
 લાવો કોઈ દમડી, દમડી, દમડી—દેવી.

(૧૩૪)

સુર્ય કુમારી.

જય શ્યામ સુંદર સુખકારી રે તારી મુરતી મધુર મનહારી
તારી મુરતી મધુર મનહારી તુજનામ સ્મરણ સુખકારી
શુક સન કાદીક સેવે સ્નેહ છબી તુજ મંગળકારી

(૧૩૫)

કેસ વધ.

કાનુકા તારી કામણ કનારી પ્રજમાં વાંસલડી વાગી
મીઠી વળી મોહક મન વશ કરનારી—પ્રજમાં
મન વશ કરનારી સ્વર સુણતાં લાગે સુખકારી
હું ઘેલી તમ વિણ થઈ છું ગિરધારી—પ્રજમાં.

(૧૩૬)

સરસ્વતી ચંદ્ર.

અયસે પાપી નર હોવેગે કલ જુગમે
પગડી બાંધે પેચ સંભારે હુમક હુમક પાઉં દેગે
ગત્રીયોં કે બીચ ફિર બાવરે નાર પરાઈ પાપી તક્ત ફિરેંગે
ભુખે ખ્યાસે સાધુ આવે ચપટી ચુન ન દેગે
સાલા સસરા દોજ જમાવે ભાઈઓસે પાપી શંડ લડેંગે—

(૧૩૭)

જગતસિદ્ધ.

બરે બરે ઓ રંગીલા હઠીલા, બરે કુડા કાનુકા
હરખાવે મુંઝાવે સતાવે શાને—બરે
વેણુનો નાદ સુંદર સાદ, આવે છે ચાહ વાણી વિવાદ
રે ન તું જગાવે, બાન તું ભુગાવે, દેહ તું ડુલાવે
ઘેલા ગોપી બાણ—બરે.

(૧૩૮)

સુર્ય કુમારી.

તમારા શા કઈ સન્માન
મળ્યા મને મનગમતા મહેમાન—તમારા.
હૃદય બળી તમ ચરણે પડ તું દેવા આદર માન—તમોને
આળાઓ પુર્વ જન્મની પીછાણ
ભાગ્ય દેવી તવ દર્શન પામી પ્રકુલ થયા મમ પ્રાણ—તમારા

(૧૩૯)

ચન્ના બકાવલી.

જબ કે કલંદર બન જન ફીર કર બનદર લે કર આતે હય
તાલી બબના નિશ દીન ચલ દીન બંદરકો બતલાતે હયે
તુને આકર કયુ દીખાયે મોહે બંદર વાકો ખેલ
બોલે બાલે મનકો ન બાયે તોરા ખેલ
ધન્સાનોને કયસે પાયા હય વાનોકા મેલ—તુને.

(૧૪૦)

હરિશ્ચંદ્ર

મન મચલ મિટે તન તેજ બડે દે રંગ બંગકા લોટા
સો રોગ ટલે સો સોગ જલે કરે ભંગ અંગકો મોટા
જબ તાર જમે આ જાર રમે નવ હાથ બડે જી છોટા
તન સાફ મન સાફ હો સાફ આદમી ખોટા—મન.
લે કંદ દુધમે ધોલા તો ભાંગ બના અન મોલા
કર પાર ભંગકા ગોલા હર આર બોલ બમ લોલા
ઉઠ જોર ન હાકે ગંગ વ્યકાલે ભંગ જમાલે રંગ
નિરાલે ઢંગ દિખાદે જંગી કુંડી ચૌર સોટા—મત.

(૧૪૧)

અસિરે હિસા.

અય વાહજી વાહ, દીવાના હય ખંદર મુજહંર

કલંદરકા પાલાએ ચાર લગ્ગે દાર

અય વાહજી વાહ, જીવોના ચમારી હો સુર તપે વારી ખાતે
કુરખાન શયતાન, ચે પેટ નીકાલા,

યા કાધુકા નાલા હય બોલો મુરદાર

અય વાહજી વાહ, બુહકા પેકા ટટુ મોહબતપે લટુની ખટુ મઝકાર
ઈધર ઉધર રંગી જવાનો મે જંગી ધરાનો મે હય હોતા શુમાર
સટર પટર સારી ખાતે દીવાની ચોધી પેશાની કા ઉલ્લુગંવાર

(૧૪૨)

અશરૂમતી.

આવો કુમ કુમને પગેલે, આવીજી ડગલે ડગલે

સુખ શાંતી વ્યાપી સધળે, રેઈ હુ દગલે, દગલે—

ખીસો નહિ જરીએ બાળા, વાહ શા ચલવે છે ચાળા—

પારચમણી પડળે પેઠી, બીક સધળે હેઠે બેઠી

ચીચુ જો જો ચંડાળે, લોગબીચુ આ બુપાળે

મુકું હું હાથ કપાળે—આવો.

(૧૪૩)

બુલબુલઈયાં.

બા બા બા બા સુંદરી દીવાની અયસે નખરે ન કરબા વાહવા વાહવા

બા બા નાદાની કચસી ઠાની

ખાર ખાર હઠીલી નાર, હમસે, હમસે કરવ રાર

એજી સાંવરીયાં લેલો મુંદરીયાં, નખરે અખ ન દીખાવો

આહા.....આહા.....બા બા.

(૧૪૪)

હયલોનહાર.

હમ હયે ગહીંશ કે મારે ખેચારે આવારે હારે
 તુમસે હારે મારે ખ્યારે હમ લી તો હય—હમ.
 મય હું બે જર બે ઘર બે દર મય લી હું બે સર બે ચાવર
 હમ બદ અખતર, તુમસે બદતર હમ લી તો હય—હમ.
 બહનામી, નાકામી, નાહાની, નાચારી, ઉસમે' હુંગી મય મારી
 મુજકો હોગી બ્હો ખ્યારી
 હમ હય આકૃત કે મારે, તુમ પર વારે દિલકો હારે—હમ.

(૧૪૫)

ચંદ્રા મલા.

બ્હાલા વિચોગી હું છું વેલી, બાળારે દયો ચિંતા સર્વે મેલી—
 મેમ વેલી, વરવા બ્હેલી, આપ પાસે રે ઉલેલી
 નાના બાળા મેલો ચાળા બોલ બોલો ના મરમાળા
 મને સ્વીકારો આ શું ઉચ્ચારો—બ્હાલારે.

(૧૪૬)

મહન વક્ષત

શુકન માહું મને થાયે, સુતનનું નુર કાં બચે—શુકન.
 સુમનકા આજ ગભરાયે, સુચન ખુરૂં ન પરખાયે
 હૃદય તું પહીક કાં ખાયે, અલિલાયા હુબી બચે—શુકન.
 ઉઠી કાં અંગમાં લાહે, વિખુટો સંગ કાં થાયે
 ત્રિયા તું કેમ ગભરાયે, અરર ઉત્પાત કાં થાયે—શુકન.

(૧૪૭)

અમન ચમન.

દાવ પેચ હરહમ મરદાન ખરી શીકારન ઝટપટ કે
 સૌ અમથી લાલચે લટકે, ન છુટી થકે
 જઠકો જનને છળ જાળમાં, ઝટપટ ખટપટ લટપટ થકને
 સૌને લીચો, નિજ ફાળમાં, હા, ચાલો, વા, વા, વા—દાવ.

(૧૪૮)

જગતસિંહ.

વનીતા તું ન ગણી નાર, વીસારી ખ્યાર, તણ દે બ્યાર
સરીતા ખરી પણ ખારને વરનાર, કરે શું ખ્યાર
પ્રીતમ આમ વહો શું કામ, જયું તમ નામ હું આઠે જામ-
દે શ્યામ ઓ શ્યામ, શ્યામ
કપટી બતાવે ખ્યાર, તને ધિક્કાર વાર હજાર
પિયુજી હું નિર્મળ નાર, કરો વિચાર થયો લાચાર
હો કીરતાર અવની મોજાર, જગત વિણ ખ્યાર નહિ ધરનાર
નાથ તું લે જો સાર-દે શ્યામ ઓ શ્યામ શ્યામ-કપટી.

(૧૪૯)

ઉદયભાણુ.

વન વગડામાં જુલો પડી ત્યાં, અમૃત ખ્યાલો પીધો
પીધો લીધો સાર સુષિનો કોલ અમર ત્યાં કીધો-પંથી પરદેશી
અધ વચ વગડે વીણુ કરડ્યો. ઝેર ચડ્યું છે અંગેજી
કોઇ મુરલીધર મંત્ર બણે તો સિતળતા થાય સંગે-પંથી પરદેશી
હુનિયા મારી ચેષ્ટા કરતી ને ગાંડામાં ગણતીરે
હું ગાંડી કે હુનિયા ગાંડી આપ કરી ધ્યો ગણતીરે-પંથી પરદેશી

(૧૫૦)

ખુદાદાદ.

હાવાને રાખી જગમગ પત ફુખ મીટા મીટા જામેકા
પાતાથા કયસા ગમ તનમનકા ફુખ મીટા મીટા જામેકા-હાવાને
શાલીકા જલસા જા દેખેગાં હોવેરાની મા હેરાની
હમદમ થા કાંપા થા કાંપા નિસાદીન તન ફુખ મીટા મીટા જામેકા

(૧૫૧)

હયલોનહાર.

એ હુનિયા મજ્જારીસે ભરી હય હુનિયામે' હુ' ઝસકા નામ
જેજાહિરમે દેખેસો જાનલે માનલે બાતીનસે ઇસકો કયા કામ
કયા જાને કયા ખોટી કયા ખરી હય હય અપને હુનમે ખાસો આમ
મતલબ સમકો અપનીહી શાનસે, ધ્યાનસે

ખારા હય અપના આરામ

હય એ જુઠી હુનિયાં મતલબી,

એ હય નામ વર કોન હુનિયા મતલબી

ઇસમે ખટપટ સટપટ ઝગડા ઝંઝટ હર ઢગકી

કાંટ કાંસ જુરકા હય અ'જામ

ઇસકે ફેમે' પડનેસે ખવારી હય સગકી, યારો સુનતે

હો કયા ખવારી હય સગકી

એ ઐયારોકી ઐયાર એ મજ્જારોકી મજ્જાર

એ હય નાહજીર કોન હુનિયા મતલબી

(૧૫૨)

સુરીદેશક.

ગુટી પીલાકે લુભાય ગયો, કોઇ મુજે ગુટી પીલાકે લુભાય ગયો

બડે સવેરે જો કોઇ છાને વાકી લાંબી ડીંટ ઉડત ચીડીયાં

વોહ પહેથાને ગીરી સડકસે ઇટ સવેરે ફેર છનેગી ભંગ (૩)

હુસરા પહેરે જો કોઇ છાને વાકે લાંબે કાન

તવા કટોરા બેચ કાલકે ધર લોટે પર ધ્યાન—સવેરે.

તીસરે પહેરે જો કોઇ છાને જુ' ભાદવકી કોંચ

ઘર કે જાને મર ગયે અઉર આપ નસે કે ખીચ—સવેરે પીર છનેગી

ચવથે પહેરે જો કોઇ છાને બચ્ચા આપ હી આપ

બે ભેર બે સુસરે કહો છે બચ્ચેકા બાપ—સવેરે.

(१५३)

राग बीमपद्धासी. गत तीन ताल.

नि सा भ म प य नि ध य म प ग रि सा नि सा भ म प
 के के के के के के

ॐ

ॐ

य नि ध य म प य नि ध य म प ग भ ग रि सा नि सा भ म प
 के के के के के के

ॐ

ग भ य ग भ य ग भ य नि ध य म प ग सा नि ध य म ग रि सा
 के के के के के टी के

नि सा भ ग रि सा नि सा भ ग रि सा भ ग, य म, ध य, नि ध
 के के के के के

ॐ

ॐ

सा नि ध य म ग रि सा नि सा भ म प,
 टी के के के के

ॐ

(१५४)

राग कुड्यालु गत तीन ताल.

सा रि ग भ य य नि ध य म भ ग रि सा रि ग भ य य
 ती ती ती

सा सा नि रि सा नि ध नि ध य म ग रि ग भ य भ
 टी टी टी टी ती ती ती

ग भ ग रि सा रि ग भ य य

य भ ग भ य ध नि सा रि सा नि ध य म ग रि सा
 ती ती टी टी ती

सा रि ग भ य य.

(૧૫૫)

રાગ પીલુ.

ઉમેદ તમારાપર રાખી છે ભારી, શું છે વાર કેમ અજા-
 કાને ન ધારી ॥ ઉમેદ—
 સાંભળ્યું હતું કે તમે ભહુ પાપી લાર્યા, ત્યારથી મેં તમ
 સાથ લગની લગાવી ॥ ઉમેદ—
 ગરીબોનો બેઢી તું જગમાં ગવાયો, તેથી તારાપર મારી
 આશ લગાવી ॥ ઉમેદ—
 અખીલ જમનો સ્વાગી તું છે મહાનામી, તારી ભેટી
 ઘટઘટમાં રહી સમાઈ ॥ ઉમેદ—
 તું માલીક સૌનો ને તુચ્છ થીજ હું છું, શરણ મેં ભે લીધી
 તો શું થઈ ભુરાઈ ॥ ઉમેદ—
 તાર્યા પાપી હજારો તેં મારા બહાલા, મારી વખતે કેમ
 તું ને જાણ આવી ॥ ઉમેદ—
 તમારા ચરણપર પડ્યો હવે બળદેવ, કહો નાથ કેમ તમે
 વાર લગાવી ॥ ઉમેદ—

(૧૫૬)

ઈશ્વર આર્થના.

કોઈ વસ્તુ નથી પાસ હમારી, પ્રભુ શું તને ભેટ ધરું,
 ખાલી હાથેહું અહીંયા આબ્યો સાથ પોતાની કંઈ નથી લાબ્યો
 નથી કોઈ ચીજ નવી હું પામ્યો, જેને સન્મુખ કરું—પ્રભુજી.
 જે જન તુજને ભોગ લગાવે, પાછી ધરે અને વસ પહેરાવે;
 પછી પોતાનો ઉપકાર બતાવે એવું કહેતા હું ડરું—પ્રભુજી.
 જીવન મુલ પહારથ જે છે, એ સમજા આપેલા તેં છે,
 મુરખ પુરૂષ પોતાનાં કહે છે, હું તો શરણ પડું—પ્રભુજી.
 અહીંયા હું તો ફર્યો છું ભારી, અધમ પ્રકૃતીમાં ભુલો મહારી
 પ્રભુ ગુણ ગાયા નહીં ચીત્ત ધારી, તેથી દુઃખ ભરું—પ્રભુજી.

જન સમાપ્ત. જન

તમારીજ સવગડ માટે

મેવો તથા કરીઆણાની દુકાન

અમારે ત્યાંથી દરેક જાતનો મુકો મેવો

અનાજ તેલ, ઘી, વિલખેલી પ્રાવીજનની

ચીજો વીગેરે મફતશે. ઉંચામાં ઉંચી

જાતનો માત્ર રાખવામાં આવે છે

છતાં શહેર કરતાં ભાવમાં લગારે

ફરક રાખ્યો નથી. માટે

એકવાર અજમાયેશ કરી

ખાત્રી કરજો.

સામનમલ મુલચંદ

ડાયરક્ટ અને પ્રાવીજન મરચન્ટ,

પ્રીડી સીટ, કેમ્પ-કરાચી.

દુનિયાના દરેક સાગોમાંથી ઉત્પન્ન થતી સીનેમ
શ્રીલમ કંપનીની હેતુ પમાડનારી ફીલ્મોમાં હિંદુસ્તાનન
પ્રજ્ઞની લાગણીને તીવ્ર બનાવનાર તેમજ તમામ સ્થળે
વિજયમાળને ધારણ કરનાર માત્ર - એકજ અમેરીકાન
“યુનીવર્સલ ફીલ્મ કંપની” છે જેની લોક લાગણી
લોહચુબકની માફક પોવા તરફ ખેંચનાર ચીત્ત વૃત્તિ
ચાંકાવનાર ધડક ધુંજરાવાળી સીરીયલો પહેલે જ જ
દેખાડવાનો પુરતો અધિકાર કરાંચીમાં પ્રાપ્ત કરનાર કોણ

માત્ર

કરાંચી પીકચર હાઉસ.

વધારે ખુશી થવાની વાત એજ કે

હિંદુસ્તાનમાં એકી બવાળે વખણાયેલ તેમજ દેશી
ધાર્મિક શ્રીલમો રચુ કરી હિન્દી પ્રજાનો આશીર્વાદ
મેળવનાર દેશી ફીલ્મ કંપનીઓમાં મશહુર થયેલ
“કોહીનુર” તેમજ “સ્ટાર” શ્રીલમ કંપનીની રચુ
થતી તમામ દેશી ધાર્મિક ફીલ્મોને આ અલખેલી કરાંચી
નગરીમાં દેખાડવાનો મુખ્ય અધિકાર ધરાવનાર કોણ ?

જવાબ એનો એજ કે

૨૫૨

અંદર
રોડ. કરાંચી પીકચર હાઉસ દેશીસાન
નં. ૫૬૪

